

JOSEP CARLES CLEMENTE

125 anys de testimoni humanitari
(1872-1997)

LA CREU ROJA A BARCELONA

Portada:
Desfilada de Voluntaris en bicicleta
a Pedralbes (1928)

JOSEP CARLES CLEMENTE

**125 anys de testimoni humanitari
(1872-1997)**

LA CREU ROJA A BARCELONA

FUNDACIÓ URIACH 1838

Editat per la FUNDACIÓ URIACH 1838

Autor: Josep Carles Clemente
Maquetació i disseny: Ciurana Disseny
Filmació: Strip
Fotomecànica: Aracoara
Impressió: Cayfosa. Sta. Perpètua de Mogoda (Barcelona)

Dipòsit legal: B-26404-1997
ISBN: 84-87452-29-9

© FUNDACIÓ URIACH 1838
Fundació Privada
Degà Bahí, 67
08026 Barcelona

ÍNDEX

PRÒLEG	7
* President de la Generalitat de Catalunya.....	9
* Alcalde de Barcelona	11
* President de la Creu Roja Espanyola	13
* Presidenta de la Creu Roja a Catalunya	15
* Presidenta de la Creu Roja a Barcelona	17
* L'autor	19
INTRODUCCIÓ	21
EL MARC D'UN ANIVERSARI, per Lluís R. Viñas Rexach	23
CAPÍTOL 1: TOT COMENÇA A GINEBRA	33
• Els moments fundacionals.....	35
• Les tres cares de la Creu Roja: El Comitè Internacional (CICR), la Federació i les societats nacionals	37
• El Dret Internacional Humanitari i la protecció de les víctimes de la guerra: els Convenis de Ginebra	47
CAPÍTOL 2: INTRODUCCIÓ I ASSENTAMENT DE LA CREU ROJA A ESPANYA	53
• Les primeres accions.....	55
• En la guerra i en la pau	56
• La guerra civil espanyola de 1936-1939	56
• Davant d'una postguerra difícil: nova etapa i nous objectius	58
• En els desastres naturals, les inundacions i els accidents	59
• La política de consecució de nous recursos econòmics.....	60
• La mediació de la Creu Roja a favor de les víctimes de la Segona Guerra Mundial i del conflicte a l'Ifni i al Sàhara	61
• Es reorganitza la Creu Roja de la Joventut i es funda la Creu Roja del Mar	62
• Un espanyol, president de la Federació	63
• Deu anys de canvis	64
CAPÍTOL 3: LA CREU ROJA A BARCELONA	65
. El primer antecedent: la insurrecció de Gràcia, de 1870	67
. En un saló del Gran Teatre del Liceu: es funda l'Assemblea de Barcelona	67
. La primera ambulància surt cap a Girona	69
. L'incident de Terrassa	69
. Noves assemblees: La Creu Roja s'estén per tot Catalunya.....	70
. A l'època daurada de l'anarquisme	71
. Els anys del desastre colonial.....	72
. La Setmana Tràgica del 1909.....	73

• La Vaga General Revolucionària del 1917	76
• La Guerra d'Àfrica: la fundació de l'escola d'infermeres i de l'hospital del carrer Dos de Maig de Barcelona	77
• Als límits de la tragèdia	79
• Espanya en guerra: Catalunya, baluard de la República	81
• Marcel Junod a Barcelona	82
• El doctor Morata viatja a la Ciutat Comtal	83
• Seu de la Creu Roja Internacional al carrer de Llúria	84
• El Servei de Recerques de Barcelona	86
• Visites a les presons	86
• Barcelona, bombardejada	87
• L'exemple d'una assemblea: la local de Mataró	88
• Postguerra: intercanvi de presoners de la Segona Guerra Mundial	90
• La imatge militaritzada de la Creu Roja	93
• Arriba la democràcia, també a la Creu Roja	94
• La Creu Roja barcelonina actual	96
• Secretaria general	98
• Àrea de recursos econòmics	99
• Àrea d'activitats i serveis	100
• Àrea de recursos humans	102
• Creu Roja Joventut	106
• Àrea assistencial	107
• Àrea de comunicació i captació de fons	107
• Àrea de cooperació internacional	109
• Gabinet de drets humans i centre de difusió del Dret Internacional Humanitari	110
• El present; el futur	112
DIRECTORI DE L'ASSEMBLEA AUTONÒMICA, ASSEMBLEES PROVINCIALS, COMARCALS I LOCALS DE CATALUNYA	115
ANNEX DOCUMENTAL	123
1. Els Principis Fonamentals de la Creu Roja	125
2. Primera crida de la Creu Roja a Barcelona (1 d'agost de 1872)	131
3. Acord amb la Generalitat de Catalunya (8 de desembre de 1936)	135
4. Presidents de la Creu Roja a Barcelona	139
BIBLIOGRAFIA BÀSICA	143

PRÒLEG

La Creu Roja és des de fa molt de temps una institució d'una gran tradició i d'una gran solidesa. Va néixer en una època difícil i turbulenta, després de la Revolució de Setembre i l'any en què començà la darrera guerra carlina. Tot el segle XIX es va caracteritzar per guerres civils i inestabilitat política i institucional. Però alhora van néixer algunes de les millors congregacions religioses dedicades a l'ensenyament i a la cura dels hospitals. La Creu Roja va partici-

par també d'aquest afany pacificador i de vetllar per atendre els ciutadans i especialment els desvalguts. Ara que celebra els 125 anys de la seva fundació cal subratllar la seva trajectòria continuada, humanitària i eficient.

Desitjo que la Creu Roja a Barcelona i a Catalunya, que ha aconseguit fer créixer el voluntariat, pugui seguir una obra tan imprescindible per a tots nosaltres.

Jordi Pujol i Solel

President de la Generalitat de Catalunya

Enguany celebrem el 125è aniversari de l'acte fundacional de Creu Roja a Barcelona. Celebrem la presència continuada i el treball d'una institució que al llarg dels anys ha estat estretament lligada a la ciutat. Celebrem la qualitat d'un col·lectiu que forma part de la nostra història. Celebrem que la voluntat de Creu Roja per encarar nous reptes i per ser útil a la comunitat rejoyeneix constantment l'esperit d'una organització centenària.

Barcelona s'estima la Creu Roja per la seva labor en actes multitudinaris, per la seva presència a les platges i als boscos, per estar al costat de la gent gran, de la infància i de la joventut, per la seva feina més silenciosa però no menys important amb sectors socials menys afavorits, per contribuir a fer de Barcelona una ciutat tolerant, solidària i integradora.

La ciutat i Creu Roja fa molt temps que treballen conjuntament i sincronitzada per arribar

cada vegada més lluny en l'assoliment d'aquests objectius. Barcelona és una ciutat plural, de realitats diverses. Grups que necessiten i col·lectius que ofereixen. Entre d'altres motius, som una ciutat perquè molts estem pendents de molts. I Creu Roja sap i ha sabut posar en contacte totes aquestes realitats en els diferents moments històrics de la seva vida com a institució.

Ens hem de congratular, doncs, per aquests 125 primers anys de vida de Creu Roja Barcelona i perquè la seva continuïtat ens ajudarà a obrir noves vies d'esperança, progrés i convivència. Barcelona se suma així a una celebració que tots els ciutadans i ciutadanes comparteixen, conscients del valor i necessitat d'un treball que mereix el reconeixement de tots.

Per molts anys, Creu Roja a Barcelona!

Pasqual Maragall i Mira
Alcalde de Barcelona

Creu Roja compleix ara 125 anys d'existència a Barcelona. Se sintetitza en aquesta llarga etapa la unió de moltes voluntats, compartint l'objectiu expressat per Henry Dunant, tan legítimament ambiciós de paliar el sofriment aliè allà on es produís.

El compromís dels homes i dones de Creu Roja a Barcelona, durant tots aquests anys, queda evidenciat a les pàgines d'aquest llibre. En ell es mostra la immensa tasca realitzada, fins ara, en favor de les víctimes de les més diverses circumstàncies d'adversitat, gràcies al convenciment solidari de voluntaris, socis i altres benefactors de la nostra Institució a Barcelona.

Com a mínim, dos són els motius per a celebrar aquest aniversari. Un és la destacada

contribució de l'Assemblea de Barcelona a la consolidació d'una convivència basada en la igualtat i la tolerància, a través de la pràctica solidària exercida durant tot aquest temps. I l'altre, commemorar, pràcticament a les portes del nou segle, comptant amb una Assemblea conscient del seu paper futur i ampliant, dia a dia, el seu compromís amb un enorme dinamisme.

L'aplicació de la doctrina ètica que contenen els nostres Principis –Humanitat, Imparcialitat, Independència, Caràcter Voluntari, Unitat i Universalitat– és garantia permanent per al desenvolupament de la nostra acció en pro de la dignificació de la vida de les persones. La trajectòria de la Creu Roja a Barcelona, des de la seva fundació fins avui, n'és un clar exemple.

Juan Manuel Suárez del Toro Rivero

President Creu Roja Espanyola

Moltes persones, de les quals conservo un gran record, han contribuït amb els anys a fer d'aquesta Creu Roja a Catalunya una Institució forta i propera al ciutadà.

Amb motiu de la celebració d'aquest 125 Aniversari de la fundació de Creu Roja a Barcelona i Lleida és just recordar aquells qui, generosament i en la mesura de les seves possibilitats, van donar anys, dies i hores de dedicació i entusiasme altruista a la societat catalana.

Aquestes línies van dedicades a aquestes fidelitats.

Als presidents i equips directius que ho van ser de les assemblees locals, provincials i autonòmiques a Catalunya, als actuals i futurs directius de Creu Roja, als professionals de les diferents àrees de gestió, als socis, als estimats voluntaris i a tota

persona que s'hagi dedicat des de la nostra Institució, encara que fos un sol dia, a la defensa dels drets humans, l'atenció als grups més vulnerables, al socors i ajuda mútua, la cooperació al desenvolupament, la formació de la joventut, així com a la promoció de la salut i la qualitat de vida.

Aquestes línies van dedicades també a qui des de miradors més o menys privilegiats tenen l'atenta capacitat per escoltar el que aquest món canviant ens sol·licita a les portes del segle XXI.

La trajectòria de la Creu Roja serà reflex d'aquestes necessitats, i la responsabilitat d'una conducció humanitària de tots nosaltres.

Un compromís universal a compartir basat en el respecte, la protecció de la persona humana, la pau i la tolerància.

Marta Corachan Cuyàs

Presidenta e. f. de la Creu Roja a Catalunya

Poques entitats hi havia a Barcelona, l'any 1872, però menys n'hi ha encara que persisteixin després de 125 anys.

La Creu Roja a Barcelona se sent orgullosa de ser pionera entre les entitats barcelonines. I més encara, però, si en aquest aniversari es recorden els milers i milers de voluntaris que, al llarg d'aquests anys, han estat al servei dels seus conciutadans.

Aquests serveis han estat possibles gràcies a les aportacions dels socis que, des del 1872 fins ara, han anat donant suport a la Institució.

Creu Roja col·labora amb els poders públics, però també n'ha rebut ajuts necessaris per a dur a terme els programes que la ciutadania ha requerit en cada moment.

Una institució humanitària i de voluntariat, com és la Creu Roja, és de tots i tothom hi ha contribuït.

Serveixi aquest aniversari per agrair, en nom de la Creu Roja a Barcelona, la solidaritat humana, moral i material, de tots aquells que l'han feta possible, i de manera molt especial a la Fundació Uriach que ha patrocinat l'edició d'aquest llibre.

Pilar Ferran Hernández

Presidenta e. f. de la Creu Roja a Barcelona

Josep Carles Clemente (Barcelona, 1935) està considerat una de les principals figures de la investigació històrica espanyola contemporània, especialitzat en la renovació i posada al dia dels estudis sobre el carlisme, fonamentalment, i sobre el moviment humanitari a Espanya.

Autor de més de trenta llibres sobre història, periodisme i sociologia, destaquen les seves obres i estudis sobre aquell moviment social decimonònic que fou el carlisme:

Montejura 76: encrucijada política (1976), *Historia del Carlismo Contemporáneo, 1935-1972* (1977), *Los orígenes del Carlismo* (1979), *Las guerras carlistas* (1982), *Bases documentales del Carlismo y de las guerras civiles de los siglos XIX y XX*, 2 vols. (1985), *La guerra de los «matiners», 1845-49* (1978), *El Carlismo. Historia de una disidencia social. 1833-1976* (1990), *La Historia de sus textos: Los carlistas* (1991), *Historia General del Carlismo* (1992), «*El Carlismo en la España de Franco. Bases documentales*» (1994), *Raros, heterodoxos, disidentes y viñetas del Carlismo* (1995).

Últimament s'ha especialitzat en la investigació sobre el moviment humanitari i, concretament, en el de la Creu Roja. Destaquen, entre d'altres, *Historia de la Cruz Roja Española* (1986), *Qué es la Cruz Roja. De ayer a hoy. 1863-1989* (1987), *La Cruz Roja en el mundo de hoy* (1988), *El movimiento humanitario en la España de la Codifica-*

ción Civil (1989), *La Cruz Roja en España* (1989), *Cruz Roja de la República Española: de la legalidad al exilio* (1991), «*El árbol de la vida. La Cruz Roja en la guerra civil española. 1936-1939*» (1993), «*130 años trabajando con los más vulnerables*» (1994) i *Historia de un compromiso. La Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja* (1995). *Ante los retos del futuro. Conversaciones con Mario Villarroel* (1995) i «*Los Masones. La apuesta de los Hijos de la Luz*» (1996).

Ha obtingut l'«Oscar de Oro de la Comunicación» (1987), per la seva labor en el camp de la investigació historicomilitar, el premi «Ranking Internacional del Prestigio» (1987), a la millor labor històrica de l'any, i ha estat finalista del premi «Espejo de España» (1989), del IV «Premio Comillas» (1991) i del «Premio de Ensayo Anthropos» (1992).

L'autor agraeix molt sincerament la col·laboració rebuda en la redacció d'aquest llibre per part de l'equip de direcció de la Creu Roja a Barcelona. L'autor tan sols ha trobat facilitats a l'hora de cercar dades, referències i fotografies, i vol donar les gràcies molt especialment al secretari de la Creu Roja a Catalunya, Sr. Lluís Viñas i Rexach qui, a més d'escriure la introducció, ha coordinat la redacció de l'última part del capítol III: la Creu Roja a Barcelona en l'actualitat.

L'autor

INTRODUCCIÓ:

EL MARC D'UN ANIVERSARI

Lluís R. Viñas
Rexach
secretari general de
Creu Roja a
Barcelona i a
Catalunya

La Creu Roja, que va néixer fa 133 anys per voluntat expressa d'un reduït col·lectiu de ciutadans ginebrins, encapçalats per Henry Dunant, és una institució que es defineix pels principis que la inspiren: Humanitat, Imparcialitat, Neutralitat, Independència, Caràcter Voluntari, Unitat i Universalitat. De l'anàlisi detallada de tots i cadascun d'aquests principis es dedueix, com a conseqüència definitiva, que la Creu Roja és una institució bàsicament formada per persones voluntàries que ajuden el proïsme. Segons l'època, circumstàncies i països, aquesta definició adquireix determinades connotacions i característiques, però sempre roman fidel a la seva essència i raó de ser.

La Creu Roja és una de les institucions més carismàtiques en tot el món. Pertany a l'anomenada societat civil, ja que és creada, mantinguda i conformada per ciutadans que s'hi adhireixen en un acte de lliure decisió. Però atès que la seva raó de ser és de caràcter exogen, no pas endogen –és a dir, es justifica no tant per ella mateixa, sinó per la seva actuació envers els altres–, adquireix la segona característica bàsica d'una entitat cívica: el servei a la societat. Ara bé, tenint en compte que en les societats desenvolupades de la nostra època, correspon a les administracions públiques, per definició i per les cartes constitucionals que les regeixen, la realització de quasi tots els serveis que la població necessita, de caràcter social, sanitari i d'emergències, la Creu Roja, de la mateixa manera que altres institucions no governamentals, es

converteix en col·laboradora dels poders públics, puix no hi ha activitat en què l'Administració de l'Estat –en els seus diferents nivells– no hi tingui competència.

És en aquest marc on la Creu Roja a Barcelona celebra en el decurs de l'any 1997, i més concretament el dia 3 de juliol, el 125è aniversari de la seva creació. Pocs anys abans d'aquesta data fundacional, en el mes de juliol del 1864, per una real ordre de Sa Majestat la Reina Isabel II, es reconeixia a Espanya l'associació que seria anomenada poc temps després Creu Roja Espanyola, tan sols uns mesos més tard del naixement, a Ginebra, de la Creu Roja com a moviment internacional.

Un grup de persones de la societat barcelonina es reunia, sota la presidència de l'alcalde de la ciutat, Francesc Rius i Taulet, als salons del Gran Teatre del Liceu, per aprovar l'elecció de la Junta fundacional d'una associació benèfica i voluntària, de socors a les víctimes de la guerra i dels desastres naturals. Aquest fou l'origen de la Creu Roja a la ciutat de Barcelona. En els anys següents la Institució arrelà a les ciutats i pobles de la província i es van crear assemblees locals, la primera de les quals fou a Mataró, aquell mateix any. A la ciutat de Lleida, la Creu Roja va néixer també al 1872, encara que uns mesos més tard, al desembre. A Tarragona no es constitueix fins l'any 1893, i a Girona fins al 1899.

LA CREU ROJA INTERNACIONAL

La Creu Roja va tenir el seu origen a la batalla de Solferino, a la segona meitat del segle passat. El ginebrí Henry Dunant, veient els desastres d'aquella guerra, va promoure un moviment voluntari que donà els primers socors als ferits i desemparats, de forma neutral i imparcial. Per tant la Creu Roja va néixer en un acte de guerra i sofriment, però des de la pau i amb la intenció d'ajudar el proïsme.

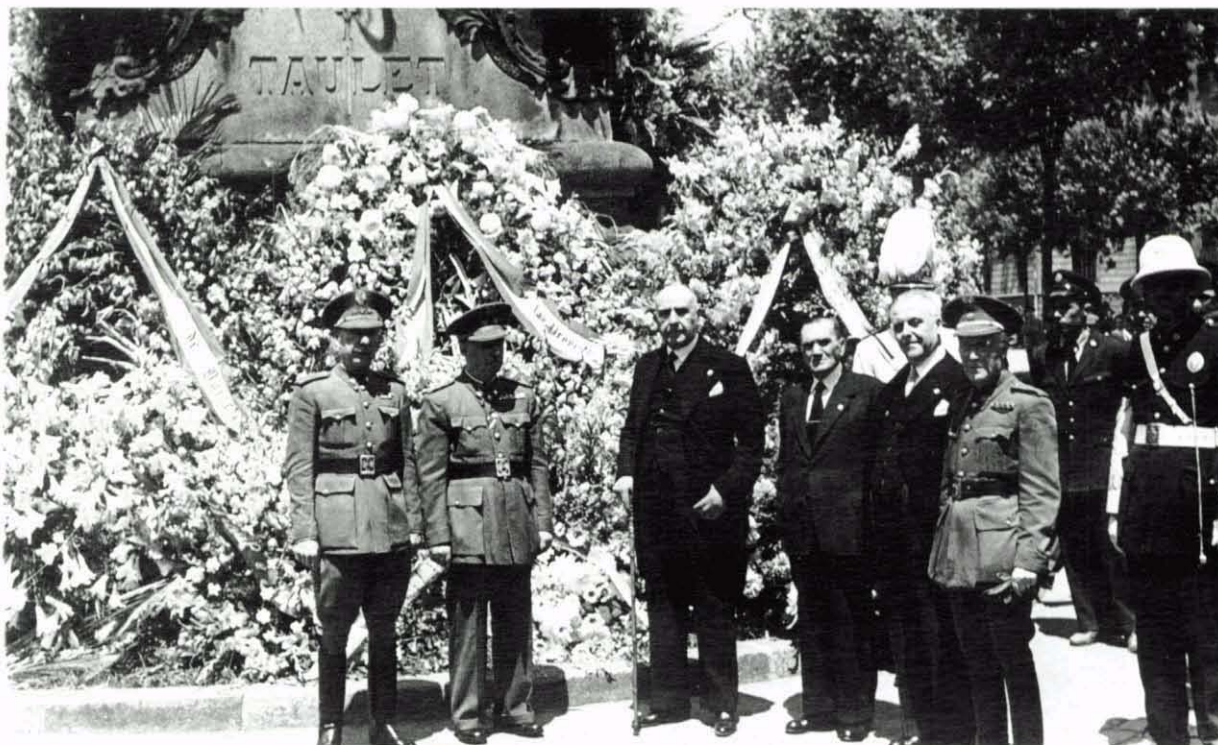
S'escolliren els colors de la bandera suïssa invertits com a símbol de la societat de socors recentment creada, la seu fou establerta a Ginebra i els estats que signaren els primers convenis foren dotze. Més tard s'estengué per tot el món. L'organisme que dirigeix i controla la Creu Roja és el Comitè Internacional, i el moviment que reuneix les societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja és la Federació Internacional.

La Creu Roja concentra la seva activitat en accions d'assistència, prevenció i prestació de primers auxilis i atencions socials. Darrerament, s'ha de-

dicat a la defensa i promoció dels drets humans i a la lluita contra la marginació social, però com que és una institució voluntària, ho fa sempre amb caràcter subsidiari de l'Administració pública, en els vessants sanitaris i socials. I si aquesta és, bàsicament, la seva acció en temps de pau, en situacions bèl·liques o prebèl·liques actua com un organisme mitjancer i pacificador de caràcter neutral.

LA CREU ROJA ESPANYOLA

Espanya fou un dels primers estats a reconèixer el moviment internacional de la Creu Roja (1864). Va fundar la corresponent Societat Nacional, que a causa de les carències sanitàries del nostre país a la segona meitat del segle passat i principis de l'actual, es caracteritzà per la seva activitat eminentment sanitària –hospitals, dispensaris, transport sanitari, escoles d'infermeria i bancs de sang. A partir de la segona meitat d'aquest segle, la Creu Roja Espanyola va incorporar a la seva activitat aspectes relacionats amb la promoció de la joventut, l'auxili en la carretera, salvament marítim, benestar social i ensen-

Ofrena floral davant el monument del fundador de Creu Roja de Barcelona, Francesc de P. Rius i Taulet, alcalde de Barcelona (1950)

El president de la Generalitat, Josep Tarradellas, rep per primera vegada el president de la Creu Roja Espanyola, Enrique de la Mata, acompanyat del vicepresident, Carles de Montoliu, amb el president de la Creu Roja de Barcelona, José Luis de Salas Cardenal i membres de la Junta, entre ells Sra. de Ferrer-Cagigal, comtessa de Torroella de Montgrí, Sra. Campmany de Padró, Sra. Montal de Escoda, Sr. Sala i Sr. Viñas (1979).

yament de socorrisme. En la dècada dels vuitanta s'introduí en àmbits més compromesos socialment i humanitàriament, com són: la defensa dels drets humans, l'atenció als refugiats polítics i estrangers (desplaçats per raó d'urgència social), lluita contra les drogodependències i ajuda als marginats en general.

LA CREU ROJA A CATALUNYA

La Creu Roja s'implantà a Catalunya en els primers anys de la seva creació a Espanya (1872: Barcelona, Mataró i Lleida). Va créixer ràpidament i actualment el conjunt de recursos humans i materials de la Creu Roja a Catalunya representa una part molt important del total de la Creu Roja Espanyola.

Seguint l'estructura de l'Estat espanyol i de la vigent Constitució, a Catalunya hi ha, des de l'any 1981, l'Assemblea Catalana de la Creu Roja, corro-

borada i perfeccionada posteriorment per l'actual Estatut i Reglament General Orgànic de la Creu Roja Espanyola, de 28 d'abril de 1988 i 5 de febrer de 1989, respectivament.

Les característiques diferenciadores de la Creu Roja a Catalunya que s'integren en una política continuada de processos de canvi són les següents:

- a) ÀMPLIA ACTIVITAT ASSISTENCIAL: 4 hospitals, 1 banc de sang, 1 escola universitària d'infermeria i de teràpia ocupacional, 474 vehicles de transport sanitari, 5 embarcacions de salvament que operen a l'àrea mediterrània, 100 llanxes motores pneumàtiques de salvament d'intervenció ràpida.
- b) FORTA IMPLANTACIÓ EN EL TEIXIT SOCIAL: 88.000 socis col·laboradors, 22.000 voluntaris i 123 oficines locals situades en diferents municipis de Catalunya.

Preses de possessió del president de la Creu Roja de Barcelona i Catalunya, Dr. Ricard Gutiérrez Martí. Presideix l'acte el president de la Generalitat de Catalunya acompanyat del president de la Creu Roja Espanyola, Leocadio Marín. Presenta l'acte el secretari general, Lluís R. Viñas i Rexach (1985).

- c) **EXTENSA COL·LABORACIÓ AMB LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES A TRAVÉS DE CONVENIS:** Generalitat de Catalunya, diputacions provincials, ajuntaments i consells comarcals.
- d) **DIVERSIFICADA RELACIÓ AMB ORGANISMES, INSTITUCIONS I ORGANITZACIONS NO GOVERNAMENTALS:** Clubs esportius, entitats culturals, associacions i entitats de serveis, etc.
- e) **PRIORITÀRIA DEDICACIÓ A TEMES RELACIONATS AMB EL BENESTAR SOCIAL I LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL:** Gestió de programes assistencials en col·laboració amb l'Administració.
- f) **PIONERA ACTIVITAT EN EL CAMP DELS DRETS HUMANS I EN EL DRET INTERNACIONAL HUMANITARI:** Campanyes de sensibilització, publicacions, seminaris i conferències.
- g) **MODERNA GESTIÓ I DIRECCIÓ TANT EN L'EXECUCIÓ DE PROGRAMES COM EN EL TRACTAMENT DELS RECURSOS HUMANS.**

Precisament la Creu Roja de Barcelona, per la seva importància en el nombre de recursos materials i humans, ha estat el factor catalitzador i impulsor de l'establiment d'un adequat nivell professional en la gestió de la Creu Roja a Catalunya. Especialment en els darrers deu anys, ha crescut espectacularment la seva gestió, gràcies al ponderat equilibri entre elements tècnics i voluntaris. Els professionals han coordinat la tasca de milers de voluntaris amb un resultat de gestió altament qualificat. L'anomenat «model Barcelona» ha estat extrapolat, en la mesura que les circumstàncies ho han permès, a la Creu Roja a Catalunya.

Desenvolupem a continuació cadascuna d'aquestes característiques diferencials.

a) ACTIVITAT SANITÀRIA

A Catalunya la Creu Roja posseeix i dirigeix 4 centres hospitalaris, un dels quals, el de Barcelona, compta amb 75 anys d'història i amb un gran nivell quant a medicina quirúrgica i ambulatòria. Des de fa 5 anys ha entrat en un pla de viabilitat,

ja que es trobava en una situació crítica de gestió. Cosa que aquest fet li ha permès, no sense esforç, situar-se en un nivell d'equilibri econòmic. El seu futur és esperançador i està en procés de redefinició, dins del marc hospitalari de Barcelona. Necessita una important inversió econòmica.

L'altre hospital de l'àrea de Barcelona, a l'Hospitalet de Llobregat, és un centre molt apreciat per la seva activitat de referència en el sector social i urbà on està immers. Ja fa cinc anys que ha entrat en una nova fase de gestió en constituir-se en consorci en el qual participen la Generalitat de Catalunya i la nostra Institució.

El tercer centre hospitalari és el de Tarragona, actualment en activitat sanitària suspesa després d'un procés de regulació de treball, a causa de les grans pèrdues acumulades. El seu futur, en aquesta data, és una incògnita.

Finalment, l'hospital de Lleida, el més petit dels quatre, ha redefinit la seva activitat com a centre de llarga estada i tractaments ambulatoris.

Pel que fa al transport sanitari, de gran volum i implantació en el territori, està actualment en revisió i sotmès a un ambició pla de viabilitat per

Visita oficial de SM Juan Carlos I a l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona. Lliurament de la Medalla d'Or de la Institució a Sor Mercedes (1984).

adaptar-lo a la legislació vigent i a les noves normes de contractació del sector públic.

La Creu Roja a Catalunya compta amb un Banc de Sang, a Barcelona, de gran nivell tècnic i professional, amb 35.000 donacions altruistes anuals. Es va fundar l'any 1962.

L'escola universitària i les activitats de prevenció i socors tenen un excel·lent nivell de gestió.

b) FORTA IMPLANTACIÓ EN EL TEIXIT SOCIAL

Malgrat la xifra que hem donat en l'enunciat d'aquest apartat, som conscients que, pel volum de

Presentació de les fitxes d'inscripció dels voluntaris de Creu Roja com a voluntaris olímpics (1986)

població de Catalunya i per les característiques de desenvolupament social del nostre país, hem de créixer molt més i el nostre sostre de creixement és encara lluny. Tot i això, som l'organització no governamental de caràcter humanitari, altruista i beneficoassistencial amb un nombre més gran de socis i voluntaris. Però això no ens satisfà, i intentem aconseguir un suport social encara més ampli. I aquest creixement el desitgem, no tan sols en els aspectes individuals, sinó també col·lectius. És a dir, pretenem créixer en unitats associatives i augmentar les nostres 125 oficines locals.

c) EXTENSA COL·LABORACIÓ AMB LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES A TRAVÉS DE CONVENIS

Tot i respectar en la seva integritat els principis d'independència administrativa i neutralitat política de la nostra Institució, ens interessa i fomentem la col·laboració estreta amb l'Administració pública en els seus diferents nivells. En primer lloc perquè per

definició som subsidiaris i col·laboradors de l'Estat en el servei a la comunitat; i en segon lloc perquè realitzem activitats d'ajut i socors a la població. Per aquests motius hem de rebre subvencions i contra-prestacions econòmiques. I aquí, a Catalunya, la nostra Institució s'ha preocupat d'una manera molt especial de formalitzar per escrit aquest tipus de col·laboració a través de convenis i concerts.

En l'actualitat mantenim un conveni marc amb la Generalitat de Catalunya, diversos concerts amb departaments de diputacions provincials i 160 convenis amb municipis. Aquesta política ens dóna garantia de continuïtat en la nostra gestió, ens assegura una font estable de finançament i corrobora i empara la importància de les nostres activitats.

La Creu Roja manté amb l'Ajuntament de Barcelona un conveni de col·laboració que abasta un ampli espectre d'actuacions en el camp social i de voluntariat.

Signatura del conveni amb el COOB'92 per a l'assistència sanitària als Jocs Olímpics de Barcelona (1989)

**d) DIVERSIFICADA RELACIÓ
AMB ORGANISMES, INSTITUCIONS
I ORGANITZACIONS NO
GOVERNAMENTALS**

En la mateixa línia de l'apartat anterior, mantenim estreta relació amb les entitats socials del nostre entorn, amb les quals col·laborem en l'organització conjunta d'activitats, o senzillament ens hi relacionem amb intercanvi d'informació. I tot això amb una finalitat concreta: donar un millor servei a la comunitat.

A tall d'exemple, podríem citar els convenis de col·laboració amb les universitats per a l'organització dels seminaris de Dret Internacional Humanitari; o el conveni amb l'Associació Catalana d'Ajut al Refugiad, Col·legi d'Advocats i Ajuntament de Barcelona, per a l'atenció d'estrangers i desplaçats, o els convenis amb les entitats esportives i associacions culturals o veïnals per a assistències de prevenció i trasllats d'emergències, etc.

**e) PREPONDERANT DEDICACIÓ
A TEMES RELACIONATS
AMB EL BENESTAR
SOCIAL I LA COOPERACIÓ
INTERNACIONAL**

És en aquest apartat on potser d'una manera més feaent es demostra l'intens i renovador procés de canvi de la Creu Roja a Espanya. A casa nostra, ha estat la Creu Roja a Barcelona qui ha actuat de motor i locomotora, ja que d'una dedicació quasi exclusiva a temes assistencials i de socors ha passat a dedicar-se principalment a la política de benestar social.

Hauríem de fer un especial esment a la important subvenció econòmica que rebem del Ministeri de Treball i Assumptes Socials, amb càrrec al 0'52% de l'Impost de la Renda de les Persones Físiques per a programes socials. En aquest camp, també són importants les subvencions dels ajuntaments.

Seminari de Dret Internacional Humanitari sobre la Regulació Jurídica Internacional dels Conflictes Armats. A la foto, Pilar Ferran, presidenta; Victòria Abellan, catedràtica de Dret Internacional Públic; Rosa Griso, directora del Gabinet de Drets Humans i del Centre de Difusió del Dret Internacional Humanitari de la Creu Roja de Barcelona i Catalunya, i el Dr. Waldo Villalpando, delegat a Espanya del l'ACNUR (1995).

Els serveis socials es converteixen en l'activitat principal de la Creu Roja de Barcelona en aquesta darrera dècada (1987).

Projecte de cooperació "Aigua per a la vida" a Jalapa (Guatemala). Construcció de canalitzacions (1996).

Ens hi ha ajudat la ràpida i sensible comprensió de les administracions públiques que han dedicat esforços i pressupostos a les organitzacions no governamentals –entre elles la Creu Roja–, perquè complementin i en molts casos amplïïn les seves carències d'actuació en el terreny social. I és així que, d'uns pocs anys ençà, estem actuant en l'ajut a la tercera edat a través de residències assistides, presència física de voluntaris, ajuda tècnica: teleassistència, transport de disminuïts, i en el tractament de toxicomanies, amb una especial atenció als afectats per la SIDA.

Primer procés electoral intern de la Creu Roja. Meses electorals de l'Oficina Local de Barcelona (1989).

Darrerament ens hem dedicat, com una derivació en el camp del benestar social, a la política de promoció i millora mediambiental, amb campanyes de difusió a través dels mitjans de comunicació i programes de promoció escolar.

En un altre camp d'acció, també volem destacar la cooperació internacional, amb projectes i campanyes d'ajuts puntuals i de desenvolupament principalment en països d'Àfrica i Amèrica del Sud, cosa que ha donat un fort impuls a la nostra acció humanitària.

f) PIONERA ACTIVITAT EN EL CAMP DELS DRETS HUMANS I EN EL DRET INTERNACIONAL HUMANITARI

Aquesta activitat és un dels senyals d'identitat en el procés de canvi de la Creu Roja a Barcelona i de la Creu Roja a Catalunya, ja que ens hi hem dedicat amb especial intensitat des de fa 14 anys. Ha estat una tasca fecunda que ha plasmat la seva actuació des del pla doctrinal, a través de seminaris, conferències i publicacions, fins a l'execució concreta de campanyes com les de la infància maltractada, l'absentisme escolar, víctimes de les guerres, etc.

g) MODERNA GESTIÓ I DIRECCIÓ, TANT EN L'EXECUCIÓ DE PROGRAMES COM EN EL TRACTAMENT DELS RECURSOS HUMANS

Aquesta darrera característica és, sens dubte, la que marca definitivament el procés de canvi de la Creu Roja, i es pot sintetitzar en quatre aspectes:

- * Democratització
- * Desuniformització
- * Definició
- * Dinamització

DEMOCRATITZACIÓ

Durant més de quaranta anys la Creu Roja a Espanya es venia regint per unes normes molt estatalitzades i poc participatives. Amb l'adveniment de la demo-

cràcia, la nostra Institució s'apuntà al tren de la modernitat, i no sense esforç fou capaç, fa uns anys, d'obrir-se de forma irreversible en la participació i democratització de les seves estructures. Tot això es reflectí en un nou Estatut, aprovat per la Creu Roja Internacional i el Govern espanyol, i per un nou Reglament General Orgànic. A partir d'aquest moment, són els mateixos socis de la Institució i els voluntaris qui, a través dels seus òrgans de participació, governen i dirigeixen la Creu Roja.

DESUNIFORMITZACIÓ

Per la forta implantació de la Creu Roja a Espanya en el sector del socors i l'emergència, i per la col·laboració de voluntaris en prestació del servei militar que el Ministeri de Defensa cedia a la Institució, aquesta posseïa un arrelat caràcter paramilitar en la seva uniformitat, que no responia ni a la seva realitat ni a la seva essència. Fou complex realitzar el canvi cap a la modernitat; substituir els antics uniformes per uns altres, adaptats a les necessitats de l'època, i canviar velles actituds per unes altres de més modernes i conciliadores. Tot això es va fer bé, sense traumes i amb delicadesa.

DEFINICIÓ

Seguint els nous estatuts i reglament de la Institució, sense canviar la seva raó de ser i els seus principis fonamentals, s'ha redefinit la Creu Roja al nostre país:

El camp assistencial, que és competència de les administracions públiques, ha entrat en un procés de modernització i integració en el sector públic de la sanitat sense abandonar els senyals d'identitat propis de la nostra Institució.

Mantenim i promocionem la nostra presència en el sector del socors i l'emergència, que és connatural a la nostra raó d'ésser i origen fundacional.

Campanya de Captació de Voluntaris. Vesteix-te de Creu Roja (1989).

Important intervenció de Creu Roja en el sagnant atemptat a l'Hipercor de l'avinguda Meridiana (1987)

Tendim, en intenció i afany, cap al camp del benestar social, perquè és en aquest sector on la nostra societat desenvolupada mostra les més grans carències.

Reunió de treball
dels equips tècnics
de la Creu Roja a
Catalunya,
presidits pel
secretari general
(1996)

DINAMITZACIÓ

D'una Creu Roja molt ancorada en les seves tradicions i en certs estereotips socials, hem passat a una Institució immersa en la societat actual, potent pels recursos humans que la integren, dinàmica pels seus programes i plans d'actuació, i respectada pel grau d'adequació social i integració que assoleix.

I com a exemple d'aquest nou tarannà, destaquem els programes de promoció dels voluntaris, difusió d'imatge i captació de recursos econòmics que, d'un temps ençà, hem realitzat amb el suport de campanyes de publicitat a la televisió, patrocinades per empreses i institucions, i dirigides per l'equip tècnic de la Creu Roja a Barcelona.

CONCLUSIÓ: LA NOSTRA RAÓ D'ÉSSER

En una societat com la nostra, on l'Administració en els seus diferents nivells té la responsabilitat d'atendre les necessitats sanitàries i socials, pot semblar que no sigui necessària l'existència de la Creu Roja, almenys en temps de pau, ja que sí que quedaria justificada en els conflictes bèl·lics o en les grans emergències; però, de fet, no és així. La societat necessita i sol·licita la nostra permanència com a institució voluntària, preparada sempre per a qualsevol emergència i amb capacitat de resposta i intervenció immediata, des de plantejaments neutrals i independents. Però, a més a més, hi ha molts programes i necessitats que necessiten una institució com la nostra per poder ser executats i coberts des d'una òptica estrictament humanitària i voluntària, com pot ser l'atenció als refugiats, la prevenció de toxicomanies, la promoció de la donació de sang, la defensa dels drets humans i la nostra inserció dins del món de la marginació social, la promoció de la joventut, l'ajuda al proïsme i la defensa de la natura, així com la cooperació internacional.

Per tot això estem en servei actiu vers la comunitat; per tot això vam estar-hi fa 125 anys a Barcelona i per tot això hi seguirem estant en el futur, amb l'ajut de la societat a la qual pretenem servir.

CAPÍTOL 1

TOT COMENÇA A GINEBRA

ELS MOMENTS FUNDACIONALS

Entre els dies 26 i 29 d'octubre de 1865 es va celebrar a Ginebra la primera Conferència Internacional per a la constitució de les «Societats Internacionals i Permanents de Socors per als Militars Ferits en Temps de Guerra», denominació que amb el temps passaria a ser la de «Creu Roja».

La convocatòria la realitzà el «Comitè Internacional de Socors per als Militars Ferits», amb seu a Ginebra, nucli fundador d'aquest moviment humanitari. El Comitè, denominat «dels Cinc», va rebre d'Espanya una de les primeres inscripcions estrangeres. En aquesta I Conferència hi van assistir divuit delegats de diverses associacions; set personalitats, juntament amb els cinc membres del citat comitè ginebrí. La delegació espanyola va estar representada per Joaquim Agulló i Remon, comte de Ripalda, en nom de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, i per Nicasio Landa i Álvarez de Carballo, metge major de Sanitat Militar, en representació del Ministeri de la Guerra.

Espanya i el estats alemanys van dipositar els importants acords d'aquesta conferència sota els auspicis de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, perquè aquesta associació fos la base de la seva formació en els seus respectius territoris.

Aquests importants acords –nou resolucions y tres recomanacions– són els següents:¹

«La Conferència Internacional, desitjosa d'acudir en ajuda dels ferits, en el cas que els serveis sanitaris siguin insuficients, adopta les Resolucions següents:

1. *Existeix en cada país un Comitè l'objectiu del qual és concórrer en temps de guerra, si s'escau, per tots els mitjans possibles, al servei de la sanitat dels exèrcits. Aquest Comitè s'organitza ell mateix de la manera que li sembli més útil i convenient.*
2. *Poden formar-se, depenent de la Direcció General, tantes seccions com es vulgui per secundar l'acció del Comitè.*
3. *Cada comitè ha de posar-se en contacte amb el Govern del seu país perquè la seva oferta sigui acceptada en cas de necessitat.*
4. *En temps de pau, els Comitès i les seves seccions s'ocuparan de tenir els mitjans necessaris per tal de ser veritablement útils en temps de guerra, especialment preparant socors, materials de tot tipus i tractant de formar i instruir infermeres voluntàries.*
5. *En cas de guerra, els Comitès de les nacions bel·ligerants prestaran, en la mesura dels seus recursos, els socors als seus exèrcits respectius. Organitzaran i posaran en activitat les infer-*

1. Arxiu Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja: *Après le Congrès de Genève*. Carta de J. H. Dunant i de Gustave Moynier, de 18 de febrer de 1985.

Henry Dunant,
Fundador de la
Creu Roja (1828-
1910). Amb motiu
del 125è.
Aniversari de la
Creu Roja de
Barcelona
l'Ajuntament de
Barcelona li dedica
un carrer

meres voluntàries i disposaran, d'acord amb les autoritats militars, dels locals necessaris per a l'atenció dels ferits. Podran sol·licitar l'ajuda de Comitès que pertanyin a les nacions neutrals.

6. *Sota la crida o el consentiment de l'autoritat militar, els Comitès enviaran els infermers voluntaris al camp de batalla. Quedaran sota la direcció dels caps militars.*
7. *Els infermers voluntaris la missió dels quals està al servei de l'exèrcit han d'estar proveïts pels seus respectius Comitès de tot el necessari per complir la seva tasca.*
8. *Els Comitès i les seccions dels distints països poden reunir-se en congressos internacionals per comunicar-se les seves experiències i posar-se d'acord sobre les mesures que poden adoptar-se en interès de l'obra.*

9. *L'intercanvi de comunicacions entre els Comitès de distints països es fa provisionalment a través del Comitè de Ginebra.*

Les recomanacions són les següents:

- * *Que els Governos acordin la seva protecció als Comitès de Socors que es formin i facilitin el seu treball tant com sigui possible.*
- * *Que en temps de guerra sigui proclamada la neutralitat de les ambulàncies i dels hospitals i que sigui admesa de la forma més completa per al personal sanitari oficial, per a les infermeres voluntàries, per als ciutadans que vagin a socórrer els ferits i per als ferits mateixos.*
- * *I que un signe distintiu idèntic sigui admès pels cossos sanitaris de tots els exèrcits o, almenys, tots els que estiguin adscrits al servei sanitari. Que una bandera idèntica sigui adoptada en tots els països per les ambulàncies i els hospitals."*

D'aquestes recomanacions, de la tercera en concret, en va sortir l'actual distintiu o emblema del moviment humanitari: una creu roja sobre fons blanc. Es va triar precisament aquesta com homenatge a Suïssa, bressol de la Creu Roja, la bandera de la qual és la mateixa que la de l'emblema, però amb els colors canviats. El 1876 va sorgir un segon emblema. Durant la guerra russo-turca el Govern otomà va proposar una «mitja lluna roja» en lloc de la «creu roja», al·legant motius religiosos. El Comitè de Ginebra va acceptar aquest segon emblema amb l'ànim de col·laborar i sumar esforços.

Però allò que realment interessa en un conflicte bèl·lic és la utilització de l'emblema. El seu ús pot ser de dues classes: protector i indicatiu.

L'emblema protector té com a finalitat senyalar i protegir, en cas de conflicte armat, el personal, les unitats, els mitjans de transport sanitari, inclòs el respectiu material, així com el personal religiós i el seu respectiu material.

L'emblema indicatiu significa que determinades persones o béns tenen relació amb Creu Roja. Es

reserva exclusivament a les institucions de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.

De fet, es tracta d'un únic emblema, que pot ser objecte de dos usos diferents: indicació de la protecció estipulada en el Dret Internacional Humanitari o indicació de la relació amb el moviment de la Creu Roja o la Mitja Lluna Roja.

Les normes citades assenyalen que l'emblema s'haurà d'utilitzar, de tal manera que res no pugui afèblir el seu respecte ni la seva dignitat. Així mateix, no tan sols se'n prohibirà els abusos, sinó també la mala utilització, per exemple, amb activitats de signe polític, comercial, etc.

El següent moment important de la Creu Roja fou el de l'aprovació i signatura del Primer Conveni de Ginebra. En aquest moment, també hi va haver representació espanyola en la persona del diplomàtic José Heriberto García de Quevedo, enviat pel Govern espanyol per adherir-se als acords d'aquesta reunió, que passà a la història, el 22 d'agost del 1864, amb el nom de Conferència Diplomàtica de Ginebra.

El text signat al final de la Conferència constitueix el primer document internacional d'importància en el camp del Dret Humanitari. Encara que sempre fou conegut com a I Conveni de Ginebra, el seu títol fou «*Conveni Internacional per millorar la sort dels militars ferits en campanya*».

LES TRES CARES DE LA CREU ROJA: EL COMITÈ INTERNACIONAL (CICR), LA FEDERACIÓ I LES SOCIETATS NACIONALS

La Creu Roja actual consta de tres cares, cadascuna amb les seves pròpies peculiaritats i amb autonomia de funcionament.

En primer lloc, el Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR), hereu d'aquell «Comitè dels Cinc» fundador a Ginebra del gran moviment humanitari. En segon lloc, la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, fundada el 1919 i que constitueix una

federació mundial dels 169 comitès o societats nacionals, i en tercer lloc, les citades societats nacionals distribuïdes per tot el món els membres de les quals són prop de 250 milions de persones.

Aquestes tres branques reunides constitueixen el que coneixem com a Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, els estatuts del qual foren aprovats a l'Haia el 1928 i revisats el 1952. Aquest organisme fou el que intervingué en la guerra civil espanyola, a través d'alguns dels seus tres elements constitutius.

A l'hora d'aplicar i definir el terme Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, no sempre s'expressa el mateix. És un terme que no arriba amb claredat a l'exterior. I, tanmateix, el nom té un sentit real als ulls del públic, dels governs i dels mateixos membres de la Creu Roja, que va molt més enllà del seu simple significat semàntic. Posa de manifest allò que, per a molts, constitueix la qualitat més característica de la Creu Roja: el seu caràcter internacional que, de cara al futur, encara es podrà accentuar més.

Però el que ara ens interessa conèixer és com sorgiren i com funcionen aquestes tres branques de la Creu Roja, és a dir, la Federació, el Comitè Internacional (CICR) i les societats nacionals.²

Pel que fa a la Federació hem vist que va néixer com a conseqüència de la Primera Guerra Mundial, conflicte que va deixar gran part d'Europa en ruïnes. Es perderen les collites, s'esfondraren les economies i la inflació va adoptar un ritme desenfrenat. Les epidèmies de malalties que es consideraven desaparegudes, gràcies als progressos en la higiene, rebrotaren de nou: la grip va causar més morts que la guerra, el tifus i el còlera s'estengueren, la

2. Per a la informació i posterior redacció d'aquesta part del capítol sobre els orígens, funció, estructura orgànica i organització de les tres branques de la Creu Roja –Federació CICR i Societats Nacionals– ens hem basat fonamentalment en: *Manual del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja*. Tretzena edició. Ginebra 1994. I a la revista “*Cruz Roja Española*”, núm. extraordinari de l'any 1984, 2 vol.: “La Cruz Roja y la Media Luna Roja en el mundo de hoy”. Madrid.

pobresa i el desnudiment ocasionaren la tuberculosi.

Nacions senceres es trobaren en el cas de no poder fer front a les condicions caòtiques. Es necessitava una enorme acció de socors que havia de ser organitzada sense tenir en compte les divergències polítiques ni les fronteres nacionals.

Les necessitats eren molt més grans que els mitjans disponibles per satisfer-les. Moltes organitzacions, grups, missions i particulars entraren en acció, entre elles, de manera destacada, el Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR). Durant els quatre anys que va durar el conflicte, el CICR havia facilitat ajuda material, servei de correspondència i de recerca en el caos de la guerra.

Paradoxalment, el final d'aquesta guerra va suposar intensificar esforços. La repatriació dels presoners, la reunió de les famílies, l'assistència a malalts i ferits i la recerca de persones desaparegudes, van constituir les principals tasques del CICR.

Les societats nacionals de la Creu Roja, per un costat, havien participat considerablement en l'ajut durant el conflicte, la majoria d'elles dins dels seus propis països. Però després de l'armistici de novembre de 1918, no trigaren en adonar-se dels grans canvis esdevinguts en el món.

Les societats nacionals havien crescut en dimensions, estructura i àmbit d'acció; també havien adquirit experiència. Per donar un sol exemple, el nombre de membres de la Creu Roja americana havia passat de 300.000 al començament de

les hostilitats, a 28 milions el 1918. Les societats estaven desitjoses de consolidar allò que havien guanyat. És més, en diverses capitals es va concretar el desig d'unir-se per fer front als problemes.

La idea d'una associació o federació prengué forma, inicialment, en les societats de França, Gran Bretanya, Itàlia, Japó i els Estats Units.

Tot conflüïa a dur-la a la pràctica. Quan els països no s'havien recuperat encara de la sorpresa ocasionada per les enormes proporcions del desastre, i abans que les barreres nacionalistes haguessin estat establertes de nou, un ciutadà nord-americà, Henry Pomeroy Davison, banquer autodidacta nascut a Pensilvània, va aprofitar l'oportunitat.

Woodrow Wilson, president dels Estats Units durant la Primera Guerra Mundial, havia designat Davison com a cap del Consell de Guerra, que reuní i gastà uns 325 milions de dòlars dels Estats Units en favor de les víctimes del conflicte armat. Durant aquest, Davison havia dirigit operacions de socors a Bèlgica. Així doncs, estava ben situat per saber com treballaven les societats europees i quines eren les seves esperances per al futur. Vist des d'una perspectiva actual, Davison sembla un home que reunia totes les condicions per fundar una federació de societats de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja destinada a coordinar les accions internacionals. I hi va reeixir.

Amb l'aprovació de l'ONU d'aleshores –la Societat de Nacions– la nova organització, la Lliga de Societats de la Creu Roja, avui denominada Federació, es constituí degudament el 5 de maig del 1919, amb els seus Estatuts i amb 15 societats nacionals com a membres. Pel maig del 1920, el «Butlletí» de la Federació podia anunciar un nombre de membres que havia assolit la xifra de 31 societats nacionals.

La nova associació no va haver d'esperar molt per entrar en acció. A Europa Occidental guanyava terreny l'amenaça d'una epidèmia de tifus com a conseqüència del flux massiu de refugiats i d'expresoners de guerra a Polònia.

El 1919 arribaren a Ginebra crides urgents de Polònia: si no es posa fi a l'epidèmia, no tan sols

ens matarà tots nosaltres, deien, sinó que envairà Europa i passarà més enllà.

La inexperta Federació, amb Davison al front, envià una missió a Polònia el 14 d'agost de 1919, per estudiar la forma d'evitar l'expansió del tifus per Europa.

De retorn el 19 de setembre, la missió va publicar un informe en el qual s'assenyalava la forma de procedir a un esforç de socors en què participessin moltes altres organitzacions governamentals i de voluntaris. Això donà ocasió perquè els pioners de la Creu Roja descobrissin que una organització humanitària no pot assumir les responsabilitats de les autoritats públiques de salut.

La missió i les operacions de socors que seguiren establiren un model per a l'acció que podem considerar ara com a prototip de la iniciativa del treball voluntari que caracteritza la tasca de la Creu Roja.

Davison sempre insistí en el fet que la Creu Roja estava obligada a actuar davant el sofriment humà, així com en la necessitat de conservar la neutralitat política per dur a terme aquesta tasca. En un sopar ofert en el seu honor, el 17 d'abril del 1920, Davison va dir el següent als seus homenatjadors: «*Una de les condicions sobre les quals haurem d'insistir en dur a terme la nostra tasca, és que s'elimini la política*». Pocs mesos després morí sobtadament, sense saber com n'eren, de profètiques, les seves paraules.

Entre 1921 i 1923, la fam envaï la conca del Volga, a l'URSS, a la regió dels Urals i Ucraïna. Ningú no estava més qualificat per demanar ajuda que l'home que havia passat gana a Bèlgica durant l'ocupació: el nou secretari general de la Federació, el doctor René Sand.

Segons va dir el doctor Sand al món, si l'ajuda arribava a temps, podien salvar-se vint milions de persones. Però les objeccions de caire polític que escoltava el secretari general de la Federació tenien una resposta: negar ajuda a persones desesperadament necessitades, perquè no s'està d'acord amb el seu govern, seria actuar de manera inhumana i cega. Equivaldria a condemnar també nens massa joves per tenir qualsevol ideologia

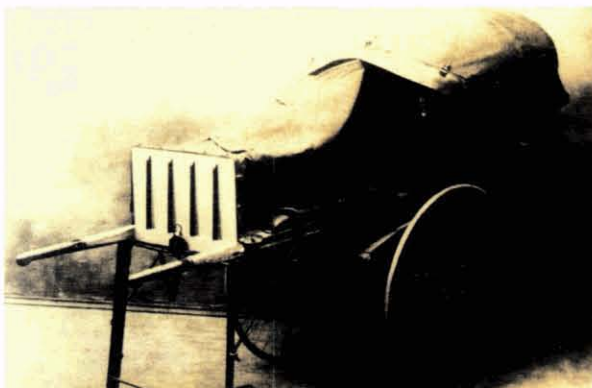
política: estàvem disposats a posar-nos aquest pes a la consciència?

La Creu Roja va donar el senyal d'alarma: l'ajuda no va trigar a ser enviada a les víctimes de la fam. La Federació va coordinar l'operació de socors quan es va començar a rebre suport.

Aquell mateix any un terratrèmol va devastar part del Japó. La Federació va demanar a les seves societats nacionals membres que aportessin la seva generosa contribució per establir un fons de socors. Però aquesta vegada va afegir que les missions no eren necessàries, ja que la bona organització de la Creu Roja japonesa li permetia encarregar-se perfectament de les operacions en suport dels esforços governamentals.

Diversos governs, entre ells els d'Austràlia, Canadà, Gran Bretanya, Suècia i l'URSS, van lliurar a les seves respectives societats nacionals considerables contribucions per al Japó. L'URSS va donar 200.000 rubles d'or. De la secció filipina de la Creu Roja americana van arribar 14 cuines de campanya i 63 infermeres diplomades, i de la Creu Roja xinesa, més treballadors de socors i subministraments.

Gràcies a un informe publicat el 1924, sabem que la Creu Roja japonesa va actuar de manera tan encomiable que la Federació va decidir que podia donar exemple a d'altres països exposats a catàstrofes. A tota la zona sinistrada es va establir, en un temps mínim, una xarxa de centres d'ajuda instal·lats en edificis utilitzables que havien sobreviscut al terratrèmol i ràpidament improvisats en

Llitera amb rodes
(1913)

barraques de fusta. Es va procurar aïllar les persones que tenien malalties contagioses i donar particular atenció a les dones embarassades.

De tot arreu van arribar donatius molt importants. A l'informe no s'estableixen les xifres, però s'esmenta que la comissió mixta CICR- Federació i 17 societats nacionals van aportar contribucions particularment generoses.

El personal i els voluntaris de la incipient Federació estaven convençuts, i amb raó, que els governs es mostrarien reacis a establir lleis o normes sanitàries fins que sectors importants de la població estiguessin suficientment instruits per a reclamar-les. La secretaria va passar ràpidament a ser alguna cosa més que una organització que facilitava directament serveis de salut. Aviat van estimar que la seva funció més útil consistia a actuar d'iniciadora, propagandista i assessora de les seves societats membres, les quals, servien de conselleres de salut en els seus propis països.

El reconeixement de la importància de la funció i de la condició de la Federació en l'esfera de la salut es va produir molt aviat, en resposta a una petició formulada per la Conferència de la Unió Internacional per combatre la tuberculosi, celebrada a Londres. La secretaria va contractar els serveis d'un grup d'especialistes perquè realitzessin un estudi intensiu sobre la manera de lluitar contra una malaltia que, a començament del decenni del 1920, era una de les majors causes de mortalitat entre les persones de totes les edats.

Per descomptat, la tuberculosi no era l'única epidèmia que feia estralls en el període posterior a la Primera Guerra Mundial. Les malalties venèries guanyaven ràpidament terreny, i el tifus, encara que se n'havia evitat una epidèmia, continuava essent una amenaça. El fet que no envaïssin Europa Occidental en proporcions desastroses pot dir-se que es deu, en gran part, a la propaganda de la Creu Roja a favor de la neteja, les mesures profilàctiques i la higiene personal.

En un informe-circular sobre les activitats, preparat a principis del decenni del 1920, es diu que la

Federació ofereix més de 1.500 fullets en 17 idiomes, reunits en àlbums *«per fer-ne més fàcil la lectura i ràpid l'examen»*. Fins i tot aleshores, la Federació apreciava el potencial de la comunicació per mitjans audiovisuals, que en aquells dies equivalien a pel·lícules mudes, per considerar que *«aquest mètode és més apropiat ja que despertar la imaginació i deixar una impressió més dura-dora que les simples xerrades»*. La secretaria de la Federació, que no comptava encara deu anys d'existència, anunciava amb orgull que podia facilitar 90 pel·lícules publicitàries sobre higiene.

Encara que tot això sona sospitosament més actual de com se sol pensar que és el passat, assenyalem també que els pioners de la Federació desenvoluparen un programa la finalitat del qual era *«preparar models de xerrades i models de fullets per utilitzar-los en àmbits locals»*, i enviar en missió membres del personal amb experiència en l'esfera de la higiene i la salut.

La Creu Roja de la Joventut va començar a desenvolupar-se durant la Primera Guerra Mundial, particularment als Estats Units. La Federació, conscient que es pot motivar els joves voluntaris del present perquè es converteixin demà en di-

rigents de la Creu Roja, va confirmar aquesta idea aprovant una resolució segons la qual *«cada societat nacional haurà de declarar com objectiu de la seva Secció de la Joventut inculcar als nens l'ideal de la pau, cuidar la seva salut, ensenyar-los a comprendre els deures de la solidaritat humana i cívica»*.

En termes pràctics, una de les coses que aquest enfocament significava era que els nens prenguessin consciència dels sofriments dels altres i oferissin articles necessaris als hospitals, així com peces de vestir per als refugiats durant la Primera Guerra Mundial, i material escolar, joguines i articles d'higiene personal per als nens d'altres països una vegada instaurada la pau.

En molts països es va fomentar enèrgicament la noció d'autosuficiència: a Bulgària per exemple, la Creu Roja de la Joventut va organitzar jornades de treball en les quals els estudiants netejaven les finestres de les escoles, netejaven el recinte, treien les escombraries i les deixalles dels rius, ajudaven a rehabilitar els parcs públics, etc.

A Txecoslovàquia, el treball es va centrar en els horts escolars com a mitjà de fer canviar els hàbits alimentaris de la població, ja que la dieta tradicional no incloïa gran quantitat de vegetals fres-

cos. Es diu que els joves de la Creu Roja van contribuir a canviar aquests hàbits.

Els primers anys d'existència van ser per a la Federació un període d'aprenentatge actiu. Aquells dies van servir de base per als turbulents anys que vindrien després, iniciats amb la Guerra Civil Espanyola i, més tard, acabats amb la Segona Guerra Mundial.

Ja hem vist quins van ser els anys fundacionals de la Federació. Ara falta saber quina n'és l'estructura interna, així com les funcions i comeses.

La Federació, fundada com hem vist a França el 5 de maig de 1919, és la Federació Internacional de Societats Nacionals de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja, i està dotada de personalitat jurídica com a institució organitzada corporativament. És una organització humanitària independent que no té caràcter governamental, polític, racial ni confessional. Comparteix amb el CICR el lema comú de la Creu Roja «*Inter Armas Caritas*», al qual se n'ha afegit un segon, «*Per Humanitatem ad Pacem*», per considerar que units reflecteixen els ideals del moviment en conjunt.

La Federació té com a objecte general inspirar, estimular, facilitar i ampliar contínuament i sota totes les seves formes l'acció humanitària de les societats nacionals, amb mires de prevenir i alleugerir els patiments humans i aportar així la seva contribució al manteniment i a la promoció de la pau en el món.

Per assolir l'objectiu general, la Federació exerceix especialment les funcions que a continuació s'enumeren:

- * Actuar com a òrgan permanent d'enllaç, coordinació i d'estudi entre les societats nacionals i oferir-los l'assistència que sol·licitin.
- * Estimular i afavorir a cada país la creació i el desenvolupament d'una Societat Nacional independent i degudament reconeguda.
- * Prestar socors amb tots els mitjans disponibles a les víctimes dels desastres.

- * Ajudar les societats nacionals en la preparació de socors en previsió de desastres i en l'organització de les seves accions de socors, i durant el desenvolupament d'aquestes mateixes accions.
- * Organitzar, coordinar i dirigir les accions internacionals de socors atenint-se als principis i normes adoptats per la Conferència Internacional de la Creu Roja.
- * Estimular i coordinar la participació de les societats nacionals en les activitats encaminades a la protecció de la salut de la població i a la promoció del benestar social, en cooperació amb les autoritats competents dels respectius països.
- * Ajudar les societats nacionals a captar membres entre tota la població i a inculcar-los els principis i els ideals de la Creu Roja.
- * Prestar auxili a les víctimes dels conflictes armats dins dels límits de competència assignats a la Federació com a membre del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, de conformitat amb els acords concertats amb el CICR.
- * Ajudar el CICR en el foment i desenvolupament del Dret Internacional Humanitari i col·laborar amb ell en la divulgació d'aquest dret i dels Principis Fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja en les societats nacionals.
- * Representar oficialment les societats membres en l'esfera internacional, especialment per tractar tot allò que concerneix les decisions i recomanacions adoptades per les assemblees; vetllar per la integritat de les societats membres i protegir-ne els seus interessos.
- * Assumir els mandats que li confia la Conferència Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.

L'òrgan decisorí suprem de la Federació és l'Assemblea General. L'òrgan executiu de l'Assemblea és el Consell Executiu. L'Assemblea

pot també establir els comitès consultius, comitès d'experts i comitès especials que cregui necessaris.

L'Assemblea General constitueix el parlament de les societats nacionals, i exerceix tots els poders necessaris per assolir els objectius i dur a terme les missions de la Federació. Cada societat designa una delegació composta de més de cinc persones per assistir a l'Assemblea, que normalment se celebra cada dos anys. El president és elegit per un període de quatre anys per majoria absoluta de tots els membres presents i votants.

El Consell Executiu el componen el president, vuit vicepresidents, el vicepresident nat i setze societats nacionals elegides per les assemblees, tenint present el principi del repartiment geogràfic equitatiu.

El Comitè Internacional de la Creu Roja, el CICR, va ser fundat a Ginebra l'any 1863, i en són els pares històrics, Jean Henry Dunant i altres quatre ciutadans ginebrins, que van formar el ja conegut «Comitè dels Cinc»: Guillaume-Henry Dufour, Gustavo Moynier, doctor Luis Appia i el doctor Teodoro Maunoir.

Ratificada pels Convenis de Ginebra i per les conferències internacionals de la Creu Roja, és una institució independent que té estatuts propis.

En qualitat d'associació regida pels articles 60 i següents del Codi Civil suís, el CICR posseeix personalitat civil. El CICR té la seu a Ginebra, i per divisa «*Inter Armas Caritas*».

El CICR és internacional en allò que es refereix al camp d'acció, però no en la composició. Més d'un segle d'experiència i centenars de conflictes armats, diverses crisis i nombrosos estudis han demostrat que la conducta més prudent era conservar el que havia estat creat gràcies a una sèrie de circumstàncies fortuïtes: un grup de ciutadans suïssos als quals cap conflicte bèl·lic oposaria, i que tindria l'avantatge de la consuetudinària i incondicional neutralitat del seu país. Per consegüent, l'administració de les activitats del CICR, independentment d'on puguin dur-se a terme, està en mans de ciutadans suïssos directament responsables davant la seu del CICR a Ginebra. D'altra

banda, és freqüent que equips professionals i tècnics integrats per metges i tècnics reclutats per les societats nacionals i assignats temporalment al CICR, participin en les operacions sobre el terreny sota la vigilància del Comitè.

La missió principal del CICR és:

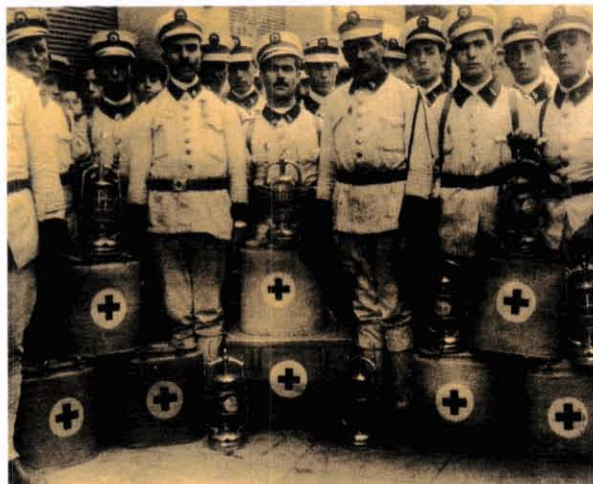
- * Mantenir els Principis fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.
- * Reconèixer tota Societat Nacional de la Creu Roja o Mitja Lluna Roja, novament creada o reconstituïda, que respongui a les condicions de reconeixement en vigor, i notificar aquest reconeixement a les altres societats nacionals.
- * Assumir les tasques que li reconeixen els Convenis de Ginebra, treballar per la fidel aplicació d'aquests Convenis i rebre tota queixa en relació a les violacions dels convenis humanitaris.
- * Visites als llocs de detenció. Els delegats del CICR poden visitar lliurement, sota les mateixes condicions que els representants de les potències protectores, tots els llocs on hi hagi presoners de guerra o civils internats.
- * Dret d'iniciativa. Es reconeix la funció general del CICR en aquest dret i que pot assumir les funcions humanitàries que porten a terme les potències protectores.
- * Transport i distribució de socors.
- * Actuar, en la seva qualitat d'institució neutral, especialment en cas de guerra; procurar en tot moment que les víctimes militars i civils de tals conflictes i de les seves conseqüències directes, obtinguin protecció i assistència, i servir, en el pla humanitari, com a mitjancer entre les parts.
- * Contribuir, en previsió de tals conflictes, a la preparació i al desenvolupament del personal i del material sanitari, en col·laboració amb els organismes de la Creu Roja i els serveis de sanitat militar i les altres autoritats competents.

- * Treballar en el perfeccionament del Dret Internacional Humanitari, en la comprensió i difusió dels Convenis de Ginebra, i preparar-ne eventuais desenvolupaments.
- * Assumir els mandats que li siguin confiats per les conferències internacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.

Pel que fa al dret general d'iniciativa, el CICR pot, a més, prendre tota iniciativa humanitària que entri en la seva missió d'institució específicament neutral i independent, i estudiar tota qüestió l'examen de la qual incumbeixi a una institució de tal caràcter.

El CICR manté estretes relacions amb les societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i amb la Federació, conforme als seus Estatuts. El CICR manté també relacions amb les autoritats governamentals i amb totes les institucions nacionals o internacionals l'assistència de les quals consideri d'utilitat. És costum que els delegats del CICR enviats en missió a un determinat país informin a la societat nacional d'aquest sobre les seves tasques i activitats.

Les relacions amb les autoritats governamentals i amb d'altres institucions del país de què es tracti s'estableixen normalment i depenen de les circumstàncies. Aquestes relacions reposen sobre una base estrictament humanitària i estan exemptes de qualsevol tipus de repercussions polítiques. D'acord amb aquestes normes, el CICR

Grup de voluntaris
(1930)

manté estretes relacions amb representants dels governs acreditats davant les Nacions Unides o el Govern suís. Com a regla general, s'informa a les societats nacionals sobre les relacions establertes amb el seu govern respectiu.

Lestructura del CICR és la següent:

- * L'Assemblea és l'òrgan suprem del CICR que té caràcter corporatiu. S'encarrega d'establir principis i de fixar la política general, així com de supervisar les activitats del CICR. L'Assemblea està formada per membres del CICR; el seu president i els seus dos vicepresidents són els del CICR. El CICR recluta els seus membres per cooptació entre els ciutadans suïssos i no pot excedir de 25 membres. Els membres del CICR estan sotmesos a reelecció cada quatre anys. El seu mandat es pot renovar per dos períodes més de quatre anys i excepcionalment per nous períodes si així ho sol·licita una majoria de les tres quartes parts del total de membres del CICR.
- * El Consell Executiu, òrgan també corporatiu, és responsable de la direcció general dels assumptes. Controla directament l'administració del CICR. Encapçalat pel president del CICR, el Consell Executiu inclou com a màxim set membres escollits entre els del CICR. L'Assemblea escull els membres del Consell Executiu.
- * La Direcció té al seu càrrec l'administració del Comitè, d'acord amb les directrius generals del Consell Executiu.
- * El personal administratiu.

Els recursos del CICR provenen de les contribucions dels governs i de les societats nacionals, així com dels donatius, llegats i d'altres ingressos procedents d'inversions del Comitè. Una col·lecta anual a Suïssa ajuda a recollir diners per a operacions especials de socors. Totes aquestes contribucions són voluntàries, amb la finalitat de protegir la independència i la neutralitat del CICR.

Les contribucions dels governs i de les societats nacionals al CICR s'han de considerar totalment separades i independents unes de les altres. El

pagament realitzat per un no eximeix l'altre de les seves obligacions en aquest respecte. Particularment, les societats nacionals tenen l'obligació de respondre, en la mesura que ho permetin les seves disponibilitats, a les crides anuals del CICR per a obtenir diners, i d'estimular els governs perquè actuïn de la mateixa manera.

La Societat Nacional de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja és una institució reconeguda oficialment i que gaudeix d'autonomia per exercir la seva tasca d'acord amb els Principis Fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja al si d'un país.

Hi ha normes específiques que regeixen el reconeixement de les societats nacionals com a membres del Moviment de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i la seva admissió a la Federació. Les societats nacionals són reconegudes pel CICR i són admeses a la Federació pel seu Consell.

Quan se sol·licita del CICR el reconeixement oficial, la Societat Nacional demana a la Federació de ser-hi inclosa. A la pràctica, l'admissió a la Federació depèn del reconeixement previ. Després d'aquest, l'admissió és pràcticament automàtica.

El focus principal de l'acció de la Creu Roja és la Societat Nacional. Aquesta és la institució que està en millors condicions per actuar en el seu propi ambient i, com a organització autònoma, generalment és més acceptable per al seu Govern i per a la seva població que una organització estrangera. Gràcies a la seva pertinença al Moviment Internacional, la Societat Nacional aplica al seu país els seus propis recursos i capacitats i alhora comparteix les seves experiències i recursos amb altres parts del Moviment.

L'objectiu de tota Societat Nacional de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja és evitar i alleujar el sofriment humà amb total imparcialitat i sense cap distinció per motius de nacionalitat, raça, religió, condició social o credo polític. Amb aquest propòsit, les seves tasques són, en particular, les següents:

- * Actuar en cas de conflicte armat en favor de les víctimes de la guerra, tant civils com militars.

- * Organitzar el socors d'urgència per a les víctimes dels desastres naturals.

- * Contribuir a la millora de l'estat de salut, a la prevenció de les malalties i alleujament dels sofriments, mitjançant programes de formació i serveis a la comunitat.

- * Difondre els principis humanitaris de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja amb la finalitat de desenvolupar els ideals de pau, respecte mutu i comprensió entre tots els homes i els pobles.

En els casos de guerra, la funció de la Societat Nacional en la seva condició d'auxiliar dels serveis sanitaris militars o d'organitzacions d'assistència als presoners de guerra, pot ser summament important.

El personal especialitzat, reclutat o preparat per la Societat Nacional perquè, si és necessari, presti a les Forces Armades l'assistència social que puguin necessitar, s'assignarà la major part de les vegades a les següents tasques: recerques de persones desaparegudes, transmissió de notícies a les famílies, relació amb les autoritats, empresaris i famílies per resoldre una àmplia gamma de situacions individuals difícils, perquè la persona de qui es tracta s'ha hagut d'incorporar al servei militar o la seva salut es va ressentir com a conseqüència d'això darrer. El personal de la Societat Nacional s'ocuparà també de la rehabilitació, reeducació i terapèutica ocupacional i de tot el programa recreatiu a què tanta importància concedeixen actualment, amb tota la raó, els serveis sanitaris de l'Exèrcit. A més, altres persones sense cap preparació especial treballen també a títol voluntari i dediquen gran part del seu temps a prestar petits serveis als malalts, encarregant-se de la seva correspondència i de les seves compres o llegint per a ells.

Segons les condicions específiques dels diferents països, el Govern (o un o més ministeris) establiran, en estreta cooperació amb la Societat Nacional, un Comitè encarregat de coordinar les activitats humanitàries en ajuda dels presoners de guerra. En general, les societats nacionals han de realitzar les següents tasques: enviament de paquets de socors amb aliments,

peces de vestir, medicaments, estoigs d'higiene i altres articles aprovats; servei d'informació als familiars dels presoners de guerra; servei d'assistència social a benefici dels familiars dels presoners de guerra.

En una guerra moderna, en què la població és tan vulnerable com els combatents, la Creu Roja ha de reservar una part dels seus recursos i del seu personal per ajudar la població civil. A més, la tendència actual és de promoure l'organització, en temps de pau, d'un servei nacional de socors d'urgència, al qual la Creu Roja presta un valuós suport.

Un dels deures fonamentals de la Creu Roja, en la seva temptativa d'evitar i alleujar el sofriment humà, és el prestar socors a les víctimes dels desastres. Els principis i normes que regeixen les accions de socors de la Creu Roja en casos de desastre constitueixen la base de les activitats en previsió de desgràcies i de les operacions de socors que porten a terme les societats nacionals i la Federació. En general, la Creu Roja ajuda a fer front en els primers moments a les necessitats més urgents de les víctimes dels desastres, és a dir: aliments, peces de vestir, allotjament i assistència mèdica.

Perquè una societat nacional sigui reconeguda internacionalment amb plens drets, haurà d'obtenir abans el reconeixement oficial del CICR. Per ser admesa al Moviment Internacional, cada societat haurà de reunir les deu condicions següents:

- * Estar constituïda en el territori d'un estat independent el què els Convenis de Ginebra estiguin en vigor per alleujar la sort de ferits i malalts.
- * Ser en l'esmentat Estat l'única Societat Nacional de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja i tenir al seu front un òrgan central que sigui l'únic que la representi davant els altres membres del Moviment Internacional.
- * Estar degudament reconeguda pel seu Govern legal, com a Societat de Socors voluntària, auxiliar dels poders públics, en especial

d'acord amb el sentit del I Conveni de Ginebra, i en els estats que no posseeixin Forces Armades, com a societat de socors voluntària, auxiliar dels poders públics, exercint una activitat en favor de la població civil.

- * Tenir el caràcter d'una institució que gaudeix d'una autonomia que li permet exercir la seva activitat d'acord amb els Principis Fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, formulats per les conferències internacionals de la Creu Roja.
- * Fer ús del nom i de l'emblema de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja, d'acord amb els Convenis de Ginebra.
- * Posseir una organització que la posi en situació d'exercir, amb autèntica eficàcia, les tasques que li pertocuin. Preparar-se ja des del temps de pau per a les activitats de temps de guerra.
- * Fer extensiva la seva acció a tot el país i a les seves dependències.
- * No negar-se a acollir al seu si els seus nacionals, siguin quins siguin, per raons de raça, sexe, classe social, religió o opinió política.
- * Adherir-se als estatuts del Moviment Internacional, participar en la solidaritat que uneix els seus membres, societats nacionals i organismes internacionals, i mantenir-hi bones relacions continuades.
- * Adherir-se als Principis Fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, formulats per les conferències Internacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, i estar inspirada, en tota la seva acció, per l'esperit dels Convenis de Ginebra i dels Protocols Addicionals destinats a completar-los.

Quan una societat nacional sol·licita al CICR ser reconeguda internacionalment, demana al mateix temps ser admesa a la Federació. Amb aquest fi ha de demostrar que reuneix les condicions següents:

- * Estar reconeguda oficialment pel Govern del seu país.
- * Comprometre's a respectar els Principis Fonamentals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i actuar de conformitat amb ells.
- * Pertànyer a un país on no existeixi cap altra societat nacional.
- * Comprometre's a respectar les disposicions dels Estatuts de la Federació.

EL DRET INTERNACIONAL HUMANITARI I LA PROTECCIÓ DE LES VÍCTIMES DE LA GUERRA: ELS CONVENIS DE GINEBRA

El motiu principal que va impulsar Henry Dunant a promoure la fundació de la Creu Roja l'any 1863 va ser el d'humanitzar les guerres i atendre els ferits en campanya. L'instrument que va fer servir va ser la signatura d'un conveni amb els estats o governs que van acceptar aquestes «regles de joc». S'anomenaren «de Ginebra» perquè el primer conveni es va signar en aquesta ciutat suïssa el 22 d'agost de 1864, i jugà des d'aleshores un paper decisiu en la humanització dels conflictes i en el remei dels seus efectes, paper que, a més, ha estat progressiu, completant-se i ampliant-se per a les circumstàncies concretes del moment.

Aquest cos legal, que en el futur arribaria a anomenar-se Dret Internacional Humanitari, banda el poc adequat nom de Dret de la Guerra, i presenta, segons els especialistes jurídics, una sèrie de trets comuns a tots ells.³

- * Representen una sèrie de drets als quals no es pot renunciar.
- * Es poden aplicar en qualsevol conflicte armat i no només en cas de guerra.
- * El fet de no respectar-los pot ser formalment castigat.

- * S'apliquen segons principi de cooperació, cosa que permet una entesa en cas de discrepàncies.
- * Es manifesta contra les represàlies a persones i objectes protegits amb l'emblema de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja, protecció que es fa extensible a països que acullen persones protegides.
- * Els símbols protectors són la «creu roja» i la «mitja lluna roja».
- * Poden ser denunciats, denúncia que no pot causar efecte durant el desenvolupament d'un conflicte, sinó en temps de pau.
- * Tenen caràcter de tractats internacionals i categoria de lleis, ja que obliguen els signants a un estricte compliment i, a més, permeten que s'hi adhereixin altres estats. La llavor llançada a Ginebra per Henry Dunant germina a principis de segle amb tota una sèrie de tractats i convenis internacionals que tendeixen a humanitzar les guerres, revisant i completant el ja vell de 1864.

A manera d'exemple, en citarem alguns:

- Declaració de Sant Petersburg, del 1868, a fi de prohibir la utilització de determinats projectils en temps de guerra.
- Declaració de l'Haia, del 1899, prohibint la utilització de les bales que s'inflen o s'esclafen fàcilment en el cos humà.

3. A. Vendros: *Derecho Internacional Público*. Aguilar. Madrid, 1982. Pàg. 419-429.

- Conveni de Ginebra, de 6 de juliol de 1906, per al millorament de la sort dels ferits i malalts als exèrcits en campanya, revisat i ampliat amb el de 27 de juny de 1929.
- Conveni núm. IV de l'Haia, de 18 d'octubre de 1907, i reglament annex sobre les lleis i costums de la guerra terrestre.
- Conveni núm. V de l'Haia, de 18 d'octubre de 1907, sobre els drets i deures de les potències i de les persones neutrals en cas de guerra terrestre.
- Conveni núm. VIII de l'Haia, de 18 d'octubre de 1907, relatiu a la col·locació de mines submarines automàtiques de contacte.
- Conveni núm. IX de l'Haia, de 18 d'octubre de 1907, relatiu al bombardeig mitjançant forces navals en temps de guerra.
- Protocol de Ginebra, de 17 de juny de 1925, sobre la prohibició de l'ús, a la guerra, de gasos asfixiants, tòxics o similars, i de mitjans bacteriològics.
- Conveni de Ginebra, de 27 de juliol del 1929, relatiu al tracte dels presoners de guerra.
- Conveni de Ginebra, de 27 de juliol de 1929, per millorar la sort dels ferits i malalts als exèrcits en campanya.

Tot aquest conglomerat legal va estar vigent en iniciar-se la guerra a Espanya, del 1936 al 1939 i,

almenys, va significar que el Moviment Internacional, en qualsevol dels seus tres organismes, prengué la iniciativa i provés d'intervenir en la humanització del tracte dels ferits i els presoners. De tota manera, la Creu Roja no podia invocar aquests textos, ja que tots ells estaven pensats i concebuts exclusivament per a les guerres de caràcter internacional, en les quals els estats enfrontats eren signataris d'aquests documents humanitaris. La guerra espanyola de 1936-1939 era un conflicte civil i, per tant, tota aquesta sèrie de convenis quedaven fora del seu abast i aplicació.

Precisament, l'experiència adquirida a la GCivil espanyola va propiciar deu anys més tard, el 12 d'agost de 1949, la revisió d'aquest cos legal i la signatura de quatre convenis, entre els conceptes dels quals ja s'hi incloïen els conflictes de caràcter civil. Aquests convenis es van completar el 10 de juny de 1977 amb dos protocols addicionals.⁴

Els actuals convenis vigents, doncs, des del 1949, estan dipositats en el Consell Federal Suís (Departament Polític Federal amb seu a Berna). Allí es dirigeixen els governs que desitgen adherir-s'hi o ratificar-los. Els governs que són part en els convenis s'han compromès: a respectar l'ésser humà, el seu honor, els drets de la família, els costums, les conviccions religioses i la dignitat de la dona; autoritzar els delegats per què visitin els camps de presoners de guerra, els internats civils i per entrevistar-se sense testimonis amb els detinguts; prohibir el tracte inhumà i degradant, les preses d'ostatges, les exterminacions, les tortures, les execucions sumàries, les deportacions, el saqueig, els actes de violència i la destrucció injustificada dels béns particulars.

Les grans innovacions que contenen els convenis del 1949 són la firma d'un IV Conveni i el desenvolupament dels articles generals que figuren al començament de cadascun d'ells. Aquests articles tendeixen a fer-los aplicables en tota circumstància, sigui quina sigui la naturalesa del conflicte, i a reforçar el control de la seva aplicació. Uns Protocols Addicionals tendeixen a concretar encara

4. El text complet dels quatre convenis de 1949 i els dos Protocols Addicionals del 1977, en: *Manual del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja*. Tretzena edició. Ginebra, 1994. Pàg. 25-259.

més, si és possible, la protecció de les víctimes dels conflictes, tant internacionals com locals, i especialment les víctimes civils.

El text dels convenis està estructurat de tal forma que en el primer capítol de cadascun d'ells hi figuren importants disposicions generals, pràcticament idèntiques per als quatre.

Els convenis no tan sols entren en vigor per a les guerres declarades oficialment, sinó a partir del moment en què de fet sorgeixin les hostilitats. Fins i tot les «ocupacions pacífiques» d'un territori tampoc no escapen al Dret de Ginebra. Els convenis, també preveuen, el cas que no tots els bel·ligerants en siguin parts.

L'article 3, comú als quatre convenis, és un guany decisiu i tendeix a limitar la sobirania dels estats en benefici de l'individu en el «conflicte armat», és a dir, en una situació anàloga a la guerra. No s'hi pot apel·lar en cas d'amotinaments de caràcter local i passatger.

Les «potències protectores», és a dir, els estats neutrals encarregats de representar els interessos d'un bel·ligerant davant d'un adversari, tenen la comesa de realitzar un control regular de l'aplicació dels Convenis de Ginebra.

El sistema de control, que des del 1929 no estava previst més que al conveni sobre el tracte dels presoners de guerra, es va estendre el 1949 als quatre convenis i les funcions del CICR l'han reforçat i completat; s'ha previst mesures de suplència en cas que no hi hagi potència protectora designada, cosa que succeeix sovint per raons de tipus polític.

A falta de potència protectora, designada reglamentàriament, o d'un organisme *ad hoc* tal com es preveu a les disposicions, l'estat detentor haurà de demanar a un organisme humanitari, per exemple el CICR, que assumeixi les funcions humanitàries assignades pels convenis o obligar-se a acceptar les ofertes de serveis d'un organisme humanitari.

Quan es tracta d'un conflicte sense caràcter internacional, només està previst que el CICR

pugui oferir els seus serveis a les parts en conflicte.

El III Conveni estableix que els presoners de guerra no podran, en cap cas, renunciar als drets que els són reconeguts, i es basa en la idea que les persones en poder de l'enemic no estan en una situació d'independència que sel permeti valorar ben bé l'abast d'una renúncia als seus drets. Igualment es prohibeixen totes les represàlies contra les persones protegides pels convenis.

Per als presoners de guerra, els convenis són aplicables des que cauen en poder de l'enemic fins l'alliberament i repatriació definitiva, i per a les persones civils des del començament de tot el conflicte fins un any després del cessament general de les operacions militars.

El conveni originari del 1864, revisat el 1906 i el 1929, va passar a ser el I Conveni del 1949, mentre el II Conveni del 1949 adapta les disposicions del I Conveni a les hostilitats a la mar, amb incursions d'una nova categoria de persones protegides: els naufragats.

El principi fonamental que dona vida al Conveni és que el militar ferit o malalt és inviolable; ha d'ésser respectat, protegit i atès, encara que se'l segueixi considerant presoner de guerra.

El seu text disposa que al camp de batalla s'ahuran de buscar i recollir els ferits i els morts; podran concertar-se armistícies locals per evacuar els ferits de les zones assetjades i es garanteix a la població i a les societats de socors el dret d'assistir els ferits i malalts.

En el Conveni es determinen també les modalitats de protecció de:

- * el personal sanitari de l'Armada –fins i tot el de la marina mercant– destinat únicament a la recerca, el transport o al tractament de ferits i malalts o a la prevenció de la malaltia.
- * el personal exclusivament destinat a l'administració de les unitats i establiments sanitaris.
- * els capellans agregats als exèrcits.

- * el personal de les societats nacionals de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja i d'altres societats de socors reconegudes, que assumeixi les funcions esmentades i estigui sotmès a les lleis i reglaments militars.

El Conveni dedica un capítol a les unitats i establiments sanitaris, fixos o mòbils, preveu també la possibilitat de designar localitat i zones sanitàries neutralitzades, i també tracta del material sanitari protegit. Assenyalem que les aeronaus sanitàries, des del 1949, no gaudeixen de protecció més que en virtut d'acords especials entre les parts del conflicte, que prescriuen l'itinerari, les altures i les hores de vol; això suposa la ineficàcia de l'aviació sanitària.

Un dels capítols del Conveni s'ocupa del signe distintiu, creu roja o mitja lluna roja sobre fons blanc, i de la utilització com a signe protector. Es preveu una responsabilitat particular de l'autoritat militar competent per evitar i reprimir els abusos en la utilització del signe.

Les institucions de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja també poden utilitzar el signe de títol indicatiu per a altres activitats, així com per a la senyalització d'ambulàncies i llocs de socors.

Els títols I i III del Conveni inclouen «disposicions generals» comunes als quatre convenis i l'article 4t determina la categoria de persones amb dret a ser tractades com a presoners de guerra. Els «partisans» o «resistents» són equiparats als militars i cossos de voluntaris, sempre que estiguin al servei d'una part del conflicte i respectin determinades exigències.

El títol II, sota l'epígraf «protecció general dels presoners de guerra», precisa que aquests no tenen obligació d'indicar altra cosa que els seus noms i cognoms, edat, grau i número de matrícula, i no se'ls pot forçar a facilitar altres informacions.

En aquest Conveni es dediquen vuit capítols a les condicions de vida als camps de presoners, allotjament, alimentació, assistència mèdica, pràctica de la religió, activitats intel·lectuals i esportives. D'aquesta manera s'organitza la vida

dels presoners per mantenir-ne la seva salut física i moral.

Els presoners estan sotmesos a la disciplina i a les lleis vigents per a l'Exèrcit en poder del qual es troben. El text del Conveni, així com totes les ordres i reglaments han d'aparèixer en lloc ben visible dels camps. No està autoritzat l'ús de les armes contra els presoners, llevat que aquests provin d'evadir-se i això només després d'haver-se produït intimidació.

La potència detentora pot obligar els soldats presoners a treballar, però a condició que el treball no es relacioni amb les operacions de guerra. La durada de la feina, el sou, les condicions de treball, els accidents, etc., són objecte d'una reglamentació minuciosa.

Sobre el delicat problema de la recollida de mines, el Conveni preveu que els presoners donin el seu consentiment voluntari per realitzar «feines perilloses» i que rebin una formació especialitzada, així com que disposin dels mitjans adequats de protecció.

Tots els presoners tenen dret a un sou.

Les relacions amb l'exterior vénen determinades a la secció V: els presoners tenen dret a la tramesa d'una primera targeta a la seva família i al CICR, intercanvi regular de correspondència amb la seva família més endavant i a rebre socors (aliments, roba, etc.) procedents del seu país d'origen. També tenen dret a escollir entre ells un «home de confiança» encarregat de representar-los davant de les autoritats de la potència detentora i dels organismes d'assistència.

D'altra banda, els presoners tenen dret a formular queixes davant dels representants dels òrgans de control: potència protectora i CICR.

Pel que fa a les sancions, el càstig disciplinari més greu és de trenta dies d'arrest. Pel que respecta a les sancions judicials, només un tribunal militar pot decidir-les i no es pot decretar la pena de mort sense formalitats especials. És important mencionar que, encara que se'ls condemni, els presoners segueixen sota la tutela del Conveni.

Acabades totes dues guerres mundials, es va mantenir en captiveri durant anys milions de militars exenemics perquè contribuïssin a la reconstrucció. Doncs bé, el Conveni del 1949 disposa que la repatriació s'ha d'efectuar tan bon punt acabin les hostilitats actives, i regula també la repatriació dels ferits i malalts greus en el transcurs mateix de les hostilitats i l'eventual hospitalització en país neutral. Per a la designació dels beneficiaris es recorre a comissions mèdiques mixtes integrades per tres membres, dos dels quals, pertanyents a un país neutral, seran nomenats pel CICR.

El Conveni preveu en altres articles els tràmits en cas de mort dels presoners.

El IV Conveni és la gran conquesta humanitària de la Conferència Diplomàtica del 1949 i constitueix una de les més importants que ha assolit el Dret Internacional Humanitari.

El seu text tendeix a garantir el respecte a la dignitat i a la vàlua de la persona humana, preservant els drets que li pertanyen per essència, i el respecte a les llibertats sense les quals perd la seva raó d'ésser, regulant les normes d'aplicació dels grans principis que garanteixen, en tota circumstància, el respecte a la persona humana pel que fa a tracte, prohibició de coacció, prohibició de càstigs corporals, tortures, etc., responsabilitat individual, represàlies, penes col·lectives i estatges.

Això no obstant, el Conveni no ofereix a les persones civils una protecció completa; les defensa contra els abusos de poder de l'autoritat enemiga, però no contra els resultats dels mètodes de la guerra i de les armes de destrucció massiva, fora que sigui en proporció reduïda (hospitals, etc.). Tampoc no s'aplica el Conveni als súbdits de les potències contractants respecte del seu propi estat, i també queden privades de gran nombre de garanties convencionals les persones que puguin causar perjudici a la seguretat de l'Estat.

El títol II, «protecció general de les poblacions contra certs efectes de la guerra», inclou el conjunt de les persones civils, fins i tot les nacionals; per consegüent, va més enllà dels límits establerts per a les persones beneficiàries.

Entre els elements apropiats per garantir aquesta protecció, el Conveni preveu l'eventualitat de designar «zones de seguretat» o «zones neutralitzades» en favor de les persones civils, però mitjançant acord especial entre les parts en conflicte.

Per la seva part, els ferits i malalts civils, així com els hospitals civils i el seu personal gaudeixen d'una protecció anàloga a l'estipulada per al personal sanitari de l'Exèrcit en virtut del I Conveni, amb la condició que hagin estat reconeguts a aquest efecte per l'Estat.

L'article 25è fa referència a les trameses que s'han d'autoritzar malgrat el bloqueig. Assenyallem que els queviures, a diferència dels medicaments i del material sanitari, no tindran pas lliure, sota certes condicions, més que per als nens i les dones embarassades.

El Conveni té un «estatut i tracte de les persones protegides» que distingeix entre les disposicions relatives als estrangers en territori d'una part en conflicte i les relatives als territoris ocupats. En aquestes darreres es prescriu el tracte que la potència ocupant ha de dispensar als habitants dels territoris ocupats. Es poden destacar les disposicions següents:

- * Prohibició de les deportacions, sigui quin sigui el motiu.
- * Bon funcionament dels establiments destinats a cuidar i educar els nens.
- * Allistament o dedicació a la feina de la població civil.
- * Prohibició de destruir béns mobles o immobles.
- * Avituallament de la població civil en queviures i medicaments.
- * Funcionament dels serveis d'higiene, sanitat i hospitals.

Les disposicions del Conveni preveuen, per a la potència ocupant, la possibilitat de mantenir l'ordre i de lluitar contra els moviments d'insurrecció, però tendeixen a protegir contra tota arbitrarietat la població del territori ocupat.

La legislació penal en vigor ha de ser respectada segons el Conveni i, per bé que els tribunals nacionals s'han de mantenir, les disposicions penals promulgades per la potència ocupant no podran tenir efecte retroactiu.

Pel que fa a les garanties judicials, les regles asseguren als acusats el dret de defensa, un judici reglamentari, el dret de recurs, l'assistència de la potència protectora i un tracte penitenciari convenient.

L'internament i la residència forçosa de persones civils en territori ocupat i en territori enemic són les mesures de seguretat més rigoroses, però mesures que no es podran prendre si no és «per imperioses raons de seguretat». Per tant, l'avenç primordial realitzat per aquest Conveni és que totes les persones civils privades de llibertat, per la raó que sigui, es beneficiaran d'ara endavant d'un estatut anàleg al de presoners de guerra.

La XXI Conferència Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, reunida a Istanbul l'any 1969, va adoptar una resolució, la número XIII, que es considera d'importància capital. A la resolució esmentada la Conferència demanava al CICR que prosseguís en el seu afany amb el propòsit d'elaborar propostes concretes de regles per completar el Dret Internacional Humanitari en vigor, i que es convidés experts governamentals a reunir-se amb la finalitat de consultar-los sobre tals propostes.

Aquests projectes es convertiren en els Protocols Addicionals als Convenis de Ginebra, aprovats per la Conferència Diplomàtica el 10 de juny de 1977.

El primer protocol té per objecte principal l'extensió al personal sanitari civil de la protecció que els Convenis de Ginebra no atorgaven fins ara al personal sanitari militar i al personal dels hospitals civils. Però la condició imposada és que l'Estat reconegui i autoritzi aquest personal civil. A tot arreu, doncs, es podria crear –El que ja és realitat en alguns països– un veritable Servei Sanitari Civil, amb els seus metges, els seus establiments i els seus vehicles protegits. Es podria fins i tot procedir eventualment a la fusió dels serveis de Sanitat Militar i Civil. L'organització així prevista permetrà dotar el personal sanitari amb el signe de la creu roja o de la mitja lluna roja, que fins aleshores se'ls havia negat.

El segon protocol tendeix a completar l'article 5r, comú als quatre convenis de Ginebra, que respecte d'aquest tema resulta d'una insuficiència evident: fins aquí no s'havia dit res sobre els metges, els hospitals, el signe de la creu roja o de la mitja lluna roja. Ara ja hi ha articles que determinen la protecció, la recerca, el registre dels ferits, dels malalts, dels morts, la protecció del personal dels establiments i transports sanitaris i el respecte del signe.

CAPÍTOL 2

INTRODUCCIÓ I ASSENTAMENT DE LA CREU ROJA A ESPANYA

LES PRIMERES ACCIONS

La Creu Roja es va organitzar a Espanya sota els auspicis de l'Orde Hospitalari de Sant Joan de Jerusalem, en representació del qual havien assistit a la reunió de Ginebra Joaquim Agulló, comte de Ripalda i, per part del Ministeri de la Guerra, el doctor Nicasio Landa.

El naixement oficial de la Creu Roja Espanyola s'ha de situar al 6 de juliol de 1864, data en la qual fou publicada una reial ordre, segons la qual se la reconeixia com a societat d'utilitat pública. I vint-i-cinc dies més tard s'aprovaven els seus primers estatuts.

Amb la guerra franco-prussiana, al 1870, va començar la vida internacional de la Creu Roja Espanyola, que es dedicà a recaptar tota mena d'elements d'ajuda amb destinació als ferits i malalts d'ambdós bàndols bel·ligerants.

Al territori nacional, el baptisme de sang el realitzà a la Tercera Guerra Carlina, concretament al 1872, a l'acció d'Oroquieta, a Navarra. El caràcter neutral dels homes i les dones de la Creu Roja els permeté servir d'intermediaris entre els bàndols alfonsí i carlí. Van obtenir la suspensió de les hostilitats a Estella, per tal de retirar els ferits governamentals del fort, i a Pamplona per deixar passar els combois de ferits carlins.

També va ser important la seva intervenció a la guerra cantonal. La Creu Roja Espanyola fou encarregada per la Junta Revolucionària de Cartagena per tractar de la capitulació d'aquesta plaça amb el general López Domínguez. I, finalment, en presentar la duquesa de Medinaceli al cap del poder executiu una petició amb dues mil signatures de senyores de la Creu Roja, sol·licitant que s'establís el bescanvi dels presoners, es va posar fi a la terrible situació.

En aquesta acció es va organitzar per primera vegada un vaixell-hospital, el *Buenaventura*, primer antecedent de la Creu Roja del Mar.

Des d'aleshores les seves intervencions se succeeixen: allí on hi ha necessitat, allí hi ha la Creu Roja. Els aixecaments cantonals d'Andalusia i de Cartagena del 1873; l'epidèmia de còlera del 1885, i l'enviament, del 1885, de la primera ambulància mòbil, la de Còrdova, a la guerra d'Àfrica, serien alguns exemples importants de la seva actuació.

Entre finals del segle XIX i principis del segle XX, a la Creu Roja Espanyola s'hi produeixen successives reformes que donen lloc a una Creu Roja més operativa. Així, el 1898 es duu a terme a Tudela (Navarra) el primer assaig de mobilització general de Creu Roja Espanyola i dos anys després es crea l'Assemblea Suprema com a òrgan rector, el primer president de la qual i comissari regí va ser el general Polavieja. Del 1896 al 1900 s'encoman-

narà a aquesta Institució la repatriació dels soldats espanyols que havien combatut a Cuba i a Filipines i en l'esmentada missió va acomplir un paper exemplar.

EN LA GUERRA I EN LA PAU

Les accions humanitàries i de socors de la Creu Roja Espanyola molt aviat li faran guanyar un sòlid prestigi. Així, les catàstrofes de Múrcia de 1901, 1906 i 1910; la Setmana Tràgica de Barcelona; les inundacions a Catalunya dels rius Cardener i Llobregat i la catàstrofe de Riudecanyes; les inundacions de Múrcia el 1917 i el 1919; la repatriació de les tropes procedents d'Àfrica del 1901 al 1921; les epidèmies de grip i tifus de 1917 i 1918, i les vagues generals de Barcelona de 1915, 1917 i 1919, són les accions més notables d'aquesta etapa.

En esclatar la Primera Guerra Mundial, la Creu Roja Espanyola fou encarregada pels organismes internacionals de constituir la Comissió de Presoners de Guerra, missió que va dur a terme amb total eficàcia, realitzant els successius bescanvis amb les potències bel·ligerants.

L'any 1918 és una data important a la història de la Creu Roja Espanyola, que va crear els seus primers sis hospitals a Madrid, Bilbao, Barcelona, Granada, Sant Sebastià i Ceuta. Al de San José i Santa Adela, a Madrid, es funda, a més, la primera escola d'infermeres. En un panorama de mancances generalitzades en matèria sanitària, la xarxa de la Creu Roja tingué un especial significat.

LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA DE 1936-1939

Els càlculs menys optimistes assenyalen que el total de pèrdues humanes causades, directament o indirecta, per la Guerra Civil de 1936-1939, va ascendir a 625.000 persones, de les quals 324.000 foren per malaltia.

Altres autors, en canvi, eleven aquestes dades en incloent en aquestes xifres cert nombre de morts produïts per la repressió i després de la

guerra, i que no havien estat tinguts en compte pels historiadors del bàndol franquista.

Sigui com sigui, és factible que prop de 325.000 persones fossin víctimes de la malaltia en aquells tràgics anys de 1936-1939.

La Creu Roja Espanyola en aquells anys era una institució dedicada gairebé en la seva totalitat a l'atenció sanitària. La xarxa de dispensaris i cases de socors, impulsada als anys vint d'aquest segle per la reina Victòria Eugènia i la seva immediata executora, la duquessa de la Victòria, seguia en plena vigència i funcionant en uns nivells satisfactoris.

Mesos abans que esclatés la Guerra Civil, Creu Roja Espanyola donava compte del desenvolupament i de les accions sanitàries realitzades pel dispensari que mantenia a Jerusalem, al front del qual hi figurava el delegat de la Institució a Palestina, el senyor Gabino Martín Montero.

El nombre de socorreguts al dispensari, que anualment s'elevava a uns quants milers, anava en constant augment. Concretament, dintre del primer trimestre del 1936, el nombre de malalts assistits ascendí a set-cents, la major part afectats per febres, inflors i malalties oculars. Aquests malalts eren, en gran part, nens i ancians.

Però aviat, molt aviat, l'atenció principal de la Creu Roja Espanyola s'hagué de dedicar únicament al seu propi país. La Guerra Civil va esclatar al juliol i la Institució es va haver d'adaptar a les circumstàncies, dividint les seves accions entre els dos bàndols en lluita.

El Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR), conscient de la que li venia al damunt, va nomenar un delegat perquè es traslladés a Espanya i iniciés en els dos bàndols en lluita la reorganització dels socors. L'home designat va ser un metge suís amb una àmplia experiència en conflictes bèl·lics: Marcel Junod.

El doctor Junod prengué aviat contacte amb el comitè espanyol i el Govern. Va aconseguir un acord amb ells pel que fa a l'ajuda imparcial als ferits, el respecte a l'emblema de la Creu Roja i

l'assistència als ferits. Dos dies més tard, s'acceptava una doble delegació del CICR: una a Madrid i Barcelona i una altra a Burgos i Sevilla.

Es va traslladar a Burgos i va aconseguir del general Cabanellas, president de la Junta de Defensa Nacional, acords anàlegs als obtinguts a Madrid.

Com que un sol delegat no era suficient, el CICR va crear diverses delegacions a una i altra banda dels fronts de combat. A finals del 1936, el nombre d'aquestes delegacions ascendia a deu. A mesura que la Creu Roja Espanyola va anar reassumint els seus treballs en els dos bàndols, el CICR va anar disminuint el nombre de delegacions.

El 1939 no quedaven a Espanya més que dues delegacions. Una continuava essent dirigida pel doctor Junod i l'altra, a Burgos, pel senyor D'Amman.

Van ser innumbrables les accions i gestions de la Creu Roja en el transcurs de la guerra. En ambdós bàndols, els voluntaris de la Institució van actuar intrèpidament.

A la zona franquista, cal destacar el comportament del personal sanitari de la Creu Roja Espanyola que va morir en acte de servei el 28 d'octubre de 1937 a Somiedo (Oviedo), en quedar-se cuidant els ferits i malalts en ser evacuada la posició per les tropes nacionalistes. També es van fer evacuacions de nens i adults a països neutrals per evitar-los els horrors de la guerra.

A la zona republicana, l'actuació de la Creu Roja Espanyola també va ser exemplar. Va subministrar queviures i medicines, tant als necessitats i ferits com als refugiats. Va donar aliments per als presos a través de la *Direcció General de Seguridad*. Va realitzar l'intercanvi de persones, a través del CICR, de la zona republicana a la nacionalista. Entre aquestes persones cal citar, per exemple, el general Muñoz Grandes i Esteban Bilbao, i de la zona nacionalista a la republicana l'escriptor anglo-hongarès Arthur Koestler i l'alcalde socialista de Pamplona, Ercoreca.

Finalment, el gener del 1939 la situació va prendre un aspecte més tràgic i desolador, si això fos

possible, amb la presa de Barcelona. França es va trobar de sobte amb l'obligació d'acollir, allotjar i alimentar uns 400.000 refugiats, la major part dels quals necessitava, a més, assistència mèdica.

La Creu Roja francesa va enviar immediatament a la frontera dels Pirineus orientals diversos equips d'infermeres que es van ocupar d'un nombre considerable de ferits i malalts. Però davant d'una tasca tan immensa la Creu Roja francesa va sol·licitar ajuda al Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja. En conseqüència, el 6 de febrer, el CICR i la Federació van fer una crida.

En la mateixa data, el Comitè i la Federació van assenyalar a les societats nacionals que la participació en l'obra de socors del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja a Espanya era cada cop més necessària atesa la precària situació. El CICR va adreçar a les societats una circular relativa a l'actuació a Espanya, donant compte dels treballs de les delegacions a Madrid, Barcelona, Sant Sebastià i San Juan de Luz.

Un dels primers avatars de la guerra civil fou la suspensió de la publicació de l'òrgan oficial de la Creu Roja Espanyola, però a final del 1938 reapareixia la revista, amb el mateix format i el nombre de pàgines força reduït.

Al desembre del 1938 va aparèixer el número 406, amb caràcter d'extraordinari i que abastava el període de la suspensió. És a dir, des de juny del 1936 fins a desembre del 1938. Aquest número

s'obria amb un article del president, el doctor Romeo Lozano, i amb un editorial.

En ambdós, es justificava el que havia estat realitzat en aquesta època per la Creu Roja Espanyola de la zona republicana. El seu president assenyalava amb aquesta finalitat:

“El Comitè Central té el convenciment, potser immodest, d’haver realitzat una tasca d’importància, fonamentalment en benefici de la població civil, acomplint així el que, al meu entendre, ha de ser la missió principal i característica de la Creu Roja, en els temps presents, en pau com en guerra.

No oblido que en el seu inici i també actualment la nostra Institució era i és auxiliar de la Sanitat Militar, i en aquest concepte ha d’actuar i actua en funcions de guerra, però atesa l’organització sanitària dels exèrcits moderns d’una banda, i d’altra les múltiples i riques facetes d’actuació, possibles i necessàries, en relació amb la vida, complexa i plena d’exigències i de fets socials, de la població civil, jo crec que, cada cop més, és necessari orientar la feina i ampliar i intensificar les activitats de Creu Roja en sentit Civil.”

En l’editorial citat es deia que: *«Des del principi, en compliment del que assenyalaven els nostres Estatuts, hem estat els auxiliars i coadjuvants de la Sanitat Militar, instal·lant i sostenint, durant els primers mesos, múltiples hospitals i llocs de socors als diversos fronts i a la rereguarda i establint serveis d’auxili immediat als lesionats com a conseqüència dels terribles bombardeigs que pateix la població civil en pobles i ciutats».*

En efecte, els números que ofereix la revista a l’època assenyalada, 1936-1938, són realment importants: es van atendre a tota Espanya governamental o republicana 1.329.579 ferits i malalts; les ambulàncies van realitzar 2.645 sortides i s’hi va recollir, només a Madrid, 6.459 ferits de metralla. La major part d’aquests van haver de ser atesos al mateix lloc on van caure i els altres van ser traslladats als hospitals de la Institució i llocs de socors.

En altre tipus de socors a la població civil, Creu Roja Espanyola va arribar a a distribuir en aquest mateix espai de temps 650.656 pots de llet con-

densada, es van servir 990.246 esmorzars i berenars escolars i es van lliurar 321.280 quilos de llegums.

Però en aquesta guerra no van actuar només el Comitè Central o els delegats de Ginebra. Els petits comitès locals van oferir tot el que tenien, que més aviat era poca cosa, per pal·liar els sofriments de la guerra. Van ser molts els que es van posar en moviment i van actuar decididament.

Finalitzada la Guerra Civil espanyola, l’activitat més destacada realitzada per la Creu Roja Espanyola va ser la repatriació dels espanyols que es trobaven a Rússia per diferents causes, les quals es poden dividir en quatre grups: els procedents dels vaixells espanyols que l’any 1939 es trobaven allí; la darrera promoció de pilots que, el 1939, van anar a formar-se a les escoles militars soviètiques; els nens que durant la guerra havien estat traslladats a Rússia, i els procedents de la “División Azul”.

Per la seva mediació, es repatriaren un total de dos mil tres-cents espanyols al llarg de vuit expedicions.

En arribar el 1939, els homes i dones de la Creu Roja no van donar per acabada la seva feina. Ara s’hauria d’atendre les necessitats i les seqüeles que havia deixat la guerra.

Un país devastat, la fam i la misèria, les malalties i els ferits irrecuperables eren el panorama que esperava a la Creu Roja en el difícil període de postguerra.

DAVANT D’UNA POSTGUERRA DIFÍCIL: NOVA ETAPA I NOUS OBJECTIUS

El final de la guerra mundial i la reconstrucció del país per part del nou règim polític inaugurat a Espanya, va significar per a la Creu Roja Espanyola una nova etapa amb nous objectius.

L’experiència adquirida a la Guerra Civil i les accions de caràcter internacional van convertir la

Institució en un organisme amb un prestigi ben guanyat, interior i exterior, i amb un aparell sanitari de primera magnitud.

Així, en els pròxims anys veurem com Creu Roja Espanyola fa exercicis en suposats desastres naturals, amb l'objectiu de mantenir el dispositiu de socors en plena forma i per ensinistrar convenientment els seus ja nombrosos equips humans. Exercicis que van tenir l'oportunitat de posar-se a prova en les inundacions de València i Barcelona, en l'explosió de la fàbrica de torpedes de Cadis, l'incendi de Santander, en la repetició d'inundacions a Catalunya, València, Múrcia i País Basc, en els accidents ferroviaris i d'aviació que es varen produir per tot el territori nacional, sobretot els de trànsit terrestre, i per la manca de recanvis adients de travesses, vies, etc.

Es van posar en funcionament noves iniciatives i la represa d'altres tan fonamentals com el Sorteig de la Loteria que, amb la festa de la Bandereta, constituïen les principals fonts de finançament de la Institució.

Tampoc es va oblidar l'acció exterior, amb operacions com l'ajuda als refugiats a Palestina o la sol·licitud de l'alliberament dels soldats espanyols presoners a l'Àfrica com a conseqüència del conflicte d'Ifni i Sàhara.

Es va tenir bona cura de mantenir perfectament greixada la maquinària tècnica i humana de l'assistència. Per això es van organitzar diversos exercicis o maniobres en punts clau del territori nacional.

Al 1945, per exemple, es van efectuar exercicis al nord i a l'est del país.

La Brigada Sanitària núm. 22, d'Irun, va realitzar una marxa amb pràctiques i maniobres de camp; ateses les característiques muntanyoses de la zona, es va escollir la muntanya de San Marcial per al desenvolupament d'aquest suposat exercici.

A més de tenir preparat el dispositiu de socors i tenir entrenats els equips humans, les diferents brigades es van preocupar de millorar i modernitzar els seus equips sanitaris.

La de Sevilla, per exemple, va idear al 1948 un nou model de tricicle-llitera per al transport de ferits, malalts i accidentats, així com la posada en marxa d'una secció de salvament de nàufrags, amb sis llanxes i d'altres bots submergibles especials, amb els quals es podria atendre degudament la prestació d'auxilis als qui pateixen els anuals desbordaments del riu Guadalquivir i els seus afluents. Aquesta nova llitera es tractava «d'un tàndem conduït per dos individus, al qual va adossat un sidecar en xassís, i d'aquest en surten sis forquetes, sobre les quals descansa la llitera, amb la seva corresponent coberta. Al manillar s'hi subjecta una campaneta sincronitzada amb la roda davantera o amb un cordó per a ser tocada a discreció i assenyalar el pas de la llitera o servei sanitari. Un sistema de suspensió per ballestes fa que el malalt transportat no pateixi la més petita incomoditat en els sots».

Tota aquesta normalització de les activitats de la Creu Roja es va desenvolupar amb les lògiques dificultats de la postguerra. Les diferents brigades se les havien d'enginyar amb els escassos recursos tècnics del país. Fins i tot la revista oficial de la Institució al 1945 va haver de suspendre en diverses ocasions la seva sortida i distribució a causa de les restriccions al consum d'energia elèctrica, imposades com a conseqüència de l'anomenada «pertinax sequera» que venia patint el país.

EN ELS DESASTRES NATURALS, LES INUNDACIONS I ELS ACCIDENTS

Els desastres esdevinguts a tot el territori nacional agitaven periòdicament la tranquil·litat dels espanyols. Els més importants van ser les inundacions de Múrcia, Àvila, Barcelona i València, l'incendi de Santander, l'accident d'aviació de Segòvia i el trencament de la presa i inundació de Ribadelago.

En tots ells van participar les Brigades de Socors de Creu Roja Espanyola, enviant ajuts des de totes les seves assemblees i actuant sobre el terreny en ajut de les víctimes i els seus familiars.

A Múrcia, per exemple, en ocasió de les inundacions de l'horta i capital murciana, de desembre del 1944, pel desbordament del riu Segura i de la ruptura de la llera de l'afluent del Reguerón, el governador civil va demanar la intervenció de la Creu Roja local.

La Creu Roja també va intervenir amb certa freqüència en altres tipus de desastres, com els dels accidents d'aviació. I aquest és el cas de l'accident aeri que va tenir lloc a Segòvia, el 4 de desembre de 1958, a la muntanya de la *Mujer Muerta*. La brigada segoviana, avisada pel governador civil, es va posar aviat en camí i enmig d'un gran torb d'aigua i neu va aconseguir arribar al cim i rescatar els cadàvers. *«El quadre que s'ofereix a la vista –ens explica la revista oficial de la Institució– és desolador, fins al punt que un portalliteres, en començar la fatigosa i esgotadora tasca arriba gairebé a desmaiar-se, però es refà ràpidament i junt amb els seus companys continua la seva labor, realitzant la tasca més dura: el rescat dels cadàvers que han quedat sota l'avió. Els membres d'aquests cadàvers es parteixen amb una facilitat esbalaïdora, per la qual cosa han d'utilitzar les vares de les lliteres per auxiliar-se i així treure els cadàvers de la millor manera possible».*

Seria massa llarg anotar aquí les diferents intervencions de les brigades de la Creu Roja en incendis, inundacions, accidents de tren i aeris, rescat en mines o en muntanya, etc. Valgui com a exemple l'assenyalat més amunt, portat més com a mostra de l'encomiable i continu treball dels voluntaris i de les brigades de socors de la Creu Roja Espanyola en aquesta època de postguerra, amb escassetat de mitjans, però amb una envejable dedicació i força de voluntat.

LA POLÍTICA DE CONSECUCIÓ DE NOUS RECURSOS ECONÒMICS

Aquesta escassetat de mitjans, tant tècnics com financers, va obligar els dirigents de la Creu Roja a aguditzar l'enginy per tal d'aconseguir fons. El 1945 van engegar una campanya de sensibilització pública a fi i efecte de reactivar el Sorteig de la Loteria de la Creu Roja, que havia quedat una mica relegat i abandonat en la preferència dels ciutadans.

Aquest sorteig extraordinari havia fet impacte en la voluntat popular i durant els anys anteriors a la Guerra Civil va tenir un important desenvolupament, arribant a constituir la principal font econòmica de la Institució.

El sorteig fou creat pel general Miguel Primo de Rivera durant l'època que va presidir el Directori Militar, concretament per decret reial de 28 de febrer de 1924. Els seus beneficis es van destinar: el 50 per cent per a la Creu Roja Espanyola i l'altre 50 per cent per a la Direcció General de Sanitat que, al seu torn, els destinava a la lluita contra la tuberculosi, la lepra i el paludisme.

El primer sorteig es dugué a terme el 10 d'octubre de l'any 1924, és a dir, el mateix any que va ser creat. Va constar d'una única sèrie de 48.000 bitllets. El 1945 hi va haver dues sèries de 62.000 bitllets cadascuna, que va representar una diferència en relació amb el primer sorteig de 76.000 bitllets, el valor total dels quals va pujar a dinou milions de pessetes. El preu de cada bitllet era de 250 pessetes.

La campanya va assolir un èxit ressonant; s'exhaurí els bitllets, cosa que, representà per a Creu Roja Espanyola uns ingressos de prop de dos milions de pessetes, quantitat molt respectable en aquells anys.

Com a resultat d'aquesta renovadora política de consecució de més recursos econòmics per a la Institució, es produí la restauració de la xarxa hospitalària i la inauguració i posada en marxa de nous edificis sanitaris.

En la premsa de l'època va tenir especial repercussió la construcció d'un hospital clínica Tànger. De la mà de la inquieta duquesa de la Victòria, el 1944 els tècnics de Creu Roja Espanyola van iniciar els treballs per a la reconstrucció d'un vell edifici marroquí i convertir-lo en un ampli i espaiós hospital. Les obres de transformació, en les quals es va conservar l'estil arquitectònic de l'antiga fàbrica àrab, van finalitzar el 1946. L'arquitecte que va realitzar els plànols i va dirigir les obres va ser Delfín Ruiz. S'hi va invertir la quantitat de 620.000 pessetes, sense que en aquesta xifra

s'hi inclogui el cost del mobiliari ni l'instrumental quirúrgic.

No obstant, la inauguració oficial no es va realitzar fins dos anys més tard, al 1948. La situació d'aquest centre –al carrer Fernando de Portugal– va ser considerada pel diari *España*, de Tànger, com «el sector de més futur i rialler» de la ciutat. *«La característica més sobresortint de tota aquesta clínica i les seves dependències –va assenyalar l'essentat diari– és l'acurada instal·lació i l'ambient acollidor, amable i polít, que la fa molt atractiva. Al voltant del pati central, d'aires arcades, corren les galeries dels tres pisos, alegres i ben moblats, i això dona una agradable sensació de llar. En realitat això és aquest clima: una casa; casa espanyola i posada al servei dels més nobles fins. És un detall simpàtic, el que acollirà a molts malalts necessitats, oferint-los els serveis més complets d'una moderna clínica, de forma completament gratuïta».*

LA MEDIACIÓ DE LA CREU ROJA A FAVOR DE LES VÍCTIMES DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL I DEL CONFLICTE A L'IFNI I AL SÀHARA

El Govern espanyol, preocupat per la sort que haurien pogut córrer els desapareguts en els combats de l'Ifni i el Sàhara, el novembre del 1957, entre els que figuraven dones i nens, va encarregar a l'altesores president de la Creu Roja Espanyola, Antonio María de Oriol y Urquijo, d'iniciar les gestions oportunes per a la seva localització i posterior alliberament.

Oriol es va posar en contacte amb el CICR a Ginebra a fi i efecte que es designés un delegat perquè servís d'intermediari i portés a terme aquestes gestions. El CICR va designar els senyors Vantier i Gaillard perquè realitzessin unes gestions prèvies, per la qual cosa es van traslladar al Marroc. Més tard ho va fer només Gaillard a Casablanca, on es va reunir amb la princesa Lalla Aixa, filla del rei del Marroc i presidenta de la Mitja Lluna Roja marroquina, que li prometé que a la tornada del seu germà el príncep Hassan, que es trobava a Rabat, faria prop d'ell

tot el que estigués al seu abast a fi i efecte que fossin posats en llibertat tots els presoners espanyols i, en cas que això no fos possible, aconseguir almenys l'alliberament immediat de païsans, dones i nens.

Després d'àrdues negociacions i d'anades i vingudes dels delegats de la Creu Roja, la seva intervenció es va veure coronada per l'èxit. Tot va culminar amb el lliurament dels presoners espanyols a l'ambaixador d'Espanya a Rabat, que es va verificar al palau reial d'aquesta capital i en presència del rei del Marroc.

No va ser aquest l'únic i esporàdic contacte oficial entre el Govern espanyol i el CICR, tenint la Creu Roja com a mitjancera.

El 1945, el Comitè de Ginebra havia sol·licitat que Espanya designés un representant que es dedicés a les tasques d'ajuda als nens estrangers damnificats per la recent guerra mundial.

El Govern espanyol hi va accedir i va designar el president de la Creu Roja Espanyola, Manuel Martínez de Tena, per tal que actués com a delegat d'ajuda als nens estrangers. Ajuda que molt aviat es va materialitzar en el transport a bord del vapor *J. J. Sister* de vuitanta-dos nens polonesos orfes procedents de Ginebra.

Els nens van ser atesos i recollits per la Creu Roja Espanyola, i els allotjaren en una finca de la barriada barcelonina de Nostra Senyora del Coll.

D'altra banda, el Govern també havia accedit, el 1948, que una delegació de la Creu Roja Espanyola, per indicació del CICR, visités el camp de concentració de Nanclares de Oca, a Àlaba, on s'acollia refugiats de diferents nacionalitats: polonesos, francesos, alemanys, belgues, romanesos, apàtrides, etc.

La delegació espanyola, constituïda pel duc d'Hernani i el secretari general de la Institució, el doctor Valero, lliuraren als refugiats un lot de roba i calçat donat per l'Assemblea Suprema, consistent en mantes, jerseis, «granotes», mitjons, bates, espardeyes i tovalloles.

ES REORGANITZA LA CREU ROJA DE LA JOVENTUT I ES FUNDA LA CREU ROJA DEL MAR

El naixement d'una organització pròpia de la Joventut al si de la Creu Roja Espanyola ha sofert diverses vicissituds i alts i baixos.

El primer antecedent es remunta al 1922, quan l'Aleshores Lliga de Societats de la Creu Roja va recomanar a les societats nacionals la creació de les seccions de la joventut. Espanya no va acceptar aquesta recomanació fins al 1925, any en què es van iniciar els primers treballs per a la seva posada en marxa i els contactes amb escoles i centres d'ensenyament. Però aquests desitjos no van fructificar en res de positiu. La República va intentar, el 1935, de reobrir el tema, nomenant un director provisional que emprengués l'organització de la branca juvenil de la Creu Roja Espanyola, però l'inici de la Guerra Civil va paraitzar i frustrar aquest intent.

El 10 de desembre de 1936, la Junta Tècnica de Defensa Nacional, del sector nacionalista, en elaborar els nous Estatuts de la Institució assenyala-va en el seu article cinquè que *«s'organitzarà la Creu Roja de la Joventut a l'edat escolar, fent servir tots els mitjans de propaganda que consideri més eficaços»*. Altra vegada en el reglament general orgànic de 17 de març de 1939, articles seixanta a seixanta-dos, va tornar a citar-se la necessitat de la creació, organització i funcionament de la Creu Roja de la Joventut. Això no obstant, la posada en pràctica de l'articulat anterior no es va dur a terme fins molts anys més tard, a l'agost del 1970, amb el nomenament de Manuel Fiol Calafat com a director nacional de la Secció de Joventut de la Creu Roja Espanyola.

És a partir d'aquesta data quan la Creu Roja de la Joventut adquireix entitat pròpia dins de l'organització global de la Institució i es constitueix veritable planter de futurs dirigents de l'entitat.

Sota la presidència del comte de Toreno, estava a punt de néixer el 1971 una secció de la Creu Roja que en el futur cobriria una àmplia i important àrea de socors: la Creu Roja del Mar.

De tota manera, la necessitat d'un organisme que vetllés per la seguretat de la vida humana a les nostres costes, platges, llacs i pantans no era nova. S'havia constatat des de temps enrere.

La Societat Espanyola de Salvament de Nàufrags, creada el 1880 sota el patrocini de la reina Maria Cristina, tenia l'exclusiu objectiu de salvar nàufrags a les costes peninsulars, illes adjacents i províncies d'ultramar. La societat va ser declarada «d'utilitat pública» el 12 de gener de 1887 i va desenvolupar una tasca encomiable, salvant milers de vides humanes. No obstant, el 1940, a partir del final de la nostra guerra civil i a conseqüència de les limitacions pressupostàries, les seves possibilitats van anar afeblint-se.

Així es va obrir un llarg parèntesi de relativa indefensió per als nostres homes de la mar i per als usuaris i visitants, que es tancaria en part en signar Espanya, el 1960, el Conveni Internacional per a la Seguretat de la Vida Humana a la Mar. Mitjançant aquest conveni, s'obligava el Govern a prendre les mesures necessàries per tal de mantenir la vigilància de les costes i garantir el salvament de persones que es trobessin en perill a la mar al llarg de les seves costes.

El 1970 es van produir, gairebé simultàniament, dos sinistres que van commoure tot el país: l'enfonsament del pesquer *La Isla* a la Corunya, als penya-segats al peu de la ciutat, en ple dia i enmig d'un fort temporal, amb la pèrdua de la seva dotació, i el de dos iots a Arenys de Mar, que ocasionà noves víctimes. Aquests esdeveniments van posar més en evidència la necessitat que se sentia de posseir un modern i eficaç servei de salvament de nàufrags.

Segons que ens relata el qui fou president de la Creu Roja del Mar, l'almirall Angel Luís Díaz del Río: *«La Lliga Naval Espanyola, fent-se ressò del clamor popular, va posar de manifest davant l'Administració la necessitat d'atendre aquesta situació carencial a l'àmbit marítim espanyol, i, després de les oportunes gestions, va aconseguir que la Creu Roja Espanyola s'hi interessés i oferís la seva organització per crear el servei de salvament que Espanya necessitava. La sotssecretaria de la Marina Mercant va acceptar-ne l'oferiment, i a principi de juliol del 1971 l'Assemblea Suprema va*

crear la Creu Roja del Mar com a branca naval de la Institució –nomenant-ne president l'aleshores vicealmirall Enrique Amador Franco i inspector general el capità de navili Juan Pardo de Donlebún–, amb la finalitat de procurar el salvament de les persones que es trobin en perill a la mar, al llarg de les seves costes o en aigües interiors navegables, així com dur a terme tanta tasca humanitària com pugui realitzar a favor de la gent del mar».

Paral·lelament a aquestes gestions, la Creu Roja espanyola va designar experts que van efectuar viatges a Anglaterra i a França, convidats pel Royal National Life Boat Institute (RNLI) i la Société Nationale de Sauvetage en Mer (SNASM), respectivament, que els van permetre informar-se àmpliament de les seves organitzacions i mitjans emprats, amb la qual cosa la planificació de la Creu Roja del Mar va poder dur-se a efecte amb l'experiència i els avenços assolits per les esmentades societats.

El 22 de febrer de 1972, la Societat Espanyola de Salvament de Nàufrags, reunida en junta general extraordinària, presidida pel comte de Toreno –president, a la vegada, com ja hem dit, de Creu Roja Espanyola– i amb l'assistència de l'alhesosors sotssecretari de la Marina Mercant, almirall Leopoldo Boado, va prendre la decisió d'integrar l'esmentada societat a la Creu Roja Espanyola amb tots els seus béns, drets i obligacions, i en donà compte a la Sotssecretaria de la Marina Mercant, perquè en prenguéss coneixement i per als efectes consegüents. S'aprovà, així mateix, que la Junta Nacional de la Creu Roja del Mar i el Consell Superior de la societat estiguessin compostos per les mateixes persones, amb la finalitat de facilitar i fer més efectiva la gestió de totes dues institucions, que passà a presidir l'almirall Amador.

D'ençà del 1978 i especialment del 1980, la Creu Roja Espanyola donà un important salt, i convertí en una de les més destacades institucions del món. Creix la seva activitat quantitativa i noves accions i serveis li donen fins i tot un nou sentit. Què ha passat? Els canvis que s'han anat produint en el si de la societat espanyola arriben també a la Creu Roja. El signe

dels temps marca nous objectius i d'això en queden abundants testimonis, tant a les pròpies memòries de la Institució com en les d'alguns centenars d'assemblees des de les quals opera la Creu Roja.

Potser el que més crida l'atenció, en estudiar el passat des de fora, és el creixement de certes activitats i especialització i el desenvolupament dels equips voluntaris de la Institució.

Pel que fa al govern de la Institució, la Creu Roja passa a estar presidida per Enrique de la Mata i és governada, dins d'unes estructures marcadament presidencialistes, per un directiu-tipus nou, que és home majoritàriament –encara que amb un nombre més gran de dones participants a les estructures directives– d'entre quaranta i cinquanta-cinc anys, representant típic del pare o mare de família mitjana, amb una vida social, econòmica i emocional força estable, d'alta capacitat professional en línies generals, identificat amb l'estatus i els valors de les classes mitjanes urbana i burgesa, amb un alt grau de dedicació altruista a la Institució.

UN ESPANYOL, PRESIDENT DE LA FEDERACIÓ

Un dels esdeveniments contemporanis que va posar de relleu el prestigi de Creu Roja Espanyola al món, fou l'elecció, el 5 de novembre de 1981, del seu president, Enrique de la Mata Gorostizaga, com a president de la Federació.

En efecte, en el transcurs de la Segona Assemblea General de la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i de la XXIV Conferència Internacional de la Creu Roja, celebrades a Manila (Filipines), un espanyol, per primera vegada a la història de la Institució, en va ser elegit president. Aquest esdeveniment va comptar amb la participació de delegats de 121 societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i representants de 79 estats, signants dels Convenis de Ginebra, així com delegats del Comitè Internacional i de la Federació. També hi van participar observadors d'organitzacions governamentals i no governamentals.

Sota el mandat del nou president, la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja emprengué importants missions i una profunda renovació de la Institució d'abast internacional. Aquesta tasca es veié recompensada, l'octubre del 1986, amb la reelecció d'Enrique de la Mata per a un segon mandat a la presidència de la Federació.

El triomf d'Enrique de la Mata fou el triomf de la Creu Roja Espanyola, que va veure recompensada d'aquesta manera la seva feina callada per aquells ideals humanitaris que un dia als camps de batalla italians un ciutadà suís, Jean Henry Dunant, va imaginar que s'estenia a tot el món i per a tots els ciutadans, sense distinció de raça, classe o ideologia política.

DEU ANYS DE CANVIS

El 9 de novembre de 1985, mitjançant un reial decret, es va produir el relleu en la Presidència de l'Assemblea Suprema de la Creu Roja Espanyola. El fins aleshores delegat del Govern a Andalusia, Leocadio Marín Rodríguez, passava a ocupar la presidència que deixava vacant Enrique de la Mata.

La democratització de la Institució se situava com una de les primeres mesures de reforma. Aquestes reformes culminarien el 26 de gener de 1990 amb l'elecció del primer president democràtic de la Creu Roja Espanyola.

Per arribar a aquest punt es va haver de realitzar una profunda renovació a la normativa de la Institució: el reial decret de 27 de novembre el 1987, sobre normes d'ordenació de la Creu Roja, l'aprovació pel ple de l'Assemblea Suprema dels nous Estatuts –ratificats pel Consell de Ministres el 22 d'abril de 1988– i l'elaboració del nou Reglament General Orgànic.

Arran d'aquest procés és elegida presidenta de la Institució la senyora Carmen Mestre Vergara. Sota la seva presidència es realitzen els plans estratègics, on es concreten i prioritzen els objectius de la Institució. El 1993 fou elegida vicepresidenta de la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja i el maig de 1994 va cessar en el seu càrrec al front de la Institució.

La terna que va presentar el Comitè Nacional al Govern va introduir, en la seva resolució, un fet important: el Govern va elegir el 27 de maig de 1994 nou president de la Creu Roja Espanyola l'independent Juan Manuel Suárez del Toro, un enginyer canari de 42 anys que va ingressar com a voluntari a la Institució l'any 1971. El nou president era, doncs, el primer voluntari que accedia a la presidència de la Institució. A final del 1994 va passar a ocupar la vicepresidència de la Federació Internacional.

Les primeres manifestacions del president Suárez del Toro es van orientar cap a la necessitat de culminar el procés democràtic a Creu Roja, proposant al Govern la confecció d'uns nous Estatuts, en els quals es contemplés la possibilitat que el president nacional fos elegit per l'Assemblea General de la Creu Roja, d'entre els seus membres, socis i voluntaris; negociar amb els diferents òrgans de l'Administració la liquidació del deute històric o estructural; la reestructuració de la xarxa hospitalària, i l'increment de les activitats socials, en consonància amb els nous reptes que plantejava la societat.

Avui dia, Creu Roja Espanyola és una de les organitzacions més importants del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja. Segons dades del 1996, compta amb 804 assemblees distribuïdes per tot el país, al voltant de 605.000 socis, uns 175.000 voluntaris en diferents serveis, i el seu pressupost anual sobrepasa els 35.000 milions.

CAPÍTOL 3

LA CREU ROJA A BARCELONA

EL PRIMER ANTECEDENT: LA INSURRECCIÓ DE GRÀCIA, DE 1870

Al llarg del mes d'abril del 1870 va esclatar a Gràcia, el popular barri barceloní, una insurrecció civil de notables conseqüències, que obligà les autoritats barcelonines a autoritzar la intervenció de l'Exèrcit.

Aquest conflicte es va cobrar força ferits i damnificats, la qual cosa va obligar a la instal·lació d'hospitals de sang a diferents llocs de la ciutat, a fi i efecte d'anar recollint i assistint les baixes produïdes per aquesta baralla ciutadana.

Els hospitals provisionals foren tres: el que es va instal·lar al passeig de Gràcia núm. 158; un altre en un edifici de l'Eixample, concretament a la plaça Cerdà, que ocupaven les Germanetes dels Pobres, i el tercer a l'estació del ferrocarril de Martorell.

Prim Bosch i Labrús, persona molt significada al món de la beneficència barcelonina i dos anys més tard un dels fundadors de l'Assemblea provincial de la Creu Roja a Barcelona –amb el general Espalter– va organitzar un servei sanitari per dur socors als ferits de Gràcia.

Atès que encara no existia la Creu Roja a Barcelona, els sanitaris i portalliteres van dur com a signe de neutralitat una creu de cinta blanca al puny. Però durant el conflicte, diverses cases de l'Eixample

barceloní van lluir com a signe de neutralitat una bandera blanca amb una creu roja al centre. Era la primera vegada que apareixia a Barcelona el signe de la Creu Roja i el servei sanitari muntat amb ocasió dels esdeveniments de Gràcia seria el germen de la primera Assemblea de la Creu Roja a Barcelona.

EN UN SALÓ DEL GRAN TEATRE DEL LICEU: ES FUNDA L'ASSEMBLEA DE BARCELONA

Davant de les gestions de Prim Bosch i Labrús, realitzades amb el comte de Ripalda, president de l'Assemblea Suprema a Madrid, aquest va autoritzar el marquès d'Alfarràs perquè iniciés els primers contactes per tal d'instal·lar a Barcelona la primera assemblea.

El marquès d'Alfarràs va nomenar vicepresident d'aquesta comissió organitzadora un membre de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, Joaquim Vilaró de Moreno, i com a secretari Antoni Martrús, cap de sanitat militar, a més d'altres personalitats de la vida social de la Ciutat Comtal. Però el marquès va haver d'absentar-se de Barcelona, quatre vocals de la comissió van morir i el secretari fou traslladat a València, per la qual cosa aquesta comissió va quedar pràcticament inèdita.

L'Assemblea Suprema va encarregar aleshores a Luis Vilar dugués a la pràctica una sego-

na temptativa, i designà el general Espalter i Rull nou president de la comissió organitzadora.

El general es va entrevistar amb les principals autoritats barcelonines, els instà a la col·laboració en aquest propòsit, i aconseguí la convocatòria d'una reunió fundacional de l'Assemblea per al dia 3 de juliol de 1872.

La reunió es va realitzar a les 3 de la tarda en un saló de descans del Gran Teatre del Liceu, sota la presidència de l'aleshores alcalde de la ciutat Francesc de P. Rius i Taulet.

L'alcalde Rius i Taulet va dirigir la paraula als assistents informant-los dels antecedents històrics de la institució que s'estava a punt de fundar i pregant la col·laboració de tots els presents, tots ells persones de gran relleu social ciutadà. Es va procedir a continuació a la designació, que es va realitzar d'acord amb la següent formació:

President: Antoni López i López
(futur marquès de Comillas)

Vicepresidents: Francesc de P. Rius i Taulet
Manuel Josep de Torres
Julià Maresma, prevere
Prim Bosch i Labrús

Secretari: General Espalter i Rull

Vicesecretaris: Carles Salvador Miró
Joan Manté
Conrad Roure
Lluís Matas

Tresorer: Ramon Estruch i Ferrer

Vicetresorer: Zeferí Llongueras i Fomentí

Comptador: Pere Vall Llobera

Director de magatzem: Just Espinosa de los Monteros

Dipositari d'efectes: Domènec de Guzman Viladomat

Inspector facultatiu: El cap de Sanitat Militar

Inspector facultatiu provincial: Salvador Badia i Andreu

A Besalú	15
A Banyoles	11
A Mieres	8
A les Planes	18
A Susqueda	41
A Sant Pere d'Osor	72
A Sant Hilari	10
A Arbúcies	6
A Hostalric	7
TOTAL	188

Van ser designats presidents honoraris d'aquesta primera Junta de Barcelona el bisbe de Barcelona, el capità general, el president de l'Audiència, el governador civil i l'alcalde primer constitucional.

Aquesta va ser la primera Assemblea de la Creu Roja constituïda en territori català.

LA PRIMERA AMBULÀNCIA SURT CAP A GIRONA

No va tardar massa la nova assemblea barcelonina a iniciar la seva activitat, concretament a auxiliar els ferits i els malalts de la guerra carlina, que s'estava desenvolupant amb gran virulència a tot el territori nacional i especialment a Catalunya.

Es va formar una ambulància a les ordres de Prim Bosch i Labrús, que va sortir de Barcelona a les 11 del matí del dia 11 de juliol d'aquell any. Hi anava com a metge major el doctor C. R. Bofill; de 1r i 2n ajudants metges Llorenç Vidal Morer i Estanislau Andreu Serra, respectivament, i com a secretari i primer practicant el senyor Rodríguez. L'ambulància va fer cap a la província de Girona, on en aquells moments tenien lloc continus combats entre les tropes governamentals i les carlines.

L'ambulància va arribar a la capital gironina i successivament als pobles de Cornellà, Banyoles, Besalú, Mieres, les Planes, la Salut, Rupit, Tavertet, Susqueda, Osor, Sant Hilari, Joanet, Arbúcies i Hostalric.

El viatge de l'ambulància va durar 21 dies i el total de malalts o ferits assistits fou el següent:

L'INCIDENT DE TERRASSA

De tornada a Barcelona, l'ambulància no va tenir gairebé temps de descansar, ja que en anar a informar de la seva missió a l'Assemblea provincial es va rebre la notícia que els carlins havien atacat Terrassa.

La Junta barcelonina va decidir que marxessin immediatament a l'esmentada ciutat el senyor Bosch i Labrús, el metge major senyor Roure i l'inspector facultatiu de la província, Salvador Badia i Andreu, a fi i efecte d'auxiliar els possibles damnificats.

Van marxar amb el primer tren i en arribar a la ciutat es van dirigir a l'Ajuntament per posar-se a disposició de l'alcalde i començar la seva feina. Pel camí van veure que grups de ciutadans es dirigien a ells amb to amenaçador cridant "*Els carlins! Els carlins ja són aquí!*".

Van aparèixer grups de milicians armats, que van prendre l'Ajuntament i els edificis contigus, amenaçant continuament els membres de la Creu Roja: «*Morin els carlins disfressats! Fora els espies!*» Insultats per la multitud i encanonats pels milicians, van ser colpejats i els van arrencar les insígnies. Fugint d'aquests atacs van poder refugiar-se a la fonda, on va sortir en la seva defensa el promotor fiscal de la ciutat, una de les poques persones que va mostrar interès per la integritat física dels membres de la Creu Roja. Més tard, escudant-s'hi en ell, van poder marxar cap a l'estació i arribar a Barcelona en el primer tren.

Els comissionats, en arribar a Barcelona, van informar del fet la Junta i la primera autoritat civil. L'Assemblea va elevar una protesta al Ministeri de la Governació, instant-lo a repetir la circular enviada als governadors, en la qual s'informava de les intencions humanitàries i neutrals de la Institució, perquè al seu torn fos traslladada a les diferents autoritats provincials, a fi i efecte que no es tornessin a repetir aquests lamentables esdeveniments.

Es va titllar d'anòmala l'actitud del governador civil de Barcelona i la del capità general, ja que des del primer moment no van demostrar cap interès per aclarir els fets, fins que no els va arribar l'ordre de Madrid de procedir a aclarir-los i facilitar la protecció deguda als membres de la Creu Roja en missió humanitària, cosa que els obligava, en ser Espanya un dels signants del Conveni de Ginebra.

El 25 de març de 1873 l'incident va quedar enllestit, com ho demostra una comunicació de l'Assemblea barcelonina als seus delegats de districte: «... *totes les autoritats estan assabentades de l'existència de la nostra Associació, així com els caps de les partides carlines, que sempre han respectat la nostra Creu Roja i les ambulàncies que han recorregut aquesta i les altres províncies, ja que el govern ha indultat i seguirà indultant els carlins ferits socorreguts per l'Associació, sempre que siguin recollits als nostres hospitals de sang durant l'acte del combat*».

Bona prova que l'incident va quedar definitivament clos, és que aquest mateix any es va fundar a Terrassa la seva Assemblea Local de la Creu Roja, que passà a presidir Ignasi Amat.

NOVES ASSEMBLEES: LA CREU ROJA S'ESTÉN PER TOT CATALUNYA

La guerra carlina i els conflictes socials que van tenir lloc a Catalunya aquests anys de 1872, 1873 i 1874, van afavorir l'aparició de noves assemblees. Les juntes s'anaven constituint una darrera l'altra. Mataró, Lleida, Arenys de Mar, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, Palamós, la Bisbal, Tremp de

Mar, la Sénia, Uldecona, etc. A Vilanova i la Geltrú es va formar una Secció de Senyores, sota la presidència de la marquesa de Sama.

A Barcelona es va formar una segona subcomissió, amb data 11 d'agost de 1873, amb la següent junta:

President:	Francesc de P. Cisteré
Vicepresidents:	Isidor Álvarez i Francesc Álvarez
Comptador:	Manuel Espinosa de los Monteros
Vicecomptador:	Francesc Prats
Tresorer:	Francesc Llorens
Vicetresorer:	Víctor Duran
Dipositari d'efectes:	Jaume Labró
Director de magatzem:	Joan Ruiz Taxonera
Secretari:	Sadurní Racionero i Güell

El 8 i el 9 de gener es va iniciar l'assalt a la ciutat de Vic per part dels carlins. El cirurgià i delegat de la Creu Roja d'aquesta ciutat, Martí Senis, va organitzar un hospital improvisat de sang al Seminari Conciliar, que en vint-i-quatre hores va atendre 21 ferits governamentals i 4 de carlins.

El 25 de febrer de 1874 es funda l'Assemblea de Manresa, amb els membres que 21 dies abans havien intervingut eficaçment per l'assalt a la ciutat dels carlins. Van obrir un hospital de sang i els dies 4 i 5 van rebre i atendre 76 ferits, i recolliren més 45 cadàvers escampats pels carrers de la ciutat. L'Assemblea de Manresa va quedar formada per la junta següent:

President:	Josep Carbonell
Vicepresidents:	Fèlix Testagorda i Manuel March

Comptador:	Armengol Jordana	1874	23/3	ARENYS DE MAR
		1902	16/3	SABADELL
Vicecomptador:	Pere Serra	1902	8/6	BADALONA
		1902	24/6	SANT CUGAT DEL VALLÈS
Tresorer:	Rvd. Ignasi Galí	1902	22/7	VILANOVA I LA GELTRÚ
		1902	24/4	GAVÀ
Director de magatzem:	Joaquim Serra	1904	27/4	ESPLUGUES DE LLOBREGAT
		1905	9/7	TIANA
Secretari:	Josep Vintró	1905	24/9	GRANOLLERS
		1906	19/3	VILAFRANCA DEL PENEDEÈS
Vicesecretari:	Germà Raboso	1910	MAIG	L'HOSPITALET DE LLOBREGAT
		1911	17/4	VIC
		1918	18/12	SANT FELIU DE LLOBREGAT
		1921	--	CERDANYOLA-RIPOLLET
		1922	3/12	CORNELLÀ DE LLOBREGAT
		1924	--	SANTA COLOMA DE GRAMENET
		1928	3/3	SÚRIA
		1935	--	SANT BOI DE LLOBREGAT
		1939	--	MARTORELL
		1939	ABRIL	EL MASNOU
		1940	--	SANT JUST DESVERN
		1940	15/6	CALDES DE MONTBUI
		1943	--	IGUALADA
		1947	16/8	SITGES

L'any 1874 també es registra a Barcelona el naixement de la tercera sotscomissió, sota la presidència de Josep Pamias i Serra. A la província de Girona es van instal·lar l'assemblea de Palamós, el 30 de novembre de 1873, i la de Palafrugell, el 4 de desembre d'aquell any, sota les respectives presidències de Miquel Corroella i Marimon i de Josep Martí Sentró.

L'assemblea del Vendrell es va formar el 17 de març de 1874, amb Josep Reventós i Quesaltó com a president; la d'Arenys de Mar el 23 de març, amb Josep Maria Valera i Castelló al front.

A Tarragona també es va formar una assemblea provincial i, per indicació seva a través d'Emili Santamaria, es va nomenar delegat de la Creu Roja a Reus Pere Nolasc Gay. A Olot, Anna Galí de Capdevila va organitzar la Secció de Senyores de la Creu Roja.

En finalitzar la Guerra Civil a Catalunya, les activitats de les assemblees barcelonines, com és lògic, van disminuir. Malgrat això, les seves actuacions davant els desastres naturals i les epidèmies, van propiciar que s'anessin assentant les ja fundades i l'aparició d'altres de nou encuny.

Des del 1872, data de la fundació de l'assemblea barcelonina, fins a mitjan segle actual les assemblees locals inaugurades foren les següents:

1872	30/7	MATARÓ
1873	--	TERRASSA
1874	25/2	MANRESA

A L'ÈPOCA DAURADA DE L'ANARQUISME

Les manifestacions al carrer, la violència física, els assassinats de líders sindicals i patrons, van omplir de dol moltes famílies catalanes i van regar constantment de sang els carrers barcelonins.

El final de segle i l'inici del xx és una època de grans convulsions socials a Catalunya, d'epidèmies i desastres naturals.

En aquest brou de cultiu es va desenvolupar la Creu Roja a Catalunya, intervenint humanitàriament en tots aquests tristos esdeveniments i adquirint amb el pas dels anys un prestigi i una imatge molt positius.

L'epidèmia de còlera del 1884, l'atemptat contra el general Martínez Campos, la bomba al Liceu el 1893, l'incendi al carrer Perecamps, l'accident ferroviari de Sant Martí de Provençals el 1895, l'esllavissada de terres del carrer Major de Gràcia, la bomba tirada al pas de la processó de Corpus el 1896 a l'església de Santa Maria del Mar i els desbordaments dels rius Besòs i Llobregat, foren les intervencions més destacades de la Creu Roja barcelonina, com podrem comprovar a continuació.

La Memòria del 1900 va ressenyar aquests serveis prestats. En el capítol dedicat als serveis generals del darrer quinquenni, es descriuen algunes d'aquestes intervencions ja esmentades. A l'apartat d'incendis, *«molts són (els incendis) als quals va concórrer la Creu Roja amb el material corresponent en previsió d'allò que pogués ocórrer»*. Entre ells els del carrer Perecamps, plaça de Sant Pere, Arc de Sant Agustí, església de Betlem, dipòsit de petroli del carrer Fonollar, fàbrica Vapor Vell, magatzem de drogues Busquets i Duran al carrer Sant Pau, fàbrica de filats del carrer de la Cera i els grans dipòsits de petroli de la firma Catasús i Cia al Poble Nou, on *«desgraciadament i en major grau que els altres, va haver de donar socors a bombers i altres persones que van rebre danys de més o menys consideració»*.

Pel que fa al capítol d'accidents, la Memòria només cita els més importants i que van tenir una certa repercussió pública, com fou el xoc de trens que va tenir lloc l'agost del 1895 en el l'encreuament de línies de les companyies del Nord i França, al terme de Sant Martí de Provençals, i l'explosió d'una bomba al carrer de Canvis Vells, de Barcelona, al pas de la processó de Corpus organitzada per l'església de Santa Maria del Mar, el 1896.

No menys greus i de feixuga feina foren les inundacions del pla de Barcelona produïdes pels desbordaments dels rius Besòs i Llobregat, esdeviniment que va tenir lloc el 1897 i *«que per espai de moltes hores es va haver d'acudir al salvament de moltes persones posades en perill de morir ofegades»*

I, per acabar, s'ha d'assenyalar l'esllavissada de terres esdevinguda al barceloní carrer Major de Gràcia, on *«van quedar sepultats diversos obrers, algun dels quals morí, sinistre en el qual la Creu*

Roja, amb molt material i bon nombre de socis, va concórrer amb diligència i oportunitat».

ELS ANYS DEL DESASTRE COLONIAL

El febrer del 1895 esclata a Bire el que va ser el primer acte que conduirà a l'esfondrament de les colònies espanyoles a Cuba i Filipines, l'anomenat Imperi d'Ultramar.

En arribar a la Península noves d'aquesta seriosa manifestació bèl·lica, el general Polavieja, aleshores comissari regi de la Creu Roja Espanyola, fa una crida a les assemblees provincials, sol·licitant socors per als ferits.

La primera junta que va reaccionar davant d'aquesta crida va ser l'Assemblea Provincial de Barcelona que, presidida per Josep Pujol i Fernández, va remetre un ofici al general Polavieja comunicant-li l'enviament a Cuba, el 8 de març d'aquell any, de dues caixes que contenien el necessari per a l'atenció de 500 ferits.

Conforme van arribant els vaixells que transporten els ferits a Barcelona, l'assemblea catalana instal·la dos sanatoris de la Creu Roja a San Gervasi i a Les Corts (a la fàbrica Batlló i Batlló), inaugurat aquest darrer el 9 d'agost de 1896 i amb capacitat per a 100 llits. A mesura que van arribant els soldats ferits o malalts de Manila i dels ports americans, la Creu Roja desplega tots els seus efectius i tots els seus serveis.

La junta barcelonina va publicar una minuciosa memòria amb diferents quadres estadístics, en la qual ressenyava el nombre d'interns i el tipus de malalties assistides; en total hi va haver 2.945 sotmesos a tractament mèdic o quirúrgic, nou d'ells oficials i la resta de tropa; d'aquests en van morir 92 dels quals en consten els noms i diverses circumstàncies: 43 eren naturals de Catalunya, 15 d'Andalusia i la resta d'altres regions espanyoles.

A més, el personal del sanatori va acompanyar 755 militars que ho necessitaven des d'estacions i molls als seus domicilis. A d'altres, en nombre de 19.717 els va atendre a peu de moll, amb brous, llet, pas-

tes, etc. Uns 965 van ser mantinguts temporalment fora del sanatori i 249 van ser socorreguts amb metàl·lic i efectes fora, també, de l'establiment. En total, doncs, es van socórrer 24.629 militars.

La segona part de l'anomenat Desastre Colonial la va constituir l'evacuació i repatriació dels ferits i malalts del conflicte a Cuba i Filipines.

Des del 13 de maig de 1897 fins al 10 d'octubre de 1898 van arribar al port de Barcelona 20 vaixells procedents de Filipines i un de Cuba; des de la segona data fins al 3 de juny de 1899 les arribades van ser 22 i 15 respectivament, i fins al 30 de juny del 1900 uns altres 12 procedents de l'arxipèlag filipí. En total van arribar a Barcelona 70 vaixells amb evacuats o repatriats militars o civils. Per poder atendre aquests darrers es van organitzar acaptes especials i 107 repatriats van ser socorreguts en concepte de viatges.

La Memòria de l'assemblea barcelonina abans esmentada, agraeix la col·laboració de les navilieres i companyies ferroviàries que van rebaixar els preus dels bitllets i en lliuraren alguns gratis en casos d'extrema indigència. S'hi enumeren les nombroses instàncies, besamans, volants i altres papers que van omplir els oficinistes de la Institució en un període en el qual l'alfabetització massiva estava lluny d'haver-se aconseguit. Per acabar, la Memòria dóna compte detalladíssim, es podria dir centímetre a centímetre, del desemborsament que tot allò va suposar: els ingressos de la Creu Roja barcelonina entre el 1898 i el 1900 van ser 160.761,10 pessetes i les despeses van ser de 156.237,98 pessetes. Entre les partides de despeses que més ens han cridat l'atenció per la seva pintoresca exigüitat – vista amb els ulls actuals – figuren 444 pessetes gastades en telèfon i 905,35 en viatges.

Segons el doctor Calatraveño, que va intervenir directament a l'organització de la repatriació, l'Assemblea de Barcelona va desembarcar i socórrer 27.636 repatriats i va tenir 58.057 estades, i la de Tarragona 2.869 i 8.457, respectivament.

LA SETMANA TRÀGICA DEL 1909

Els successos catalans del juliol del 1909 van tenir el seu origen a les possessions colonials es-

panyoles al nord d'Àfrica. Una operació de policia contra les càbiles, propera a Melilla, es va convertir en guerra oberta. Un historiador ja desaparegut, Edmon Vallès, ens ha deixat l'impacte psicològic que aquesta fegonada bèl·lica va causar a la Península: «*Eren encara propers en el temps el desastre del 1898 i les dramàtiques escenes dels soldats repatriats de Cuba i Filipines, per la qual cosa no és d'estranyar la reacció negativa que l'evidència de la guerra va provocar a pràcticament tot el país, amb el Marroc no hi havia cap altre llaç que la proximitat geogràfica, per això, la guerra va ser vista, pels partits d'esquerres i per la classe obrera, com una operació destinada a assegurar l'explotació de les mines del Rif: la guerra dels rics feta pels fills dels pobres*»,⁵ en efecte ja que els fills de les famílies acabades es lliuraven del servei militar mitjançant una redempció en metàl·lic, l'anomenada «quota».

Creu Roja en aquesta guerra d'Àfrica jugarà un paper molt destacat, ja que aquesta confrontació al protectorat al nord d'Àfrica havia de durar fins al 1927. No menys de 18 anys.

La impopularitat d'aquesta guerra no va impedir que el primer embarcament de tropes es fes a Barcelona, durant la setmana de l'11 al 18 de juliol. La capital catalana era, en aquella època, la ciutat més conflictiva d'Espanya. I, com era d'esperar, es van produir aldarulls greus al port, amb les consegüents detencions.

A més, aquest fet venia a coincidir amb una crisi econòmica –la recessió dels anys 1908-1909, que va implicar reduccions als sous i l'acomiadament de molts treballadors–; el xoc emocional «*provocat pels fets del dia 18, va ser l'espoleta que generà la revolta. Aquesta en els seus inicis, va prendre la forma de vaga general*».⁶

En efecte, un dels organitzadors d'aquesta vaga i membre destacat del seu Comitè, Antoni Fabra i Rivas, ens conta com es produí la primera gus-

5. Edmon Vallès: *Història gràfica de la Catalunya contemporània. De Solidaritat Catalana a la Mancomunitat*. Edicions 62. Barcelona, 1975, pàg. 94 i ss.

6. Edmon Vallès: La "Semana Trágica de Barcelona". *Revista Historia y Vida*, núm. 97. Abril 1976, pàg. 77.

pira.⁷ El 9 de juliol es va fer públic a Madrid, i la nova va córrer com una reguera de pólvora per tot el país, que els moros –es va saber més tard que no passaven de 400– havien atacat alguns grups d'obrers de la *Compañía Española de Minas del Rif*, que treballaven a uns set quilòmetres de Melilla. Es feia saber també a la nació que Muley Hafid no disposava de mitjans suficients per sotmetre a la seva obediència aquelles tribus guerreres, per la qual cosa Espanya havia de córrer en ajut seu per afermar així l'autoritat del soldà i fer respectar la pròpia. «*I com que qui aleshores governava a Espanya –ens diu Fabra Rivas– era D. Antonio Maura, entossudit sempre a aparèixer fort i enèrgic, el nostre capità manaiés es va disposar a emprendre una campanya en tota regla malgrat que no comptava amb forces preparades per a això. No disposaven, en efecte, ni d'un exèrcit colonial convenientment ensinistrat i equipat, com li passava a França per operar al nord d'Àfrica, ni tan sols del nombre suficient de soldats a files. Però, disposat sempre a no parar-se en barres, se li va acudir una idea –com qualificar-la per expressar tot el que tenia de desenraonada i maligna?– de mobilitzar els reservistes, els homes joves que feia poc que havien sortit de la caserna acarasant joiosos el canó de la llicència confiats tots ells que havien complert els seus deures amb la pàtria i que podien disposar lliurement de les seves persones, alegres la majoria d'ells perquè podien contraure matrimoni amb la promesa que amb tanta ànsia els estava esperant. La idea d'una nova guerra, transcorreguts encara no deu anys d'haver sofert la gran derrota, no podia afalagar ningú.*»⁸

Com ja queda indicat, doncs, de l'11 al 18 de juliol va embarcar al port barceloní la 5a Brigada; anava destinada a Melilla. Dels sis batallons que integraven aquella unitat, tres estaven formats majoritàriament per catalans i la proporció de soldats del Principat que hi havia als altres també era molt elevada.

A la vista de l'ambient que regnava a Barcelona –assenyala Edmon Vallès–,⁹ com a la resta de

Catalunya i Espanya, tothom esperava incidents. Malgrat això, les autoritats no van prendre cap mesura: l'embarcament del diumenge, 18 de juliol, amb un temps calorós i opressiu, va començar a mitja tarda, quan els veïns dels barris immediats al port sortien a prendre la fresca. La unitat que estava embarcant era el Batalló de Caçadors de Reus.

Comenten els cronistes que tot va començar quan un grup de senyorettes i dames de la bona societat van distribuir cigarretes i medalles als soldats. Alguns d'aquests van llençar les medalles al mar i de la multitud de pares, dones i fills en van sorgir crits d'indignació: «Llenceu també els fusells!», «Més valdria que s'ocupessin vostès que no hi hagués guerra!», «Que ens tornin aviat els nostres homes!», «Fora la guerra!», «Que hi vagin els rics!». També es van proferir crits anticlericals, premonició d'allò que havia de passar alguns dies més tard.

La policia, en vista del caire que prenién els esdeveniments va disparar a l'aire i va practicar algunes detencions. El vaixell *Catalunya* separava les escaletes i s'allunyava del moll. La còlera, ens segueixen informant els cronistes de l'època, es va propagar ràpidament per tots els barris obrers de la ciutat. Una setmana més tard, el dilluns dia 26, esclatava la vaga general i amb ella la Setmana Tràgica.

Els portalliteres de la Creu Roja van ser vistos «*als llocs de major perill a qualsevol hora del dia o de la nit*». ¹⁰ Un altre escriptor coetani, l'esmentat Antoni Fabra, recorda el moment de marxar a l'exili: «*amb els ulls tancats i immòbil com una estàtua (...) veia desfilar davant meu els soldats que embarcaven al port de Barcelona amb destí al nord d'Àfrica, les multituds que clamaven contra tal abús, els convents i esglésies en flames, les topades entre la força armada i el poble que es regiraven contra els seus opressors i les ambulàncies de la Creu Roja transportant els cossos dels morts i els ferits*». ¹¹

D'altra banda, Vallès ens informa que el 26 de juliol, a primera hora, van iniciar la vaga els

7. Antoni Fabra i Rivas: *La Semana Trágica. El caso Maura. El Krausismo*. Seminarios y Ediciones, S.A., Madrid, 1975, pàg. 29 i ss.

8. *Ibidem*, pàgs 29 i 30.

9. *Op. cit.*, pàg. 80.

10. August Riera: *La Semana Trágica*, en el capítol X del qual es narran l'actuació dels homes i dones de la Creu Roja al llarg d'aquelles tràgiques jornades.

11. *Op. cit.* pàg. 55.

metal·lúrgics. Els carros, els cotxes públics i privats van circular normalment fins les deu del matí, hora en què van començar a desaparèixer. Es van tancar les botigues i els magatzems.

Només va quedar oberta alguna botiga, a les barriades extremes, a l'empara de rètols en els quals es condemnava la guerra. Aquest suport tàcit de les classes mitjanes va enfortir la vaga. Les primeres topades es van produir entre els vaguistes i els tramviàries i les seves escortes de guàrdies de seguretat i de Guàrdia Civil. Els tramviàries eren en la seva major part immigrants i estaven ben controlats pel marquès de Foronda, cap de la companyia i patró molt significat a la lluita contra el moviment obrer. A les tres de la tarda, quan ja hi havia morts i ferits entre els vaguistes (i també dos tramviàries morts i uns altres onze greument ferits), quan pràcticament tots els vehicles havien estat retirats, el capità general Luis de Santiago va ordenar que els tramvies deixessin de circular per tal d'evitar topades violentes.¹²

Segons tots els testimonis de l'època, entre ells Fabra Rivas, la vaga havia estat prevista i anunciada com a protesta per la guerra del Marroc i amb una durada de 24 hores. I Vallès, probablement amb tota la raó, assenyala que possiblement no hauria anat més enllà de no haver estat per l'episodi dels tramvies i el vessament de sang que va provocar, i si no hagués tingut lloc la dispersió a trets per la policia de la manifestació que, a les quatre de la tarda, es va formar al centre de les Rambles amb intenció d'arribar a la Capitania General. Sigui com vulgui, va ser aleshores quan el moviment vaguista es va transformar en revolta completament improvisada i espontània.¹³

Un dels aspectes més sobresortints de la Setmana Tràgica, i que li va donar caràcter davant la resta del país, va ser l'incendi dels edificis religiosos. Vuitanta edificis van ser cremats entre el dimarts i el dimecres,¹⁴ sense que els incendiaris trobessin gairebé cap mena d'oposició de les for-

ces de seguretat que, d'altra banda, van protegir altres propietats privades, com ara botigues, joieries o bancs.

En aquestes jornades revolucionàries, la tasca de la Creu Roja va ser important. No es va limitar a atendre ferits i transportar morts, sinó que també va intervenir en l'evacuació de la major part dels edificis incendiats.

El ja mencionat August Riera ens conta, com a exemple de les dificultats que podien sorgir, l'abandonament, per part de les seves residents, del convent de les religioses Concepcionistes, situat al núm. 252 del carrer de València, on els portallitres de la Creu Roja –travessant grups amenaçadors i armats que anaven a calar foc a l'edifici– hagueren de treure l'anciana germana Pia, paralítica, sobre el mateix matalàs que ocupava, i s'hagué de tirar a terra la porta de la cel·la de la germana Aurora, una mica alienada per l'edat i totalment terroritzada pel que estava passant, per treure-la d'allí quan les flames ja llepaven les parets de l'edifici.¹⁵

Josep Muntaner, president provincial de la Creu Roja, amb els 120 voluntaris de què disposava, va organitzar un dispositiu assistencial amb centre a la Rambla de Santa Mònica, seu de la Comissió Provincial. Només podia comptar amb 50 llitres, un cotxe ambulància i un carro de primers auxiliis a més del poc que van poder aportar les subcomissions alertades, de Gràcia, de Sants, Sant Gervasi, la Barceloneta, Sant Andreu, i d'algunes altres localitats de la província.

August Riera ha deixat escrit que *«on queia un ferit apareixia un home amb un braçal blanc o la bandera de la Creu Roja per recollir-lo»*.

Un diari de Madrid va donar la notícia que fins i tot portallitres de la Creu Roja van caure ferits: *«els que quedaven drets seguien la seva marxa fins haver recollit algun desgraciat que es dessagnava, per tornar després d'haver-lo deixat al dispensari, allí on eren més necessaris els seus serveis, encara que haguessin de passar llargues hores sense descansar ni prendre cap aliment»*.¹⁶

12. *Op. cit.*, pàg. 77.

13. *Ibidem*, pàg. 77.

14. *Op. cit.*, pàg. 78.

15. Citat per J. P. Yaniz: *Op. cit.*, pàg. 47.

16. Diari *El Imparcial*, de 8 d'agost del 1909.

Es calcula que els ferits recollits per la Creu Roja ascendiren a més de 250. Les autoritats i els ciutadans barcelonins van tenir gestos encomiàstics respecte de l'actuació de la Creu Roja en aquestes jornades nefastes. En un sol dia es van rebre 54 telegrames de felicitació.

En semblants circumstàncies amb actuacions similars, es van trobar per exemple les poblacions catalanes i les seves corresponents delegacions de la Creu Roja a: Sabadell, Figueres, Sant Feliu de Guíxols i Reus. Així com a la localitat valenciana d'Alcoi.¹⁷

LA VAGA GENERAL REVOLUCIONÀRIA DEL 1917

El 1917, el país vivia una època agitada. Per exemple, al llarg d'aquest any es van realitzar 61 atemptats contra obrers; 16 contra patrons; 20 sabotatges contra establiments industrials i comercials, i a Barcelona, al llarg de la vaga general d'agost, que va costar 32 vides, es van produir 64 baixes per ferida. Dels morts, 27 eren paisans i els altres 5 militars.¹⁸

L'historiador Jaume Vicens Vives resumeix en poques línies el que va significar aquella vaga general, patrocinada per la UGT i secundada per la CNT.¹⁹ Després d'una onada de vagues parcials, el 10 d'agost de 1917, sis dies abans que es reunís la segona Assemblea de Parlamentaris, es va desencadenar una vaga general revolucionària. La finalitat d'aquesta vaga era proclamar una república democràtica socialista, més o menys inspirada en els propòsits de la revolució russa (abans del cop comunista d'octubre).

L'aturada va ser total. Però l'exèrcit es va fer l'amo de la situació després de tres dies de violència lluita, en la qual va tenir lloc una encomiable actuació de la Creu Roja.

Segons consta als arxius i publicacions de la Institució²⁰ es va actuar en aquelles localitats en les quals radicava la incipient indústria de l'època, que es poden resumir breument en les següents: Alhoraia, Alcoi, Badajoz, Badalona, Barcelona, Bilbao, Burriana, Càceres, Carabanchel Bajo, Cartagena, Darnius, Elx, Girona, Gijón, Guadalajara, Huelva, Lleida, Manresa, Mataró, Madrid, Mazarrón, Mieres, Múrcia, Nerva, Noreña, Oviedo, Portman, Reus, Sabadell, Sagunt, Santander, Santoña, Tavernes de Valldigna, Tortosa, València, Valladolid, Vic, Vigo i Saragossa.

La publicació oficial, la revista *Cruz Roja*, encara cita una cinquantena de comissions locals que, encara que estaven previngudes, no van necessitar adoptar mesures d'intervenció immediates, ja que la vaga no hi va tenir repercussió.²¹

El secretari general de l'Assemblea Suprema, senyor Criado i Domínguez, en declaracions a la premsa, resumiria en poques paraules l'actuació de l'entitat en aquella vaga.²²

“Des dels primers moments es va oferir a les autoritats i, d'acord amb elles, mobilitzà les seves ambulàncies i va establir guàrdia permanent als seus llocs de socors. A la major part de les localitats no van ser necessaris per sort, els seus serveis, que hauria prestat, sol·licita i caritativa perquè a això estava, com sempre, disposada i preparada.

Els capitans generals de Catalunya, València i Aragó li han dedicat elogis molt calorosos: a Barcelona, on encara es recorda amb admiració la seva feina durant la Setmana Tràgica, va tenir en moviment vint-i-dues ambulàncies, que van recollir tretze morts i cinquanta-sis ferits.”

17. Arxiu Assemblea Suprema de la Creu Roja Espanyola: Informes publicats a la revista *Cruz Roja Española*, de 1909, pàg. 297 i ss.

18. Jacinto Martín: *Huelga general de 1917*. Ediciones Zero. Madrid 1966, 106 pàg. Aquest autor pren les dades d'Eduardo Comín Colomer: *Historia del anarquismo español*.

19. J. Vicens Vives: *Historia de España y América, social y económica*. Vol. V. Editorial Vicens Vives. Barcelona, 1972, pàg. 352 i ss.

20. Revista *Cruz Roja Española*: 1917, pàg. 354 i ss.

21. Revista *Cruz Roja Española*: 1917, pàg. 351.

22. Diari *La Nación*, de 19 de setembre de 1917.

LA GUERRA D'ÀFRICA: LA FUNDACIÓ DE L'ESCOLA D'INFERMERES I DE L'HOSPITAL DEL CARRER DOS DE MAIG DE BARCELONA

La insurrecció de les càbiles rifenyes el 1909, fa esclatar un conflicte armat al nord d'Àfrica, al protectorat del Marroc.

Aquest aixecament, amb el setge de Melilla, va motivar una sagnant campanya que va menar a l'anomenat desastre de Barranco del Lobo. Després d'aquests esdeveniments, les tropes espanyoles van cercar d'ampliar la zona melillenca, amb l'ocupació de Nador, Zeluan i el Gurugú, places que foren reconegudes pel soldà a la pau del 1910.

La Creu Roja va arribar a instal·lar, a la major part dels ports espanyols al Mediterrani, un servei sanitari permanent que esperava els vaixells la càrrega dels quals era de ferits i malalts procedents de terres africanes.

Miguel Ramos Tornadijo, en una introducció històrica en el catàleg *Imatges de la Creu Roja a Catalunya*, editat amb motiu de commemorar en una exposició fotogràfica el 125è aniversari de la fundació de la Creu Roja Espanyola, ens assenyala que el 1920 ja s'havien creat a Barcelona unes seccions de portalliteres amb una organització civicomilitar amb els seus respectius caps tècnics, sota la direcció mèdica de les anomenades «brigades sanitàries», el personal de les quals està subjecte a una disciplina voluntària i a una preparació sanitària en trasllat de ferits i primers auxilis.

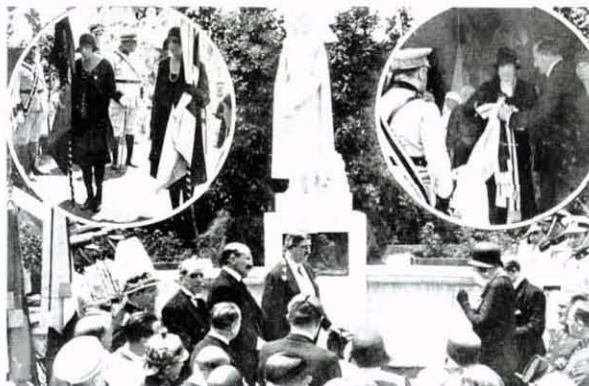
També ens informa Ramos Tornadijo, que la Junta de Dames, constituïda a Barcelona el 20 de maig de 1908 a la capella del Palau Arquebisbal, havian organitzat un servei d'ajuts i donatius, destinat als damnificats de la guerra africana. Aquestes senyores, entre les que figuraven Josepa Dachs de Prat de la Riba, Júlia de Montaner i Capmany, Rosalia Florit d'Ossorio i Rosa Amat d'Alies, van començar a organitzar un gran servei d'infermeres, recollides de robes, medicaments i grans donatius, i s'oferien a més com a

padrines de guerra de soldats que combatien al Marroc.

Aquest grup de ciutadanes barcelonines van ser precisament les que van posar en marxa el 1918 una escola d'infermeria, puericultura i maternitat a Barcelona. El primer director va ser el degà de la facultat de Medicina, doctor Andrés Martínez Vargas, el nomenament del qual fou signat per la reina Victòria Eugènia. També van crear la mutualitat «Caixa de Socors», a fi i efecte de proporcionar un subsidi en cas de malaltia o accident als voluntaris, sense pagament de cap quota, i van adquirir, a més, panteons en cementiris per a tots els morts en acte de servei.

Aquestes senyores van culminar la seva tasca creant, sota l'empenta de la mateixa reina Victòria Eugènia, al carrer de Mallorca núm. 458, de Barcelona, el primer hospital provisional per acollir els ferits que anaven arribant del nord d'Àfrica. Un dels vaixells que els transportaven, per exemple, l'*Alicante*, que va arribar a Barcelona el 18 de novembre de 1921, va dur-ne un centenar d'ells, ferits i malalts, essent la Creu Roja va ser l'encarregada de la seva recollida, acolliment i tractament. Només un d'aquests ferits moriria, essent enterrat, després d'una missa a la Sagrada Família, en un nínxol comprat a perpetuïtat per aquesta Junta de Dames.

I el 18 d'abril de 1920 es posa la primera pedra d'un gran hospital al carrer del Dos de Maig de Barcelona, amb l'assistència dels infants Carles i Maria Lluïsa d'Orleans i de Borbon. La construcció culminarà el 20 de maig de 1924, data de la seva inauguració oficial, que aquesta vegada va

Diversos actes celebrats a l'hospital de la Creu Roja de Dos de Maig, presidits per SM la reina Victòria Eugènia amb motiu de la inauguració del centre (1924)

Distribució de
joguines als
dispensaris de la
Creu Roja de
Barcelona (1922)

comptar amb la presència de la mateixa reina Victòria Eugènia, promotora de la xarxa hospitalària i de les escoles d'infermeria de la Creu Roja al llarg de tot el territori nacional.

L'hospital es convertí en un dels centres sanitaris fonamentals del país i de la Creu Roja barcelonina.

Hi passaren figures úniques de la medicina catalana, i en moltes ocasions es va convertir en el pioner de la introducció dels avenços científics i tecnològics aplicats a la salut de la població.

El doctor Francesc Coll Colomé, que va formar part del cos facultatiu de l'hospital durant prop de 50 anys i va escriure una interessant *Evolució històrica de la Creu Roja de Barcelona* –cita inexcusable si es vol conèixer la llarga i exemplar evolució d'aquest centre sanitari–, ens ha deixat escrit en breus línies, les diferents etapes evolutives de l'hospital, que reproduïm a continuació:

«EL PRIMER PERÍODE comença amb el naixement de l'Hospital construït per a acollir ferits i

malalts procedents de la Guerra d'Àfrica. En aquesta etapa s'inicia una estreta col·laboració amb l'Escola d'Infermeria, col·laboració que hauria d'imprimir durant molts anys un caràcter particular a les principals activitats de l'Hospital. El 18 de juliol del 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, comença el SEGON PERÍODE, que dividirem en dos subperíodes: en el primer, l'Hospital es converteix en la Clínica de Guerra número sis, on té lloc una immensa tasca, de tractament de milers de ferits evacuats dels fronts; al segon subperíode, finalitzada la guerra, l'Hospital recupera la figura de policlínica quirúrgica dedicat prioritàriament a tractar accidents de treball. El TERCER PERÍODE, que abasta prop de vint-i-cinc anys, és la fase més transcendental de l'evolució hospitalària del centre en convertir-se el petit policlínica quirúrgica en un hospital d'especialitats, algunes de les quals tenen gran prestigi en l'àmbit sanitari nacional. 1970 dona entrada al QUART PERÍODE i, amb ell, la gestió hospitalària del primer gerent. L'administració creix i es fa cada dia més sofisticada. El clínic afeccionat a l'administració dona pas al professional administratiu.

Lliurament de títols d'infermeres a l'hospital de Barcelona (1934)

L'hospital de caritat es converteix en empresa sanitària. Finalment, el 1980, comença el CINQUÈ PERÍODE. El col·laborador altruista desapareix definitivament. Verdaders professionals en gestió hospitalària es fan responsables de la de l'Hospital i aquest, com tota empresa dels nostres dies ha d'adaptar-se a les actuals necessitats i demostrar la seva viabilitat».

ALS LÍMITS DE LA TRAGÈDIA

El primer terç del segle coincideix amb esdeveniments polítics i socials que anaven a suposar un canvi radical a totes les estructures del país. La caiguda de la monarquia, després de l'assaig dictatorial del general Primo de Rivera, va propiciar el 14 d'abril del 1931, després d'unes eleccions generals molt disputades, l'adveniment de la II República, que a Catalunya a més desembocaria el 1932 en la proclamació d'un Estatut d'autonomia.

La vaga general del 1934, la declaració d'independència de Catalunya proclamada per Lluís Companys, el restabliment de la pena de mort, la reforma agrària, l'enfrontament amb les autoritats eclesials i el triomf del Front Popular a les eleccions del 1936, van ser les fites que propiciaren la sublevació militar que desembocaria en una llarga i cruenta guerra civil.

La Creu Roja, en consonància amb els seus Principis Fonamentals, havia restat al marge d'aquestes convulsions. Des del primer moment havia estat d'estricta acatament a la nova república legalment vigent.

A la revista oficial de la Institució, del mateix mes d'abril del 1931, s'insereix un article al número 346, en la secció oficial del qual s'assenyala el següent:

«El dia 14 d'abril va quedar proclamada la República a Espanya. Aquest canvi radical de les institucions polítiques fonamentals de l'Estat imposa a la Creu Roja deures ineludibles al compliment dels quals ha d'atenir-se lleialment, atès el caràcter completament neutral que la distingeix.»

Sala de banderes i de junta de la seu de la Creu Roja del carrer Mendiabai, 18 (1934)

Ball a l'hotel Ritz a
benefici de la Creu
Roja (1935)

Són aquests:

- 1r. Acatament immediat envers les autoritats constituïdes, oferint-los sense cap mena de reserva els humanitaris serveis de la Institució.*
- 2n. Vigilància acurada d'aquests mateixos serveis i de totes les activitats de la Creu Roja, evitant que pateixin la més mínima paralització o destorb en la seva marxa normal.*
- 3r. Permanència de tot el personal als seus respectius llocs, complint amb el discret zel i generós entusiasme de costum els seus patriòtics caritatius deures, i sens perjudici que s'admetin al seu dia, si ho disposés la nova Assemblea, les dimissions presentades o que d'ara endavant es poguessin oferir.*
- 4t. Adoptar, per descomptat, la bandera tricolor, que és ja la nacional, i que els tres colors figurin a les escarapelles, que abans només en duïen dos.*

5è. Substituir en escuts, segells, documentació, rètols, etc., per la corona mural o cívica, l'emblema heràldic de la monarquia.

6è. Suprimir a les denominacions d'hospitals, sanitaris, dispensaris, ambulàncies i domicilis socials, qualsevol apel·latiu que fessin servir a més del nom social; d'ara endavant, deuen anomenar-se tots genèricament, uniforme i exclusiva de la Creu Roja.

Malgrat això, les advocacions religioses que assenyalin o distingeixin sales o pavellons interiors, seran conservades, tal com altres noms la inscripció dels quals hagi obeït a clàusules de llegats o fundacions especials o altres motius entenedors; però, abans d'adoptar cap determinació sobre l'afer, es consultarà, sempre, amb l'Assemblea Suprema allò que en cada cas s'hagi de fer, s'acatarà, sense pèrdua de temps, l'acord que pertoqui.»

El sinistre fantasma de la guerra civil s'albirava sobre el nostre país. Les cada cop més enverinades lluites socials i polítiques obrien un abisme a

la convivència nacional. S'anava a un tall radical en dos fronts irreconciliables. La Creu Roja anava a posar a prova, un cop més, la seva organització, la seva filosofia i la seva experiència en un llarg i cruent enfrontament. El general Francisco Franco, des de la guarnició militar de Melilla, decidia sublevar-se i col·laborar a l'alçament militar que, des del 17 de juliol d'aquell fatídic any 1936, havia iniciat des del nord el general Emilio Mola.

ESPANYA EN GUERRA: CATALUNYA, BALUARD DE LA REPÚBLICA

És comunament acceptat pels historiadors contemporanis, que la guerra civil que va esclatar a Espanya l'any 1936 no va ser un afer exclusiu dels ciutadans espanyols. Al nostre sòl s'hi van enfrontar els tres sistemes polítics que des dels inicis del segle es disputaven l'hegemonia política mundial: el feixisme, el comunisme i la democràcia.

No és d'estranyar, doncs, que la nostra guerra civil contorbés i emocionés la major part del món. L'Espanya del 1936 estava dilucidant una sèrie de problemes socials i ideològics, que alguns polítics remuntaven a la França del 1789 o a la Rússia del 1917.

Encara avui es rememora amb gran emoció la intervenció dels estrangers que havien format part, per exemple, de les Brigades Internacionals, dels Viriats portuguesos o dels legionaris alemanys o italians. George Orwell, Arthur Koestler, Pietro Nenni, André Malraux, Gustav Regler, Ernest Hemingway o Willy Brandt, foren alguns de la llarga llista d'intel·lectuals o polítics de primera línia que es traslladaren al nostre país per assistir activament a l'enfrontament ideològic que s'estava ventilant a Espanya.

La Guerra Civil espanyola va representar en aquells anys el prototipus i signe del seu temps. Va provocar una extraordinària explosió d'odi i la lluita als dos camps fou despietada. Les execucions sumàries i el tancament dels adversaris polítics, o simplement dels sospitosos, eren moneda corrent, tant per als franquistes com per als components de les diferents milícies republicana-

nes. Els recintes militars no estaven preparats per admetre presoners ni es tenia la certesa sobre el control d'una o altra localitat. A finals del mes de juliol es van celebrar les primeres batalles reals de la guerra a Somosierra, a l'Alto de los Leones, que van resultar d'una extrema ferocitat.

Les primeres informacions que arribaren a les oficines de la Creu Roja a Ginebra van alarmar els seus dirigents: s'assenyalava que gairebé tots els presoners havien estat executats i que els metges d'ambdós bàndols s'estaven esforçant per evitar que els ferits fossin rematats al seu propi llit. Aquests dirigents humanitaris estaven inclinats estudiant el mapa d'Espanya: Burgos, Sevilla, Bilbao, Gijón, Pamplona, Barcelona, Madrid, Salamanca, etc. Aquestes ciutats figuraven a les primeres pàgines dels diaris.

Però no trobaven una única línia del front.

El doctor Marcel Junod, futur delegat general del CICR a Espanya durant la Guerra Civil, ens ha deixat escrit com es va prendre a Ginebra la decisió d'acudir en ajut dels espanyols d'ambdós bàndols.²⁵

El Comitè Internacional de la Creu Roja celebrava una sessió urgent a la «Villa Moynier», de Ginebra, de la qual havia sortit el mateix doctor Junod feia nou mesos amb destí a Etiòpia. Junod era allà per donar comptes de la seva missió, però Abissínia ja no era el centre d'interès mundial...

«Totes les comunicacions postals amb Espanya estan tallades –va dir el president del CICR, Max Huber–. Malgrat tot hem de fer alguna cosa. La Creu Roja no pot romandre indiferent quan en alguna part del món pateixen homes, dones i nens. Cal que algú vagi allà a veure què s'hi pot fer...»

Totes les mirades es van girar cap al doctor Junod. Aquest va iniciar un gest de protesta. Desitjava tornar al seu lloc de l'hospital de Mulhouse. La bata de cirurgia l'atreia més que la maleta de corremón.

25. Marcel Junod: *El Tercer Combatiente*. Comitè Internacional de la Creu Roja. Ginebra, 1985, pàg. 81-82.

Però tothom li va dir el mateix: «*Accepti la missió; no durarà gaire, tres setmanes com a molt. El temps necessari per a un petit viatge d'informació.*»

Aquell «petit viatge» de tres setmanes com a molt, havia de durar tres anys i constituïria una de les missions més dures i més arriscades de la seva vida.

MARCEL JUNOD A BARCELONA

El mateix CICR ha remarcat que els primers telegrams que envià a Espanya demanant informació van quedar sense resposta.²⁴

Lansietat del CICR respecte de les víctimes del conflicte era compartida per nombroses societats nacionals de la Creu Roja. Per exemple, les de Bèlgica, Gran Bretanya, França Portugal i Suïssa, que s'havien dirigit a Ginebra oferint ajuda als malalts i ferits. D'altra banda, el CICR havia començat a rebre de les autoritats de Madrid i Burgos queixes i protestes d'ambdues parts enfrontades.

Però el CICR desitjava un contacte més estret i més directe. Conscient de les possibilitats que deixaven entreveure les ofertes formulades, el CICR va dirigir a les societats nacionals de la Creu Roja i la Mitja Lluna Roja la seva circular núm. 329, anunciant la sortida cap a Espanya del doctor Junod i recordava al mateix temps els termes de la Resolució 14 de la X Conferència Internacional de la Creu Roja sobre la Guerra Civil.²⁵

El doctor Junod va arribar en avió a Espanya, via París, el 29 d'agost. Va aterrar a Barcelona i va prendre contacte amb la realitat espanyola. En aterrar a l'aeroport del Prat, es va adonar que estava fortament controlat pels milicians republicans. Després de passar sense problemes el con-

trol duaner, es va trobar a la sortida amb el cònsol suís, el qual es va oferir a acompanyar-lo amb el cotxe oficial al centre de la ciutat, després d'aconsellar-li que es tragués la corbata, per no desentonar amb l'ambient circumdant.²⁶

L'arribada a Barcelona del doctor Junod va estar presidida per la improvisació. No sabia on estava la Creu Roja ni qui la dirigia. Tampoc ho sabia el cònsol. Va tenir la sort de topar-se amb un automòbil que portava l'emblema de la Creu Roja, ocupat per quatre metges. Un d'ells es va oferir a conduir-lo immediatament a l'hospital de la Creu Roja Espanyola. Allí el van envoltar metges que es van identificar com de diferents ideologies. «*Quan vaig manifestar la meua sorpresa –explica el mateix Junod– per trobar entre ells monàrquics i liberals, van començar per impartir-me un breu curs d'instrucció política.*» Es va assabentar que a Barcelona molts metges de coneguda ideologia reaccionària seguien lliures, gràcies a la seva provada abnegació per la seva clientela pobre.

Després de visitar l'hospital, el metge en cap li va aconsellar que visités les autoritats catalanes, concretament el governador, que el va rebre al moment. Junod pretenia obtenir el cessament dels afusellaments d'ostatges en un i altre bàndol. Aquell li semblava el problema més urgent. Va parlar amb el governador sobre els republicans executats pels franquistes a Màlaga i Sevilla i li va fer reconèixer que a la mateixa Barcelona es treia de les seves cases homes i dones només pel cognom que tenien, en resposta a una denúncia anònima i que desapareixien sense deixar rastre. Com que en ambdós bàndols es produïen els mateixos fets, per què no evitar-ho i intercanviar tots aquells condemnats mitjançant el CICR?

El governador li va aconsellar que es traslladés a Madrid i que contactés amb el Govern central. Però vuit-cents quilòmetres de carretera el separaven de Madrid, ja que els vols i els trens estaven interromputs.

Andreu, un xòfer col·laborador de la Creu Roja a Barcelona, que ostentava la categoria de tinent de la

24. Arxiu Comitè Internacional de la Creu Roja: *Informe General del Comitè Internacional de la Creu Roja sobre la seva activitat des d'agost del 1934 fins al març del 1938*. Presentat a la Conferència Internacional de la Creu Roja, Londres, 20-24 de juny del 1938. Pàg. 100 i ss.

25. Aquesta resolució va ser notificada a la Creu Roja Espanyola, així com als generals Franco i Cabanellas, mitjançant telegrama de 25 de juliol de 1936, i el text va ser transmès a aquella mitjançant carta del 12 d'agost. És, doncs, fundant-se en aquest text com va iniciar el CICR la seva acció humanitària a Espanya.

26. La descripció de l'arribada a Espanya del doctor Junod i el seu pas per Barcelona, al seu text: *El Tercer Combatiente*, pàg. 82 a 88.

brigada sanitària, es va oferir a dur-lo en el seu cotxe. Andreu havia estat un as del volant i havia competit en moltes curses. Fill de mare francesa i pare espanyol, parlava francès i no estava afiliat a cap partit polític. Segons Junod era l'home ideal per acompanyar-lo en aquesta aventura humanitària.

Van marxar a Madrid, via València, i després de travessar 148 controls, van arribar l'endemà a la capital de la República. Immediatament va contactar amb el doctor Romeo Lozano, president del Comitè Central de la Creu Roja.

A Madrid, el principal objectiu a aconseguir per Marcel Junod era que la República acceptés l'enviament d'una delegació del CICR a la zona franquista. Per això va planificar reunir-se amb el president del Govern, José Giral, i amb els nous membres del Comitè Central de la Creu Roja.

D'aquesta última en va obtenir una declaració, dirigida al CICR amb data 1 de setembre, en la qual s'estableixen tres punts fonamentals:

- 1r. La Creu Roja Espanyola es compromet a donar el seu suport als delegats del CICR davant les autoritats de la República, en especial per a l'obtenció d'autorització de crear agències d'informació, tant per als presoners de caràcter civil com per als militars.
- 2n. S'acceptaven els socors provinents d'altres societats nacionals de la Creu Roja sota la mediació del CICR.
- 3r. La Creu Roja Espanyola s'esforçaria a fer respectar l'emblema de la Creu Roja per tots els mitjans possibles.

Dos dies més tard d'aquesta declaració, Junod era rebut per José Giral, president del Govern, que pertanyia a Izquierda Republicana. El president Giral va acceptar, sense cap tipus de reticència, les propostes de Junod sobre l'intercanvi d'ostatges i es va declarar disposat a donar-li suport en tot el necessari per tal que la seva missió es desenvolupés amb èxit. Va obtenir un document oficial en el qual es declarava que les dones i els nens podien sortir lliurement del territori controlat per la República si ho desitjaven.

Concretament, el Govern de la República acceptava l'enviament d'una doble delegació del CICR, que exerciria la seva autoritat a Madrid i Barcelona, d'una banda, i a Burgos i Sevilla per l'altra. La seva missió seria la de protegir i fer respectar l'emblema de la Creu Roja per ambdues parts en litigi i facilitar la feina humanitària de la Institució. El Govern declarava, a més, que veia amb simpatia la creació d'una agència d'informació o de recerques, a càrrec d'aquestes delegacions, sobre presoners de guerra o civils i admetia la possibilitat d'intercanviar-ne un cert nombre, especialment dones i nens.

Dos dies després de la signatura d'aquest document, el Govern presidit per Giral era substituït per un altre, presidit pel líder socialista Francisco Largo Caballero, que confirmaria la seva validesa. Junod va declarar que es va quedar «estupefacte davant d'aquell èxit inesperat». Va tenir una altra idea: anar a l'altre bàndol, per obtenir el mateix per part de les autoritats franquistes. Ho va aconseguir el 15 de setembre, mitjançant la signatura d'un acord similar que va signar el general Cabanellas, president de l'anomenada Junta de Defensa Nacional, a Burgos.

En aquells moments, la missió semblava un èxit total. S'havien obtingut acords signats amb els dos bàndols. Amb els documents de Madrid i Burgos, el CICR contava amb uns instruments indispensables que asseguraven la seva intervenció oficial. L'acció de socors podia començar.

EL DOCTOR MORATA VIATJA A LA CIUTAT COMTAL

A finals de juliol del 1936, el Govern de la República designava un nou Comitè Central de la Creu Roja Espanyola, que va ser amb qui es va entrevistar Marcel Junod quan va arribar per primera vegada a Madrid, a finals d'agost d'aquell any.

El nou Comitè era el següent:

President: Dr. Aurelio Romeo Lozano

Vicepresident: Dr. Francisco Haro García

Secretari general:	Dr. Jacinto Segovia Caballero
Vicesecretari:	Dr. Juan Morata Cantón
Comptable:	D. Vicente de Orche Martínez
Tresorer:	Dr. Ramón Rubio Vicente
Inspector general mèdic:	Dr. Guillermo Luna Offato
Vocal:	Dr. Ventura López Aragonés

Al mes següent, el doctor Jacinto Segovia va ser designat director de l'hospital de San José y Santa Adela, també conegut com a Hospital Central de la Creu Roja Espanyola. El lloc de secretari general el passà a ocupar el doctor Juan Morata Cantón; al seu torn, la vicesecretaria l'ocuparia el doctor Jiménez Valgañón.

He pogut contactar amb un dels sobrevivents d'aquest Comitè Central, el doctor Juan Morata Cantón, que em va explicar com van transcórrer els primers mesos de la seva actuació, als inicis de la guerra civil.

«Immediatament vam procedir a reorganitzar els comitès locals i a ajudar la població espanyola. S'ha de ressaltar la col·laboració desinteressada de molts socis de la Creu Roja i de gran quantitat de metges. Els ciutadans s'oferien a centenars, ens van donar vehicles i tota mena d'estris que podien ser útils destinats als refugis improvisats. Vam salvar centenars de pisos, evitant que fossin requisats. N'hi havia prou de posar un rètol amb l'emblema de la Creu Roja perquè fossin respectats.

Vam ajudar els que s'havien refugiat a les ambaixades i vam establir una línia de col·laboració amb la Creu Roja Internacional, que ens va enviar el doctor George Henny, que juntament amb Andrés Vizcaya va establir serveis molt importants. Nosaltres els vam instal·lar en un xalet que ens havia cedit l'escultor Mariano Benlliure.

Vam començar distribuint ajudes a nens necessitats, amb lots de llet condensada, galetes i xoco-

lata. Tot això, durant els tres primers mesos de guerra, quan el caos era impressionant. Aquesta situació l'agreujava la desorganització dels nostres comitès a Barcelona i a València.

El Comitè Central va decidir, el 3 de setembre del 1936, que em traslladés a Barcelona, a recompondre el Comitè. Afortunadament, ho vaig aconseguir després de visitar la CNT, que era qui hi manava, arribant a un acord satisfactori per a tothom; van acceptar el doctor Carles Martí Fedced, com a director mèdic, i a Pere Estrany com a president del Comitè de Barcelona.

També em van comissionar a València amb idèntica missió. El president del comitè valencià, el doctor Muñoz Carbonero, va suportar amb gran fermesa els primers moments, que van ser molt difícils. Em vaig establir al carrer Sorni, número 13, per col·laborar amb ell. Vaig aconseguir que li assignessin ambulàncies i vaig neutralitzar el perill més gran: que la Columna de Ferro, destacada al front valencià, respectés la Creu Roja en les seves visites a la capital. Aquesta realitzava veritables saqueigs. S'enduïa tot el que es posava al seu abast. Gràcies a la col·laboració de la CNT, a la qual pertanyia la Columna, vam poder esquivar definitivament aquesta pràctica.»

SEU DE LA CREU ROJA INTERNACIONAL AL CARRER DE LLÚRIA

Després del primer viatge del doctor Marcel Junod a Barcelona, Madrid i Burgos, en que aconseguí la signatura de sengles acords que permetien l'acció de la Creu Roja Internacional a Espanya, el CICR assenyalava el 18 de setembre del 1936²⁷ que sobre la base d'aquests documents establia quatre delegacions: Madrid i Barcelona, a la zona governamental, i Burgos i Sevilla, a la franquista. Aquestes delegacions estaven encarregades, entre d'altres missions, de fer respectar el signe de la creu roja, de crear els serveis de recerques i informació per als familiars dels presoners, malalts o morts i de distribuir, en nom de les socie-

27. Circular núm. 350 del CICR, sobre les missions del Comitè Internacional a Espanya (18 setembre del 1936).

tats nacionals donants, els socors que estaven disposades a enviar a Espanya sota l'aspecte exclusivament humanitari.

Aquestes delegacions, segons l'informe del CICR a la Conferència de Londres, al juny del 1938, van arribar, a finals del 1936, a un nombre de deu, però aquests assentaments van travessar greus dificultats: atacs contra la persona o l'activitat d'algun delegat, dos d'expulsats, un de ferit, un altre atacat als mitjans de comunicació, etc. El CICR, en tots aquests casos, no va protestar públicament, ja que no va voler comprometre amb això les accions de socors que es desenvolupaven més o menys satisfactòriament.

De deu, el nombre de delegats va descendir a sis, tres a cada banda. Al febrer del 1938, la disminució dels seus recursos va posar al CICR en la necessitat de reduir gradualment, al llarg del següent trimestre, el nombre de les seves delegacions. Aquestes, de sis van passar a quatre i a partir del juny del 1938 van quedar en dues. Però, malgrat que aquest desmantellament dictat per la necessitat pugui semblar radical, es podria esperar que l'acció de socors no estaria compromesa. En un any i mig, els comitès d'ambdues creus roges espanyoles van tenir temps de familiaritzar-se amb el treball dels delegats del CICR i adoptar els seus mètodes.

Fins aquesta època, juny del 1938, 17 delegats es van succeir als diferents llocs de les seves creades pel CICR, tots ells de nacionalitat suïssa. A l'entorn de cada delegat es van agrupar col·laboradors voluntaris o retribuïts per la Creu Roja Espanyola de la zona, reclutats sobre el terreny. A Madrid, les oficines de la delegació repartides en tres edificis diferents, van ocupar fins a 58 persones. A Barcelona, Burgos, Sant Sebastià i València, el nombre de col·laboradors va variar, segons les èpoques, de 20 a 50.

SEU DE BARCELONA

DOMICILI	DELEGATS	DURADA
C/ LLÚRIA, 95	DR. HORACE BARBEY	15-IX-1936 A 1-1937
	DR. ROLAND MARTÍ	28- A 14-IV-1937
	PHILIPPE HAHN	IV- 1937 A 31-III-1938
	VALENTÍ PUIG	X- 1936 A 14-X-1937

L'endemà de la presa de Barcelona, Jean d'Amman, que havia seguit l'avançada de les tropes amb una columna de socors de la Creu Roja franquista, va entrar en aquesta ciutat i va contactar amb els doctors Junod i Martí, allotjats a la seu de la delegació. Aquests van obtenir autorització per partir i travessar la zona en poder de les forces franquistes, a fi i efecte de tornar en cotxe a San Juan de Luz per tornar-se a reunir a Figueres amb les tropes republicanes en retirada i vetllar per la sort dels presoners.

La immensa riuada dels republicans a la frontera francesa va impedir els delegats del CICR d'entrar a Catalunya. Varen organitzar immediatament els socors en favor dels presoners franquistes conduïts prop de la frontera per les tropes republicanes i abandonats a la seva sort.

Al mateix temps, el CICR, preocupat per la situació creada pel desenvolupament de les darreres operacions militars a Catalunya, va designar el professor Philippe Hahn, qui abans havia dirigit la delegació de Barcelona des d'abril del 1937 a març del 1938, com a nou delegat davant de les autoritats republicanes. El senyor Hahn va deixar la seva residència a Perpinyà, on va treballar com a enllaç a Figueres (seu momentània del Govern republicà) durant el temps que va durar el tràgic èxode de centenars de milers de civils fugint davant l'avançada franquista o l'evacuació de les tropes republicanes en el transcurs de la seva retirada.

A principis de febrer del 1939, Philippe Hahn va ser traslladat a València, encara a mans de les autoritats republicanes, on el senyor Beck, agent consular suís, havia assumit voluntàriament les funcions corresponents del CICR retent valuosos serveis. La presència del professor Hahn a València va permetre d'assegurar l'enllaç amb la delegació de Madrid fins el moment de la presa de la capital (28 de març del 1939). La presa de València va posar fi a la missió de Philippe Hahn, que va tornar a Ginebra a començaments de maig del 1939.

La delegació de Barcelona va ser al llarg d'algunes setmanes col·locada sota la dependència de la delegació de Sant Sebastià. Graz i D'Amman es

van rellevar alternativament per controlar la feina d'un personal força reduït. Després, pel març al 1939, Graz fou traslladat definitivament a Barcelona com a cap d'aquesta delegació.

Finalment, al gener del 1939 la situació va prendre un aspecte completament diferent amb la presa de Barcelona. França es va trobar de sobte amb l'obligació d'acollir, allotjar i alimentar uns 400.000 refugiats, la majoria dels quals necessitava, a més, assistència mèdica.

Els governs de França i Gran Bretanya van donar el seu concurs naval per a les evacuacions, els transports de material i personal, tant a l'Atlàntic com al Mediterrani. Els vaixells francesos i els destructors britànics van assegurar per molt de temps les comunicacions entre Bilbao i Santander, d'una banda, i San Juan de Luz, de l'altra, transportant els delegats del CICR i els enviaments de les creus roges locals, així com els paquets de queviures per als presoners. Els vaixells *Maine* (britànic) i *Iméréthie II* (francès) van dur des de València i Barcelona fins a Marsella persones evacuades de Madrid pel Comitè i van embarcar material amb destí a Espanya des de Ginebra. El Govern i la Creu Roja de Suïssa van subministrar els fons i el personal per a una columna d'autocars enviada a Madrid a fi i efecte d'evacuar 2.500 persones, per a les quals el Comitè havia obtingut visats de sortida.

Pel que fa a les ajudes materials concedides per les dues creus roges locals, referent a la disposició de seus i personal, el CICR va trobar a Espanya una marcada voluntat per facilitar la seva empresa humanitària.

A l'Espanya republicana, el Comitè Central de la Creu Roja a Madrid va facilitar dos immobles i un cànon de 3.000 pessetes mensuals a la delegació oficial del CICR. A València, va ser cedida gratuïtament a la delegació la planta baixa on es va instal·lar. A Barcelona, les oficines de la delegació es van instal·lar al mateix edifici de la Creu Roja a Catalunya; a més, els delegats s'allotjaren gratuïtament al mateix immoble. Les delegacions del CICR van gaudir per al servei interior de franquícia postal i telegràfica. A Barcelona, València i Madrid, el CICR disposà per als seus desplaça-

ments de sis cotxes, els quals foren proveïts gratuïtament de gasolina pel Govern, a Barcelona.

EL SERVEI DE RECERQUES DE BARCELONA

La Guerra Civil va dividir el país en dues zones, provocant la separació d'un gran nombre de famílies. Era ple estiu i, per tant, mentre molts caps de família es trobaven treballant, a Girona o a Barcelona, posem per cas, les seves dones i fills es trobaven estiuellant a zones costaneres o de muntanya i a localitats caigudes en poder de l'altre bàndol. Per altra banda, existia una gran quantitat de nens que es trobaven separats dels seus familiars en colònies de vacances.

Com ja hem vist, les comunicacions postals, telegràfiques i telefòniques entre ambdues zones estaven tallades. Al cap de poc d'iniciat el conflicte, la Creu Roja francesa comunicava al CICR les primeres notícies per part dels espanyols residents en aquell país que tenien familiars a Espanya. D'altra banda, els delegats del Comitè arribats de poc al territori espanyol van ser encaçats per milers de persones que demanaven informació sobre els seus parents o els lliuraven cartes per tal que les enviessin a l'altra zona.

Era indispensable, doncs, muntar una oficina especial a Espanya del Servei de Recerques del CICR. Cosa que es va fer a partir del primer d'octubre del 1936.

A l'oficina de la Creu Roja barcelonina, muntada amb aquesta finalitat, s'hi van enviar més de 100.000 missatges, i se'n van rebre 60.000 de l'altre bàndol. A més, es va organitzar un Servei especial de repatriació de dones i nens, que va actuar en unes 15.000 persones. Es calcula que a aquesta oficina del carrer de Llúria núm. 95 hi van acudir de mitjana unes 2.000 persones diàries.

VISITES A LES PRESONS

Al principi, quan els delegats del CICR van sol·licitar de visitar les presons es van trobar amb la negativa més tancada per part d'ambdós bà-

dols. Com a molt s'aconseguia visitar un presoner determinat en una presó concreta. Després d'insistir repetidament, les portes de les presons es van anar obrint de mica en mica a totes dues zones.

De tal manera que a mitjan 1938 el CICR havia inspeccionat 75 llocs de detenció, amb un total de 78.665 presoners visitats.

Les primeres visites es van realitzar als tres vaixells-presó al port de Bilbao, on es trobaven prop de 1.500 presoners d'ambdós sexes. A Barcelona es visità:

Castell de Montjuïc, 700 presoners, visites del doctor Barbey, d'1 de desembre del 1939, i del doctor Martí, de 27 de febrer del 1937.

Preventori de Dones, 85 detingudes, visites del doctor Junod i del doctor Martí, de 20 de febrer del 1937.

Presó Model, 1.700 detinguts polítics, visita de Philip Hahn, de 30 d'abril del 1937.

En ambdues ocasions es van aconseguir notables millores en el tracte i en la situació higiènica i alimentària dels detinguts.

BARCELONA, BOMBARDEJADA

Hi va haver intents en el transcurs del conflicte bèl·lic de crear zones neutrals a Barcelona, però les llargues i difícils gestions van arribar fins al final de la guerra i no van fructificar en res concret. El professor Philippe Hahn, delegat del CICR, va arribar a Barcelona el 16 de març i durant els tres dies següents va ser testimoni d'un intens bombardeig de la ciutat. Informa el CICR:

«El 17 vam patir diversos bombardeigs, els efectes més desastrosos dels quals van recaure a l'Estació de França. Una bomba va caure en el moment que hi havia una llarga cua de viatgers, situada a l'entrada de l'estació, per adquirir els seus bitllets. La bomba va caure sobre l'escalinata i va fer una

gran quantitat de morts i ferits. Poc després es va produir una altra explosió prop de la delegació: una bomba havia caigut sobre una església cremada, arrencant una part de la torre i destruint el campanar que la revolució havia deixat indemne. Els ferits van arribar amb tota rapidesa al dispensari de la Creu Roja, amb nombroses ferides al cap produïdes per la voladura dels murs. Cada tres hores es reemprenien els bombardeigs amb una regularitat matemàtica i els ciutadans viuen amb l'angoixa de no saber quan es tornaran a repetir.

El 18 de març va ser la jornada més funesta. Una bomba va caure sobre un bloc de cases que s'esfondraren al carrer (...). Els tramvies, els camions, els cotxes, són projectats a distància i incendiats, grans blocs d'obra obstrueixen el carrer en tota la seva longitud. Les cases, fins i tot les més altes, no formen altra cosa que un munt de ruïnes i un embolic de cadàvers i ferits. Era justament l'hora més agradable del dia, el moment d'un meravellós sol de primavera. Ràpidament els portalliteres de la Creu Roja surten amb cases, tots els vehicles són posats a la seva disposició per transportar els ferits. Centenars de morts són recollits i portats a l'Hospital Clínic, molts d'ells no es podien reconèixer. S'emporten al dispensari de la Creu Roja els ferits greus (...).»

El testimoni d'aquest delegat del CICR és patètic i no deixa lloc a dubtes sobre la inhumanitat d'aquests atacs aeris indiscriminats. En aquells temps els governs europeus s'interessaven per aquests fets, no en va eren els primers bombardeigs que es realitzaren sobre grans ciutats. El ministre d'Afers Exteriors italià, el comte Ciano, ha deixat escrita la seva opinió sobre l'esmentat bombardeig de Barcelona:²⁸

«He rebut i enviat al Duce l'informe d'un testimoni ocular sobre el recent bombardeig de Barcelona. Mai no havia llegit un document d'una realitat tan terrorífica. Malgrat tot, només hi havia nou S-79 i la incursió no va durar més d'un minut i mig. Edificis esmicolats, trànsit interromput, pànic proper a la bogeria: 500 morts i 1.500 ferits. És

---

28. Comte Galeazzo Ciano: *Diari Polític. 1937-1938*. Traducció de J. Imbert i A. Mangé. Las Ediciones de París, 1949.

Retirada de runes
per part dels
voluntaris de la
Creu Roja en el
bombardeig aeri a
la Barceloneta
(1937)

una bona lliçó per al futur. Inútil pensar en la defensa antiaèria i en la construcció de refugis. L'única via de salvació contra els atacs aeris és l'evacuació de les ciutats.»

Lliçó que no fou apresada. La propera guerra mundial coneixeria l'horror de la destrucció de ciutats senceres amb els seus habitants dins: Hiroshima, Nagasaki, Berlín, Rotterdam, són alguns d'aquests deplorables exemples.

L'EXEMPLE D'UNA ASSEMBLEA: LA LOCAL DE MATARÓ

A Mataró, l'assemblea local de la Creu Roja va néixer el 30 de juliol de 1872 i es denominà Associació Universal de Ferits en Campanya de Mar i Terra i en Lluites Civils, amb la següent junta: Ignasi de Boet, president; com a vicepresidents els rectors Francesc Pla i Narcís Canet; comptador, Josep Rivera; dipositari, Manuel Pascual; director de magatzem d'efectes sanitaris, Camil Guinart; secretari, Artur Saborit i vicesecretari, Josep de Calassanç Torner.

El president, Ignasi de Boet i Carbonell, era un metge de 75 anys que exercia el càrrec de metge visitador de naus, destinat al port de Mataró i graduat del Cos de Sanitat Militar. La reunió preparatòria de la fundacional es va celebrar el 17 de juliol de 1872 a l'Ateneu de Mataró, a instàncies del general Espalter, delegat de l'Assemblea de la Creu Roja a Barcelona.

Com a la major part de les assemblees o comitès fundats a Catalunya, ho va ser per la necessitat d'atendre els ferits de la Tercera Guerra Carlina i en aquest cas els que arribaven a Mataró. Els exèrcits carlins, sota el comandament dels seus caps Savalls i Guiu, havien atacat Dosrius i Argentona, i van ser perseguits per les forces governamentals del coronel Targarona, essent els primers vençuts al Montseny.

Els carlins fugits o ferits anaven arribant a Mataró, en sol·licitud d'indult o d'ajuda sanitària. El primer grup va arribar el 8 d'agost, compost per cinc membres. La Creu Roja mataronina va dur a terme la seva primera col·lecta pública per atendre les despeses que anaven ocasionant aquestes atencions.

La revista oficial de l'Assemblea Suprema, *La Caridad en la Guerra*, fundada i dirigida per Nicasio Landa, dóna compte d'haver rebut una memòria que el general Espalter havia dirigit al delegat de les quatre províncies catalanes, Lluís Vilar, en la qual es mostra que el mataroní Josep Esteve i Vidal havia realitzat com a membre de la Creu Roja cinc accions de guerra i que se'l proposava per a una recompensa.

Malalt, el president Boet delega les seves funcions a l'assemblea de Mataró al doctor Joan Alaban, que passa a ser el segon president de la junta mataronina.

El 27 de novembre es va produir un tiroteig a la fàbrica Massot, producte d'un enfrontament entre la patronal i els treballadors, del qual van resultar ferides diverses persones. La Creu Roja de Mataró va estar present en aquests aldarulls, atenent tots els perjudicats per aquesta violència laboral.

El 20 de desembre, la Creu Roja de Mataró va atendre els 37 presoners carlins ferits que havien conduït a la ciutat les tropes governamentals.

Com a mostra d'aquesta activitat ininterrompuda de l'assemblea mataronina, l'Ajuntament en ple va aprovar la sol·licitud de recompensar amb la Creu de Beneficència diferents membres de la Creu Roja: Joaquim Martí i Andreu, Esteve Clavell, Josep Robreño, Miquel Surià, Joaquim Vinarvell i Concepció Domènech de Fontrodona, per *«els serveis prestats durant les epidèmies darrerament ocorregudes a la nostra ciutat»*.

El 12 de febrer del 1873 es va proclamar des dels balcons de l'ajuntament mataroní, la República Democràtica Federal, després de l'abdicació del rei Amadeu I de Savoia.

Al cap de pocs mesos, concretament el 13 de maig, una força carlina composta per 350 homes, comandada pel general Savalls, va atacar la ciutat i va entrar-hi, fent presoner el batalló de Voluntaris de la República; es van produir diverses morts i un nombre no precisat de ferits. La Creu Roja de Mataró va realitzar al juny d'aquest any una segona col·lecta pública per atendre les des-

peses del socors als ferits i als familiars dels morts, aconseguint un total de 4.175 pessetes.

El 10 de gener de 1875 la ciutat de Mataró va rebre un altre atac de les forces carlines produint-se lluites al carrer, ferits i ostatges presos pels atacants, l'alliberament dels quals fou gestionat per mitjà de membres de la Creu Roja de la ciutat.

L'any següent acabà la guerra, caigué la República i s'establí la monarquia en la persona d'Alfons XII, fill d'Isabel II.

Van arribar, doncs, anys de pau i tranquil·litat a Mataró, disminuint amb això l'activitat de la Creu Roja. Malgrat tot, l'Assemblea i els seus membres van continuar actius, tal com mostra una sessió del plenari de l'Ajuntament, del 3 de juliol del 1883, indicant com el president de la Creu Roja, el doctor Alaban, amb ocasió d'una epidèmia de verola, havia vacunat i facilitat gratuïtament assistència a la ciutadania.

Al 1893 accedeix a la presidència de l'Assemblea Ramon de Caralt i Bassart, que obriria una segona època de l'existència d'aquesta assemblea.

El període que va des del 1883 fins al 1893 és un decenni relativament tranquil, si exceptuem l'epidèmia de còlera que va envair Europa, procedent d'Egipte.

A Espanya va aparèixer tímidament l'epidèmia a l'agost del 1884, a Alacant, però va ser l'any següent on va sorgir al nostre país amb tal virulència, que 1885 va ser denominat «l'any del còlera». Entre juny i setembre d'aquell any l'epidèmia va produir al nostre país 82.000 morts. El total de morts a Espanya va arribar a la xifra de 180.000.

Gràcies a les vacunes del metge de Tortosa, el doctor Ferran, les primeres que es realitzaven al món, es va arribar a fer front a aquesta malaltia. En aquestes campanyes de vacunació massiva hi va participar l'assemblea mataronina.

La Creu Roja de Mataró va col·laborar el 1899 en col·lectes públiques per ajudar famílies d'Oriola,

Desfilada de la Creu Roja davant el Temple de la Sagrada Família (1941)

Almeria, Múrcia i Lorca, damnificades a causa de les inundacions.

A partir d'aquests anys, ja no es tractava de socórrer els ferits en conflictes bèl·lics, sinó d'estendre la seva ajuda al més necessitat, al que pateix. Per això, en accedir a la presidència, el senyor Caralt va haver d'adaptar i estendre la Institució a les noves necessitats.

Al llarg del període que va des de finals de segle fins a l'inici de la guerra civil espanyola de 1936-1939, la presidència de la Creu Roja local és ocupada successivament pel doctor Cruzate, per J. Francesc Roig, per Joaquim Genisans i Eusebi Peradejordi.

Al conflicte civil de 1936-1939, la Creu Roja de Mataró va romandre integrada en la seva corresponent catalana, respectuosa amb el govern legal de la II República, duent a terme nombroses accions de socors als diferents fronts constituïts a la regió catalana.

En finalitzar la mateixa, la Creu Roja republicana fa lliurament pacífic de la Institució als nous dirigents imposats des de Burgos per l'Assemblea Central. L'Assemblea Local de Mataró va quedar constituïda amb Trinitat Cruzate i Grezner, com a president; Assumpció Ponsa de Carbonell, com a vicepresidenta 1a. Joan González Mora, com a vicepresident 2n. Josepa Delmàs d'Estapé, com a comptadora; Magdalena Bover com a tesorera; Cecília Bertomeu i Font, com a secretària, i com a vocals: Antoni Campanar, Lluís Marimón, Cosme Salomó, Maria Soler, Agustina Sagalés, Santiago Bartia, Ramon Oriach i Cebrià Sabé.

La nova Junta va muntar immediatament una oficina d'informació, es va adquirir un cotxe ambulància i es va muntar un modest hospital.

Al 1956 exerceix com a president el senyor Cosme Salomó i com a secretària Cecília Bertomeu.

El 1962 tenen lloc les inundacions del Vallès que van afectar localitats com les dues Montcades, Rubí, Terrassa, Sabadell, Sant Quirze, Castellar del Vallès, Sant Adrià del Besòs, Martorell, Molins de Rei i el Prat de Llobregat. La Creu Roja de Mataró es va traslladar al lloc del desastre aportant infermeres, socorristes i la Brigada, assistint ferits, recuperant cadàvers, vacunant i realitzant col·lectes populars de recaptació.

El 1966, Mataró lliura a la seva Creu Roja la medalla de la Ciutat.

El 1970 accedeix a la seva presidència Josep del Toro Pérez, que l'any següent ha de prestar la seva ajuda a una nova epidèmia de còlera.

I així s'arriba a l'any 1972, el del Centenari, on s'atura aquesta narració. Es tractava de demostrar l'existència i desenvolupament d'una assemblea local de la Creu Roja, a través de cent anys de permanent servei a la societat, igual que ho han fet les altres assemblees locals de la Creu Roja barcelonina.

POSTGUERRA: INTERCANVI DE PRESONERS DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

El nostre país, després de la Guerra Civil, es va convertir en una força important de la Creu Roja Internacional, en ser l'escenari escollit per les potències bel·ligerants per realitzar al seu territori bescanvis de presoners.

Dos dels més coneguts es realitzaren a Barcelona el 27 d'octubre del 1943 i el 17 de maig del 1944.

Després de signar-se l'acord del bescanvi, van arribar al port de Barcelona, procedents de Marsella, els vaixells *Djnné* i *Aquilea* que van atracar al parament Est del moll d'Espanya. Al parament

Oest ho van fer els transports anglesos *Tairea* i *Cuba*, que havien arribat a la capital catalana procedents d'Alexandria.

El bescanvi, segons va contar *La Vanguardia* el 28 d'octubre del 1943 i el 18 de maig del 1944, va iniciar-se a dos quarts de deu del matí amb el descens per la passarel·la del *Djnn*e dels primers britànics evacuats. «*Pertanyien al cos sanitari australià i presentaven un immillorable aspecte tant en el seu físic com en el vestuari, calçat i equip general... Tots van coincidir que reberen dels comandaments alemanys un tracte perfecte, del qual manifestaren estar molt satisfets.*»

D'altra banda, «*els presoners baixaven simultàniament dels vaixells anglesos, en primer lloc els arribats a bord del transport francès Cuba, abandonat anglès. També aquests van manifestar estar contents en general del tracte de què van ser objecte a bord dels vaixells que els van dur fins que seguidament els presoners d'una i altra nacionalitat van ser traslladats, sense que es poguessin veure els uns als altres a través del moll, a l'interior de diferents i grans coberts portuaris prèvia-*

ment netejats i lliures de mercaderies. Allí es va passar llista dels individus que des d'aquell moment deixaven de ser presoners de guerra, degudament alineats i formats, i amb el seu equip i bagatges a terra, als peus de cadascú.»

La fredor i la minuciositat de la crònica ens deixa entreveure, malgrat això, l'emoció mal continguda en què es realitzaven aquests actes. Els sanitaris i infermeres de la Creu Roja barcelonina, en nombre de 62, van coordinar i executar l'operació de bescanvi. Es van produir alguns casos de trobades d'éssers estimats, com el d'una infermera, «*religiosa del Col·legi de Santa Elizabeth, de la nostra ciutat, germana Alma, que va reconèixer en un dels bescanviats un germà seu, Joseph Petz, el qual no havia vist des del trencament de les hostilitats.*»

El cronista de *La Vanguardia* segueix en la seva narració del bescanvi: «*Un cop acabades les formalitats de rigor, es van posar en marxa simultàniament els dos grups, marxant els britànics pel darrere dels coberts referits, és a dir, per la part sud del moll Espanya, fins embarcar ordenada-*

Lliurament de trofeus als voluntaris de la Creu Roja participants en proves atlètiques (1948)

Lluís de Abalo, president de la Creu Roja de Barcelona, i la comtessa vídua de Lacambra, presidenta d'honor, passant revista en el port de Barcelona (1950)

ment a bord del Cuba i els alemanys embarcaren al Djinne. Les tripulacions dels vaixells transportats, un cop evacuats, van esperar impacientment l'arribada dels seus camarades, procedents dels camps enemics i en divisar-los quan van passar la portalada del vaixell que els ha de conduir a les seves pàtries respectives, els van tributar una càlida rebuda amb crits d'alegria i cançons de joia, així com van entonar els himnes nacionals i de companya».

El nombre de bescanviats es desglossava així:

Alemanys:	425 ferits o malalts
	60 ferits greus
	576 sans
TOTAL:	1.061
Britànics:	410 ferits o malalts
	50 ferits greus
	623 il·lesos
TOTAL:	1.083

En aquesta acció, doncs, es van intercanviar un total de 2.144 presoners.

Al 1944, es va realitzar el segon gran bescanvi de presoners en territori nacional. L'operació es va realitzar a Irun i Barcelona.

Al febrer, van arribar a Irun 36 ferits i mutilats anglesos i nord-americans, lliurats pels alemanys. Al maig, i a Barcelona, es va realitzar la segona part d'aquest bescanvi. Els alemanys van lliurar 932 ferits i malalts britànics i nord-americans, així com 87 persones civils. Els aliats, per la seva part, van lliurar 853 ferits i malalts alemanys. En aquesta operació de bescanvi, la Creu Roja va intervenir amb 95 infermeres i voluntaris.

Una altra de les operacions que va realitzar la Creu Roja i que tingué com a protagonista el port de Barcelona, va ser la repatriació dels espanyols que es trobaven a la Unió Soviètica per causa de la Guerra Civil espanyola i de la Segona Guerra Mundial, els quals es poden dividir en quatre grups:

- * Els procedents dels vaixells espanyols que l'any 1939 es trobaven allà.
- * L'última promoció de pilots que el 1939 van anar a formar-se a les escoles soviètiques.
- * Els nens que al llarg de la guerra havien estat traslladats a la Unió Soviètica.
- * Els procedents de la División Azul.

Es van repatriar a l'entorn de 2.300 espanyols, en vuit expedicions, en les dates següents.

1r 25 de març del 1954, amb 286 persones procedents, en un 90%, de la División Azul. Els repatriats van embarcar al vapor *Semíramis* des del port rus d'Odessa, i van arribar a Barcelona el 4 d'abril.

En les altres repatriacions van venir espanyols dels tres grups citats anteriorment.

2n 28 de setembre del 1956, amb 409 persones.

3r 22 d'octubre del 1956, amb 320 persones.

4t 20 de novembre del 1956, amb 325 persones.

5è 14 de desembre del 1956, amb 285 persones.

6è 13 de gener del 1957, amb 366 persones.

7è 29 de maig del 1957, amb 233 persones.

8è 22 de maig del 1959, amb 47 persones.

Arribats a Barcelona es va buscar a tots els repatriats que ho necessitessin, que van ser la gran majoria, col·locació, vivenda i recursos d'invalidesa i vellesa, encara que a alguns que van contraure allí alguna malaltia, la Creu Roja soviètica els va passar subvencions en rubles.

Aquestes repatriacions van tenir una gran repercussió popular, sobretot la primera, la del *Semíramis*, que fou augmentada per l'acció del Govern que, a través dels micròfons de «Radio Nacional», va donar a conèixer una i altra vegada la llista dels repatriats.

El cronista de *La Vanguardia* ens situa el 26 de març, a l'emocionant moment de l'entrada del vaixell al port de Barcelona: «*La proximitat del vaixell va desfermar una eixordadora salva d'aplaudiments, clamors i victors, himnes i marxes patriòtiques. Tots els vaixells fondejats al port van afegir a aquest emocionant esvalot el so de les sirenes i xiulets a Montjuïc i als molls es van disparar morters i coets (...). Les gorges enronquien amb victors i cants patriòtics, secundats amb*

Reunió de la Junta Directiva de la Creu Roja de Barcelona, presidida per Pau Negre (1965-1970)

els ulls amarats de llàgrimes pels espanyols del Semíramis».

LA IMATGE MILITARITZADA DE LA CREU ROJA

En la seva introducció ja citada, Miguel Ramos Tornadizo ens assenyala un aspecte que va configurar tota la Creu Roja del territori nacional des de la postguerra fins ben entrada la dècada del

Josep Maria de Muller i Abadal, president de la Creu Roja de Barcelona (1959-1965)

Palau de la Música Catalana. Concert de l'Orquestra Simfònica de la Creu Roja (1950).

1980: «Són anys aquests –assenyala– en què la Institució navega amb dificultat el seu camí d'interdependència. Per un cantó, per la configuració mateixa que li donen els Estatuts de 1936; i per l'altre, perquè es converteix en auxiliar sanitària de l'Estat a tots els efectes, gestionant una quarantena d'hospitals a tot el país, l'extracció de sang, escoles d'infermeria i socorrisme i gairebé monopolitzant l'auxili a les carreteres i les platges. És una època en què es prodiga la 'Festa de la bandereta', concerts i actes benèfics, desfílades i maniobres conjuntes amb l'Exèrcit i fins i tot, al 1948,

Antiga seu de la Creu Roja en el carrer Aribau, 185. Pau Negre, president, i Ma. Carme de Pallejà amb uniforme de Dama del Cos de Sanitat Militar (1968).

es formarà una Orquestra Simfònica de la Creu Roja de Barcelona, sota la batuta del mestre Josep Maria Tarridas».

Malgrat tot això, la Creu Roja seguirà mantenint vives les seves arrels de solidaritat i humanisme, configurant el tipus de voluntari, heroi anònim, que arrisca la seva vida i dona la seva feina al servei dels altres.

Les inundacions del Vallès, ocorregudes el setembre del 1962, posaran a prova aquestes qualitats tècniques i humanitàries de la Institució, ajudant «a difondre a Catalunya la imatge d'una Creu Roja geogràficament molt estesa i amb un voluntariat que no escatima hores ni esforços a l'hora del socors i l'emergència».

ARRIBA LA DEMOCRÀCIA, TAMBÉ A LA CREU ROJA

La Creu Roja iniciarà a Barcelona una experiència pilot, que anys més tard s'estendrà a totes les assemblees de l'àmbit nacional: la constitució al 1981 d'una Assemblea Catalana Autònoma Roja, i al 1986 una àrea de benestar social que assumirà les carències socials de l'Administració, com les de la tercera edat, l'atenció als disminuïts psíquics i físics, la lluita contra les drogo-dependències, l'assumpció dels objectors de consciència i l'atenció als refugiats.

El canvi que ja havia estat iniciat a l'època de la presidència d'Enrique de la Mata a l'Assemblea Suprema, es va reforçar i es va acabar de materialitzar, al 1985, amb l'arribada de Leocadio Marín. El mateix va passar a l'assemblea barcelonina, amb els presidents Rafael Orozco i Ricard Gutiérrez Martí.

La democratització de la Creu Roja es va plasmar en l'aprovació, el 19 d'abril del 1986, pel ple de l'Assemblea Suprema, de l'important «Document d'Objectius». Un cop que, al llarg de tres anys, es van donar els canvis normatius necessaris, el 6 de maig del 1989 es van produir les primeres eleccions democràtiques en els cent vint-i-cinc anys d'història de la Creu Roja. Amb aquest esdeveniment es va pretendre garantir la participació dels socis

i voluntaris en la presa de decisions i en l'elecció de càrrecs directius.

Per obtenir aquest punt es va haver de realitzar una profunda renovació de la normativa de la Creu Roja, marcada pel reial decret de 27 de novembre de 1987, sobre normes d'ordenació de la Institució, per l'aprovació pel ple de l'Assemblea Suprema dels nous Estatuts –ratificats pel Consell de Ministres de 22 d'abril del 1988– i per l'elaboració d'un Reglament General Orgànic.

Juntament amb els drets i deures dels socis i voluntaris, es van crear les assemblees com a òrgans de direcció. Es va potenciar el voluntariat amb la creació de les unitats de Voluntariat Social i les unitats de Cooperació al Desenvolupament. Així mateix, es van crear les unitats de Voluntariat per a Socors i Emergències, que substituïren les Brigades de Tropes i Socors i la Creu Roja del Mar. El 13 de gener del 1989 un reial decret del Ministeri de Defensa desmilitaritzava els voluntaris que venien complint el servei militar a Creu Roja.

La desmilitarització es va completar, doncs, amb l'esmentada creació de les U. V. S. E., dotades d'una

Reproducció de l'obra de què l'artista Joan Miró va fer donació a la Creu Roja (1974)

disciplina civil i amb àmplies funcions en el rescat de vides humanes, l'educació per a la salut, i la protecció del medi ambient.

La «volta de rosca» la realitzaria el president Juan Manuel Suárez del Toro, el primer voluntari que ascendia al cim de la Institució, en reorganitzar l'estructura directiva i tècnica de la Creu Roja i promoure l'aprovació d'uns nous Estatuts, mitjançant els quals la presidència nacional seria elegida d'entre els seus socis i voluntaris i no designada pel Govern de la nació.

Primera visita oficial de Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona, a la seu de la Creu Roja de Barcelona (passeig Reina Elisenda, 23) (1985)

LA CREU ROJA BARCELONINA ACTUAL

La Creu Roja a Barcelona compta avui amb un important col·lectiu voluntari que la situa entre les més significatives de l'àmbit nacional. Les seves intervencions més destacades als darrers temps són, per exemple, les realitzades amb motiu de l'incendi del càmping «Els Alfacs», de Tarragona, l'any 1978; l'assistència als ostatges, treballadors i clients, a l'atracament del Banc Central, a la plaça de Catalunya, de Barcelona, l'any 1981; les evacuacions en el sagnant atemptat terrorista al supermercat Hipercor, el 1987, o la participació als Jocs Olímpics i Paralímpics el 1992.

Malgrat això, per situar-nos adequadament en el temps, hauríem de retrocedir al començament dels anys setanta, quan la Creu Roja a Barcelona, sota la presidència de Pau Negre, comença una etapa de modernització i canvis. És aquest president, que també fou vicepresident de la Creu Roja Espanyola, qui promou un ambiciós projecte; construir la «ciutat de la Creu Roja a Barcelona» al puig –proprietat aleshores de la Creu Roja– de l'Oreneta, propera al Monestir de Pedralbes. Es pretenia construir i ajuntar allí tots els serveis: hospital, escola d'infer-

meria, banc de sang, parc d'ambulàncies, centres administratius i seu de la unitat de voluntaris. Problemes urbanístics i de qualificació del sòl ho van impedir. I el somni d'aquell president no es va materialitzar. Anys més tard, al 1977, el seu successor a la presidència de la Creu Roja a Barcelona, Josep Lluís de Salas Cardenal aconseguí, no sense esforç, iniciar un canvi patrimonial i de seus que no s'ha aturat fins avui, sempre en benefici dels serveis de la Creu Roja i amb sanejament de les seves finances. Convé recordar aquí les persones que van acompanyar, com a membres de la Junta, aquests dos presidents: Lolita Vilà de Mencos, Frederic Vallet, Joaquin Delàs, Josep Maria Negre, Josep Maria Espadaler, Jordi Salvat, Sebastià Álvarez, Maria Àngels Oliva, José Jové, Joaquín Sitges, Ignacio Junyent, Francisco Coll, Pedro Portabella, Alicia Ferrer-Vidal, Manel Miserachs, Marcelina García-Fària, Ma. Teresa Alcover i d'altres que s'esmenten a les fotografies que il·lustren aquest llibre i que corresponen a aquests períodes. S'aconsegueix una avaluació per l'expropiació, per part de l'Ajuntament de Barcelona, dels terrenys del puig de l'Oreneta que es converteixen en un parc públic. La Creu Roja, gràcies a aquesta operació i a una permuta d'uns locals al carrer d'Aribau, adquireix als laboratoris Merck un gran edifici al passeig de Pujades, que s'habi-

Intervenció
humanitària de la
Creu Roja en
l'assalt al Banc
Central de
Barcelona (1981)

lita com a seu central de la Creu Roja a Barcelona, banc de sang, escola d'infermeria, seu del voluntariat i parc d'ambulàncies. I al llarg d'uns anys aquesta situació es manté fins que a la meitat de la dècada de 1980, i sota el mandat d'un altre president, Rafael Orozco Delclòs, i a causa del creixement de les activitats i serveis, s'opta per solucions diferenciades: els serveis centrals passen a una torre molt representativa al barri de Pedralbes; el banc de sang a l'hospital del carrer del Dos de Maig; la seu del voluntariat i el parc mòbil a un edifici de nova construcció al carrer de Joan d'Àustria, i l'escola d'infermeria, que es traslladà també a la seu de Pedralbes, manté uns anys d'itinerància i provisionalitat fins que pot disposar de seu digna i definitiva a Terrassa. Totes aquestes operacions van ser possibles perquè la seu del passeig de Pujades es va vendre, en òptimes condicions, a la Generalitat de Catalunya; actualment és seu dels Mossos d'Esquadra.

El Dr. Orozco, a més d'aquests canvis, va continuar en la línia d'avenç i modernització de la Institució iniciada per Pau Negre, distingint-se per dues decisions que foren molt discutides en el seu dia; d'un cantó la supressió de la col·lecta del Dia de la Creu Roja, coneguda com a «Festa de la bandereta», i per l'altre per haver iniciat el moviment de canvi d'uniformitat i organització de les aleshores anomenades «Brigades de voluntaris de Creu Roja Espanyola». Aquest segon tema va ser molt contestat i no es va aconseguir fins uns anys més tard i a escala de tot l'Estat, a causa del canvi dels Estatuts i Reglament de la Creu Roja. Aquest President serà recordat, entre altres èxits, per haver estat l'impulsor, ja abans que es canviessin els Estatuts, del reconeixement de la realitat autonòmica de la Creu Roja: al 1981 es constitueix l'Assemblea Catalana de la Creu Roja Espanyola.

L'any 1986, Ricard Gutiérrez Martí substitueix a la presidència a Rafael Orozco i resta en el càrrec al llarg de gairebé deu anys. En aquesta dècada la Creu Roja a Catalunya, i a Barcelona especialment, experimenta una expansió espectacular, creixent en serveis i sobretot, dotant-se d'una estructura professional sòlida i complexa que serveix de suport a una també creixent i moderna trama de voluntariat. Ricard Gutiérrez Martí, en la seva qualitat de vicepresident de la Creu

Especial col·laboració en els Jocs Paralímpics de Barcelona en ajut als atletes (1992)

Circuit de Catalunya, a Montmeló, on la Creu Roja fa un gran desplegament humà i material (1995)

Roja Espanyola, participa de forma activa en l'equip de Creu Roja Espanyola que farà la reforma estatutària i reglamentària que obre democràticament la Institució i la modernitza. En un altre ordre de coses, i seguint una tradició no interrompuda als darrers anys, aquest president completa el canvi patrimonial de seus i edificis: la Creu Roja a Barcelona ven la seu central del passeig de la Reina Elisenda de Montcada en una operació

Pau Negre, president provincial i a la seva dreta Francesc Botet, vicepresident provincial i president Creu Roja Anoia (1966-1995)

Membres directius de la Creu Roja de Barcelona. Sr. de Salas, president; Sra. Ferrer-Vidal, presidenta d'honor; Sra. Vda. de Ventosa, Sra. Ferrer-Cagigal, comtessa de Torroella de Montgrí, Sra. Campmany de Padró, Sra. de Pallejà, Sra. Garcia Munté de Rubio, Sra. Martín de Zamora (1974).

patrimonial molt beneficiosa i de llarg abast, i trasllada els serveis centrals a l'avinguda de Vallvidrera, tot adquirint a més sis locals en sis districtes de Barcelona, s'aconsegueix així el desig, llargament acariciat, d'una més gran penetració de la Creu Roja a Barcelona en el teixit urbà.

Com és la Creu Roja a Barcelona a les darreries del segle xx? Considerarem la resposta en àrees d'actuació.

SECRETARIA GENERAL

A conseqüència de l'augment de la gestió derivada de les competències i funcions assignades pel Reglament General Orgànic als secretaris de la Creu Roja, al febrer del 1987, per una disposició de la Presidència Provincial de Barcelona, es va crear, a l'oficina provincial de Barcelona, la Vicesecretaria d'Assumptes Generals, sota la dependència orgànica i funcional del secretari provincial.

Les funcions específiques d'aquesta feien referència al seguiment d'expedients patrimonials, assegurances, estadístiques i registre i arxiu general. Aquestes responsabilitats s'han vist ampliades posteriorment i, en l'actualitat, la vicesecretaria s'ocupa també de la distribució d'aliments exce-

Primera visita a la nova seu de la Creu Roja a Barcelona del passeig de Pujades del president de la Creu Roja Espanyola. L'acompanya el vicepresident, Jordi Alcover i Garcia-Tornel, el secretari i el cap de la brigada (1979).

Visita de la presidenta de Creu Roja Espanyola, marquesa de Santa Cruz, a la Creu Roja a Barcelona (1977).

dents de la Unió Europea (des de l'any 1987), el seguiment de temes jurídics i la gestió relacionada amb els processos electorals institucionals de Creu Roja, per citar les accions més significatives.

En l'actualitat, el titular de la vicesecretaria provincial de Barcelona ostenta el mateix càrrec a l'àmbit local de Barcelona i autonòmic de Catalunya.

ÀREA DE RECURSOS ECONÒMICS

Uns anys més tard, al 1990, i a causa de la creixent complexitat dels temes econòmics, es crea l'Àrea de Recursos Econòmics que anys enrere era denominada Àrea de Gerència i més tard Vicesecretaria d'Assumptes Econòmics, però enquadrada, sempre, a la Secretaria General.

El desenvolupament de noves activitats i serveis ha anat comportant un creixement econòmic que s'ha vist reflectit en els cada cop més alts pressupostos, tant a l'Oficina Local de Creu Roja a Barcelona (1.544.740.000 ptes., 1997), Oficina Provincial (4.935.415.000 ptes., 1997) com el consolidat de tot Catalunya (10.718.237.000 ptes., 1997). És per això que l'Àrea de Recursos Econòmics s'ha estructurat degudament i se l'ha dotat del personal necessari. Els trets que caracteritzen la seva gestió són:

- L'adequació i normalització dels seus procediments al pla general comptable de la Institució.
- El sanejament econòmic de la Institució amb accions i operacions molt concretes i d'ampli abast com va ser la venda de la seu del passeig de la Reina Elisenda, de Barcelona, que va servir, en part, per al sanejament econòmic d'aquesta Oficina Local i per a facilitar el finançament d'una activitat més gran; i també altres plans de viabilitat per a serveis concrets i oficines locals.
- Es va crear un servei d'administració per a les oficines locals de Barcelona.
- Es va desenvolupar un complet servei d'administració de personal (331

Antiga seu de la Creu Roja a Barcelona i Catalunya, a Pedralbes (1987)

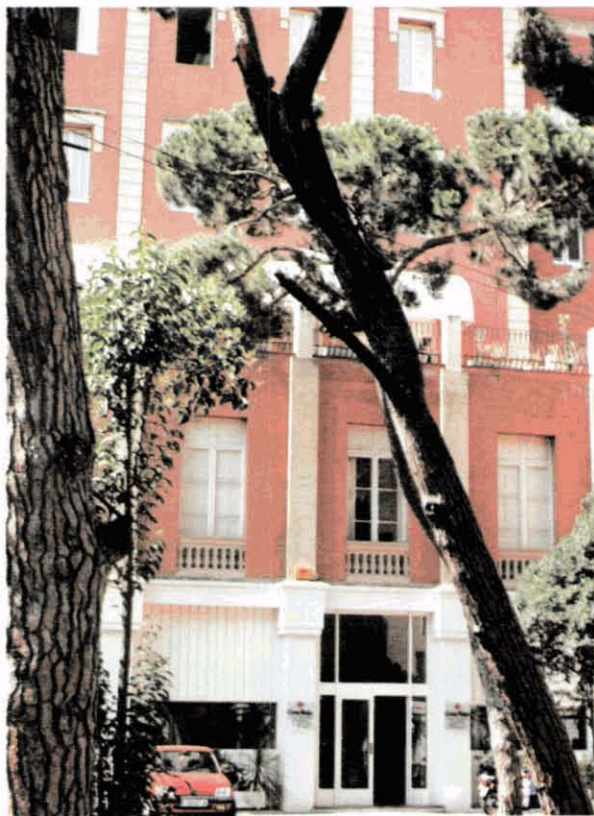
col·laboradors fixos, al 1996, a Barcelona ciutat, exclosos els hospitals), i també un pla d'informatització general.

- Però l'autèntic avenç, en aquest camp, ha estat la posada a punt d'una cultura de control

Seu del districte de Gràcia-Sant Andreu (1995)

Actual seu de les Oficines Local i Provincial de la Creu Roja de Barcelona i Autònoma de Catalunya. (1993)

econòmic reflectida pels detallats seguiments pressupostaris i anàlisis i auditories de balanços.

ÀREA D'ACTIVITATS I SERVEIS

NAIXEMENT

L'Àrea d'Activitats i Serveis de Creu Roja a Catalunya es constitueix com a tal l'any 1990;

President, vicepresidents i secretari de la Creu Roja de Barcelona; R. Gutiérrez, M. Corachan, C. Alcaraz, P. Ferran, J. Servat i L. Viñas (1993)

coordina i dirigeix les activitats socials, sociosanitàries, medi ambient i de prevenció, socors i emergències, que la nostra Institució realitzava, i amb una clara finalitat d'ampliar l'actuació de Creu Roja en el camp social i de treball amb els col·lectius més vulnerables.

Antecedents d'aquesta Àrea els trobem a Creu Roja Joventut, que realitzava activitats dirigides bàsicament a nens i joves i amb una finalitat de prevenció, així com els programes d'atenció a refugiats (actuació inherent a la nostra institució), intervenció en pro dels drets humans, així com la intervenció amb voluntaris que s'ocupa dels més desfavorits.

Al 1989 i amb una clara intenció d'unificar esforços per oferir un millor servei a la nostra societat, es va constituir l'Àrea de Benestar Social agrupant en ella els programes socials que venia realitzant la nostra Institució. Aquest Departament és el que va donar pas a l'actual Àrea d'Activitats i Serveis de Creu Roja.

ESTRATÈGIES DE DESENVOLUPAMENT

Aconseguir la millora de la qualitat de vida dels col·lectius més vulnerables és la fita de l'Àrea d'Activitats i Serveis. Per arribar-hi, es van plantejar les següents estratègies d'actuació:

Apropament a la realitat dels ciutadans mitjançant la descentralització de l'actuació. Aquest procés de descentralització es va iniciar de manera experimental a la ciutat de Barcelona, creant oficines territorials en els districtes –actualment 6 oficines– a les quals es van dotar de recursos humans i materials per al desenvolupament de l'activitat.

Aprofitant l'estructura d'oficines locals que ja existia, es va iniciar un procés d'ampliació territorial de programes socials que s'estaven realitzant, implantant-hi noves activitats dirigides a les persones més desfavorides. Aquest procés ha comptat amb suport tècnic, mitjançant la creació d'oficines de coordinació comarcal de l'A. A. S. a la província de Barcelona –actualment 3 oficines– i d'una coordinació autònoma al servei de les oficines provincials.

Dotació d'una estructura tècnica remunerada al servei dels voluntaris de la nostra institució i al de la nostra organització.

Potenciació de la incorporació de voluntaris en totes les nostres actuacions, reconeixent la seva tasca imprescindible a la nostra entitat i a la nostra societat com a recurs afavoridor de la solidaritat i agents detectors de les necessitats reals d'aquells que ens envolten.

ACTUALMENT

La implantació de Creu Roja a Catalunya en el camp social és una realitat a la nostra societat. Desenvolupem programes dirigits a les persones grans, toxicòmans, malalts de SIDA, nens i joves, interns en centres penitenciaris, refugiats, estrangers i immigrants, malalts hospitalitzats, malalts mentals, persones discapacitades; *actuacions que suposen una participació de la nostra organització en el sector social a l'entorn del 12% sobre el total d'intervenció de les ONG.*

La nostra actuació es concreta en projectes realitzats amb voluntaris majoritàriament, amb suport de personal remunerat i projectes, com a organització prestadora de serveis en col.laboració amb l'Administració i d'iniciativa pròpia, totes elles activitats en clara expansió territorial.

Els programes de prevenció, socors i emergències, activitat amb què s'ha identificat històricament la nostra Institució, creixen sota una línia de professionalització que ha comportat la implantació de formes contractuals entre la nostra Institució i les entitats i institucions a les quals prestem servei.

La nostra intervenció en el camp del medi ambient és una de les actuacions en via d'expansió, sempre en col.laboració amb Creu Roja Joventut, pionera dins de Creu Roja en aquest àmbit d'actuació.

COL-LABORACIONS

El creixement de la nostra actuació no hauria estat possible sense comptar amb la col.laboració de les administracions públiques (estatals, autonò-

Col·laboració en tasques socials als geriàtrics (1990)

miques, provincials i locals), així com d'altres ONG o d'entitats privades, amb les quals s'estableixen convenis o acords de treball conjunt, que permeten ajuntar esforços a fi i efecte d'oferir al ciutadà el servei més eficaç i adequat a les seves necessitats.

Central Provincial de Coordinació de la Creu Roja de Barcelona Radiotelefonistes (1992).

Toni Bruel, actual coordinador general de la Creu Roja Espanyola, i abans directiu de la Creu Roja a Barcelona (1991)

Cal destacar la magnífica col.laboració a la ciutat de Barcelona, amb el seu Ajuntament, que ha permès, al llarg d'aquests deu darrers anys, de fer convenis en una àmplia gamma de serveis a la ciutadania.

ÀREA DE RECURSOS HUMANS

L'Àrea de Recursos Humans de l'Oficina Autònoma de Creu Roja a Catalunya, va néixer com a tal al mes de juliol del 1990. El naixement

Col.laboració de la Creu Roja a la presó Model de Barcelona a causa de la vaga dels funcionaris (1986)

d'aquesta àrea se situa dintre d'una important remodelació interna, i es va crear al mateix temps que l'Àrea d'Activitats i Serveis.

Aquestes dues àrees absorben i es formaven a partir de les antigues àrees de Benestar Social i de Socors i Emergències. Les noves àrees partien de l'objectiu de diferenciar clarament la gestió i direcció de les activitats i, en el cas de Recursos Humans, la gestió de tots els temes referents al voluntariat i el seu paper a la nostra Institució.

Les competències principals de l'A. R. H. durant aquests anys han estat:

- La informació i captació del voluntariat
- La formació
- La gestió de l'afiliació dels voluntaris i socis de la Institució
- La gestió interna del personal col.laborador (objectors de consciència i voluntaris del servei civil substitutori)
- La participació del voluntariat

DESENVOLUPAMENT

La informació i la captació de voluntariat

El Servei d'Informació ha tingut com a objectiu el d'oferir informació de tot tipus als usuaris, tant interns com externs, procurant sobretot que el voluntariat de Creu Roja tingués un punt de referència en el cas de tenir algun dubte sobre el funcionament o activitat de Creu Roja.

El Servei de Captació ha anat desenvolupant diferents circuits d'incorporació del nou voluntariat, d'cord amb les diferents necessitats i amb una tendència clara a donar una millor informació i posterior formació al voluntariat de Creu Roja. El gran mitjà per a la captació de voluntariat ha estat el de les diferents campanyes que, des de l'Àrea de Comunicació i Imatge, s'han realitzat.

Estructura i evolució de la formació

L'àmbit de Formació ha estat la columna vertebral del volum de l'activitat de l'A. R. H. al llarg d'aquests anys.

La remodelació de l'Oficina Provincial de Creu Roja a Barcelona i la creació de l'Àrea de Recursos Humans unifica sota una única direcció l'antiga Escola de Socorrisme i l'Escola d'Educadors de Creu Roja Joventut.

L'aparició del Pla de Formació de Creu Roja a Catalunya va permetre definir l'estructura temàtica, les eines metodològiques, els recursos materials i pedagògics i els principals itineraris formatius del voluntariat de Creu Roja, d'acord amb les necessitats de les activitats que s'ha anat plantejant de realitzar la Institució. El Pla de Formació defineix i homologa les activitats formatives dirigides als voluntaris i al personal extern, realitzades a totes les oficines locals i provincials de la Creu Roja a Catalunya. Cada any s'han incorporat les novetats organitzatives i metodològiques que ha generat la dinàmica de l'activitat formativa.

Pilar Ferran, presidenta de la Creu Roja de Barcelona i directora de l'Àrea de Cooperació Internacional de la Creu Roja a Catalunya a San Gerardo (Equador), inspeccionant el projecte de cooperació «Desenvolupament Comunitari» (1996)

Actualment els àmbits de formació que integren el conjunt de les activitats formatives són:

- Àmbit de Formació Institucional
- Àmbit de Formació de Socors i Educació Sanitària
- Àmbit de Formació Social

Setmana de la Creu Roja a Barcelona, organitzada per difondre les activitats de la Institució i recaptar fons, amb la presència de SAR la infanta Cristina (1993)

Acte de lliurament de diplomes a l'escola d'infermeria amb la presència del president de la Diputació i alcalde de Terrassa, Manuel Royes (1995)

- Àmbit de Formació Mediambiental
- Àmbit de Formació Ocupacional
- Àmbit de Formació de Cooperació i Desenvolupament
- Àmbit de Formació en Temps Lliure (Escola d'Educadors de Creu Roja Joventut)

LA GESTIÓ DE PERSONAL COL-LABORADOR

L'organització i realització d'una correcta distribució de la quota provincial dels voluntaris del Servei Civil Substitutori, així com la gestió dels objectors de consciència que realitzen la prestació social han estat les tasques principals dins d'aquesta parcel·la de gestió de l'A. R. H.

LA PARTICIPACIÓ DEL VOLUNTARIAT: ESTRUCTURA I EVOLUCIÓ DEL MODEL DE PARTICIPACIÓ VOLUNTÀRIA

El procés de democratització institucional, iniciat a la dècada de 1980 en el conjunt de Creu Roja Espanyola, va culminar un model orgnizatIU que estructura el voluntariat en unitats (de Socors i

Emergències, Social, de Cooperació i Creu Roja Joventut). L'aplicació d'aquesta organització va ser tan purista que, a la pràctica, les unitats es van convertir en unitats tancades, sense comunicació horitzontal, i amb un sentiment de pertinença diferent segons que els voluntaris es trobessin en una unitat o altra. A més, no es contemplaven mecanismes de participació institucional dels voluntaris, a excepció del procés electoral intern de Creu Roja Joventut definit estatutàriament.

Aquesta realitat era una continuació del passat, una prolongació de l'organització paramilitar la Creu Roja Espanyola s'havia dotat posteriorment a la Guerra Civil espanyola.

Era necessari actuar amb coherència amb el canvi intern de democratització i desmilitarització que el conjunt de Creu Roja havia aprovat. L'Oficina Local de Creu Roja a Barcelona ciutat va ser el punt de partença per impulsar i implantar un nou model d'organització voluntària que, respectant el marc institucional (estatuts, R. G. O., normatives...), trenqués les fronteres entre els «dife-

rents tipus de voluntaris», definís veritables mecanismes de participació i a la vegada fos un model operatiu i flexible en la realització dels diferents serveis de voluntariat.

Les oficines territorials de la Creu Roja a Barcelona, amb una base voluntària procedent de diferents campanyes de captació, havien seguit el model d'organització dels voluntaris de Creu Roja Joventut, definit a la seva Assemblea Provincial de l'any 1989. Aquest model era nou i contemplava les principals bases del model que fa funcionar avui dia la Creu Roja a Catalunya. El seu esquema principal era la creació de grups d'activitat (estables i/ o puntuals) que eren el primer nucli d'agrupació dels voluntaris, tant per a l'activitat com per a la vida associativa i la participació institucional. Els membres dels grups d'activitats escollien un representant (responsable de grup) i el conjunt de voluntaris estava representat per un Comitè o Comissió.

L'any 1991 va ser el de la posada en marxa del procés. Es van crear diferents grups d'activitat (de socors i socials). Es va impulsar un voluntariat polivalent, participatiu i unificat: s'anava impulsant un criteri d'afiliació a Creu Roja segons l'edat, no segons l'activitat.

L'any 1992, amb els Jocs Olímpics i Paralímpics, va significar l'examen o prova final per veure si el model d'organització i funcionament del voluntariat de la Creu Roja era encertat. Els voluntaris de Creu Roja que van participar als Jocs Olímpics i Paralímpics es van integrar dins l'àrea sanitària del COOB. A les diferents instal·lacions olímpiques, el voluntariat de Creu Roja va funcionar per grups d'activitat amb uns responsables de grup, demostrant la seva eficàcia operativa.

El 1993 va ser l'inici de l'expansió del model, tant a l'àmbit provincial de Barcelona com a l'autonòmic, i es completà en anys posteriors amb millores qualitatives referents a requisits d'entrada, formació i compromís del voluntariat a Creu Roja. Actualment aquest model bàsic comença a ser una realitat de participació i protagonisme del voluntariat a la Creu Roja a Catalunya, i model en expansió al conjunt del territori de l'Estat.

Participació anual de la Creu Roja en tasques preventives de la cursa popular de El Corte Inglés (1987)

Assistència al ciclista J. Moreno, Medalla d'Or dels Jocs (1992)

Prevençió sanitària als J.J.OO. Piscines Picornell (1992)

CREU ROJA JOVENTUT

Al 1970 es produeix la creació de Creu Roja Joventut a fi i efecte de crear espais educatius i formatius dels nens i els joves.

Durant aquesta època, i anys més tard, des del local situat al passeig de Pujades es realitzaven activitats com «esplais», colònies d'estiu, grups de natura i muntanya, cursos d'iniciació als primers auxilis i cursos de formació per als monitors.

La dècada dels setanta, va suposar per a l'associació una època de consolidació al món de l'oci infantil i juvenil.

En el transcurs dels vuitanta, es van produir diferents canvis tant en els àmbits de treball com en el model d'organització. D'una entitat organitzadora d'activitats, es passa a ser, paral·lelament, una entitat dedicada a la gestió d'equipaments, com «El Collet» (1983), que és un centre de reinserció de menors gestionat en col·laboració amb el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, «El Casal de Joves de Roquetes» (1984), el centre obert «Montserrat» i activitats de colònies.

Tot això, ja es feia des del local de la seu de l'avinguda de la Reina Elisenda. Un altre canvi important és l'augment d'àmbits d'intervenció de l'associació, com la infantesa i la joventut en risc social, les persones amb disminucions, la població reclusa, etc. les activitats formatives i educatives adquireixen un alt nivell en aquesta època, fet que ha permès d'aconseguir, per exemple, el premi «Faci d'Alcalde» (1987) pel projecte «aula-ciutat» o la creació de «L'escola d'educadors» (1987) com a escola pròpia de formació de l'associació i reconeguda oficialment per la Genera-

litat de Catalunya. També és l'època dels projectes històrics, com les caixes-taller, l'aula-jardí i els mercajocs.

Amb la creació de l'Àrea de Benestar Social (1988), Creu Roja Joventut s'integra plenament, tant a l'estructura tècnica de l'Àrea, com als projectes que aquesta desenvolupa. Amb l'aparició dels programes del 0,52% de l'IRPF (1989), determinats programes disposen de recursos suficients per arribar a un gran nucli de la població infantil i juvenil del país, com són el Programa d'Educació per a la Convivència i les colònies d'integració. També és l'any en el qual l'associació, externament, s'implica en els consells de joventut.

El primer procés electoral de la Creu Roja i de Creu Roja Joventut (1989) va significar per primera vegada la implicació plena del voluntariat de creu Roja Joventut a les estructures participatives de la Creu Roja, i l'aparició dels òrgans de govern i de direcció formats plenament per voluntaris de Creu Roja Joventut i del primer projecte d'organització i funcionament de l'associació.

El canvi de seu a l'edifici del carrer de Joan d'Àustria, seu actual; el nou organigrama de funcionament de la Creu Roja, i la creació de l'Oficina Autònoma de Creu Roja Joventut, van ajudar a consolidar un model d'entitat que aposta per la participació interna com a característica fonamental del seu desenvolupament. És l'època de la creació de les comissions de treball que, amb el temps, s'han transformat en veritables motors d'acció de l'associació.

Al present, els joves de la Creu Roja desenvolupen el seu compromís solidari amb els objectius de: millorar la qualitat de vida de la població en general i treballar amb els grups més vulnerables.

En l'actualitat, Creu Roja Joventut, és l'entitat juvenil que més joves i més àmbits d'intervenció té al país. A part de tots els nostres àmbits d'intervenció estem posant molts esforços en l'educació per a la salut (SIDA, sexualitat, drogoaddicció, tabac i alcohol), l'educació i protecció ambiental (coneixement del medi, activitats a les escoles, reciclatge, recuperació dels espais, etc.), cooperació

Activitats d'animació als mercats municipals de Barcelona (1989)

internacional (intercanvis, camps de treball, campanyes d'ajuda, etc.) i la creació de trobades formatives i participatives (de monitors i monitores, de responsables locals, de voluntariat ambiental, etc.).

ÀREA ASSISTENCIAL

Des dels seus orígens, l'activitat de la Creu Roja a Barcelona es va centrar en l'assistència sanitària a sectors de la població que, en aquella època, no tenien cap altra possibilitat de ser atesos.

La creació de l'hospital de la Creu Roja a Barcelona, primer al carrer Mallorca (1921) i després a la seva ubicació al carrer del Dos de Maig, és una bona mostra d'aquesta actitud. Posteriorment, van néixer les iniciatives dels hospitals de Creu Roja a Tarragona, Lleida i l'Hospitalet de Llobregat.

L'any 1962 Creu Roja a Barcelona va crear el banc de sang que recull anualment més de 30.000 donacions altruistes i contribueix substancialment a la resolució d'un greu problema sanitari.

La implantació progressiva al nostre país dels elements que configuren l'anomenat Estat del Benestar ha fet que –entre altres serveis– l'assistència sanitària hagi estat assumida per les administracions. En conseqüència el paper primordial que tenia la Creu Roja en aquest camp ha quedat en segon terme. Avui, Creu Roja és, en l'àmbit sanitari, una entitat que col·labora, a través de concerts i contractes, amb l'Administració sanitària en la prestació del servei. Però orienta progressivament la seva activitat cap a altres àrees de necessitats socials més peremptòries. El futur dels centres sanitaris de Creu Roja està en la integració en els dispositius públics o parapúblics existents.

ÀREA DE COMUNICACIÓ I CAPTACIÓ DE FONDS

Com a resultat de la important renovació portada a terme a la Institució l'any 1986, la direcció de la Creu Roja encarrega al Departament de Comunicació la promoció d'un canvi d'imatge profund,

Campanya de recollida de joguines de Creu Roja Jovenut (1992).

que doni a conèixer la nova Creu Roja, democràtica, desmilitaritzada i oberta a la participació.

A més de la seva tradicional activitat informativa amb els mitjans de comunicació, i orientada a la promoció de nous socis, el departament inicia al 1986 una nova línia de treball dedicada a explicar la nova imatge de la Creu Roja, a captar voluntaris i obrir una nova línia de finançament.

Presentació de les noves ambulàncies a l'Ajuntament de Barcelona (1987).

Banc de sang de la Creu Roja. Actualment sota la dependència de l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona (1990).

Amb la nova oferta de platges de la ciutat, la Creu Roja assumeix un paper molt important en la prevenció (1993)

L'estratègia de consecució d'aquests tres objectius es realitza a través de campanyes publicitàries anuals a les televisions autonòmiques, la difusió i producció de les quals és possible gràcies a un nou sistema de captació de fons: el patrocini empresarial.

Des del Departament de Comunicació s'ofereix als directius de les grans empreses que tenen la seu a Catalunya, la possibilitat que se'ls reconegui com a «bons empresaris-ciutadans». Així, en aquests 10 anys hem vist augmentar el nombre d'empresaris conscients que poden exercir un paper actiu a la societat i que el patrocini d'una organització com Creu Roja, aporta en tot cas un benefici d'imatge per a l'empresa.

Gràcies a un grup d'empreses solidàries s'ha aconseguit captar més de 10.000 voluntaris des del 1986 fins al 1996, i s'ha influït des de Catalunya positivament en un important canvi d'imatge de la Institució aconseguint que, segons l'enquesta realitzada a Espanya per la firma Young & Rubicam al novembre del 1994, «*Creu Roja és amb la Coca-Cola, la marca més reconeguda i admirada pels espanyols*».

Visita oficial del president de la Creu Roja Espanyola, Juan Manuel Suárez del Toro, acompanyat de la presidenta de la Creu Roja a Catalunya, Marta Corachan i Cuyàs, al president de la Generalitat de Catalunya. Hi assisteix també el conseller de la Presidència, Xavier Trias (1995)

Empreses solidàries que han fet possibles les campanyes de captació de voluntaris:

Adeslas, Asistencia Sanitaria-Scias, Audi, Banc de Sabadell, Banca Catalana, Bayer, Caixa de Catalunya, Cambra Oficial de Comerç de Barcelona, Camp-Benckiser, Caprabo, Catalana Occident, Coca-Cola, Codorniu, Danone, Dodot, El Corte Inglés, Enher, Ercros, Freixenet, Frigo, Gallina Blanca, Grupo Torras, Grupo Vitalicio, Indo, Lab. Dr. Esteve, La Caixa, Nestlé, ONCE, RACC, Renfe, Repsol, Roca Radiadores, S.A., Damm, Saba, Sandoz, Sony, Trinaranjus, Vichy Catalán, Xarxa Renault de Catalunya.

També volem manifestar el nostre agraïment a la FUNDACIÓ URIACH 1858 que ha fet realitat l'edició d'aquest llibre.

ÀREA DE COOPERACIÓ INTERNACIONAL

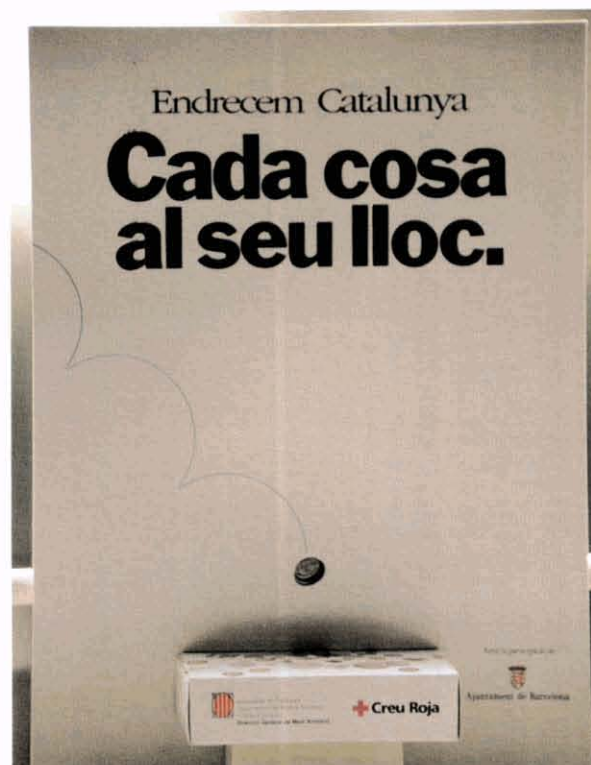
L'any 1994 es crea l'Àrea de Cooperació Internacional, gestionada per la Creu Roja a Catalunya. Fins ara, tota acció relacionada amb l'ajuda humanitària i la cooperació internacional, era dirigida exclusivament per l'Oficina Central de Creu Roja a Madrid. Els recursos obtinguts eren transferits a Madrid per ser destinats als diferents programes, però sense que hi hagués una implicació dels òrgans de direcció de la Creu Roja a Catalunya, ni el voluntariat en tenia coneixement directe.

El nou departament permet la dinamització i participació en el tema de la cooperació i, a la vegada, s'organitza una xarxa a través de Catalunya per canalitzar les accions i projectes de cooperació. Així és com a la ciutat de Barcelona sorgeixen responsables de cooperació a cada oficina territorial, i voluntaris de Barcelona fan de cooperants en els projectes que es porten a terme en diversos països en vies de desenvolupament.

L'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona donen suport a projectes presentats per la Creu Roja i se sumen a d'altres recursos aportats per la Generalitat de Catalunya i diversos ajuntaments, complementats també per l'aporta-

Diada de la Creu Roja de Barcelona. Taula institucional plaça Sant Jaume (1991).

Campanya de recollida de piles usades en col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona i suport de la Generalitat (1990)

Campanya d'ajut al poble kurd (1991)

Pilar Ferran,
Presidenta de la
Creu Roja a
Barcelona amb el
President de la
Creu Roja de
Bolivia, Hugo
Palazzi (1995)

ció de l'1% dels pressupostos propis de la Creu Roja.

L'objectiu més important és la cooperació al desenvolupament de projectes de salut, infraestructures, infància, dona i desenvolupament institucional de les societats contraparts de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja.

Un segon objectiu el marquen les campanyes d'ajuda humanitària, gairebé sempre desenvolupades enfront d'emergències i desastres naturals o provocats per la mà de l'home.

La Creu Roja a Catalunya forma part de la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament i des del 1995 n'és membre de la junta.

GABINET DE DRETS HUMANS I CENTRE DE DIFUSIÓ DEL DRET INTERNACIONAL HUMANITARI

Fa 17 anys que es va crear per primera vegada a la història de la Creu Roja a Catalunya i segona vegada a Espanya un Gabinet de Drets Humans, amb dues missions molt concretes: la de difondre

a tota la població els principis dels drets humans i la defensa dels drets dels sectors més marginats de la nostra societat.

Per difondre els drets humans es va creure necessari començar per sensibilitzar els professors ja que són ells, amb els pares, els qui han de transmetre aquests valors a nens i joves.

Amb aquest propòsit es van organitzar seminaris a les universitats d'estiu per a mestres, xerrades a les assemblees locals, taules rodones, conferències, seminaris. Es van publicar articles als diaris i publicacions específiques i entrevistes en diferents emissores de ràdio de Catalunya. Tots aquests mitjans foren i són utilitzats per fer arribar al màxim de persones possible el coneixement i respecte dels drets humans.

La participació en congressos de tot l'Estat, relacionats directament amb la vulneració dels drets Humans és una altra tasca del Gabinet.

L'any 1980 es van organitzar les Jornades d'Estudi sobre Drets Humans a l'Abadia de Montserrat, amb una durada de dos dies, sota el tema de l'edu-

cació en la comprensió i l'aplicació dels drets humans.

Els ponents de les diferents taules eren especialistes en les matèries que allí es van debatre, així com el públic que hi assistí: més de 100 persones, experts tots ells en les matèries tractades.

Les conclusions van ser presentades al president de la Generalitat.

L'any 1983 van tenir lloc unes segones jornades a la mateixa Abadia de Montserrat organitzades per l'Assemblea Catalana de la Creu Roja, a través del Gabinet i de l'Institut Italià de Cultura.

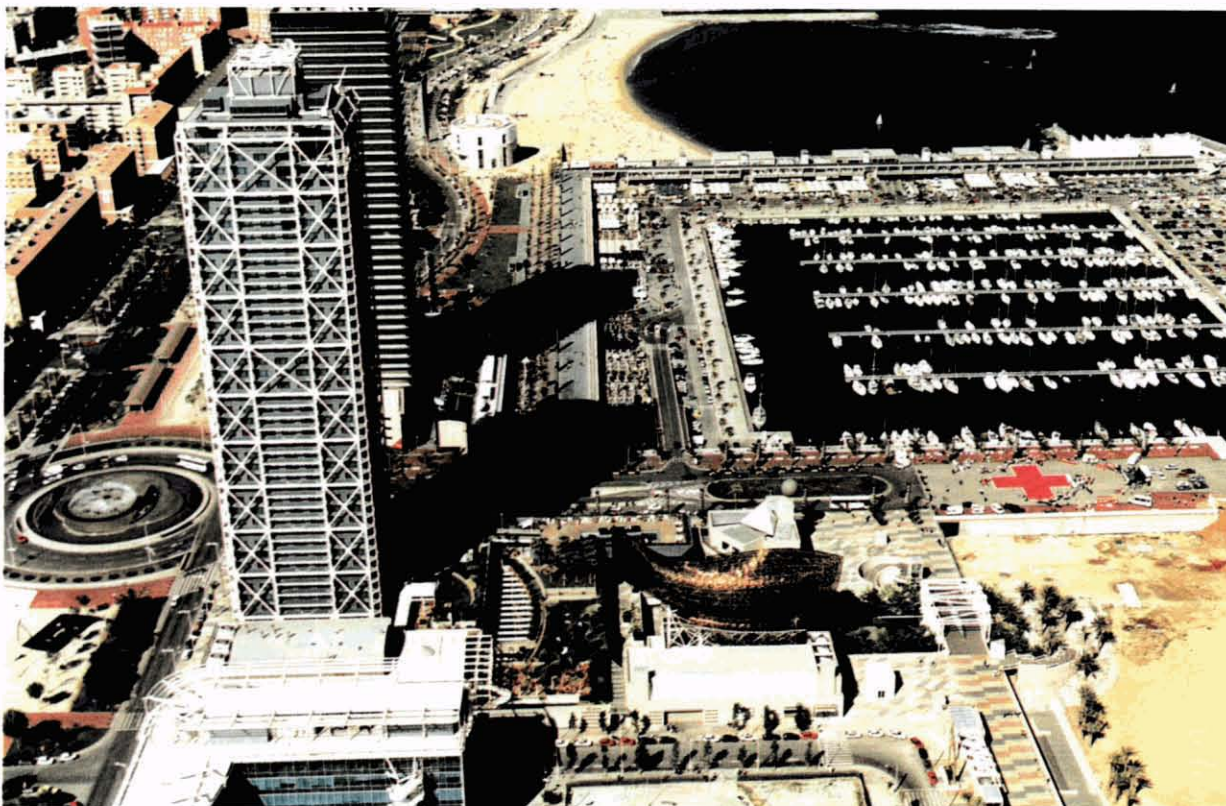
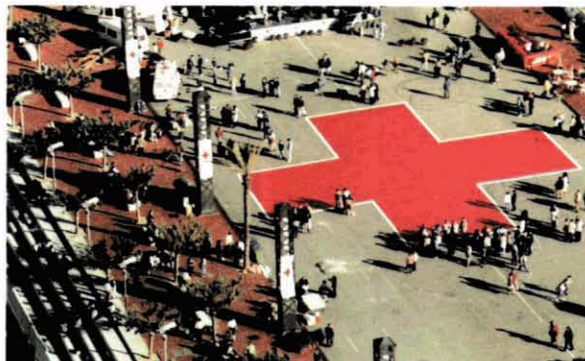
El tema de les Jornades va ser Estat de Dret i Drets Humans. Els ponents eren catedràtics espanyols i italians.

D'aquestes Jornades se'n va publicar un llibre en català, castellà i italià que va tenir una gran difusió al nostre país i a Itàlia.

Pel que fa a la segona de les missions, la de defensa dels sectors més marginats de la nostra societat és evident que el grup més discriminat i més oblidat és el de la infància amb problemes.

Els membres del Gabinet, preocupats per les greus situacions que afecten milers de menors, van posar en funcionament quatre campanyes de sensibilització i actuació en favor d'aquest col·lectiu:

- Infància maltractada

1995: Any Internacional de la Tolerància; la Creu Roja de Barcelona s'adhereix a aquesta acció i realitza, amb l'ajut dels ciutadans de Barcelona, la Creu Roja més gran del món, al port olímpic (1995).

Reunió de la Comissió de Direcció de la Creu Roja a Catalunya a la seu de l'avinguda Vallvidrera, 73. Presideix Marta Corachan; vicepresident Enric Renau (1996).

Actual equip de direcció de la Creu Roja de Barcelona. Presidenta, Pilar Ferran (1997).

Cartell commemoratiu del 125è aniversari de la fundació de la Creu Roja a Barcelona realitzat per l'artista Guinovart (1997)

- Absentisme escolar
- Defensor del menor
- Prostitució Infantil

La Campanya de la Infància Maltractada es va iniciar l'any 1987. Consistia a comunicar, a través d'anuncis a la premsa i a la ràdio, que el Gabinet de Drets Humans acceptava de transmetre denúncies anònimes i fer-les arribar als organismes corresponents. El Gabinet fou pioner en aquestes gestions, que dos anys més tard va continuar la Generalitat de Catalunya.

A la Campanya d'Absentisme Escolar s'han realitzat dues jornades -1990 i 1996- de les quals s'han publicat les conclusions, en català i en castellà, i se n'ha fet una gran difusió.

Respecte al defensor del menor, seguim creient que és necessària aquesta figura i la campanya segueix oberta fins assolir-ho.

En prostitució infantil, per la gravetat del problema, el Gabinet segueix treballant a tots nivells per intentar d'erradicar-la.

Des de fa dos anys el Gabinet està interessat en el tema de l'adopció internacional; està en contacte amb la ponent espanyola de la Convenció de l'Haia i esperem que molt aviat la Creu Roja a Catalunya serà una agència, sense ànim de lucre, reconeguda per la Generalitat de Catalunya.

L'any 1987 es va crear a Barcelona el Centre de Difusió del Dret Internacional Humanitari.

EL PRESENT; EL FUTUR

El més de juliol del 1995, i després de gairebé deu anys al front de la Creu Roja a Barcelona i a Catalunya, Ricard Gutiérrez Martí renunciava al càrrec de president, i per primera vegada, des que existia l'Assemblea Catalana de la Creu Roja, se separaven les presidències dels àmbits territorials de Barcelona i Catalunya. Per exercir la Presidència Provincial i Local, en funcions, de la Creu Roja a Barcelona, fins el proper procés electoral, era designada Pilar Ferran Hernández, vicepresidenta fins aleshores; i per a la Presidència

cia de la Creu Roja a Catalunya, era designada Marta Corachan Cuyàs, també vicepresidenta, però amb més antiguitat, ja que ella s'havia incorporat a la Creu Roja l'any 1979 amb l'equip del Dr. Orozco.

Al mes de març del 1996, un reial decret iniciava un nou procés de modernització i reforma de la Creu Roja, que a causa del canvi de govern a Espanya provocava la publicació d'un altre reial decret, l'octubre del 1996, que adaptava una de les novetats del govern de la Institució –el Consell de Protecció– a la configuració de la nova Administració. El camí queda obert. Uns nous Estatuts i Reglament General Orgànic faran que, al llarg del 1997, quan s'editi aquest llibre, i es compleixin els 125 anys de la creació de la Creu Roja a Barcelona, aquesta Institució iniciï un esperançat futur que la situarà, més enllà d'aquest mil·lenni, al servei de la socie-

Medalla
Commemorativa
del 125è Aniversari
de la Creu Roja a
Barcelona. (1997)

tat, allà on sempre ha estat, i pel qual ha rebut, en diverses ocasions, distincions i reconeixements com són la Gran Creu de Beneficència (1940), Medalla d'Or de la Ciutat (1965) i Medalla d'Or de la Diputació Provincial (1968). La Creu Roja a Catalunya va rebre la «Creu de Sant Jordi» de la Generalitat de Catalunya (1985).

DIRECTORI
DE L'ASSEMBLEA AUTONÒMICA,
ASSEMBLEES PROVINCIALS,
COMARCALS I
LOCALS DE CATALUNYA

OFICINA AUTONÒMICA:

CATALUNYA	AV. DE VALLVIDRERA, 75	93/205.14.14	MARTA CORACHÁN I CUYÀS (EN FUNCIONS)
-----------	------------------------	--------------	---

OFICINES PROVINCIALS DE CATALUNYA

BARCELONA	AV. DE VALLVIDRERA, 75	93/205.14.14	PILAR FERRAN HERNÁNDEZ (EN FUNCIONS)
GIRONA	BONESTRUC DE PORTA S/N	972/20.04.15	ALBERT DE QUINTANA I ANDREU
LLEIDA	HENRY DUNANT, 1	973/26.00.90	FRANCESC VILA I ELIAS
TARRAGONA	AV. D'ANDORRA, 61	977/24.50.11	TOMÀS GRAU I BRUNET

OFICINES COMARCALS I LOCALS DE CATALUNYA
BARCELONA

ALT PENEDEÈS (OF. COMARCAL)	EUGENI D'ORS, S/N (VILAFRANCA)	93/890.25.25	ISAÏAS SANTACANA I MATA
ANOIA (OF. COMARCAL)	LES COMES, 54 (IGUALADA)	803.07.89	F. XAVIER BOTET DEL CASTILLO
AIGUAFREDA	CANONGE SALVANS, 2	844.21.21	JOSEP MA. BERRUEZO I ALTARRIBA
L'AMETLLA DEL VALLÈS	SANT SEBASTIÀ, 24	843.25.42	PAQUITA RODRÍGUEZ RUMIN (DELEGADA)
ARENYS DE MAR	AV. PAU COSTA S/N	792.16.87	ANDREU RIBA I REVERTER
ARENYS DE MUNT- SANT ISCLE DE VALLALTA	RIERA I PENYA S/N	793.89.51	JOAN NOGUERA I BAIXERAS
ARGENTONA	JACINT VERDAGUER, 1	797.16.56	FRANCESC VILLEGAS I ACIEN
BADALONA- SANT ADRIÀ BESÒS- STA. COLOMA G.	BARCELONA, 48-50	380.48.83	PILAR PUIG I GINER (DELEGADA)
BARCELONA	AV. VALLVIDRERA, 75	205.14.14	PILAR FERRAN I HERNÁNDEZ (EN FUNCIONS)
BERGA	BALMES, 8	821.33.11	NÚRIA SECANELL I CLUA
CALDES DE MONTBUI	ANSELM CLAVÉ, 5 BIS	865.05.05	VICENÇ COMA I ROCA
CALDES D'ESTRAC	PLATJA DE LES BARQUES-MOLL	791.06.41	JORDI DARDAÑA I HERRERO
CALELLA-PINEDA	JOVARA, 44	769.04.56	JAUME PRUNA I PARADELL
CANET DE MAR	VALL, 81	794.01.42	ELVIRA MAYNAT I SALICRU
CARDONA	PG. MOSSÈN JOAN RIBA, 1	869.12.12	MARIA LLUÏSA GARCÍA I GUIXE
CASTELLDEFELS	AV. 1 DE MAIG, 12	665.04.93	DANIEL FUENTES I JANÉ
CENTELLES	ST. ANTONI MARIA CLARET, 5	881.09.04	PERE CANAMASAS I CAMPRUBÍ
CERDANYOLA DEL VALLÈS-RIPOLLET	AV. DE LA CREU ROJA, 25	691.61.61	JESÚS BOLINAGA I DUBA
CERVELLÓ	STA. ANNA S/N	660.19.18	JOAN A. SIMÓN I BISBAL (DELEGAT)
CORNELLÀ DE LLOBREGAT	RUBIÓ I ORS, 27	377.00.37	JOAN MIQUEL CULILLAS I JALENCAS
ESPLUGUES DE LLOBREGAT	ISIDRE MARTÍ, 41	371.82.02	JOSEP MARIA ROS I HERNÁNDEZ
GIRONELLA	JOAN BAPTISTA DE LA SALLE, 3	825.00.05	ENRIC PARCERISA I MONTAÑA
GRANOLLERS	JOAN PRIM, 38	370.01.32	JOSEP MARQUÈS I BARÓ
L' HOSPITALET DE LLOBREGAT	AV. JOSEP MOLINS S/N	334.97.55	ALFONS MEDINA I RUBIO (DELEGAT)
LA LLAGOSTA-STA. PERPÈTUA DE MOGODA	SANTA TERESA, 30	560.44.44	JOAN A. GARCÍA I PASCUAL (DELEGAT)

MALGRAT DE MAR	SANT PERE, 2	765.32.80	(VACANT)
MANRESA	GALCERAN ANDREU, 6-8	872.56.44	FLORENCI SERRA I MUNTANER
MARTORELL	AV. CASES S/N	775.11.40	(VACANT)
MASNOU, EL- ALELLA-TEIÀ	CARRETERA N-II, KM. 656	555.21.21	JAUME GRANÈ I TABARAS
MATARÓ	PL. MIGUEL BIADA, 1	798.15.15	ANNA GUINART I ARAIZTEGUI
MOIÀ	CARRETERA DE MANRESA, 47	830.04.43	SEBASTIÀ SOLER I COMELLAS
MOLINS DE REI	AV. DE VALÈNCIA, 24	668.18.18	MARIA DEL CARME JUEZ I ALONSO
MOLLET DEL VALLÈS	FRANCESC MACIÀ, 70	570.44.22	JOSEP MANEL PEREIRA I ÀLVAREZ
MONTGAT-TIANA	PL. DE LA VILA S/N	389.37.14	ALBERT MUÑOZ I LÓPEZ
OLESA DE MONTSERRAT	MALLORCA, 58	778.17.17	JORDI PUIG I FONTANALS
PALAU DE PLEGAMANS	AV. DE CATALUNYA S/N	864.93.93	CARME SEBASTIÀ I FERNÁNDEZ
PALLEJÀ	LORETO, 100	668.05.97	REMIGIO AYUSO I FELIPE
PRAT DE LLOBREGAT, EL	DOCTOR SOLER, 7	370.86.61	VICENÇ BENEDICTO I TORREQUEBRADA
PREMIÀ DE MAR	CAMÍ RAL, 240	751.04.95	ALBERT ALEGRE ARBALAT (DELEGAT)
SABADELL	RAMBLA, 12	726.55.55	JOSEP MASIP I SUETS
SALLENT	SANT BERNAT, 19	837.09.44	ALBERT PRAT I CLARÀ
SANT ANDREU DE LA BARCA	PL. DE LA PAU, 2	653.05.10	MARIA TERESA PÉREZ ROIJALS
SANT BOI DE LLOBREGAT	CTRA. C-245, KM. 11	652.13.11	RAMÓN TERMENS I RÍOS
SANT CELONI	CARRETERA VELLA, 86	867.12.69	JOSEP QUITET I TORNER
SANT CUGAT DEL VALLÈS-RUBÍ	SANT JULI, 2	674.23.85	ANTONI AGUILERA I RODRÍGUEZ
SANT FELIU DE LLOBREGAT	PTGE. DEL PENEDÈS S/N	666.03.53	FRANCESC SANTAMARIA I CALVACHE
SANT FRUITÓS DE BAGES	JOAN XXIII, 5	878.87.15	JOSEP MANUEL MOLINA I MILLS
SANT JOAN DESPÍ	SAMONTA, 31	373.37.58	JAUME PUIG I CALOPA
SANT JUST DESVERN (ACTUALMENT TANCADA)	CARRETERA REIAL, 51-53	371.82.02	JULI MARTÍNEZ I CLAR (DELEGAT)
SENTMENAT	FRANCESC LAYRET, 5	715.03.30	JOAN RAMONEDA I VERDAGUER
SITGES	PL. DE L' HOSPITAL, 5	894.02.26	CAROLINA ORRIOLS MAS (DELEGADA)
SÚRIA	ÀNGEL GUIMERÀ, 28	869.52.93	JOAN J. GONZÁLEZ I CASTILLO
TERRASSA	GALILEU, 260	788.14.41	MARIÀ GÁLLEGO I GÁLLEGO
TORDERA	CANIGÓ, 26	764.06.50	JOSEP ANTONI MARTÍN I LUENGO
VALLDOREIX	VERDEROL, 3	674.24.59	ANTONI ZAMORA I BAÑO
VALLIRANA	CTRA. N-340, KM. 1235	660.13.49	JOSEP ROMAGOSA I OLLÉ
VIC	DOCTOR JUNYENT S/N	885.62.62	JOSEP CARRERA ROMA (DELEGAT)
VILANOVA I LA GELTRÚ	L'HAVANA, 4	814.39.60	CAROLINA ORRIOLS MAS (DELEGADA)
VILASSAR DE MAR	SANT JAUME, 38	759.22.22	ANTONI LLOVERES I PERICÀS
VILADECANS (DELEGACIÓ)	CARLES ALTÈS, 11-13	637.43.56	DIEGO PÉREZ I NAVARRO (DELEGAT)
GIRONA			
LA CERDANYA (OFICINA COMARCAL)	PTGE. 10 D'ABRIL S/N (PUIGCERDÀ)	972/88.05.47	ANTONI BRUNET I MATEU

EL PLA DE L'ESTANY (OF. COMARCAL)	JOSEP TARRADELLAS, 6 (BANYOLES)	58.25.76	PERE COMPTE I MUNÉ
ANGLÈS	LES FÀBRIQUES, S/N	42.33.33	GREGORI AMON I BERLASO
ARBÚCIES	CRTRA. HOSTALRICH KM 13,135	86.04.04	JOSEP COLL ARBOIX (e.f.)
BLANES	SANT JAUME	33.03.36	JOAN FELIP I FURES (DELEGAT)
CAMPRODON	GERMANS VILA RIERA, 6	74.00.75	JOAQUIM ILLA I CLAPAROIS
FIGUERES	ALBERT COTÓ, 1	67.29.39	EDUARD PUIG PUJOL (DELEGAT)
GIRONA	BONESTRUC DE PORTA S/N	20.04.15	ALBERT DE QUINTANA I ANDREU
JONQUERA, LA	CARRETERA N-II, KM. 772	55.43.85	ANTONIO CRESPO I MARTÍN
LLAGOSTERA	ÀNGEL GUIMERÀ S/N	83.02.54	(VACANT)
OLOT	SANT RAFAEL, 14	26.23.18	JACINT XUCLÀ PASCUAS
PALAFRUGELL	CARRER AMPLE, 1	30.24.52	MARIA LLUÏSA CAPELLA I PI
PALAMÓS	JOSEP JOAN, 37 BAIXOS	60.06.00	ALFONS MORAL I ARPA
RIPOLL	AV. COMTE GUIFRÉ S/N	70.06.01	RAIMON TRAVER I BURNIOL
ROSES-CASTELLÓ D'EMPÚRIES	MARIA BENLLIURE, 54	25.68.28	JESÚS COMA I BRUNET
SANT FELIU DE GUÍXOLS	PALAMÓS S/N	22.82.00	JOSEP COMPAÑÓ I DALMAU
SANTA COLOMA DE FARNERS	CARRETERA DE SILS S/N	97.70.60	JOSEP PLANIOL I SANJAUME
TORROELLA DE MONTGRÍ	HOSPITAL, 1	75.92.03	JAUME KLEINER I DEU
LLANÇÀ (DELEGACIÓ)	AV. EUROPA, 3	38.08.98	JOAQUIM PEY I SENÑANA
LLEIDA			
AGRAMUNT	P. POU, 26	975/39.08.80	JOSEP MARIA LLUCH I BARÓ
ALMACELLES	CTRA. N-240, KM. 113	74.10.77	MARIA DEL CARME TOMÀS I CEMELI
ARTESA DE SEGRE	CTRA. C-1313, KM. 46	40.04.40	MARIA ROSA GENÉ I PERERA
BALAGUER	CTRA. C-1313, KM. 24	44.57.96	JOSEP FARRÚS I ROCASPANA
BELLPUIG D'URGELL	AV. DE LLEIDA, 83	32.08.18	ANTONI GUASCH I SEGURA
BORGES BLANQUES, LES	CTRA. N-240, KM. 67	14.24.90	MANUEL GUILLAUMET I ESPUGA
CERVERA	CTRA. N-II, KM. 521	53.01.29	JAUME SUCARRATS I VIDAL
LLEIDA	HENRY DUNANT, 1	26.00.90	FRANCESC VILA I ELIAS
MOLLERUSSA	AV. JAUME I, S/N	60.25.25	MIQUEL FONT BOUQUÉ
PONT DE SUERT, EL	CTRA. N-230, KM. 123	69.02.85	(VACANT)
PONTS	CTRA. C-1313, KM. 61	46.00.50	RAMON SERRA I OLIVA
SANT LLORENÇ DE MORUNYS	CTRA. DE SOLSONA S/N	49.09.12	JOSEP ESCARRÉ I VILA
LA SEU D'URGELL	AV. VALLS D'ANDORRA, 1	35.00.30	RAMON ESCUDER I CERQUEDA
SOLSONA	CTRA. C-1410, KM. 50	48.06.52	MIQUEL ARNAU I COROMINES
SORT	CTRA. C-147, KM. 109	62.01.64	JOAN MARIA GÓMEZ I GONZÁLEZ
TÀRREGA	AV. CATALUNYA, 135	31.19.19	FRANCESC DE P. SALVADÓ I COSTA
TREMP	ARAGÓ, 4	65.10.00	MAGDALENA CARULLA I PORTA
SERÓS (DELEGACIÓ)	PL. VILADEGUT, 7	-	JORDI IBARS CASAS (DELEGAT)
TARRAGONA			
BAIX PENEDES (OF. COMARCAL)	AV. JAUME CARNÉ S/N (EL VENDRELL)	977/66.11.41	ANDREU SALVADÓ I VILA

LA CONCA DE BARBERÀ (OF. COMARCAL)	CTRA. N-240 KM. 36 (MONTBLANC)	86.29.72	JOSEP BATET I OLIVÉ
ALCANAR	CTRA. N-540, KM. 1.062	73.70.03	MARIO MARTÍNEZ I GARCÍA
AMPOSTA	CERVANTES S/N	70.26.80	FRANCESC ROCA I CODORNIU
BATEA	TERRA ALTA, 64	43.05.00	MIQUEL JOAN RAMS I SUÑÉ
CALAFELL	DINAMARCA-AV. ESPANYA (SEGUR DE CALAFELL)	69.28.66	JOSEP PAÑELLA I PUJADÓ
CAMBRILS	SANT ISIDRE, 20 BAIXOS	79.49.97	JOSEP MARIA CABALLÉ I GARCÍA
DELTEBRE	CTRA. FAL DE BUDA, S/N	48.10.06	LADISLAO ALCALÀ I MORELLO
FALSET	CTRA. ALCOLEA DEL PINAR S/N	83.05.89	EDUARD GUIJARRO I GALLARDO
GANDESA	AV. POLIESPORTIU S/N	42.06.97	MIQUEL AUBA I FLEIX
MONT-ROIG DEL CAMP	ROCA, 5	81.11.17	SALVADOR MESTRE I CASTELLVÍ
MÓRA D'EBRE	AV. COMARQUES CATALANES, 93	40.22.22	JULI ROCA I FONT
MÓRA LA NOVA	PAU CASALS, 10	40.24.40	FELIPE DEL PINO I CORREDERA
EL PERELLÓ	CTRA. N-540, KM. 195	49.01.07	JÖEL FERRER MARGALEF
REUS	DR. FERRAN, S/N	32.05.55	JOSEPA LOZANO I NOGUÉS
SALOU	AV. JAUME I, S/N	38.17.17	MANUEL CUETARA PANDIELLO
SANT CARLES DE LA RÀPITA	MOLL PESQUER, LOCAL C.R. MAR	74.29.50	VÍCTOR MUÑOZ I RALLO
TARRAGONA	AV. D'ANDORRA, 61	24.50.11	TOMÀS GRAU I BRUNET
TORTOSA	BERENGUER IV, 52	44.44.44	JOSEP MARIA ALEGRET I RIBAS
VALLS	CREU DE CAMES S/N	60.11.46	FERRAN MOLAS I PLANAS
VILA-SECA	CARRER MAJOR, 6	39.39.39	JOSEP CANYELLAS ALLCOVER
LAMETLLA DE MAR (DELEGACIÓ)	PG. MARÍTIM S/N	49.37.45	TERESA ESTRADA I PIJOAN
LAMPOLLA (DELEGACIÓ)	BANYS, 2	59.30.30	XAVIER JARDÍ I VALLDEPÉREZ
SARRAL (DELEGACIÓ)	PLA DE L'ESGLÉSIA, 1	89.00.10	MIQUEL SEGURA I SANS
LA SENIA (DELEGACIÓ)	RAMÓN I CAJAL, 20	57.05.77	LLUÍS ESCUDER MONTFORT
ULLDECONA (DELEGACIÓ)	CTRA. LA SENIA, S/N	57.32.39	JOSEP ALONSO ORTEGA (DELEGAT)

COMITÈ AUTONÒMIC DE CREU ROJA CATALUNYA-MEMBRES COMPONENTS

PRESIDENTA	MARTA CORACHÁN I CUYÀS	PRESIDENTA e. f. CREU ROJA A CATALUNYA
VICEPRESIDENT	ENRIC RENAU I FOLCH	VICEPRESIDENT e.f. CREU ROJA A CATALUNYA
SECRETARI	LLUÍS R. VIÑAS REXACH	SECRETARI GENERAL CREU ROJA A CATALUNYA
VOCALS REPRESENTANTS-ASSEMBLEA AUTONÒMICA		
	CELESTÍ ALCARAZ I CUADRADO	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. BARCELONA
	JOAN BADIA I VALLS	ÍDEM
	JOSEP BERNIS I CALATAYUD	ÍDEM
	J. MIQUEL CULILLAS I JALENCAS	PT. C. R. CORNELLÀ DE LLOBREGAT
	MARIÀ GÁLLEGO I GÁLLEGO	PT. C. R. TERRASSA
	VICENÇ MARTÍ I OLLER	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. TARRAGONA
	ENRIC MORITS I GÜELL	COORDINADOR OFICINA COMARCAL C. R. ANOIA
	IGNASI SANPERA I ROSIÑOL	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. TARRAGONA
	ANTONI TORIO I CARCELEN	SOC. ACTIU. C. R. EL MASNOU-ALELLA-TEIÀ
VOCALS REPRESENTANTS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA		
	SALVADOR DOY I PICA	SOTS-DIRECTOR DEL SERVEI CATALÀ DE LA SALUT

	JOSEP LLUÍS CLERIES I GONZÁLEZ	DIRECTOR GENERAL D'ACCIÓ CÍVICA
	JOSEP MA. VIOLANT I NICOLAU	DIRECTOR GENERAL DE SERVEIS COMUNITARIS
VOCALS REPRESENTANTS DE LA DELEGACIÓ DEL GOVERN A CATALUNYA	MONTSERRAT CALVERA I VEHI	DIRECTORA OFICINA OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA
	JOAN BAPTISTA GENÉ I GINESTÀ	SECRETARI GENERAL
	GREGORIO GRANADOS DE LA HOZ	ASSESSOR DEL DELEGAT DEL GOVERN A CATALUNYA
PRESIDÈNCIES DE LES COMISSIONS AUTONÒMIQUES DE FINANCES I DE GARANTIES DE DRETS I DEURES		
PRESIDENT COMISSIÓ DE FINANCES	CELESTÍ ALCARAZ I CUADRADO	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. BARCELONA
PRESIDENT COMISSIÓ DRETS I DEURES	DAVID MARCA I CAÑELLAS	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. GIRONA
SECRETARIA GENERAL	LLUÍS R. VIÑAS REXACH	SECRETARI GENERAL
CÀRRECS DIRECTIUS D'AMBIT AUTONÒMIC		
ÀREA D'ACTIVITATS I SERVEIS	NÚRIA CARRERA I COMES	DIRECTORA
ÀREA ASSISTENCIAL	RAFEL BALLÚS I MOLINA	DIRECTOR
ÀREA DE COMUNICACIÓ I CAPTACIÓ DE FONDS	CARME CARLES I COSTA	DIRECTORA
ÀREA DE COOPERACIÓ INTERNACIONAL	PILAR FERRAN I HERNÁNDEZ	DIRECTORA
ÀREA DE RECURSOS ECONÒMICS	LEANDRE CALSINA I ALCAIDE	DIRECTOR
ÀREA DE RECURSOS HUMANS	PAU BELLOT I BOTELLO	DIRECTOR
ÀREA RELACIONS EXTERNES	MARTA CORACHÁN CUYAS	DIRECTORA
DIRECCIÓ DE CREU ROJA JOVENTUT	JONÁS DE MIGUEL GÓMEZ	DIRECTOR
GABINET DE DRETS HUMANS I CENTRE DE D.I.H.	ROSA GRISO I VALLS	DIRECTORA
VICESECRETARIA	ALBERT MARTÍ ROIG	VICESECRETARI
SECRETARIS PROVINCIALS		
BARCELONA	LLUÍS R. VIÑAS REXACH	
GIRONA	JOSEP DOMÈNECH I COSTA	
LLEIDA	ANNA TORRENT I ORTIZ	
TARRAGONA	ANNA SABATÉ I SALES	
COMITÈ LOCAL DE CREU ROJA A BARCELONA		
PRESIDENTA	PILAR FERRAN I HERNANDEZ	PRESIDENTA e.f. CREU ROJA A BARCELONA
SECRETARI	LLUÍS R. VIÑAS I REXACH	SECRETARI CREU ROJA A BARCELONA
VOCALS REPRESENTANTS - ASSEMBLEA LOCAL		
	FERRAN COBERTERA HIDALGO	SOCI ACTIU
	RICARDO COEDO BESTEIRO	SOCI ACTIU
	ROSA GRISO VALLS	SÒCIA SUBSCRIPTORA

MARIA ANTONIA LAHUERTA	SÒCIA SUBSCRIPTORA
LLUIS MIR DEVANT	SOCI SUBSCRIPTOR
SARA SILVA ALONSO	SÒCIA ACTIVA
VOCALS REPRESENTANTS DE LAJUNTAMENT DE BARCELONA	
RAFAEL MANZANERA LÓPEZ	COORDINADOR AREA SALUT PUBLICA
CARME TURRO VICENS	DIRECTORA D'ESTRATÈGIES DE BENESTAR SOCIAL

ANNEX DOCUMENTAL

DOCUMENT NÚM. 1

**ELS PRINCIPIS
FONAMENTALS DE LA
CREU ROJA**

HUMANITAT

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, al qual ha donat naixement la preocupació de prestar auxili, sense discriminació, a tots els ferits als camps de batalla, s'esforça, sota el seu aspecte internacional i nacional, a prevenir i alleujar el sofriment dels homes en totes les circumstàncies. Tendeix a protegir la vida i la salut, així com a fer respectar la persona humana. Afavoreix la comprensió mútua, l'amistat, la cooperació i una pau duradora entre tots els pobles.

El principi d'humanitat, que es basa en el respecte i la protecció de la persona humana, resumeix l'ideal del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja. No mostrar-se indiferent davant del sofriment del proïsme, saber prevenir-lo i atenuar-lo, permet salvar la vida en casos de catàstrofe, de conflicte i de violència. Comprendre i complir aquest «deure d'assistència» equival a afavorir un esperit de pau.

IMPARCIALITAT

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja no fa cap distinció de nacionalitat, raça, religió, condició social ni credo polític. Es dedica únicament a socórrer

els individus en proporció als sofriments, posant remei a les seves necessitats i donant prioritat a les més urgents.

Tota la tasca humanitària del Moviment es basa en la noció de la no discriminació. El Principi d'imparcialitat n'és l'essència mateixa. Recorda la igualtat de les persones en moments de necessitat. Es contraposa als sentiments de superioritat o als actes discriminatoris que donen lloc a tants conflictes, crisis i violència.

NEUTRALITAT

Amb la finalitat de conservar la confiança de tothom, el Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja s'absté de prendre part en les hostilitats i, en tot moment, en les con-

Secció de rastreig de la Creu Roja de Gironella de servei a Biescas per les inundacions del càmping "Las Nieves" (1996)

Programa
"Aliments per a la
Solidaritat" dels
excedents de la
Unió Europea
(1990)

Embarcació de
Salvament Marítim
de la Creu Roja
(1996)

Transport adaptat
(1994)

trovèrsies d'ordre polític, racial, religiós i ideològic.

La neutralitat és, per al Moviment, un principi indispensable per a una acció humanitària eficaç, que només és possible amb el convenciment i la confiança de tothom. Sense ella, molt sovint no s'obririen les portes de les presons, els combois amb socors no entrarien a les zones de conflicte i els delegats i els voluntaris que treballen en situacions de crisi correrien el perill de ser utilitzats com a blancs d'atacs. Així doncs, la neutralitat suposa una actitud de reserva respecte de controvèrsies en les quals, si es prenguéss posició, es podria despertar la malfiança d'una part de la societat i paraitzar l'acció del Moviment, amb perjudici de les persones més vulnerables. En una situació de conflicte o d'aldarulls, el principi de neutralitat significa que el moviment no ha d'actuar de cap manera que afavoreixi alguna de les parts bel·ligerants.

INDEPENDÈNCIA

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja és independent. Auxiliars dels poders públics en les seves activitats humanitàries i sotmeses a les lleis que regeixen els països respectius, les societats nacionals, malgrat tot, han de conservar una autonomia que sels permeti actuar sempre d'acord amb els principis del Moviment.

Pel que fa als poders públics, la independència de les societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja és primordial, ja que tradueix la seva voluntat d'actuar en el més rigorós respecte dels Principis Fonamentals. El Principi d'Independència significa que els components del Moviment –les societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, el Comitè Internacional de la Creu Roja i la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja– s'han d'oposar a tota ingerència d'ordre polític, ideològic, religiós, ètnic, sexual o econòmic que els pugui desviar de la via traçada pels imperatius d'humanitat, d'imparcialitat i de neutralitat.

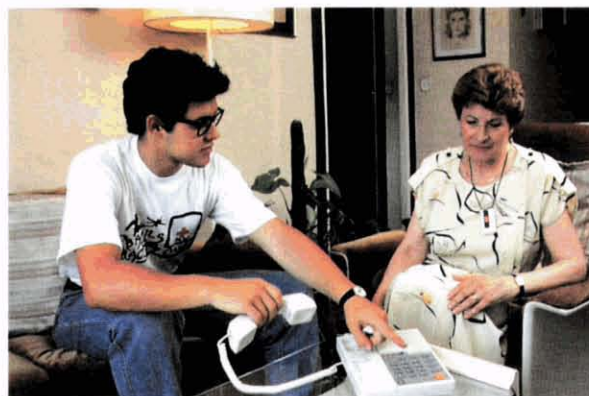
VOLUNTARIAT

És un moviment de socors voluntari i de caràcter desinteressat.

Per al Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, el voluntariat està només determinat per una motivació humanitària. La voluntat d'ajudar el proïsme, sigui de manera gratuïta, recompensada, o remunerada, no ha d'estar guiada en cap cas per un ànim de lucre. Es tracta, doncs, per al voluntariat de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja, d'un compromís desinteressat i d'un esperit altruista lliurement escollits o acceptats.

UNITAT

A cada país només pot existir una Societat de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja, que ha de ser accessible a tothom i estendre la seva acció humanitària a la totalitat del territori.

Demostració del servei de teleassistència per part d'un voluntari (1990)

Per a les societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, el principi d'unitat representa un valor intrínsec en la seva organització institucional. Els elements que se'n desprenen corresponen, de fet, a tres de les condicions que han de reunir per formar part del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja: la unitat, la no discriminació en la captació dels seus membres i la generalitat de l'acció a l'àmbit nacional.

Gala a benefici de la Creu Roja en el Gran Teatre del Liceu. Montserrat Caballé rep un diploma d'agraïment del president de Creu Roja a Barcelona i primer President de la Creu Roja a Catalunya, Dr. Rafael Orozco i Delclós (1984).

UNIVERSALITAT

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, al si del qual totes les Societats tenen els mateixos drets i el deure d'ajudar-se mútuament, és universal.

La universalitat del Moviment reflecteix l'adhesió de tots els seus components –les societats nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, el Comitè Internacional de la Creu Roja i la Federació Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja– a valors comuns que constitueixen

la llavor de l'apropament i de la pau entre els pobles. El sofriment no coneix de fronteres. El compromís humanitari tampoc; ha d'anar més enllà de les barreres polítiques, racials i religioses. Pertoca a les societats nacionals el deure d'ajudar-se mútuament. Gaudeixen, també, dels mateixos drets i totes tenen vot a les reunions estatutàries del Moviment. A més, comparteixen un mateix paper enfront de la desemparança humana.

FONT:

Els Principis Fonamentals del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja van ser proclamats per la XX Conferència Internacional de la Creu Roja (1965). Des d'aleshores han estat actualitzats i aprovats per la XXV Conferència Internacional de la Creu Roja (1986).

DOCUMENT NÚM. 2

**PRIMERA CRIDA DE
LA CREU ROJA
A BARCELONA**

Catalans:

Entre tantes institucions filantròpiques com han sorgit o arrelat al nostre país, clàssic per a totes les empreses benèfiques, Catalunya s'havia quedat endarrerida en l'adopció del generós pensament dels fundadors de l'Associació de Ginebra, acceptada i autoritzada a Espanya per Reial Ordre de 6 de juliol de 1864.

La Comissió Provincial d'aquesta Associació ha d'excitar avui els proverbials sentiments filantròpics d'aquesta capital i de tots els pobles de Catalunya, on tantes obres de caritat han trobat ressò i suport, per a una manifestació d'aquells sentiments que fins ara no ha tingut ocasió d'exercitar.

L'objecte que tracta d'assolir, doncs, la Comissió mencionada, es distingeix de les altres benèfiques empreses, per a la cooperació de les quals en altres ocasions s'ha sol·licitat el favor del públic, per la feixuguesa i urgència del seu tarannà.

En aquesta mateixa província i a les contigües del Principat, combaten germans contra germans i corre en lluites civils la preciosa sang dels fills d'Espanya, que per a més altes i glorioses finalitats s'havia de reservar. Salvar en aquesta guerra les més vides possibles; reduir a les seves fatals i imprescindible proporcions les pèrdues sofertes; impedir que l'abandó i la manca d'assistència augmentin el nombre de les víctimes del ferro i del foc, tal és la finalitat humanitària de l'Associació Uni-

versal estesa a Barcelona que, per l'especialitat de la seva aplicació a les lluites civils, es converteix, a més, en patriòtica.

Encara que no és la present la primera vegada que el pensament dels fundadors de l'Associació de Ginebra es tractés d'aplicar a les guerres intestines, cap de les seves derivacions serà, malgrat tot, tan necessària, i en conseqüència tan meritòria, com la que es pretén dur a terme en aquesta Comissió.

Les condicions especials de les nostres campanyes civils, la irregularitat d'aquesta mateixa guerra, la subdivisió de columnes que no permet la ràpida aplicació dels serveis sanitaris, i sobre tot la presència al camp de batalla d'un bàndol militant que, mancant d'organització militar, també manca completament d'aquells serveis sanitaris, fan més i més funest el catàleg de les víctimes de les nostres eternes discòrdies.

A posar remei en el possible a aquests mals; a suplir amb la caritat la manca dels serveis regulars, allí on per les circumstàncies esmentades no poden donar abast; a disputar tenaçment a la mort el nombre de les seves víctimes, és cap a on tendeix aquesta Associació.

Per això compta i necessita aquesta Comissió de l'eficaç auxili de tots els seus conciutadans, de tots els ànims caritatius, que no deixaran d'escoltar una crida dirigida a salvar els seus compatriotes i e0ls seus germans.

Una empresa, que proclama la neutralitat de la seva missió, i que reconeix el seu origen en la virtut essencialment fraternal de la caritat, ha de merèixer la general simpatia i la comuna cooperació de tothom, sense distingir opinions, que no distingiran els agents d'aquesta comissió a la ràpida distribució dels seus auxilis.

La caritat, a més, no té partit; i mai com ara s'ha presentat l'ocasió d'exercitar-la a la guerra, on més doloroses, agudes i peremptòries són les necessitats que s'han de socórrer.

No solament eficaç sinó ràpid ha de ser l'auxili que aquesta Comissió espera, per volar en auxili dels nombrosos infeliços que cauen i gemeguen cada dia als camps de batalla i que queden la major part de les vegades abandonats a la seva sort o a la insuficient protecció que la seva fortuna i la pietat, exercitada sense garanties i amb recel per part dels habitants, poden procurar-los.

Aquesta Comissió ha consagrat tot el seu interès en l'organització dels seus mitjans de servei, i els té ja no sols muntats per fer-los servir com més aviat millor, sinó en marxa ja part d'ells per als punts on la seva presència és més necessària.

Però els primers recursos que en pocs dies han pogut improvisar-se, no són suficients ni per elevar els auxilis de l'Associació a l'altura de les necessitats que ha de socórrer, ni per mantenir en exercici les ambulàncies que s'han muntat.

La Comissió truca a a les portes de la caritat inextinguible dels seus compatriotes, en demanda de la protecció i concurs públics que li són indispensables;

necessita serveis personals per atendre les víctimes; necessita efectes materials per assortir les ambulàncies, i necessita recursos pecuniaris per cobrir les despeses de la seva fraternal empresa.

La contribució que reclama, és a l'abast de totes les fortunes i de totes les possibilitats; tan agraïdes i eficaces seran la vetlla del modest infermer i la intel·ligència del facultatiu, com els embenatges de la matrona i els donatius de l'acabalat.

Sota totes aquestes formes i per tots aquests múltiples conceptes, la Comissió espera obtenir el concurs públic, i confia que aquí on sota la invocació de l'honor nacional tants prodigis de caritat s'aconseguien durant la guerra d'Àfrica, els sentiments de fraternitat cristiana i de patriotisme no donaran una prova menys brillant del seu constant arrelament, cooperant a la humanitària empresa de l'Associació.

Per aquest efecte s'inicia una subscripció benèfica i urgent, els donatius de la qual rebran els infrascrits individus d'aquesta Comissió provincial, els rectors de Sant Jaume, Santa Maria, Sant Agustí i Eixample d'aquesta capital, les redaccions de tots els periòdics, i els alcaldes dels respectius pobles.

Barcelona, 11 de juliol de 1872.

El president, Antoni López i López, vicepresidents, Francesc de Paula Rius i Tauler, Manuel Josep de Torres, Rd. Julià Maresma, prevere, Prim Bosch i Labrús, Secretari, General Espalter, Vicesecretari, Carles Salvador i Miró, Joan Manté, Conrad Roure, Lluís Matas, Tresorer, Ramon Estruch i Ferre, Vicetresorer, Zeferi Llongueras, Comptador, Joaquim Vilaró de Moreno, Vicecomptador, Pere Ball-llobera, Director guarda-maatzem, Just Espinosa de los Monteros, Dipositari d'efectes, Domènec de Guzman Viladomat, Inspector facultatiu de la província, Salvador Badia i Andreu.

FONT:

LA VOZ DE LA CARIDAD, núm. 58, de 1r d'agost de 1872. pàg. 146 a 150.

Exposició amb motiu del 1 Centenari de la Creu Roja de Barcelona (1972)

DOCUMENT NÚM. 3

**ACORD AMB LA
GENERALITAT DE
CATALUNYA**

El president de la Generalitat de Catalunya, d'una banda, i el Comitè Internacional de la Creu Roja, degudament representat pel seu delegat a Barcelona, el doctor Horace Barbey, d'altra, desitjosos de protegir, en els límits del possible, la població no combatent del territori català, dels perills procedents d'operacions militars de la guerra civil actual, i vistos els precedents i la legislació internacional en aquest particular, convenen les següents disposicions:

- 1r. La Generalitat de Catalunya, a través dels seus òrgans de la Conselleria de Seguretat Interior, autoritzarà i facilitarà l'evacuació per la frontera de Catalunya, dels membres de la població no combatent que expressin el desig de ser evacuats mitjançant la Delegació de Catalunya del Comitè Internacional de la Creu Roja.
- 2n. Als efectes d'aquest acord es comprendran amb el nom de no combatents:
  - a) Les dones.
  - b) Els menors de divuit anys.
  - c) Els homes més grans de seixanta anys.
  - d) Malalts, amb els metges i infermeres necessaris per a la seva cura.

La Delegació del Comitè de la Creu Roja presentarà, a mesura que es vagin realitzant les inscripcions de les peticions d'evacuació, les llistes de les persones a evacuar, d'acord amb la classificació anterior.

- 3r. A partir del moment en què una d'aquestes llistes s'hagi presentat a la Conselleria de Seguretat Interior, les persones allí compreses restaran sota la protecció especial d'ambdues parts contractants. Amb aquest fi, aquestes llistes degudament signades per la Conselleria de Seguretat Interior, serviran de passaport col·lectiu per a totes aquelles persones compreses en elles.
- 4rt. El present acord entrarà en vigor tan aviat com el Comitè Internacional de la Creu Roja hagi obtingut la seguretat per escrit, d'haver-se pres iguals compromisos signats per part de l'enemic.

Fet a Barcelona el 8 de desembre de 1936.
Lluís Companys, Horace Barbey

FONT:

Arxiu del Comitè Internacional de la Creu Roja. Ginebra (Suïssa).

DOCUMENT NÚM. 4

**PRESIDENTS DE
LA CREU ROJA
A BARCELONA**

1872	SR. ANTONI LÓPEZ I LÓPEZ, MARQUÈS DE COMILLAS	1938	SR. CARLES MARTÍ FECED
1874	SR. RAMON DE SORIANO TAMBO	1939	SR. JOSEP VENTURA TULDRÀ
1880	SR. JOAN ANTONI SORRIBAS	1943	SR. LLUÍS DE ABALO PÉREZ
1893	SR. FRANCESC XAVIER DE BENAVENT DE CAMION DE MANAUT I CAMARASA	1958	SR. JOSEP MARIA RAMON ESCARDO
1894	SR. JOAN PUJOL FERNÀNDEZ	1958	SR. JOSEP MARIA DE MULLER I ABADAL.
1896	SR. JOAN MALUQUER VILADOT	1965	SR. PAU NEGRE VILLAVECCHIA
1897	SR. SALVADOR RENU ROS	1968	SR. JOSEP LLUÍS DE SALAS CARDENAL
1898	SR. JOSEP FERRER-VIDAL SOLER	1979	SR. RAFAEL OROZCO DELCLÓS
1902	SR. JOSEP MONTANER CALPENA	1985	SR. RICARD GUTIÉRREZ MARTÍ
1918	SR. JOSEP VENTURA TULDRÀ	1995	SRA. PILAR FERRAN HERNÁNDEZ
1936	TINENT CORONEL SR. PEDRO ESTRANY		

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

- AZAÑA, Manuel:** *Memorias políticas y de guerra.* 2 vols. Editorial Crítica. Barcelona, 1978.
- BACCINO-ASTRADA, Alma:** *Derechos y deberes del personal sanitario en los conflictos armados.* CICR y Liga de Sociedades de la Cruz Roja. Ginebra, 1982. 80 pàg.
- BUGNION, François:** *El emblema de la Cruz Roja.* Instituto Henry Dunant. Ginebra, 1977. 132 pàg.
- CALATRAVEÑO, Fernando:** *La Cruz Roja en la paz y en la guerra.* Madrid, 1905. 64 pàg.
- CARANCI, Carlos E.:** *La revolución rifeña de Ben abd el-Krim.* Revista «Historia 16», núm. extra IX, abril, 1979.
- CLEMENTE, Josep Carles:** *Así nació la Cruz Roja.* Diario «El Norte de Castilla», de 5, 9 i 12 de juny de 1984. Valladolid.
- Notas para una Historia de la Cruz Roja Española.* En «La Cruz Roja estuvo allí». Edit. Espasa-Calpe. Madrid, 1986. Vol. VI, pàg. 181-272.
- Historia de la Cruz Roja Española.* Servicio de Publicaciones de la C.R.E., 3 edicions. Madrid, 1986. 340 pàg.
- Qué es la Cruz Roja. De ayer a hoy (1863-1990).* 2a. edició. Madrid, 1987. 78 pàgs.
- La Cruz Roja en el mundo de hoy.* Monografías Beecham núm. 35. Madrid, 1988. 268 pàg.
- La Cruz Roja en España.* Cruz Roja de Madrid. Madrid, 1989. 166 pàg.
- El movimiento humanitario en la España de la Codificación Civil.* En «Centenario del Código Civil». Universidad Popular Enrique Tierno Galván. El Pinós (Alacant), 1989. Vol. III, pàg. 555-584.
- Cruz Roja de la República Española: de la legalidad al exilio.* En «Españoles en Francia 1936-1939». Universidad de Salamanca. Salamanca, 1991, pàg. 179-191.
- El árbol de la vida. La Cruz Roja en la guerra civil española. 1936-1939.* Beecham. Madrid, 1993. 252 pàg.
- Trabajando con los más vulnerables.* 3 edicions. Cruz Roja Española. Colección Básica, núm. 16. Madrid, 1994. 84 pàg.
- Historia de un compromiso. La Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.* Servicio de Publicaciones de la Cruz Roja Española. Madrid, 1995. 232 pàg.
- Ante los retos del futuro: Conversaciones con Mario Villarroel.* 2 edicions. Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja. Ginebra (Suiza) 1995. 200 pàg.
- COLL COLOMÉ, Francesc:** *La evolución histórica del Hospital de la Cruz Roja de Barcelona.* Fundació Uriach 1838. Barcelona, 1990. 108 pàg.
- COMITÉ INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA:** *Resumen de los Convenios de Ginebra de 12 de agosto de 1949 y de sus Protocolos Adicionales.* CICR. Ginebra, 1983. 24 pàgs.
- El CICR y la tortura.* Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari Madrid, 1984. Vol. I, pàg. 118-122.
- CREU ROJA BARCELONA:** *Hospital Creu Roja Barcelona.* Gráficas EMEGE. Bcelona, 1983.
- Memoria.* Anys 1983 a 1996.
- CRIADO DOMÍNGUEZ, Juan P.:** *El Comité Central de la Cruz Roja Española y su labor desde el advenimiento de la República hasta el 30 de septiembre de 1933.* Imprenta Ernesto Catalá. Madrid, 1933. 10 pàg.

- CRUZ ROJA ESPAÑOLA:** *Creación de un Cuerpo de Enfermeras profesionales.* Madrid, 1924.
- Comunicaciones de su Comité Central a la XVI Conferencia Internacional de la Cruz Roja.* Madrid, maig del 1938.
- Centenario de la Cruz Roja Española.* Madrid, 1964. 84 pàg.
- En ayuda de los refugiados.* Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari Madrid, 1984. Vol. I, pàg. 126-130.
- La búsqueda de desaparecidos.* Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari Madrid, 1984. Vol. I, pàg. 123-125.
- La protección de los detenidos políticos.* Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari Madrid, 1984. Vol. I pàg. 115-117.
- Memoria.* Anys 1942 a 1944 i 1983 1996.
- Asamblea Provincial de Barcelona, 1872-1947.* Barcelona, 1948. 98 pàg.
- Comisión Provincial de Barcelona: *Memoria de los servicios prestados con motivo de las campañas de Ultramar y consiguiente repatriación militar y civil. 1900.* Barcelona, 1900 156 pàg.
- Asamblea Provincial de Lleida: Cien años de Cruz Roja Española en Lérida y su última década 1967-1976.* Lleida, 1978. 338 pàg.
- DUNANT, Jean Henry:** *Recuerdo de Solferino.* Editorial Mateu. Barcelona, 1965. 254 pàg.
- Mémoires.* Institut Henry Dunant. Ed. L'Age d'Homme. Ginebra-Lausana, 1970. 367 pàg.
- FABRA RIUS, Antonio:** *La Semana Trágica.* Seminarios y Ediciones S.A. Madrid, 1975. 224 pàg.
- FEDERACIÓN INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA Y DE LA MEDIA LUNA ROJA:** *Manual del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.* 13a. Edició. Ginebra, 1994. 978 pàg.
- GARCÍA CHAPARRO, Miguel:** *Una realidad viva.* Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari. Madrid, 1984. Vol. II, pàg. 6-12.
- ¿Es la Cruz Roja una Institución elitista?* Revista «Cruz Roja», núm. 859, març-abril del 1985. Pàg. 12-22.
- GIMENEZ-ENRICH, Saturnino:** *Anales de la Cruz Roja.* Editorial Espasa Hermanos. Barcelona s/a. 797 pàg.
- GOMEZ, Concha:** *La enfermera más anciana de la Institución: Mercedes Milá.* Revista «Cruz Roja», núm. 856, setembre-octubre del 1984.
- GOMEZ-TRIGO OCHOA, Gerardo:** *Manual sobre Cruz Roja y Cruz Roja de la Juventud.* Cruz Roja Española. Madrid, 1972. 326 pàg.
- JUNOD, Marcel:** *Le troisième combattant.* Payar. Paris, 1963. 251 pàg.
- LIGA DE SOCIEDADES DE LA CRUZ ROJA Y DE LA MEDIA LUNA ROJA:** *Manual para delegados en misión.* Ginebra, 1982. 132 pàg.
- Socorros de la Cruz Roja en casos de desastre.* Ginebra, 1982. 132 pàg.
- Preguntas y respuestas acerca de la Cruz Roja y la Paz.* Ginebra, 1984. 16 pàg.
- MARTIN, Jacinto:** *Huelga General de 1917.* Ediciones Zero. Madrid, 1966. 106 pàg.
- MERCANTON, Daisy C.:** *Henry Dunant, essai bio-bibliographique.* Institut Henry Dunant. L'Age de l'Homme. Ginebra-Lausana, 1971. 126 pàg.
- MONTES CID, Dámaso:** *Cien años de Cruz Roja en Mataró. 1872-1972.* Ajuntament de Mataró. Mataró, 1976. 180 pàg.
- MORALES LEZCANO, Víctor** *La neutralidad española.* Revista «Historia 16»: núm. 63, juliol del 1981.

- PIRALA, Antonio:** *Anales. Historia Contemporánea.*
6 vol. Madrid, 1879.
- RAMOS TORNADIJO, Miguel:** *Imatges de la Creu Roja a Catalunya.*
Assemblea Catalana de la Creu Roja. Barcelona, 1989. 96 pàg.
- REVISTA «CRUZ ROJA»:** *La Cruz Roja y la Media Luna Roja en el mundo de hoy.*
2 vol. Cruz Roja Española. Madrid, 1984.
- RUIZ DE CLAVIJO, Dámaso M.:** *Fuentes para la Historia de la Cruz Roja Española.*
Selecció i recopilació mecano-grafiades. Madrid, 1984.
- SÁNCHEZ-OCAÑA, Ramón:** *La Cruz Roja estuvo allí.*
Vol. I. Espasa-Calpe. Madrid, 1985.
- TAMAMES, Ramón:** *Una idea de España. Ayer, hoy y mañana.*
Editorial Plaza-Janés. Barcelona, 1985.
- TANSLEY, Donald D.:** *Informe final: Una agenda para la Cruz Roja.*
Liga de Sociedades de la Cruz Roja y el CICR. Ginebra, 1975. 144 pàg.
- TUÑÓN DE LARA, Manuel:** *La Segunda República.*
Revista «Historia 16». Vol. extra XXIII. Octubre, 1982.
- VALLES, Edmon:** *Història Gràfica de la Catalunya Contemporània.*
Barcelona, 1975.
- La Semana Trágica de Barcelona.*
Revista «Historia y Vida», núm. 97, abril del 1976.
- VICENS VIVES, Jaume:** *Historia de España y América, social y económica.*
Editorial Vicens Vives, vol. V. Barcelona, 1972.
- YÁNIZ, Juan Pedro:** *La Cruz Roja Española. 120 años de actuación.*
Revista «Historia y Vida», núm. 102, gener del 1985. Pàg. 34-55.
- ZAFRA, Leocadio:** *Así nació la Cruz Roja Española.*
Revista «Cruz Roja», núm. 838, 841 i 843, setembre 1981 a agost 1982.
- FOTOGRAFIES** Arxiu Creu Roja a Catalunya, Centelles, David Oller, Santiago Alfonso, Francesc Català, Quique Fidalgo, Creu Roja a Torroella de Montgrí.

JOSEP CARLES CLEMENTE

**125 años de testimonio humanitario
(1872-1997)**

**LA CRUZ ROJA EN
BARCELONA**

ÍNDICE

PRÓLOGO	155
* Presidente de la Generalitat de Catalunya	157
* Alcalde de Barcelona	159
* Presidente de la Cruz Roja Española	161
* Presidenta de la Cruz Roja en Catalunya	163
* Presidenta de la Cruz Roja en Barcelona	165
* El autor	167
INTRODUCCIÓN: EL MARCO DE UN ANIVERSARIO, por Lluís R. Viñas Rexach	169
CAPÍTULO 1: TODO EMPEZÓ EN GINEBRA	173
• Los momentos fundacionales	173
• Las tres caras de la Cruz Roja: el Comité Internacional (CICR), la Federación y las Sociedades Nacionales	174
• El Derecho Internacional Humanitario y la protección de las víctimas de la guerra: los Convenios de Ginebra	180
CAPÍTULO 2: INTRODUCCIÓN Y ASENTAMIENTO DE LA CRUZ ROJA EN ESPAÑA	184
• Las primeras acciones	184
• En la guerra y en la paz	185
• La Guerra Civil española de 1936-1939	185
• Ante una posguerra difícil: nueva etapa y nuevos objetivos	187
• En los desastres naturales, las inundaciones y los accidentes	188
• La política de consecución de nuevos recursos económicos	188
• La mediación de la Cruz Roja a favor de las víctimas de la Segunda Guerra Mundial y del conflicto en Ifni y Sáhara	189
• Se reorganiza la Cruz Roja de la Juventud y se funda la Cruz Roja del Mar	189
• Un español, presidente de la Federación	190
• Diez años de cambios	191
CAPÍTULO 3: LA CRUZ ROJA EN BARCELONA	191
• El primer antecedente: la insurrección de Gracia, de 1870	191
• En un salón del Gran Teatre del Liceu: se funda la Asamblea de Barcelona	191
• La primera ambulancia sale hacia Girona	192
• El incidente de Terrassa	192
• Nuevas asambleas: la Cruz Roja se extiende por toda Cataluña	193
• En la época dorada del anarquismo	194
• Los años del desastre colonial	195
• La Semana Trágica de 1909	195
• La Huelga General Revolucionaria de 1917	197

• La Guerra de África: la fundación de la escuela de enfermeras y del hospital de la calle Dos de Maig de Barcelona	198
• En los lindes de la tragedia	199
• España en guerra: Cataluña, baluarte de la República	199
• Marcel Junod llega a Barcelona	200
• El doctor Morata viaja a la Ciudad Condal	201
• Sede de la Cruz Roja Internacional en la calle Llúria	202
• El Servicio de Búsquedas de Barcelona	203
• Visitas a las prisiones	204
• Barcelona, bombardeada	204
• El ejemplo de una asamblea: la Local de Mataró	204
• Posguerra: intercambio de prisioneros de la Segunda Guerra Mundial	206
• La imagen militarizada de la Cruz Roja	207
• Llega la democracia, también a la Cruz Roja	208
• La Cruz Roja barcelonesa actual	208
• Secretaría general	209
• Área de recursos económicos	209
• Área de actividades y servicios	209
• Área de recursos humanos	210
• Cruz Roja Juventud	212
• Área asistencial	212
• Área de comunicación y captación de fondos	213
• Área de cooperación internacional	213
• Gabinete de derechos humanos y centro de difusión del Derecho Internacional Humanitario	213
• El presente; el futuro	214

DIRECTORIO DE LA ASAMBLEA AUTONÓMICA, ASAMBLEAS PROVINCIALES, COMARCALES Y LOCALES EN CATALUÑA	215
---	------------

ANEXO DOCUMENTAL	221
-------------------------------	------------

1. Los Principios Fundamentales de la Cruz Roja	221
2. Primer llamamiento de la Cruz Roja en Barcelona (1 de agosto de 1872)	222
3. Acuerdo con la Generalitat de Catalunya (8 de diciembre de 1936)	223
4. Presidentes de la Cruz Roja en Barcelona	224

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA	224
----------------------------------	------------

PRÓLOGO

La Cruz Roja es desde hace mucho tiempo una institución de una gran tradición y de una gran solidez. Nació en una época difícil y turbulenta, después de la Revolución de Septiembre y en el año en que empezó la última guerra carlista. Todo el siglo XIX se caracterizó por guerras civiles e inestabilidad política e institucional. Pero al mismo tiempo nacieron algunas de las mejores congregaciones religiosas dedicadas a la enseñanza y a la gestión de los hospitales. La Cruz Roja par-

ticipó también en este esfuerzo pacificador y en el de atender a los ciudadanos y especialmente a los desvalidos. Ahora que se celebran los 125 años de su fundación hay que subrayar su trayectoria continuada, humanitaria y eficiente.

Deseo que la Cruz Roja de Barcelona y de Catalunya, que ha conseguido hacer crecer el voluntariado, pueda seguir una obra tan imprescindible para todos nosotros.

Jordi Pujol i Soley

President de la Generalitat de Catalunya

Este año celebramos el 125 aniversario del acto fundacional de la Cruz Roja Barcelona. Celebramos la presencia continuada y el trabajo de una institución que a lo largo de los años ha estado estrechamente ligada a la ciudad. Celebramos la calidad de un colectivo que forma parte de nuestra historia. Celebramos que la voluntad de Cruz Roja para encarar nuevos retos y para ser útil a la comunidad rejuvenece constantemente el espíritu de una organización centenaria.

Barcelona quiere a Cruz Roja por su labor en actos multitudinarios, por su presencia en las playas y en los bosques, por estar al lado de la gente mayor, de la infancia y de la juventud, por la tarea más silenciosa pero no menos importante con sectores sociales menos favorecidos, por contribuir a hacer de Barcelona una ciudad tolerante, solidaria e integradora.

La ciudad y Cruz Roja hace mucho tiempo que trabajan conjunta y sincronizadamente para lle-

gar cada vez más lejos en el alcance de estos objetivos. Barcelona es una ciudad plural, de realidades diversas. Grupos que necesitan y colectivos que ofrecen. Entre otros motivos, somos una ciudad porque muchos estamos pendientes de muchos. Y Cruz Roja sabe y ha sabido poner en contacto todas estas realidades en los diferentes momentos históricos de su vida como institución.

Nos hemos de congratular, pues, por estos 125 primeros años de vida de Cruz Roja Barcelona y porque su continuidad nos ayudará a abrir nuevas vías de esperanza, progreso y convivencia. Barcelona se suma así a una celebración que todos los ciudadanos y ciudadanas comparten, conscientes del valor y la necesidad de un trabajo que merece el reconocimiento de todos.

¡Por muchos años, Cruz Roja de Barcelona!

Pasqual Maragall i Mira
Alcalde de Barcelona

Cruz Roja cumple ahora 125 años de existencia en Barcelona. Se sintetiza en esta larga etapa la unión de muchas voluntades, compartiendo el objetivo expresado por Henry Dunant, tan legítimamente ambicioso, de paliar el sufrimiento ajeno allí donde se produjera.

El compromiso de los hombres y mujeres de Cruz Roja en Barcelona, durante todos estos años, queda evidenciado en las páginas de este libro. En él se muestra la inmensa labor realizada, hasta ahora, en favor de las víctimas de las más diversas circunstancias de adversidad, gracias al convencimiento solidario de voluntarios, socios y demás benefactores de nuestra Institución en Barcelona.

Al menos dos son los motivos para celebrar este aniversario. Uno es la destacada contribución de

la Asamblea de Barcelona a la consolidación de una convivencia basada en la igualdad y la tolerancia, a través de la práctica solidaria ejercida durante todo este tiempo. Y el otro, conmemorarlo, en las puertas del nuevo siglo, contando con una Asamblea consciente de su papel futuro y ampliando, día a día, su compromiso con enorme dinamismo.

La aplicación de la doctrina ética que contienen nuestros Principios –Humanidad, Imparcialidad, Neutralidad, Independencia, Carácter Voluntario, Unidad y Universalidad– es garantía permanente para el desarrollo de nuestra acción en pro de la dignificación de la vida de las personas. La trayectoria de Cruz Roja de Barcelona, desde su fundación hasta hoy, es un claro ejemplo de ello.

Juan Manuel Suárez del Toro Rivero
Presidente Cruz Roja Española

Muchas personas, a las que tengo en mi recuerdo, han contribuido a lo largo de los años a hacer de esta Cruz Roja en Cataluña una Institución fuerte y cercana al ciudadano.

Con motivo de la celebración de este 125 aniversario de la fundación de Cruz Roja en Barcelona y Lleida es justo recordar a quienes generosamente y en la medida de sus posibilidades ofrecieron años, días y horas de dedicación y entusiasmo altruista a la sociedad catalana.

Estas líneas van dedicadas a estas fidelidades.

A los presidentes y equipos directivos que fueron de las asambleas locales, provinciales y autonómicas de Cataluña, a los actuales y futuros directivos de Cruz Roja, a los profesionales de las diferentes áreas de gestión, a los socios, a los apreciados voluntarios y a toda persona que se

haya dedicado desde nuestra Institución, aunque fuere sólo un día, a la defensa de los derechos humanos, la atención a los grupos más vulnerables, al socorro y ayuda mutua, la cooperación al desarrollo, la formación de la juventud, así como a la promoción de la salud y la calidad de vida.

Estas líneas van dedicadas también a quienes desde miradores más o menos privilegiados tienen la atenta capacidad para escuchar lo que este mundo cambiante nos solicita a la puertas del siglo XXI.

La trayectoria de la Cruz Roja será reflejo de esas necesidades, y la responsabilidad de una conducción humanitaria de todos nosotros.

Un compromiso universal a compartir basado en el respeto, la protección de la persona humana, la paz y la tolerancia.

Marta Corachan Cuyàs

Presidenta e. f. de la Creu Roja en Catalunya

Pocas entidades existían en Barcelona, en el año 1872, pero menos son todavía las que persisten después de 125 años.

La Cruz Roja de Barcelona se siente orgullosa de ser pionera entre las entidades barcelonesas. Y todavía más, si en este aniversario se recuerda a los miles y miles de voluntarios que en el curso del tiempo han estado al servicio de sus conciudadanos.

Estos servicios han sido posibles gracias a las aportaciones de los socios que desde 1872 hasta ahora han ido dando apoyo a la Institución.

Cruz Roja colabora con los poderes públicos, pero también ha recibido ayudas necesarias para llevar a cabo los programas que la ciudadanía ha requerido en cada momento.

Una institución humanitaria y de voluntariado, como es la Cruz Roja, es de todos y todo el mundo ha contribuido.

Sirva este aniversario para agradecer, en nombre de la Cruz Roja de Barcelona, la solidaridad humana, moral y material de todos aquellos que la han hecho posible, y de manera muy especial a la Fundación Uriach que ha patrocinado la edición de este libro.

Pilar Ferran Hernández

Presidenta e. f. de la Cruz Roja en Barcelona

Josep Carles Clemente (Barcelona, 1935) está considerado una de las principales figuras de la investigación histórica española contemporánea, especializado en la renovación y puesta al día de los estudios sobre el carlismo, fundamentalmente, y sobre el movimiento humanitario en España.

Autor de más de treinta libros sobre historia, periodismo y sociología, destacan sus obras y estudios sobre aquel movimiento social decimonónico que el fue el carlismo:

Montejuria 76: encrucijada política (1976), *Historia del Carlismo Contemporáneo, 1935-1972* (1977), *Los orígenes del Carlismo* (1979), *Las guerras Carlistas* (1982), *Bases documentales del Carlismo y de las guerras civiles de los siglos XIX y XX, 2 vols.* (1985), *La guerra de los «matiners». 1845-49* (1978), *El Carlismo. Historia de una disidencia social. 1833-1976* (1990), *La Historia de sus textos: los carlistas* (1991), *Historia General del Carlismo* (1992), *El Carlismo en la España de Franco. Bases documentales* (1994), *Raros, heterodoxos, disidentes y viñetas del Carlismo* (1995).

Ultimamente se ha especializado en la investigación sobre el movimiento humanitario y, concretamente, en el de la Cruz Roja. Destacan, entre otros, *Historia de la Cruz Roja Española* (1986), *Qué es la Cruz Roja. De ayer a hoy: 1863-1989* (1987), *La Cruz Roja en el mundo de hoy* (1988), *El movimiento humanitario en la España de la*

Codificación Civil (1989), *La Cruz Roja en España* (1989), *Cruz Roja de la República Española: de la legalidad al exilio* (1991), *El árbol de la vida. La Cruz Roja en la Guerra Civil Española. 1936-1939* (1995), *130 años trabajando con lo más vulnerable* (1994), y *Historia de un compromiso. La Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja* (1985). *Antes los retos de futuro. Conversaciones con Mario Villarroel* (1995) y *Los masones. La apuesta de los Hijos de la Luz* (1996).

Ha obtenido el «Oscar de Oro de la Comunicación 1987, por su labor en el campo de la investigación histórico-militar, el premio «Ranking Internacional del Prestigio» 1987, a la mejor labor histórica del año y ha sido finalista en los premios «Espejo de España» 1989, del IV «Premio Comillas» 1991 y del premio de «Ensayo Anthrops» 1992.

El autor agradece muy sinceramente la colaboración recibida en la redacción de este libro por parte del equipo de dirección de la Cruz Roja de Barcelona que ha facilitado los datos, referencias y fotografías. Y muy especialmente la del secretario de la Cruz Roja de Barcelona y de Cataluña, Sr. Lluís Viñas Rexach quien, además de escribir el artículo de Introducción, ha coordinado la redacción de la última parte del capítulo III: la Cruz Roja de Barcelona en la actualidad.

El autor.

INTRODUCCIÓN: EL MARCO DE UN ANIVERSARIO

La Cruz Roja, que nació hace 135 años por voluntad libremente manifestada de un reducido colectivo de ciudadanos ginebrinos, a iniciativa de uno de ellos –Henry Dunant–, es una institución que se define por los principios que la inspiran: Humanidad, Imparcialidad, Neutralidad, Independencia, Carácter Voluntario, Unidad y Universalidad. Del análisis detallado de todos y cada uno de ellos se deduce, como consecuencia definitoria, que la Cruz Roja es una institución básicamente formada por personas voluntarias para ayudar al prójimo. Según la época, circunstancias y países, esta definición adquiere determinadas connotaciones y características, pero permanece siempre fiel a su esencia y razón de ser.

La Cruz Roja es una de las instituciones más carismáticas en todo el mundo, perteneciente a la que se viene en llamar sociedad civil, ya que es creada, mantenida y conformada por los ciudadanos que se adhieren a ella en un acto de libre decisión. Pero como sea que su razón de ser es de carácter exógeno, que no endógeno –es decir, que se justifica por lo que hace por los demás y no por ella misma–, adquiere la segunda característica básica de una entidad cívica: el servicio a la sociedad. Ahora bien, teniendo en cuenta que en las sociedades desarrolladas de nuestra época corresponde a la Administración pública, por definición y por las Cartas Constitucionales que las rigen, la realización de casi todos los servicios que la población necesita de carácter social, sanitario y de emergencias, la Cruz Roja, al igual que otras instituciones no gubernamentales, se convierte en colaboradora de los poderes públicos, debido a que no hay casi actividad en la que la Administración del Estado –en sus diferentes niveles– no tenga competencias.

Es en este marco en el que la Cruz Roja de Barcelona celebra en el transcurso del año 1997, y concretamente el día 3 de ju-

lio, el 125 aniversario de su creación. Unos pocos años antes de esa fecha fundacional, en el mes de julio de 1864, por una Real orden de Su Majestad la Reina Isabel II, se reconocía en España, la asociación que sería llamada poco tiempo después Cruz Roja Española, sólo unos meses más tarde del nacimiento, en Ginebra, de la Cruz Roja como Movimiento Internacional.

Un grupo de personas de la sociedad barcelonesa se reunía, bajo la presidencia del alcalde de la ciudad, Don Francesc Rius y Taullet, en el salón de descanso del Gran Teatre del Liceu, para aprobar la elección de la junta fundacional de una asociación benéfica y voluntaria, de socorro a las víctimas de la guerra y los desastres naturales. Ese fue el origen de la Cruz Roja en la ciudad de Barcelona. En los años siguientes la Institución fue arraigando en las ciudades y pueblos de la provincia, y creándose asambleas locales, la primera de ellas en Mataró, ese mismo año. En la ciudad de Lleida la Cruz Roja nació, también en 1872, aunque unos meses más tarde, en diciembre. En Tarragona no se constituye hasta el año 1895, y en Girona en 1899.

LA CRUZ ROJA INTERNACIONAL

La Cruz Roja tuvo su origen en la batalla de Solferino, Italia, en la segunda mitad del siglo pasado. El ginebrino Henry Dunant, viendo los desastres de aquella guerra, promovió un movimiento voluntario que ayudó y prestó los primeros socorros a los heridos y desasistidos, de forma neutral e imparcial. La Cruz Roja nació en un acto de guerra y sufrimiento, pero desde la paz y con la idea de ayudar al prójimo a cambio de nada.

Se escogieron como símbolo de la Sociedad de Socorros recientemente creada, los colores de la bandera suiza invertidos. La sede fue establecida en Ginebra y los estados que firmaron los primeros convenios fueron doce. Más tarde se extendió por todo el mundo. El organismo que dirige y controla la Cruz Roja es el Comité Internacional, y el movimiento que reúne a las sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja es la Federación Internacional.

La Cruz Roja vuelca su actividad en acciones de asistencia, prevención y prestación de primeros auxilios y atenciones sociales, y últimamente se ha dedicado a la defensa y promoción de los derechos humanos, lucha contra la marginación social, pero como es una institución voluntaria lo hace siempre con carácter subsidiario de la Administración pública, en sus vertientes sanitarias y sociales. Y si ésta es, básicamente, su acción en tiempo de paz, en situaciones bélicas o pre-bélicas, actúa como organismo intermediario y pacificador desde la neutralidad.

LA CRUZ ROJA ESPAÑOLA

España fue uno de los primeros estados que reconocieron el movimiento internacional de la Cruz Roja (1864), y fundó la correspondiente Sociedad Nacional, que debido a las carencias sanitarias de nuestro país en la segunda mitad del siglo pasado y principios del actual, se caracterizó por su actividad eminentemente sanitaria –hospitales, dispensarios, transporte sanitario, escuelas de enfermería y bancos de sangre-. A partir de la segunda mitad de este siglo, la Cruz Roja Española incorporó a su actividad aspectos relacionados con la promoción de la juventud, el auxilio en carretera, salvamento marítimo, bienestar social y enseñanza del socorrismo. Y en la década de los ochenta entró de lleno en sectores más comprometidos social y humanitariamente, como son la defensa de los derechos humanos, la atención a los refugiados políticos y extranjeros desplazados por razones de urgencia social, lucha contra las drogodependencias, y la ayuda, en general, a los marginados.

LA CRUZ ROJA EN CATALUÑA

La Cruz Roja se implanta en Cataluña en los primeros años de su creación en España (1872: Barcelona, Mataró y Lleida), creciendo y desarrollándose de forma pujante, hasta tal extremo que actualmente el conjunto de recursos humanos y materiales de la Cruz Roja en Cataluña representa una parte muy importante del total de la Cruz Roja Española.

Siguiendo la estructura del Estado español y de la vigente Constitución, existe en Cataluña desde el año 1981 la Asamblea Catalana de la Cruz Roja, corroborada y perfeccionada posteriormente por el actual Estatuto y Reglamento General Orgánico de la Cruz Roja Española, de 28 de abril de 1988 y 3 de febrero de 1989, respectivamente.

Las características diferenciadoras de la Cruz Roja en Cataluña, que se integran en una política continuada de procesos de cambio, son las siguientes:

- a) **AMPLIA ACTIVIDAD ASISTENCIAL:** 4 hospitales, un banco de sangre, una escuela universitaria de enfermería y de terapia ocupacional, 474 vehículos de transporte sanitario, 3 embarcaciones de salvamento a nivel mediterráneo, 100 lanchas motoras neumáticas de salvamento de intervención rápida.
  - b) **FUERTE PENETRACIÓN EN EL TEJIDO SOCIAL:** 88.000 socios colaboradores, 22.000 voluntarios y 119 asambleas locales en otros tantos municipios de Cataluña.
  - c) **EXTENSA COLABORACIÓN CON LAS ADMINISTRACIONES PÚBLICAS A TRAVÉS DE CONVENIOS:** Generalitat de Cataluña, diputaciones provinciales, ayuntamientos y consejos comarcales.
  - d) **DIVERSIFICADA RELACIÓN CON ORGANISMOS, INSTITUCIONES Y ORGANIZACIONES NO GUBERNAMENTALES:** clubes deportivos, entidades culturales, asociaciones y entidades de servicios, etc.
  - e) **PREPONDERANTE DEDICACIÓN A TEMAS RELACIONADOS CON EL BIENESTAR SOCIAL Y LA COOPERACIÓN INTERNACIONAL:** gestión de programas asistenciales en colaboración con la Administración.
  - f) **PIONERA ACTIVIDAD EN EL CAMPO DE LOS DERECHOS HUMANOS Y EN EL DERECHO INTERNACIONAL HUMANITARIO:** campañas de sensibilización, publicaciones, seminarios y conferencias.
  - g) **MODERNA GESTIÓN Y DIRECCIÓN, TANTO EN LA EJECUCIÓN DE PROGRAMAS COMO EN EL TRATAMIENTO DE LOS RECURSOS HUMANOS.**
- Precisamente la Cruz Roja de Barcelona, por su importancia en el número de recursos materiales y humanos ha sido el factor catalizador e impulsor del establecimiento de un adecuado nivel de profesionalismo en la gestión de la Cruz Roja en Cataluña. Especialmente en los últimos diez años se ha crecido espectacularmente en gestión gracias al ponderado equilibrio entre elementos técnicos y voluntarios. Los profesionales han coordinado la labor de miles de voluntarios que en el entramado de esta sincronía han producido una gestión altamente cualificada. El llamado «modelo Barcelona» ha sido extrapolado, en la medida que las circunstancias lo han permitido, a la Cruz Roja Cataluña.
- Desarrollamos a continuación, con un poco de detenimiento, cada una de estas características.
- a) **ACTIVIDAD SANITARIA**
- En Cataluña la Cruz Roja posee y dirige 4 centros hospitalarios, uno de ellos, el de Barcelona, con más de 75 años de historia y con un gran nivel de medicina quirúrgica y ambulatoria. Desde hace 5 años ha entrado en un plan de viabilidad –puesto que se encontraba en una situación crítica de gestión que le ha permitido, no sin esfuerzo, situarse en un nivel de equilibrio económico-. Su futuro es esperanzador y está en proceso de redefinición, dentro del marco hospitalario de Barcelona. Necesita una importante inversión económica.
- El otro hospital en el área de Barcelona –en l’ Hospitalet de Llobregat– es un centro muy apreciado por su actividad de

referencia en el sector social y urbano en el que está inmerso, y que hace cuatro años ha entrado en una nueva fase de gestión al constituirse en Consorcio, en el que participan la Generalitat de Cataluña y la propia Institución.

El tercer centro hospitalario es el de Tarragona, actualmente en actividad sanitaria suspendida después de un proceso de regulación total de empleo debido a las grandes pérdidas acumuladas. Su futuro, en esta fecha, es una incógnita.

Por último, el hospital de Lleida, el más pequeño de los cuatro, ha redefinido su actividad como centro de larga estancia y tratamientos ambulatorios.

En cuanto al transporte sanitario, de gran volumen e implantación en el territorio, está actualmente en revisión y sometido a un ambicioso plan de viabilidad para adaptarlo a la legislación vigente y a las nuevas normas de contratación del sector público.

La Cruz Roja en Cataluña cuenta con un banco de sangre en Barcelona, de gran nivel técnico y profesional, con 35.000 donaciones altruistas anuales. Se fundó en el año 1962.

La escuela universitaria y las actividades de prevención y socorro tienen un excelente nivel de gestión.

b) FUERTE PENETRACIÓN EN EL TEJIDO SOCIAL

A pesar de la cifra que hemos dado en el enunciado de este apartado, somos conscientes de que por el volumen de población de Cataluña y por las características de desarrollo social de nuestro país, hemos de crecer mucho más, y nuestro techo de crecimiento está aún lejano. A pesar de ello, somos la organización no gubernamental de carácter humanitario, altruista y benéfico-asistencial con más número de socios y voluntarios. Pero esto no nos satisface, y estamos empeñados en conseguir un apoyo social todavía más amplio. Y este crecimiento lo deseamos, no únicamente a niveles individuales, sino colectivos. Es decir, pretendemos crecer en unidades asociativas y aumentar también las 119 asambleas locales, constituidas en otros tantos municipios de Cataluña.

c) EXTENSA COLABORACIÓN CON LAS ADMINISTRACIONES PÚBLICAS A TRAVÉS DE CONVENIOS

Aun respetando en su integridad los principios de independencia administrativa y neutralidad política de nuestra Institución, nos interesa y fomentamos la colaboración estrecha con la Administración pública en sus diferentes niveles. En primer lugar porque por definición somos subsidiarios y colaboradores del Estado en el servicio a la comunidad, y en segundo lugar porque realizamos actividades de ayuda y socorro a la población. Por ello debemos recibir subvenciones y contraprestaciones económicas, y las recibimos. Pero aquí, en Cataluña, nuestra Institución se ha preocupado de una manera muy especial de formalizar por escrito este tipo de colaboraciones a través de convenios y conciertos.

En la actualidad mantenemos un convenio-marco con la Generalitat de Cataluña, y varios conciertos con los distintos departamentos y direcciones generales; también tenemos convenios escritos con las cuatro diputaciones provinciales y 160 convenios con municipios. Esta política nos da garantía de continuidad en nuestra gestión, nos asegura una fuente estable de financiación y corrobora y ampara la seriedad de nuestras actividades.

La Cruz Roja de Barcelona mantiene con el Ayuntamiento un convenio de colaboración que abarca un amplio espectro de actuaciones en el campo social y de voluntariado.

d) DIVERSIFICADA RELACIÓN CON ORGANISMOS, INSTITUCIONES Y ORGANIZACIONES NO GUBERNAMENTALES

En la misma línea del apartado anterior, mantenemos estrecha relación con las entidades sociales de nuestro entorno, con las que colaboramos en la organización conjunta de actividades, o simplemente nos relacionamos con ellas con intercambio de información. Y todo ello con un fin concreto: dar un mejor servicio a la comunidad.

Y como ejemplo de ello podríamos citar los convenios de colaboración con las universidades para la organización de los seminarios de Derecho Internacional Humanitario; o el convenio con la Asociación Catalana de Ayuda al Refugiado, Colegio de Abogados y Ayuntamiento de Barcelona, para la atención a extranjeros y desplazados; o el Convenio con la Concesionaria de Autopistas del Mediterráneo para facilitar el servicio en ese sector; o el Convenio con el Real Automóvil Club de Catalunya, para la asistencia a sus afiliados; o los Convenios con las entidades deportivas y asociaciones culturales o vecinales para asistencias de prevención y traslados de emergencias, etc.

e) PREPONDERANTE DEDICACIÓN A TEMAS RELACIONADOS CON EL BIENESTAR SOCIAL Y LA COOPERACIÓN INTERNACIONAL

Es en este apartado donde quizás de una manera más fehaciente se demuestra el intenso y renovador proceso de cambio de la Cruz Roja en España y más concretamente en Cataluña, siendo en nuestro país la Cruz Roja de Barcelona la que ha actuado de motor y locomotora, pues de una dedicación casi exclusiva a temas asistenciales y de socorro y emergencias, hemos pasado a dedicarnos preponderantemente a la política cotidiana del bienestar social.

Nos han ayudado a ello la rápida y sensible comprensión de las administraciones públicas, que han dedicado esfuerzos y presupuestos a las Organizaciones No Gubernamentales, –entre ellas la Cruz Roja– para que complementen y en muchos casos amplíen sus carencias de actuación en el terreno social. Y es así que, de unos pocos años a esta parte, estamos metidos de lleno en la ayuda a la tercera edad a través de residencias asistidas, acompañamientos a través de voluntarios, ayudas técnicas –como pueden ser las teleasistencias, transporte de disminuidos, reinserción de jóvenes desarraigados,

campañas de prevención y tratamiento de toxicomanías, acompañamiento y atención psicológica a afectados por el SIDA, etc.

Cabe hacer especial mención a la importante subvención económica que recibimos del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, con cargo al 0,52% del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas para programas sociales. Pero también son importantes las subvenciones, en este campo, de los ayuntamientos.

Y como una derivación en el campo del bienestar social nos hemos dedicado últimamente a la política de promoción y difusión de la mejora ambiental, con campañas de difusión a través de los medios de comunicación y en programas de promoción escolar.

Un fuerte y novedoso impulso de nuestra acción humanitaria hacia los demás en los últimos años ha sido nuestra irrupción en el campo de la cooperación internacional con proyectos y campañas de ayudas puntuales y de desarrollo en países, principalmente de África y América del Sur.

f) PIONERA ACTIVIDAD EN EL CAMPO DE LOS DERECHOS HUMANOS Y EN EL DERECHO INTERNACIONAL HUMANITARIO

Es esta actividad, también una de las señas de identidad en el proceso de cambio de la Cruz Roja de Barcelona primero, y de la Cruz Roja de Cataluña después, puesto que nos hemos dedicado a ella con especial empeño desde hace más de 14 años. Ha sido una labor fecunda que ha plasmado su actuación desde el plano doctrinal, a través de seminarios, conferencias y publicaciones, hasta la ejecución concreta de campañas como las de la infancia maltratada, el absentismo escolar, víctimas de las guerras, etc.

g) MODERNA GESTIÓN Y DIRECCIÓN, TANTO EN LA EJECUCIÓN DE PROGRAMAS COMO EN EL TRATAMIENTO DE LOS RECURSOS HUMANOS

Esta última característica es, sin duda alguna, la que marca definitivamente el proceso de cambio de la Cruz Roja, y que puede sintetizarse en estos cuatro aspectos:

- * Democratización
- * Desuniformización
- * Definición
- * Dinamización

DEMOCRATIZACIÓN

Durante más de cuarenta años la Cruz Roja en España se venía rigiendo por unas normas muy estatilizadas y poco participativas. Con el advenimiento de la democracia, nuestra Institución se sumó al carro de la modernidad, y no sin esfuerzo y valentía, fue capaz, hace unos años, de abrirse, de forma irreversible, a la participación y a la democratización de sus estructuras. Todo ello se plasmó en un nuevo Estatuto, aprobado por la Cruz Roja Internacional y el propio Go-

bierno español, y por un nuevo Reglamento General Orgánico. A partir de ese momento, son los propios socios de la Institución y los voluntarios quienes, a través de sus órganos de participación, gobiernan y dirigen la Cruz Roja.

DESUNIFORMIZACIÓN

Por la fuerte implantación de la Cruz Roja en España en el sector del socorro y la emergencia, y por la colaboración en la misma de voluntarios en prestación de su servicio militar que el Ministerio de Defensa cedía a la Institución, ésta poseía un arraigado carácter paramilitar en su uniformidad, que no respondía ni a su realidad ni a su esencia. Fue laborioso y delicado realizar el cambio a la modernidad; sustituir los antiguos uniformes por otros, adaptados a las necesidades de la época, y cambiar viejas actitudes por un talante moderno y conciliador. Todo esto se hizo, y se hizo bien, sin traumas y con delicadeza.

DEFINICIÓN

Siguiendo los nuevos Estatutos y el nuevo Reglamento de la Institución, sin cambiar su razón de ser ni sus Principios Fundamentales, se ha redefinido la Cruz Roja en nuestro país:

Dentro del campo asistencial, que es competencia de las administraciones públicas, se ha modernizado y se están haciendo esfuerzos por integrarlo en el sector público de la sanidad, sin abandonar las señas de identidad propias de la Institución.

Mantenemos y promocionamos nuestra presencia en el sector del socorro y la emergencia, que es conatural con nuestra razón de ser y origen fundacional.

Tendemos, en intención y afán, hacia el campo del bienestar social, porque es ahí donde, en una sociedad desarrollada como la nuestra, se detectan aún las mayores carencias.

DINAMIZACIÓN

De una Cruz Roja muy anclada en sus tradiciones y en ciertos estereotipos sociales, hemos pasado a una Institución inmersa en la sociedad actual, potente por los recursos humanos que la integran, dinámica por sus programas y planes de actuación, y respetada por el alto grado de adecuación social e integración al que ha llegado.

Y como ejemplo de ello sirva de muestra únicamente uno de los muchos programas novedosos de promoción del voluntariado, difusión de imagen y captación de recursos económicos; nos referimos a las campañas de publicidad en televisión patrocinadas por instituciones y empresas, que desde hace diez

años se realizan anualmente en Cataluña, dirigidas por el equipo técnico de la Cruz Roja de Barcelona.

CONCLUSIÓN: NUESTRA RAZÓN DE SER

En una sociedad como la nuestra, donde la Administración, en sus diferentes niveles, tiene la responsabilidad de atender a las necesidades sanitarias y sociales, parece que no sea necesaria la existencia de la Cruz Roja, al menos en tiempo de paz, ya que sí quedaría justificada en los conflictos bélicos o en las grandes emergencias, pero no es así. La sociedad necesita, y solicita, nuestra permanencia como Institución voluntaria, preparada siempre para cualquier emergencia y con capacidad de respuesta e intervención inmediata y desde planteamientos neutrales e independientes. Pero además, hay muchos programas y necesidades que precisan de una Institución como la nuestra para poder ser ejecutados y cubiertos desde una óptica estrictamente humanitaria y voluntaria, como pueden ser: la atención a los refugiados, la prevención de toxicomanías, la promoción de la donación de sangre, la defensa de los derechos humanos y nuestra inserción dentro del mundo de la marginación social, la promoción de la juventud para hacerla crecer en humanidad, ayuda al prójimo y defensa de la naturaleza, así como la cooperación internacional.

Por todo ello estamos en el servicio activo a la comunidad; por todo ello lo estuvimos hace 125 años en Barcelona y por todo ello seguiremos estándolo en el futuro con la ayuda de la misma sociedad a la que pretendemos servir.

Lluís R. Viñas Rexach
Secretario General
de Cruz Roja de Barcelona y Catalunya

CAPÍTULO 1 TODO EMPEZÓ EN GINEBRA

LOS MOMENTOS FUNDACIONALES

Durante los días 26 al 29 de octubre de 1863 se celebró en Ginebra la primera Conferencia Internacional para la constitución de las «Sociedades Internacionales y Permanentes de Socorro para los Militares Heridos en Tiempo de Guerra», denominación que al cabo del tiempo pasaría a ser la de «Cruz Roja».

La convocatoria la realizó el «Comité Internacional de Socorro para los Militares Heridos», con sede en Ginebra, núcleo fundador de este movimiento humanitario. El Comité, denominado «de los Cinco», recibió de España una de las primeras inscripciones extranjeras. A esta I Conferencia asistieron dieciocho delegados oficiales, en representación de catorce gobiernos; seis delegados de diversas asociaciones; siete

personalidades, junto con los cinco miembros del citado Comité ginebrino. La delegación española estuvo representada por Joaquín Agulló y Remón, conde de Ripalda, en nombre de la Orden de San Juan de Jerusalén, y por Nicasio Landa y Álvarez de Carballo, médico mayor de Sanidad Militar, en representación del Ministerio de la Guerra.

España y los estados alemanes depositaron los importantes acuerdos de esta Conferencia bajo los auspicios de la Orden de San Juan de Jerusalén, para que esa asociación fuese la base de su formación en sus respectivos territorios.

Estos importantes acuerdos –nueve resoluciones y tres recomendaciones– son los siguientes:¹

«La Conferencia Internacional, deseosa de acudir en ayuda de los heridos, en el caso de que los servicios sanitarios sean insuficientes, adopta las Resoluciones siguientes:

1. *Existe en cada país un Comité cuyo objetivo es concurrir en tiempo de guerra, si tiene lugar, por todos los medios posibles, al servicio de la sanidad de los ejércitos. Este Comité se organiza a sí mismo de la manera que le parezca más útil y conveniente.*
2. *Pueden formarse dependiendo de la Dirección General cuantas secciones se quieran para secundar la acción del Comité.*
3. *Cada Comité debe ponerse en contacto con el Gobierno de su país para que su oferta de servicio sea aceptada en caso de necesidad.*
4. *En tiempo de paz, los Comités y sus secciones se ocuparán de tener los medios necesarios para ser verdaderamente útiles en tiempo de guerra, especialmente preparando socorros, materiales de todo tipo y tratando de formar e instruir a enfermeras voluntarias.*
5. *En caso de guerra, los Comités de las naciones beligerantes prestarán en la medida de sus recursos los socorros a sus ejércitos respectivos. Organizarán y pondrán en actividad a las enfermeras voluntarias y dispondrán de acuerdo con las autoridades militares, de los locales necesarios para la atención de los heridos. Podrán solicitar la ayuda de Comités que pertenezcan a las naciones neutrales.*
6. *Bajo la llamada o el consentimiento de la autoridad militar, los Comités enviarán a los enfermeros voluntarios al campo de batalla. Ellos quedarán bajo la dirección de los jefes militares.*
7. *Los enfermeros voluntarios cuya misión está al servicio de la Armada deben estar provistos por sus respectivos Comités de todo lo necesario para cumplir su labor.*

1. Archivo Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja: *Après le Congrès de Genève*. Cartas de J. H. Dunant y de Gustave Moynier, de 18 de febrero de 1865.

8. *Los Comités y las secciones de los distintos países pueden reunirse en congresos internacionales para comunicarse sus experiencias y ponerse de acuerdo sobre las medidas que puedan adoptarse en interés de la obra.*
9. *El intercambio de comunicaciones entre los Comités de distintos países se hace provisionalmente a través del Comité de Ginebra.*

Las recomendaciones son las siguientes:

- * *Que los Gobiernos acuerden su protección a los Comités de Socorro que se formen y faciliten su trabajo todo cuanto sea posible.*
- * *Que en tiempo de guerra sea proclamada la neutralidad de las ambulancias y de los hospitales y que sea admitida de la forma más completa para el personal sanitario oficial, para los enfermeros voluntarios, para los ciudadanos que acuden en socorro de los heridos y para los propios heridos.*
- * *Y que un signo distintivo idéntico sea admitido por los cuerpos sanitarios de todos los ejércitos, o por lo menos a todos los que estén adscritos al servicio sanitario. Que una bandera idéntica sea adoptada en todos los países para las ambulancias y los hospitales.»*

De estas Recomendaciones, la tercera en concreto, salió el actual distintivo o emblema del movimiento humanitario: una cruz roja sobre fondo blanco. Se eligió precisamente éste como homenaje a Suiza, cuna de la Cruz Roja, cuya bandera es la misma que la del emblema, pero con los colores cambiados. En 1876 surgió un segundo emblema. Durante la guerra ruso-turca el Gobierno otomano propuso una «media luna roja» en vez de la «cruz roja», alegando motivos religiosos. El Comité de Ginebra aceptó este segundo emblema con el ánimo de colaborar y sumar esfuerzos.

Pero lo que realmente interesa en un conflicto bélico es la *utilización del emblema*. Su uso puede ser de dos clases: protector e indicativo.

El emblema protector tiene como finalidad señalar y proteger, en caso de conflicto armado, al personal, las unidades, los medios de transporte sanitario, incluido el respectivo material, así como al personal religioso y su respectivo material.

El emblema indicativo significa que determinadas personas o bienes tienen relación con Cruz Roja. Se reserva exclusivamente a las instituciones de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.

De hecho, se trata de un único y mismo emblema, que puede ser objeto de dos usos diferentes: indicación de la protección estipulada en el Derecho Internacional Humanitario o indicación de la relación con el movimiento de la Cruz Roja o la Media Luna Roja.

Las normas citadas señalan que se utilizará el emblema de tal manera que *nada pueda debilitar el debido respeto ni man-*

illar su dignidad. Asimismo, no sólo se prohíben los abusos, sino también la mala utilización, no relacionándose el emblema, por ejemplo, con actividades de signo político, comercial, etc.

El siguiente momento importante de la Cruz Roja fue el de la aprobación y firma del *Primer Convenio de Ginebra*. En ese momento también hubo representación española en la persona del diplomático José Heriberto García de Quevedo, enviado por el Gobierno español para adherirse a los acuerdos de esta reunión, que pasó a la historia, un 22 de agosto de 1864, con el nombre de Conferencia Diplomática de Ginebra.

El texto firmado al final de la Conferencia constituye el primer documento internacional de importancia en el campo del Derecho Humanitario. Aunque siempre fue conocido como *l Convenio de Ginebra*, su título fue el de «*Convenio Internacional para mejorar la suerte de los militares heridos en campaña*»

Los comités –que más adelante se denominarían oficialmente sociedades nacionales– creados en los distintos países resultas de esta Conferencia recibieron un notable impulso y autoridad al publicarse y darse a conocer mundialmente el Convenio, si bien éste no se refería a ellos directamente.

LAS TRES CARAS DE LA CRUZ ROJA: EL COMITÉ INTERNACIONAL (CICR), LA FEDERACIÓN Y LAS SOCIEDADES NACIONALES

La Cruz Roja actual consta de tres caras, cada una con sus propias peculiaridades y con autonomía de funcionamiento.

En primer lugar, el Comité Internacional de la Cruz Roja (CICR), heredero de aquel «Comité de los Cinco» fundador en Ginebra del gran movimiento humanitario. En segundo lugar, la Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, fundada en 1919 y que constituye una federación mundial de los 169 comités o sociedades nacionales, y en tercer lugar, las citadas sociedades nacionales distribuidas por todo el mundo y cuyos miembros ascienden a 250 millones de personas.

Estas tres ramas reunidas constituyen lo que conocemos como *Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja*, cuyos estatutos fueron aprobados en *La Haya* en 1928 y revisados en 1952. Este organismo fue el que intervino en la guerra civil española, a través de alguno de sus tres elementos constitutivos.

A la hora de aplicar y definir el término *Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja*, no siempre se expresa lo mismo. Es un término que no llega con claridad al exterior. Y, sin embargo, el nombre tiene un sentido real a los ojos del público, de los gobiernos y de los propios miembros de la Cruz Roja, que va mucho más allá de su simple significado semántico. Pone de manifiesto lo que, para muchos, constituye la cualidad más característica de la Cruz Roja: su carácter internacional, carácter que en el fu-

turo podría acentuarse más de lo que se ha hecho en el pasado.

Pero lo que ahora nos interesa conocer es cómo surgieron y cómo funcionan estas tres ramas de la Cruz Roja, es decir, la Federación, el Comité Internacional (CCR) y las Sociedades Nacionales.²

En cuanto a la Federación hemos visto que nació como consecuencia de la Primera Guerra Mundial, conflicto que dejó gran parte de Europa en ruinas. Se perdieron las cosechas, se derrumbaron las economías y la inflación adoptó un ritmo desenfadado. Las epidemias de enfermedades que se consideraban desaparecidas, debido a los progresos en materia de higiene, irrumpieron de nuevo: la gripe causó más muertes que la guerra, el tifus y el cólera se extendieron, la pobreza y la malnutrición ocasionaron la tuberculosis.

Naciones enteras se encontraron en el caso de no poder hacer frente a las condiciones caóticas. Fue precisa una gigantesca acción de socorro que habría que organizar sin tener en cuenta las divergencias políticas ni las fronteras nacionales.

Las necesidades eran mucho mayores que los medios disponibles para satisfacerlas. Muchas organizaciones, grupos, misiones y particulares entraron en acción, entre ellas, de manera destacada, el Comité Internacional de la Cruz Roja (CICR). A lo largo de los cuatro años que había durado el conflicto, el CICR había facilitado ayuda material, servicio de correspondencia y cuanto le era posible para servicios de búsqueda durante el caos de la guerra.

Paradójicamente, el final de ésta supuso redoblar los esfuerzos. La repatriación de los prisioneros, la reunión de las familias, la asistencia a los enfermos y heridos y la búsqueda de las personas desaparecidas, constituyeron las principales tareas del CICR.

Las sociedades nacionales de la Cruz Roja, por un lado, habían participado considerablemente en la ayuda durante el conflicto, la mayoría de ellas dentro de sus propios países. Pero después del armisticio de noviembre de 1918, no tardaron en darse cuenta de los grandes cambios ocurridos en el mundo.

Las sociedades nacionales habían crecido en dimensiones, estructura y ámbito de acción; también habían adquirido experiencia. Para dar un solo ejemplo, el número de miembros de la Cruz Roja Americana había pasado de 300.000 al comienzo de las hostilidades, a 28 millones en 1918. Las sociedades estaban deseosas de consolidar lo ganado. Es más, en varias capitales se concretó el deseo de unirse para hacer frente a los problemas.

2. Para la información y posterior redacción de esta parte del capítulo sobre los orígenes, estructura orgánica y organización de las tres ramas de la Cruz Roja –Federación, CICR y sociedades nacionales– nos hemos basado fundamentalmente en: *Manual del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja*. Decimotercera edición. Ginebra, 1994. Y en la revista *Cruz Roja Española*, número extraordinario de 1984, 2 vols.: «La Cruz Roja y la Media Luna Roja en el mundo de hoy». Madrid

La idea de una asociación o federación tomó forma, inicialmente, en las sociedades de Francia, Gran Bretaña, Italia, Japón y Estados Unidos.

Todo concurría a llevarla a la práctica. Cuando los países no se habían recuperado todavía del asombro ocasionado por las enormes proporciones del desastre, y antes de que las barreras nacionalistas pudieran establecerse de nuevo, un ciudadano norteamericano, Henry Pomeroy Davison, banquero autodidacta nacido en Pensilvania, aprovechó la oportunidad.

Woodrow Wilson, presidente de los Estados Unidos durante la I Guerra Mundial, había designado a Davison como jefe del Consejo de Guerra, que reunió y gastó unos 325 millones de dólares estadounidenses en favor de las víctimas del conflicto armado. Durante el mismo, Davison había dirigido operaciones de socorro en Bélgica. Así pues, estaba bien situado para saber cómo trabajaban las sociedades europeas y cuáles eran sus esperanzas para el futuro.

Visto desde una perspectiva actual, Davison aparece como un hombre que reunía todas las condiciones para fundar una federación de sociedades de la Cruz Roja y la Media Luna Roja destinada a coordinar las acciones internacionales. Y lo logró.

Con la aprobación de la ONU de entonces –la Sociedad de Naciones– la nueva organización, la Liga de Sociedades de la Cruz Roja, hoy denominada Federación, se constituyó debidamente el 5 de mayo de 1919, con sus Estatutos y con 15 sociedades nacionales como miembros. En mayo de 1920, el *Boletín* de la Federación podía anunciar un número de miembros que había alcanzado la cifra de 31 sociedades nacionales.

La nueva asociación no tuvo que esperar mucho para entrar en acción. En Europa Occidental ganaba terreno la amenaza de una epidemia de tifus como consecuencia del flujo masivo de refugiados y de ex-prisioneros de guerra en Polonia.

En 1919 llegaron, a Ginebra llamamientos urgentes de Polonia: si no se pone término a esta epidemia no sólo nos matará a todos nosotros, decían, sino que invadirá Europa y pasará más allá.

La inexperta Federación, con Davison al frente, envió una misión a Polonia el 14 de agosto de 1919, para estudiar la forma de evitar la expansión del tifus por Europa.

De regreso el 19 de septiembre, la misión publicó un informe en el que se señalaba la forma de proceder a un esfuerzo de socorros en el que participasen otras muchas organizaciones gubernamentales y de voluntarios. Esto dio ocasión a que los pioneros de la Cruz Roja descubrieran que una organización humanitaria no puede asumir las responsabilidades de las autoridades públicas de salud.

La misión y las operaciones de socorro que siguieron establecieron un modelo para la acción que podemos considerar

ahora como prototipo de la iniciativa del trabajo voluntario que caracteriza la labor de la Cruz Roja.

Davison siempre insistió en que la Cruz Roja estaba obligada a actuar ante el sufrimiento humano, así como en la necesidad de conservar la neutralidad política para llevar a cabo esta tarea. En una cena ofrecida en su honor, el 17 de abril de 1920, Davison dijo lo siguiente a sus homenajeadores: *«Una de las condiciones sobre las que deberemos insistir al llevar a cabo nuestra labor, es que se elimine la política»*. Pocos meses después murió de repente, sin saber cuán proféticas serían sus palabras.

Entre 1921 y 1923, el hambre invadió la cuenca del Volga, en la URSS, en la región de los Urales y Ucrania. Nadie estaba más calificado para pedir ayuda que el hombre que había conocido el hambre en Bélgica durante la ocupación: el nuevo secretario general de la Federación, el doctor René Sand.

Según dijo el doctor Sand al mundo, si la ayuda llegaba a tiempo, podían salvarse veinte millones de personas. Pero las objeciones de índole política que escuchaba el secretario general de la Federación tenían una respuesta: negar ayuda a personas desesperadamente necesitadas, porque uno no está de acuerdo con su gobierno, sería actuar de manera inhumana y ciega. Equivaldría a condenar también a niños demasiado jóvenes para tener cualquier ideología política: ¿estábamos dispuestos a echarnos ese peso en nuestras conciencias?

La Cruz Roja lanzó la señal de alarma: aunque no proporcionó la principal parte de la ayuda que no se tardó en enviar a las víctimas del hambre, la Federación coordinó la operación de socorro cuando empezó a recibirse apoyo. En 1923 lo peor había pasado.

Ese mismo año un terremoto devastó parte del Japón. La Federación pidió a sus sociedades nacionales miembros que aportaran su generosa contribución para establecer un fondo de socorro. Pero esta vez añadió que las misiones no eran necesarias, ya que la buena organización de la Cruz Roja japonesa le permitiría perfectamente encargarse de las operaciones en apoyo de los esfuerzos gubernamentales.

Varios gobiernos, entre ellos los de Australia, Canadá, Gran Bretaña, Suecia y la URSS, entregaron a sus respectivas sociedades nacionales considerables contribuciones para el Japón. La URSS sola dio 200.000 rublos de oro. De la sección filipina de la Cruz Roja americana llegaron 14 cocinas de campaña y 63 enfermeras diplomadas, y de la Cruz Roja China, más trabajadores de socorro y suministros.

Por un informe publicado en 1924, sabemos que la Cruz Roja japonesa actuó de manera tan encomiable que la Federación estimó que podía servir de ejemplo a otros países expuestos a catástrofes. En toda la zona siniestrada se estableció, en un tiempo mínimo, una red de centros de ayuda instalados en edificios utilizables que habían sobrevivido al temblor de tierra y rápidamente improvisados en barracas de madera. Se procuró aislar a las personas aquejadas de enfermedades contagiosas y se prestó particular atención a las mujeres encinta.

De todo el mundo llegaron donativos muy importantes. En el informe no se establecen las cifras, pero se menciona que la Comisión Mixta CICR-Federación y 17 sociedades nacionales aportaron contribuciones particularmente generosas.

El personal y los voluntarios de la incipiente Federación estaban convencidos, y con razón, de que los gobiernos se mostrarían reacios a establecer leyes o normas sanitarias hasta que sectores importantes de la población estuvieran suficientemente instruidos para reclamarlas. La Secretaría pasó rápidamente a ser algo más que una organización que facilitaba directamente servicios de salud. Pronto estimó que su función más útil estaba en actuar de iniciadora, propagandista y asesora de sus sociedades miembros, las cuales, a su vez, servían de consejeras de salud en sus propios países.

El reconocimiento de la importancia de la función y de la condición de la Federación en la esfera de la salud se produjo muy pronto, en respuesta a una petición formulada por la Conferencia de la Unión Internacional para Combatir la Tuberculosis, celebrada en Londres. La Secretaría contrató los servicios de un grupo de especialistas para que realizasen un estudio intensivo sobre la manera de luchar contra una enfermedad que, a comienzo del decenio de 1920, era una de las mayores causas de fallecimiento entre las personas de todas las edades.

Por supuesto, la tuberculosis no era la única epidemia que hacía estragos en el período que siguió inmediatamente a la I Guerra Mundial. Las enfermedades venéreas ganaban rápidamente el terreno, y el tifus, aunque se había evitado una epidemia, seguía siendo una amenaza. El hecho que no invadiese Europa Occidental en proporciones desastrosas puede decirse que se debe, en gran parte, a la propaganda de la Cruz Roja en favor de la limpieza, las medidas profilácticas y la higiene personal.

En un informe-circular sobre las actividades, preparado a comienzos del decenio de 1920, se dice que la Federación ofrece más de 1.500 folletos en 17 idiomas, reunidos en álbumes *«para hacer más fácil su lectura y rápido examen»*. Incluso entonces, la Federación apreciaba el potencial de la comunicación por medios audiovisuales, que en aquellos días equivalían a películas mudas, por considerar que *«este método es más apropiado para despertar la imaginación y dejar una impresión más duradera que las simples charlas»*. La Secretaría de la Federación, que no contaba aún diez años de existencia, anunciaba con orgullo que podía facilitar 90 películas publicitarias sobre higiene.

Si bien todo esto suena sospechosamente más actual de lo que se suele pensar que es el pasado, señalemos también que los pioneros de la Federación desarrollaron un programa cuya finalidad era *«preparar modelos de charlas y modelos de folletos para ser utilizados a nivel local»*, y enviar en misión a miembros del personal con experiencia en la esfera de la higiene y la salud.

La Cruz Roja de la Juventud empezó a desarrollarse durante la I Guerra Mundial, en particular en los Estados Unidos.

La Federación, consciente de que se puede muy bien motivar a los jóvenes voluntarios del presente para que se conviertan mañana en dirigentes de la Cruz Roja, confirmaron esta idea aprobando una resolución, según la cual *«cada sociedad nacional deberá declarar como objetivo de su Sección de la Juventud inculcar a los niños el ideal de la paz, cuidar su salud, enseñarles a comprender los deberes de la solidaridad humana y cívica»*.

En términos prácticos, una de las cosas que este enfoque significaba era que los niños tomaran conciencia de los sufrimientos de los otros y ofrecieran artículos necesarios en los hospitales, así como prendas de vestir para los refugiados durante la Primera Guerra Mundial, y material escolar, juguetes y artículos de higiene personal para niños de otros países una vez instaurada la paz.

En muchos países se fomentó enérgicamente la noción de autosuficiencia: en Bulgaria, por ejemplo, la Cruz Roja de la Juventud organizó jornadas de trabajo en las que los estudiantes lavaban las ventanas de las escuelas, limpiaban el recinto de las mismas, sacaban los escombros y desechos de los ríos, ayudaban a rehabilitar los parques públicos, etc.

En Checoslovaquia, el trabajo se centró en la rehabilitación de huertas escolares como medio de hacer cambiar los hábitos alimentarios de la población, ya que la dieta tradicional no incluía gran cantidad de vegetales frescos. Se dice que los jóvenes de la Cruz Roja contribuyeron a cambiar estos hábitos.

Sus primeros años de existencia fueron para la Federación un período de aprendizaje activo. Esos días sirvieron de base para los turbulentos años que vendrían después, iniciados con la Guerra Civil española y, más tarde, acabados con la Segunda Guerra Mundial.

Ya hemos visto, pues, cuáles fueron los años fundacionales de la Federación. Falta por saber ahora cuál es su estructura interna, así como sus funciones y cometidos.

La Federación, fundada como hemos visto en Francia el 5 de mayo de 1919, es la Federación Internacional de Sociedades Nacionales de la Cruz Roja y la Media Luna Roja, y está dotada de personalidad jurídica como institución organizada corporativamente. Es una organización humanitaria independiente que no tiene carácter gubernamental, político, racial ni confesional. Comparte con el CICR el lema común de la Cruz Roja, *«Inter Armas Caritas»*, al que se ha añadido un segundo, *«Per Humanitatem ad Pacem»*, por considerar que unidos reflejan los ideales del movimiento en su conjunto.

La Federación tiene como objeto general inspirar, estimular, facilitar y ampliar continuamente y bajo todas sus formas la acción humanitaria de las sociedades nacionales, con miras a prevenir y aliviar los sufrimientos humanos y aportar así su contribución al mantenimiento y a la promoción de la paz en el mundo.

Para alcanzar su objetivo general, la Federación ejerce especialmente las funciones que se enumeran a continuación:

- * Actuar como órgano permanente de enlace, coordinación y de estudio entre las sociedades nacionales y prestarles la asistencia que soliciten.
- * Estimular y favorecer en cada país la creación y el desarrollo de una Sociedad Nacional independiente y debidamente reconocida.
- * Prestar socorro con todos los medios disponibles a las víctimas de los desastres.
- * Ayudar a las sociedades nacionales en la preparación de socorros en previsión de desastres y en la organización de sus acciones de socorro, y durante el desarrollo de esas mismas acciones.
- * Organizar, coordinar y dirigir las acciones internacionales de socorro ateniéndose a los principios y normas adoptados por la Conferencia Internacional de la Cruz Roja.
- * Estimular y coordinar la participación de las sociedades nacionales en las actividades encaminadas a la protección de la salud de la población y a la promoción del bienestar social, en cooperación con las autoridades competentes de sus respectivos países.
- * Estimular y coordinar entre las sociedades nacionales el intercambio de ideas encaminadas a inculcar en los niños y en los jóvenes los ideales humanitarios, y a desarrollar relaciones amistosas entre los jóvenes de todos los países.
- * Ayudar a las sociedades nacionales a captar miembros entre toda la población y a inculcarles los principios y los ideales de la Cruz Roja.
- * Prestar auxilio a las víctimas de los conflictos armados dentro de los límites de competencia asignados a la Federación como miembro del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, de conformidad con los acuerdos concertados con el CICR.
- * Ayudar al CICR en el fomento y desarrollo del Derecho Internacional Humanitario y colaborar con él en la divulgación de ese derecho y de los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja en las sociedades nacionales.
- * Representar oficialmente a las sociedades miembros en la esfera internacional, especialmente para tratar todo lo concerniente a decisiones y recomendaciones adoptadas por las asambleas; velar por la integridad de las sociedades miembros y proteger sus intereses.
- * Asumir los mandatos que le confíe la Conferencia Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.

El órgano decisorio supremo de la Federación es la Asamblea General. El órgano ejecutivo de la Asamblea es el Consejo Ejecutivo. La Asamblea puede también establecer los comités

consultivos, comités de expertos y comités especiales que estime necesario.

La Asamblea General constituye el parlamento de las sociedades nacionales, y ejerce todos los poderes necesarios para lograr los objetivos y llevar a cabo las misiones de la Federación. Cada sociedad designa una delegación compuesta de más de cinco personas para asistir a la Asamblea, que normalmente se celebra cada dos años. El presidente es elegido por un período de cuatro años por mayoría absoluta de todos los miembros presentes y votantes.

El Consejo Ejecutivo lo componen el presidente, ocho vicepresidentes, el vicepresidente nato y dieciséis sociedades nacionales elegidas por las asambleas, teniendo presente el principio del reparto geográfico equitativo.

El Comité Internacional de la Cruz Roja, el CICR, fue fundado en Ginebra el año 1863, siendo sus padres históricos Jean Henry Dunant y otros cuatro ciudadanos ginebrinos, que formaron el ya conocido «Comité de los Cinco»: Guillaume-Henry Dufour, Gustavo Moynier, doctor Luis Appia y doctor Teodoro Maunoir.

Ratificada por los Convenios de Ginebra y por las conferencias internacionales de la Cruz Roja, es una institución independiente que tiene sus propios Estatutos.

En su calidad de asociación regida por los artículos 60 y siguientes del Código Civil suizo, el CICR posee personalidad civil. El CICR tiene su sede en Ginebra, y por divisa «*Inter Armas Caritas*».

El CICR es internacional en lo que se refiere a su campo de acción, pero no en su composición. Más de un siglo de experiencia y cientos de conflictos armados, varias crisis y numerosos estudios han demostrado que la conducta más prudente era conservar lo que había sido creado gracias a una serie de circunstancias fortuitas: un grupo de ciudadanos suizos a los que ningún conflicto bélico opondría, y que tendrían la ventaja de la consuetudinaria e incondicional neutralidad de su país. Por consiguiente, la administración de las actividades del CICR, independientemente de donde puedan llevarse a cabo, está en manos de ciudadanos suizos directamente responsables ante la sede del CICR en Ginebra. Por otra parte, es frecuente que equipos profesionales y técnicos integrados por médicos y técnicos reclutados por las sociedades nacionales y asignados temporalmente al CICR, participen en sus operaciones sobre el terreno bajo la vigilancia del Comité.

La misión principal del CICR es:

- * Mantener los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.
- * Reconocer toda Sociedad Nacional de la Cruz Roja o Media Luna Roja, nuevamente creada o reconstituida, que responda a las condiciones de reconocimiento en vigor, y notificar este reconocimiento a las demás sociedades nacionales.

- * Asumir las tareas que le son reconocidas por los Convenios de Ginebra, trabajar por la fiel aplicación de estos Convenios y recibir toda queja en relación con las violaciones alegadas de los convenios humanitarios.
- * Visitas de los lugares de detención. Los delegados del CICR pueden visitar libremente, bajo las mismas condiciones que los representantes de las potencias protectoras, todos los lugares donde haya prisioneros de guerra o civiles internados.
- * Derecho de iniciativa. Se reconoce la función general del CICR en este derecho y que puede asumir las funciones humanitarias que llevan a cabo las potencias protectoras.
- * Transporte y distribución de socorros.
- * Actuar, en su calidad de institución neutral, especialmente en caso de guerra; dedicarse en todo tiempo a que las víctimas militares y civiles de dichos conflictos y de sus consecuencias directas, obtengan protección y asistencia, y servir, en el plano humanitario, como intermediario entre las partes.
- * Contribuir, en previsión de dichos conflictos, a la preparación y al desarrollo del personal y del material sanitarios, en colaboración con los organismos de la Cruz Roja y los servicios de sanidad militar y demás autoridades competentes.
- * Trabajar en el perfeccionamiento del Derecho Internacional Humanitario, en la comprensión y difusión de los Convenios de Ginebra y preparar eventuales desarrollos de éstos.
- * Asumir los mandatos que le sean confiados por las conferencias internacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.

En cuanto al derecho general de iniciativa, el CICR puede, además, tomar toda iniciativa humanitaria que entre en su misión de institución específicamente neutral e independiente, y estudiar toda cuestión cuyo examen incumba a una institución de tal carácter.

El CICR mantiene estrechas relaciones con las sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja y con la Federación de conformidad con sus Estatutos. El CICR mantiene también relaciones con las autoridades gubernamentales y con todas las instituciones nacionales o internacionales cuya asistencia considere de utilidad. Es costumbre que los delegados del CICR enviados en misión a determinado país informen a la sociedad nacional del mismo acerca de sus tareas y actividades.

Las relaciones con las autoridades gubernamentales y con otras instituciones del país de que se trate se establecen normalmente y dependen de las circunstancias. Esas relaciones reposan en una base estrictamente humanitaria y están exentas de cualquier tipo de repercusiones políticas. De acuerdo

con estas normas, el CICR mantiene estrechas relaciones con representantes de los gobiernos acreditados ante las Naciones Unidas o el Gobierno suizo. Como regla general, se informa a las sociedades nacionales acerca de las relaciones establecidas con su gobierno respectivo.

La estructura del CICR es la siguiente:

- * La Asamblea. Es el órgano supremo del CICR, que tiene carácter corporativo. Se encarga de establecer principios y de fijar la política general, así como de supervisar las actividades del CICR. La Asamblea está compuesta por miembros del CICR; su presidente y sus dos vicepresidentes son los del CICR. El CICR recluta sus miembros por cooptación entre los ciudadanos suizos y no pueden exceder de 25 miembros. Los miembros del CICR están sometidos a reelección cada cuatro años. Su mandato puede renovarse por dos periodos más de cuatro años y excepcionalmente por nuevos periodos si así lo solicita una mayoría de las tres cuartas partes del total de miembros del CICR.
- * El Consejo Ejecutivo, órgano también corporativo, es responsable de la dirección general de los asuntos. Controla directamente la administración del CICR. Encabezado por el presidente del CICR, el Consejo Ejecutivo comprende no más de siete miembros elegidos entre los del CICR. La Asamblea elige a los miembros del Consejo Ejecutivo.
- * La Dirección, que tiene a su cargo la administración del Comité, de acuerdo con las directrices generales del Consejo Ejecutivo.
- * El personal administrativo.

Los recursos del CICR provienen de las contribuciones de los gobiernos y de las sociedades nacionales, así como de los donativos, legados y otros ingresos procedentes de inversiones del Comité. Una colecta anual en Suiza ayuda a recoger fondos para operaciones especiales de socorro. Todas estas contribuciones son voluntarias, con el fin de preservar la independencia y neutralidad del CICR:

Las contribuciones de los gobiernos y de las sociedades nacionales al CICR deben considerarse totalmente separadas e independientes unas de otras. El pago realizado por uno no exime al otro de sus obligaciones a este respecto. En particular, las sociedades nacionales tienen la obligación de responder, en la medida en que lo permitan sus disponibilidades, a los llamamientos anuales del CICR para obtener fondos, y de estimular a los gobiernos a que actúen de la misma manera.

La Sociedad Nacional de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja es una institución reconocida oficialmente y que goza de autonomía para ejercer su acción de acuerdo con los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja en el seno de un país.

Hay normas específicas que rigen el reconocimiento de las sociedades nacionales como miembros del Movimiento Inter-

nacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja y su admisión en la Federación. Las sociedades nacionales son reconocidas por el CICR, y son admitidas en la Federación por su Consejo.

Al tiempo que se solicita del CICR el reconocimiento oficial, la Sociedad Nacional pide a la Federación su inclusión en la misma. En la práctica, la admisión en la Federación depende del reconocimiento previo. Después de éste, la admisión es prácticamente automática.

El foco principal de la acción de la Cruz Roja es la Sociedad Nacional. Esta es la institución que está en mejores condiciones para actuar en su propio ambiente y, como organización autónoma, generalmente es más aceptable para su gobierno y para su población que una organización extranjera. Gracias a su pertenencia al Movimiento Internacional, la Sociedad Nacional aplica en su país los recursos y capacidades del mismo y al mismo tiempo comparte sus experiencias y recursos con otras partes del Movimiento.

El objetivo de toda Sociedad Nacional de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja es evitar y aliviar el sufrimiento humano con total imparcialidad y sin ninguna distinción por motivos de nacionalidad, raza, religión, condición social o credo político. A este propósito, sus tareas son, en particular, las siguientes:

- * Actuar en caso de conflicto armado en favor de las víctimas de la guerra, tanto civiles como militares.
- * Organizar el socorro de urgencia para las víctimas de los desastres naturales.
- * Contribuir al mejoramiento del estado de salud, a la prevención de las enfermedades y alivio de los sufrimientos, mediante programas de formación y servicios a la comunidad.
- * Difundir los principios humanitarios de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja con el fin de desarrollar los ideales de paz, respeto mutuo y comprensión entre todos los hombres y los pueblos.

En los casos de guerra, el cometido de la Sociedad Nacional en su calidad de auxiliar de los servicios sanitarios militares o de organizaciones de asistencia a los prisioneros de guerra, puede ser sumamente importante.

El personal especializado, reclutado o preparado por la Sociedad Nacional para que, si es necesario, preste a los miembros de las Fuerzas Armadas la asistencia social que puedan necesitar, se asignará la mayor parte de las veces a las siguientes tareas: búsquedas de personas desaparecidas, transmisión de noticias a las familias, relación con las autoridades, empresarios y familias para resolver una amplia gama de situaciones individuales difíciles debido a que la persona de que se trata ha tenido que incorporarse al servicio militar o a que su salud se resintió como consecuencia de este último. El per-

sonal de la Sociedad Nacional se ocupará también de la rehabilitación, reeducación y terapéutica ocupacional y de todo el programa recreativo, al que tanta importancia conceden actualmente, con toda razón, los servicios sanitarios del Ejército. Además, otras personas sin ninguna preparación especial trabajan también a título voluntario y dedican gran parte de su tiempo a prestar pequeños servicios a los enfermos, encargándose de su correspondencia y de sus compras o leyendo para ellos.

Según las condiciones específicas de los distintos países, el Gobierno (o uno o más ministerios) establecerán, en estrecha cooperación con la Sociedad Nacional, un Comité encargado de coordinar las actividades humanitarias en ayuda de los prisioneros de guerra. En general, las sociedades nacionales tienen que realizar las siguientes tareas: envío de paquetes de socorro con alimentos, prendas de vestir, medicamentos, estuches de higiene y otros artículos aprobados; servicio de información a los familiares de los prisioneros de guerra; servicio de asistencia social en beneficio de los familiares de los prisioneros de guerra.

En una guerra moderna, en la que la población es tan vulnerable como los combatientes, la Cruz Roja debe reservar una parte de sus recursos y de su personal para ayudar a la población civil. Además, la tendencia actual es promover la organización, en tiempo de paz, de un servicio nacional de socorro de urgencia, al que la Cruz Roja presta un valioso apoyo.

Uno de los deberes fundamentales de la Cruz Roja, en su intento de evitar y aliviar el sufrimiento humano, es prestar socorro a las víctimas de los desastres. Los principios y normas que rigen las acciones de socorro de la Cruz Roja en casos de desastre constituyen la base de las actividades en previsión de desastre y de las operaciones de socorro que llevan a cabo las sociedades nacionales y la Federación. Por lo general, la Cruz Roja ayuda a hacer frente en los primeros momentos a las necesidades más urgentes de las víctimas de desastres, a saber: alimentos, prendas de vestir, alojamiento y asistencia médica.

Para que una sociedad nacional sea reconocida internacionalmente con plenos derechos, deberá obtener antes el reconocimiento oficial del CICR. Para ser admitida en el Movimiento Internacional, cada sociedad deberá reunir las diez condiciones siguientes:

- * Estar constituida en el territorio de un Estado independiente en el que los Convenios de Ginebra estén en vigor para aliviar la suerte de los heridos y enfermos.
- * Ser en dicho Estado la única Sociedad Nacional de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja y tener a su cabeza un órgano central que sea el único que la represente ante los demás miembros del Movimiento Internacional.
- * Estar debidamente reconocida por su Gobierno legal, como sociedad de socorros voluntaria, auxiliar de los poderes públicos, en especial de acuerdo con el sentido del I Convenio de Ginebra, y en los estados que no posean Fuerzas Armadas, como sociedad de socorro voluntaria, auxiliar de

los poderes públicos, ejerciendo una actividad en favor de la población civil.

- * Tener el carácter de una institución que goza de una autonomía que le permita ejercer su actividad de acuerdo con los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, formulados por las conferencias internacionales de la Cruz Roja.
- * Hacer uso del nombre y del emblema de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja, de acuerdo con los Convenios de Ginebra.
- * Poseer una organización que la ponga en situación de ejercer, con verdadera eficacia, las tareas que le incumban. Prepararse ya desde el tiempo de paz a las actividades de tiempo de guerra.
- * Hacer extensiva su acción a todo el país y a sus dependencias.
- * No negarse a acoger en su seno a sus nacionales, sean cuales fueren, por razones de raza, sexo, clase social, religión u opinión política.
- * Adherirse a los estatutos del Movimiento Internacional, participar en la solidaridad que une a sus miembros, sociedades nacionales y organismos internacionales, y mantener buenas relaciones seguidas con ellos.
- * Adherirse a los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, formulados por las conferencias internacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, y estar inspirada en toda su acción por el espíritu de los Convenios de Ginebra y de los Protocolos Adicionales destinados a completarlos.

Cuando una sociedad nacional solicita al CICR ser reconocida internacionalmente, pide al mismo tiempo a la Federación su admisión en la misma. Para ello debe demostrar que reúne las siguientes condiciones:

- * Estar reconocida oficialmente por el Gobierno de su país.
- * Comprometerse a respetar los Principios Fundamentales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja y actuar de conformidad con ellos.
- * Pertenecer a un país en el que no exista otra sociedad nacional.
- * Comprometerse a respetar las disposiciones de los Estatutos de la Federación.

EL DERECHO INTERNACIONAL HUMANITARIO Y LA PROTECCIÓN DE LAS VÍCTIMAS DE LA GUERRA: LOS CONVENIOS DE GINEBRA

El motivo principal que impulsó a Henry Dunant a promover la fundación en 1865 de la Cruz Roja fue el de humanizar las

guerras y atender a los heridos en campaña. El instrumento que utilizó fue la firma de un Convenio con los estados o gobiernos que aceptaron estas «reglas del juego». Se denominaron *de Ginebra* porque el primer convenio se firmó en esa ciudad suiza el 22 de agosto de 1864, jugando desde entonces un decisivo papel en la humanización de los conflictos y el remedio de sus efectos, papel que además ha sido progresivo, completándose y ampliándose para las circunstancias concretas del momento.

Este cuerpo legal, que en el futuro llegaría a denominarse Derecho Internacional Humanitario, arrumba el poco adecuado nombre de Derecho de la Guerra, presentando según los especialistas jurídicos una serie de rasgos comunes a todos ellos.³

- * Representan una serie de derechos a los que no se puede renunciar.
- * Se pueden aplicar en cualquier conflicto armado y no sólo en caso de guerra.
- * El no respetarlos puede ser formalmente castigado.
- * Se aplican por el principio de cooperación, lo cual permite un entendimiento en caso de discrepancias.
- * Se manifiestan contra las represalias a personas y objetos protegidos con el emblema de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja, protección que se hace extensible a países que acogen a personas protegidas.
- * Los símbolos protectores son la «cruz roja» y la «media luna roja».
- * Pueden ser denunciados, denuncia que no puede causar efecto durante el desarrollo de un conflicto, sino en tiempo de paz.
- * Tienen carácter de tratados internacionales y categoría de leyes, pues obligan a sus firmantes a un estricto cumplimiento de los mismos, y además, permiten que se adhieran a ellos otros estados. La semilla lanzada en Ginebra por Henry Dunant germina a principios de siglo con toda una serie de tratados y convenios internacionales que tienden a humanizar las guerras, revisando y completando el ya viejo de 1864.

A modo de ejemplo, citaremos algunos:

- Declaración de San Petersburgo, de 1868, a fin de prohibir la utilización de ciertos proyectiles en tiempo de guerra.
- Declaración de La Haya, de 1899, prohibiendo el empleo de las balas que se hinchaban o aplastan fácilmente en el cuerpo humano.
- Convenio de Ginebra, de 6 de julio de 1906, para el mejoramiento de la suerte de los heridos y enfermos en los

Ejércitos en campaña, revisado y ampliado con el de 27 de junio de 1929.

- Convenio número IV de La Haya, de 18 de octubre de 1907, y reglamento anexo sobre las leyes y costumbres de la guerra terrestre.
- Convenio número V de La Haya, de 18 de octubre de 1907, sobre los derechos y deberes de las potencias y de las personas neutrales en caso de guerra terrestre.
- Convenio número VIII de La Haya, de 18 de octubre de 1907, relativo a la colocación de minas submarinas automáticas de contacto.
- Convenio número IX de La Haya, de 18 de octubre de 1907, relativo al bombardeo por medio de fuerzas navales en tiempo de guerra.
- Protocolo de Ginebra, de 17 de junio de 1925, sobre la prohibición del uso, en la guerra, de gases asfixiantes, tóxicos o similares, y de medios bacteriológicos.
- Convenio de Ginebra, de 27 de julio de 1929, relativo al trato de los prisioneros de guerra.
- Convenio de Ginebra, de 27 de julio de 1929, para mejorar la suerte de los heridos y enfermos en los ejércitos en campaña.

Todo este conglomerado legal estuvo vigente al iniciarse la guerra en España de 1936-1939 y, por lo menos, significó que el Movimiento Internacional, en cualquiera de sus tres organismos, tomara la iniciativa e intentara intervenir en la humanización del trato de heridos y prisioneros.

De todos modos, la Cruz Roja no podía invocar estos textos, pues todos ellos estaban pensados y concebidos exclusivamente para las guerras de carácter internacional, en las que los estados enfrentados eran signatarios de estos documentos humanitarios. La guerra española de 1936-1939 era un conflicto civil y, por lo tanto, toda esta serie de convenios quedaban fuera de su alcance y aplicación.

Precisamente, la experiencia adquirida en la Guerra Civil española propició diez años más tarde, el 12 de agosto de 1949, la revisión de este cuerpo legal y la firma de cuatro convenios, entre cuyos preceptos ya se incluían los conflictos de carácter civil. Estos convenios se completaron el 10 de junio de 1977 con dos protocolos adicionales.⁴

Los actuales convenios vigentes, pues, desde 1949, están depositados en el Consejo Federal Suizo (Departamento Político Federal, con sede en Berna). A él se dirigen los Gobiernos que

3. A. Vendros: *Derecho Internacional Público*. Aguilar, Madrid, 1982. Págs. 419-429.

4. El texto completo de los cuatro convenios de 1949 y los dos protocolos adicionales de 1977, en: *Manual del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja*. Decimotercera edición. Ginebra, 1994. Págs. 23-259.

desean adherirse a ellos o ratificarlos. Los gobiernos que son parte en los convenios se han comprometido: a respetar al ser humano, su honor, los derechos de la familia, las costumbres, las convicciones religiosas y la dignidad de la mujer; autorizar a los delegados para que visiten los campamentos de prisioneros de guerra, a los internados civiles y para que se entrevisten sin testigos con los detenidos; prohibir el trato inhumano y degradante, las tomas de rehenes, las exterminaciones, las torturas, las ejecuciones sumarias, las deportaciones, el saqueo, los actos de violencia y la destrucción injustificada de los bienes particulares.

Las grandes innovaciones que contienen los convenios de 1949 son la firma de un IV Convenio y el desarrollo de los artículos generales que figuran al principio de cada uno de ellos. Dichos artículos tienden a hacer aplicables los mismos en toda circunstancia, sea cual fuere la naturaleza del conflicto, y a reforzar el control de su aplicación. Unos Protocolos Adicionales tienden a concretar aún más, si cabe, la protección de las víctimas de los conflictos, tanto internacionales como locales y especialmente de las víctimas civiles.

El texto de los convenios está estructurado de tal forma que en el primer capítulo de cada uno de ellos figuran importantes disposiciones generales, prácticamente idénticas para los cuatro.

Los convenios no sólo entran en vigor para las guerras declaradas oficialmente, sino a partir del momento en que de hecho surjan las hostilidades. Incluso las «ocupaciones pacíficas» de un territorio tampoco escapan al Derecho de Ginebra, previendo los convenios, asimismo, el caso de que no todos los beligerantes sean partes en los mismos.

El artículo 3, común a los cuatro convenios, es un logro decisivo y tiende a limitar la soberanía de los estados en beneficio del individuo en el «conflicto armado», es decir, en una situación análoga a la guerra. No se puede apelar en caso de motines de carácter local y pasajero.

Las «potencias protectoras», es decir, los estados neutrales encargados de representar los intereses de un beligerante ante un adversario, tienen el cometido de realizar un control regular de la aplicación de los Convenios de Ginebra.

El sistema de control, que desde 1929 no estaba previsto más que en el Convenio sobre el trato de los prisioneros de guerra, se extendió en 1949 a los cuatro convenios y las funciones del CICR lo han reforzado y completado, estando previstas medidas de suplencia en caso de que no haya potencia protectora designada, lo que ocurre con frecuencia por razones de tipo político.

A falta de potencia protectora, designada reglamentariamente, o de un organismo *ad hoc* tal como se prevé en las disposiciones, el Estado detenedor deberá pedir a un organismo humanitario, por ejemplo el CICR, que asuma las funciones humanitarias asignadas por los Convenios u obligarse a aceptar las ofertas de servicios de un organismo humanitario.

Cuando se trata de un conflicto sin carácter internacional, sólo está previsto que el CICR pueda ofrecer sus servicios a las partes en conflicto.

El III Convenio estipula que los prisioneros de guerra no podrán, en ningún caso, renunciar a los derechos que les son reconocidos, basándose en la idea de que las personas en poder del enemigo no están en situación de independencia tal que les permita justipreciar el alcance de una renuncia a sus derechos. Igualmente se prohíben todas las represalias contra las personas protegidas por los convenios.

Para los prisioneros de guerra, los convenios son aplicables desde su caída en poder del enemigo hasta su liberación y repatriación definitiva, y para las personas civiles, desde el comienzo de todo el conflicto hasta un año después del cese general de las operaciones militares.

El convenio originario de 1864, revisado en 1906 y en 1929, pasó a ser el I Convenio de 1949, mientras el II Convenio de 1949 adapta las disposiciones del I Convenio a las hostilidades en la mar, con inclusiones de una nueva categoría de personas protegidas: los naufragos.

El principio fundamental que da vida al Convenio es el de que el militar herido o enfermo es inviolable; ha de ser respetado, protegido y atendido, aunque se le siga considerando prisionero de guerra.

Su texto dispone que en el campo de batalla se buscará y recogerá a los heridos y a los muertos; podrán concertarse armisticios locales para evacuar a los heridos de las zonas cercadas y se garantiza a la población y a las sociedades de socorro el derecho de asistir a los heridos y enfermos.

En el Convenio se determina también las modalidades de protección de:

- * el personal sanitario de la Armada –incluso de la marina mercante– destinado únicamente a la búsqueda, el transporte o al tratamiento de los heridos y enfermos o a la prevención de la enfermedad.
- * el personal exclusivamente destinado a la administración de las unidades y establecimientos sanitarios.
- * los capellanes agregados a los ejércitos.
- * el personal de las sociedades nacionales de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja y de otras sociedades de socorro reconocidas, que asuma las funciones mencionadas y esté sometido a las leyes y reglamentos militares.

El Convenio dedica un capítulo a las unidades y establecimientos sanitarios, fijos o móviles; prevé asimismo la posibilidad de designar localidad y zonas sanitarias neutralizadas, tratando también del material sanitario protegido. Señalemos que las aeronaves sanitarias, desde 1949, no gozan de protección más que en virtud de acuerdos especiales entre las partes del conflicto, que prescriben el itinerario, las alturas y las

horas de vuelo; esto supone la ineficacia de la aviación sanitaria.

Uno de los capítulos del Convenio se ocupa del signo distintivo, cruz roja o media luna roja sobre fondo blanco, y de su utilización como signo protector, previendo una responsabilidad particular de la autoridad militar competente para evitar y reprimir los abusos en el empleo del signo.

Las instituciones de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja también pueden utilizar el signo de título indicativo para otras actividades, así como para el señalamiento de ambulancias y puestos de socorro.

Los títulos I y III del Convenio incluyen «disposiciones generales» comunes a los cuatro convenios y el artículo 4.º determina la categoría de personas con derecho a ser tratadas como prisioneros de guerra. En él los «partisanos» o «resistentes» son equiparados a los militares y cuerpos de voluntarios, con tal que estén al servicio de una parte en conflicto y respeten determinadas exigencias.

El título II, bajo el epígrafe «protección general de los prisioneros de guerra», precisa que éstos no tienen obligación de indicar más que sus nombres y apellidos, su edad, su grado y su número de matrícula, no pudiéndoles forzar a que faciliten otras informaciones.

En este Convenio se dedican ocho capítulos a las condiciones de vida en los campos de prisioneros, alojamiento, alimentación, asistencia médica, práctica de la religión, actividades intelectuales y deportivas, organizándose de esa forma la vida de los prisioneros para mantener su salud física y moral.

Los prisioneros están sometidos a la disciplina y a las leyes vigentes para el Ejército en cuyo poder se encuentran. El texto del Convenio, así como la totalidad de las órdenes y reglamentos deben aparecer en lugar bien visible de los campos. No está autorizado el uso de las armas contra los prisioneros a no ser que éstos intenten evadirse y ello solamente después de mediar intimidación.

La potencia detenedora puede obligar a que trabajen los soldados prisioneros, pero a condición de que el trabajo no se relacione con las operaciones de guerra. La duración del trabajo, el salario, las condiciones de trabajo, los accidentes, etc., son objeto de una reglamentación minuciosa.

Sobre el delicado problema de la recogida de minas, el Convenio prevé que los prisioneros den su consentimiento voluntario para realizar «trabajos peligrosos» y que reciban una formación especializada, así como que dispongan de los medios adecuados de protección.

Todos los prisioneros tienen derecho a un salario.

Las relaciones con el exterior vienen determinadas en la sección V: los prisioneros tienen derecho al envío de una primera tarjeta a su familia y al CICR, intercambio regular de correspondencia con su familia posteriormente y a recibir

socorros (alimentos, ropa, etc.) procedentes de su país de origen. Al mismo tiempo tienen derecho a elegir entre ellos un «hombre de confianza» encargado de representarles ante las autoridades de la potencia detenedora y de los organismos de asistencia.

Por otra parte, los prisioneros tienen derecho a formular quejas ante los representantes de los órganos de control: potencia protectora y CICR.

En lo referente a las sanciones, el castigo disciplinario más grave es de treinta días de arresto. Por lo que respecta a las sanciones judiciales, sólo un tribunal militar puede decidir las y no se puede decretar la pena de muerte sin formalidades especiales. Es importante mencionar que, aunque se les condene, los prisioneros siguen bajo la tutela del Convenio.

Terminadas las dos guerras mundiales, se mantuvo en cautiverio durante años a millones de militares ex-enemigos para que contribuyeran a la reconstrucción. Pues bien, el Convenio de 1949 dispone que la repatriación ha de efectuarse tan pronto como finalicen las hostilidades activas, regulando asimismo la repatriación de los heridos y enfermos graves en el transcurso mismo de las hostilidades y de su eventual hospitalización en país neutral. Para la designación de los beneficiarios, se recurre a comisiones médicas mixtas integradas por tres miembros, dos de los cuales, pertenecientes a un país neutral, serán nombrados por el CICR.

El Convenio prevé en otros artículos los trámites en caso de fallecimiento de los prisioneros.

El IV Convenio es la gran conquista humanitaria de la Conferencia Diplomática de 1949 y constituye uno de los más importantes alcanzados por el Derecho Internacional Humanitario.

Su texto tiende a garantizar el respeto a la dignidad y a la valía de la persona humana, preservando los derechos que a la misma, por esencia, le pertenecen y a las libertades sin las cuales pierde su razón de ser, regulando las reglas de aplicación de los grandes principios que garantizan, en toda circunstancia, el respeto a la persona humana en cuanto a trato, prohibición de coacción, prohibición de castigos corporales, torturas, etc., responsabilidad individual, represalias, penas colectivas, saqueos y rehenes.

Sin embargo, el Convenio no ofrece a las personas civiles una protección completa; las defiende contra los abusos de poder de la autoridad enemiga, pero no contra los resultados de los métodos de la guerra y de las armas de destrucción masiva, salvo en proporción reducida (hospitales, etc.). Tampoco se aplica el Convenio a los súbditos de las potencias contratantes respecto de su propio Estado, asimismo quedan privadas de gran número de garantías convencionales las personas que pudieran causar perjuicio a la seguridad del Estado.

El título II, «protección general de las poblaciones contra ciertos efectos de la guerra», comprende el conjunto de las personas civiles, incluidas las nacionales; por consiguiente, va

más allá de los límites establecidos para las personas beneficiarias.

Entre los elementos apropiados para garantizar esta protección, el Convenio prevé la eventualidad de designar «zonas de seguridad» o «zonas neutralizadas» en favor de personas civiles, pero mediante acuerdo especial entre las partes en conflicto.

Por su parte, los heridos y enfermos civiles, así como los hospitales civiles y el personal de los mismos gozan de una protección análoga a la estipulada para el personal sanitario del Ejército en virtud del I Convenio, con tal que hayan sido reconocidas a este efecto por el Estado.

El artículo 23.º se refiere a los envíos que deben autorizarse a pesar del bloqueo. Señalemos que los víveres, a diferencia de los medicamentos y del material sanitario, no tendrán paso libre, bajo ciertas condiciones, más que para los niños y las mujeres encinta.

El Convenio tiene un «estatuto y trato de las personas protegidas» que distingue entre las disposiciones relativas a los extranjeros en territorio de una parte en conflicto y las relativas a los territorios ocupados. En estas últimas se prescribe el trato que la potencia ocupante deben dispensar a los habitantes de los territorios ocupados. Cabe destacar las disposiciones siguientes:

- * Prohibición de las deportaciones, sea cual fuere el motivo.
- * Buen funcionamiento de los establecimientos destinados a cuidar y educar a los niños.
- * Alistamiento o dedicación al trabajo de la población civil.
- * Prohibición de destruir bienes muebles o inmuebles.
- * Avituallamiento de la población civil en víveres y medicamentos.
- * Funcionamiento de los servicios de higiene, sanidad y de hospitales.

Las disposiciones del Convenio prevén, para la potencia ocupante, la posibilidad de mantener el orden y de luchar contra los movimientos de insurrección, pero tienden a proteger contra toda arbitrariedad a la población del territorio ocupado.

La legislación penal en vigor debe ser respetada según el Convenio y, si bien los tribunales nacionales han de ser mantenidos, las disposiciones penales promulgadas por la potencia ocupante no podrán tener efecto retroactivo.

Por lo que respecta a las garantías judiciales, las reglas aseguran a los acusados el derecho de defensa, un juicio reglamentario, el derecho de recurso, la asistencia de la potencia protectora y un trato penitenciario conveniente.

El internamiento y la residencia forzosa de personas civiles en territorio ocupado y en territorio enemigo son las medidas

de seguridad más rigurosas, pero medidas que no podrán tomarse si no es «por imperiosas razones de seguridad». Por lo tanto, el avance primordial realizado por este Convenio es que todas las personas civiles privadas de libertad, por la razón que sea, se beneficiarán en adelante de un estatuto análogo al de prisioneros de guerra.

La XXI Conferencia Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, reunida en Estambul el año 1969, adoptó una resolución, la número XIII, que se considera de importancia capital. En dicha resolución, la Conferencia pedía al CICR que prosiguiera en su empeño con miras a elaborar propuestas concretas de reglas para completar el Derecho Internacional Humanitario en vigor, y que se invitase a expertos gubernamentales para que se reunieran con el fin de consultarles sobre tales propuestas.

Estos proyectos se convertirían en los Protocolos Adicionales a los Convenios de Ginebra, aprobados por la Conferencia Diplomática el 10 de junio de 1977.

El primer protocolo tiene por objeto principal la extensión al personal sanitario civil de la protección que los Convenios de Ginebra no otorgaban hasta el presente, sino al personal sanitario militar y al personal de los hospitales civiles. Pero la condición impuesta es que el Estado reconozca y autorice a este personal civil. En todas partes, pues, se podría crear –lo que ya es realidad en algunos países– un verdadero Servicio Sanitario Civil, con sus médicos, sus establecimientos y sus vehículos protegidos. Se podría incluso proceder eventualmente a la fusión de los servicios de sanidad militar y civil. La organización así prevista permitirá dotar al personal sanitario con el signo de la cruz roja o de la media luna roja, que hasta la fecha se le había negado.

El segundo protocolo tiende a completar el artículo 3.º, común a los cuatro convenios de Ginebra, que a este respecto resulta de una insuficiencia evidente: hasta aquí, nada se había dicho sobre los médicos, los hospitales, el signo de la cruz roja o de la media luna roja. Ahora ya hay artículos que determinan la protección, la búsqueda, el registro de los heridos, de los enfermos, de los muertos, la protección del personal de los establecimientos y transportes sanitarios y el respeto al signo.

CAPÍTULO 2 INTRODUCCIÓN Y ASENTAMIENTO DE LA CRUZ ROJA EN ESPAÑA

LAS PRIMERAS ACCIONES

La Cruz Roja se organizó en España bajo los auspicios de la Orden Hospitalaria de San Juan de Jerusalén, en cuya representación habían asistido a la reunión de Ginebra Joaquín

Agulló, conde de Ripalda y, por parte del Ministerio de la Guerra, el doctor Nicasio Landa.

El nacimiento oficial de la Cruz Roja Española hay que situarlo el 6 de julio de 1864, en cuya fecha fue publicada una real orden, según la cual se la reconocía como sociedad de utilidad pública. Y veinticinco días más tarde se aprobaban sus primeros estatutos.

Con la guerra franco-prusiana, en 1870, empezó la vida internacional de la Cruz Roja Española, dedicándose a recaudar toda clase de elementos de ayuda con destino a los heridos y enfermos de ambos bandos beligerantes.

En el territorio nacional, el bautismo de sangre lo realizó en la Tercera Guerra Carlista, concretamente en 1872, en la acción de Oroquieta, en Navarra. El carácter neutral de los hombres y mujeres de la Cruz Roja les permitió servir de intermediarios entre los bandos alfonsino y carlista. Ellos obtuvieron la suspensión de las hostilidades en Estella, para retirar a los heridos gubernamentales del fuerte, y en Pamplona para dejar pasar los convoyes de heridos carlistas.

También fue importante su intervención en la guerra cantonal. La Cruz Roja Española fue encargada por la Junta Revolucionaria de Cartagena para tratar de la capitulación de esta plaza con el general López Domínguez. Y, por último, al presentar la duquesa de Medinaceli al jefe del poder ejecutivo una petición con dos mil firmas de señoras de la Cruz Roja, solicitando se estableciese el canje de los prisioneros y que dio fin a la terrible situación.

En esta acción se organizó por vez primera un buque-hospital, el *Buenaventura*, primer antecedente de la Cruz Roja del Mar.

A partir de entonces, sus intervenciones se suceden: allí donde hay necesidad, allí está la Cruz Roja. Los levantamientos cantonales de Andalucía y Cartagena de 1875; la epidemia de cólera morbo de 1885, y en el envío, de 1885, de la primera ambulancia móvil, la de Córdoba, a la guerra de África, serían algunos ejemplos importantes de su actuación.

Entre finales del siglo XIX y principios del siglo XX, en la Cruz Roja Española se producen sucesivas reformas que dan pie a una Cruz Roja más operativa. Así, en 1898 se lleva a cabo en Tudela (Navarra) el primer ensayo de movilización general de Cruz Roja Española y dos años más tarde se crea la Asamblea Suprema como órgano rector, cuyo primer presidente y comisario regio sería el general Polavieja. De 1896 a 1900 se le encomendaría a esta institución la repatriación de los soldados españoles que habían combatido en Cuba y Filipinas, en cuya misión cumplió un papel ejemplar.

EN LA GUERRA Y EN LA PAZ

Las acciones humanitarias y de socorro de la Cruz Roja Española muy pronto le granjearían un sólido prestigio. Así, las catástrofes de Murcia de 1901, 1906 y 1910; la Semana Trági-

ca de Barcelona; las inundaciones de Cataluña de los ríos Cardener y Llobregat y la catástrofe de Riudecanyes; las inundaciones de Murcia en 1917 y 1919; la repatriación de las tropas procedentes de África desde 1901 a 1921; las epidemias de gripe y tifus de 1917 y 1918, y las huelgas generales de Barcelona de 1915, 1917, y 1919, son las acciones más notables de esta etapa.

Al estallar la Primera Guerra Mundial, la Cruz Roja Española fue encargada por los organismos internacionales de constituir la Comisión de Prisioneros de Guerra, cuya misión desempeñó con total eficacia, realizando los sucesivos canjes con las potencias beligerantes.

El año 1918 es una fecha importante en la historia de la Cruz Roja Española al crear sus seis primeros hospitales en Madrid, Bilbao, Barcelona, Granada, San Sebastián y Ceuta. En el de San José y Santa Adela, en Madrid, se funda, además, la primera escuela de enfermeras. En un panorama de carencias generalizadas en materia sanitaria, la red de la Cruz Roja tendría un especial significado.

LA GUERRA CIVIL ESPAÑOLA DE 1936-1939

Los cálculos menos optimistas señalan que el total de pérdidas humanas, directa o indirectamente, por la guerra civil de 1936-1939, ascendieron a 625.000 personas, de las cuales 324.000 lo fueron por enfermedad.

Otros autores, en cambio, elevan estos datos al incluir en estas cifras cierto número de muertos ocasionados por la represión durante y después de la guerra, y que no habían sido tenidos en cuenta por los historiadores del bando franquista.

Sea de un modo u otro, es factible que alrededor de 325.000 personas fueran víctimas de la enfermedad en aquellos trágicos años de 1936-1939.

La Cruz Roja Española en aquellos años era una institución dedicada casi en su totalidad a la atención sanitaria. La red de dispensarios y casas de socorro impulsada en los años veinte de este siglo por la reina Victoria Eugenia y su inmediata ejecutora, la duquesa de la Victoria, seguía en plena vigencia y funcionando en unos niveles satisfactorios.

Meses antes de que estallase la Guerra Civil, Cruz Roja Española daba cuenta del desarrollo y de las acciones sanitarias realizadas por el dispensario que mantenía en Jerusalén, a cuyo frente figuraba el delegado de la Institución en Palestina, don Gabino Martín Montero.

El número de socorridos en el dispensario, que anualmente se elevaba a varios miles, iba en constante aumento. Concretamente, en el primer trimestre de 1936, el número de enfermos asistidos ascendía a setecientos, la mayoría afectados por fiebres, hinchazones y enfermedades oculares. Estos enfermos eran, en una gran parte, niños y ancianos.

Pero pronto, muy pronto, la atención principal de la Cruz Roja Española iba a tener que dedicarse únicamente a su propio

país. La guerra civil estalló en julio y la Institución tuvo que adaptarse a las circunstancias, dividiendo sus acciones en los dos bandos en lucha.

El Comité Internacional de la Cruz Roja (CICR), consciente de lo que se le avecinaba, nombró a un delegado para que se trasladara a España e iniciara ante los dos bandos en lucha la reorganización de los socorros. El hombre designado sería un médico suizo con una amplia experiencia en conflictos bélicos: Marcel Junod.

El doctor Junod tomó pronto contacto con el comité español y el Gobierno. Consiguió un acuerdo con ellos respecto a una ayuda imparcial a los heridos, el respeto al emblema de la Cruz Roja y la asistencia a los heridos. Dos días más tarde, se aceptaba una doble delegación del CICR: una en Madrid y Barcelona, y otra en Burgos y Sevilla.

Se trasladó a Burgos y consiguió del general Cabanellas, presidente de la Junta de Defensa Nacional, acuerdos análogos a los obtenidos en Madrid.

Como un solo delegado no era suficiente, el CICR creó varias delegaciones a una y otra parte de los frentes de combate. A finales de 1936, el número de estas delegaciones ascendía a diez. A medida que la Cruz Roja Española fue reasumiendo sus trabajos en los dos bandos, el CICR fue disminuyendo el número de delegaciones.

En 1939 no quedaban en España más que dos delegaciones. Una continuaba siendo dirigida por el doctor Junod y la otra, en Burgos, por el señor D'Amman.

Fueron innumerables las acciones y gestiones de la Cruz Roja en el transcurso de la guerra. En ambos bandos, los voluntarios de la Institución actuaron denodadamente.

En la zona franquista, es de destacar el comportamiento del personal sanitario de la Cruz Roja Española que murió en acto de servicio el 28 de octubre de 1937 en Somiedo (Oviedo), por quedarse cuidando a los heridos y enfermos al ser evacuada la posición por las tropas nacionalistas. También se efectuaron evacuaciones de niños y adultos a países neutrales para evitarles los horrores de la guerra.

En la zona republicana, la actuación de la Cruz Roja Española también fue ejemplar. Suministró víveres y medicinas, tanto a los necesitados y heridos como a los refugiados. Donó alimentos para los presos a través de la Dirección General de Seguridad. Realizó el intercambio de personas, a través del CICR, de la zona republicana a la nacionalista. Entre estas personas cabe citar, por ejemplo, al general Muñoz Grandes y a Esteban Bilbao, y de la zona nacionalista a la republicana al escritor anglo-húngaro Arthur Koestler y al alcalde socialista de Pamplona, Ercoreca.

Por último, en enero de 1939 la situación tomó un aspecto más trágico y desolador, si cabe, con la toma de Barcelona. Francia se encontró de pronto con la obligación de acoger, albergar y alimentar a unos 400.000 refugiados, cuya mayoría necesitaba, además, asistencia médica.

La Cruz Roja francesa envió inmediatamente a la frontera de los Pirineos Orientales varios equipos de enfermeras que se ocuparon de un número considerable de heridos y enfermos. Sin embargo, ante una labor tan inmensa, la Cruz Roja francesa solicitó la ayuda al Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja. En consecuencia, el 6 de febrero el CICR y la Federación hicieron un llamamiento.

Con la misma fecha, el Comité y la Federación señalaron a las sociedades nacionales que la participación en la obra de socorros del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja en España era cada vez más necesaria a causa de la precaria situación. El CICR dirigió a las sociedades una circular relativa a la actuación en España, dando cuenta de los trabajos de las delegaciones en Madrid, Barcelona, San Sebastián y San Juan de Luz.

Uno de los primeros avatares de la Guerra Civil fue la suspensión de la publicación del órgano oficial de Cruz Roja Española, pero a finales de 1938 reapareció la revista, con el mismo formato y el número de páginas bastante reducido.

En diciembre de 1938 apareció el número 406, con carácter de extraordinario y que abarcaba el período de la suspensión. Es decir, desde junio de 1936 a diciembre de 1938. Este número se abrió con un artículo del presidente, el doctor Romeo Lozano, y con un editorial.

En ambos, se justificaba lo realizado en esta época por la Cruz Roja Española de la zona republicana. Su presidente señalaba al efecto:

«El Comité Central tiene el convencimiento, acaso inmodesto, de haber realizado una labor de importancia, fundamentalmente en beneficio de la población civil, cumpliendo así lo que, a mi juicio, debe ser la misión principal y característica de Cruz Roja, en los tiempos presentes, en paz como en guerra

No olvido que en su iniciación y también actualmente nuestra Institución era y es auxiliar de la sanidad militar, y en tal concepto debe actuar y actúa en funciones de guerra, pero dada la organización sanitaria de los ejércitos modernos de una parte, y de otra las múltiples y ricas facetas de actuación, posibles y necesarias, en relación con la vida, compleja y plena de exigencias y de hechos sociales, de la población civil, yo creo que, cada vez más, es preciso orientar el trabajo y ampliar e intensificar las actividades de Cruz Roja en sentido civil.»

En el editorial citado se decía que: *«Desde el principio, en cumplimiento de lo que señalaban nuestros Estatutos, hemos sido los auxiliares y coadyuvantes de la sanidad militar, instalando y sosteniendo, durante los primeros meses, múltiples hospitales y puestos de socorro en los diversos frentes y en la retaguardia y estableciendo servicios de auxilio inmediato a los lesionados como consecuencia de los terribles bombardeos que sufre la población civil en villas y ciudades».*

En efecto, los números que ofrece la revista en la época señalada, 1936-1938, son realmente importantes: se atendieron en toda España gubernamental o republicana 1.529.579 heridos

y enfermos; las ambulancias realizaron 2.645 salidas y se recogieron en ellas, sólo en Madrid, 6.459 heridos de metralla. La mayoría de ellos tuvieron que ser curados en el mismo lugar en que cayeron y los demás fueron trasladados a los hospitales de la Institución y puestos de socorro.

En otro tipo de socorros a la población civil, Cruz Roja Española llegó a distribuir en este mismo espacio de tiempo 650.656 botes de leche condensada, se sirvieron 990.246 desayunos y meriendas escolares y se entregaron 321.280 kilos de legumbres.

Pero en esta guerra no actuaron sólo el Comité Central o los delegados de Ginebra. Los pequeños comités locales ofrecieron todo lo que tenían, que más bien era poco, para paliar los sufrimientos de la guerra. Fueron muchos los que se pusieron en movimiento y actuaron decididamente.

Finalizada la Guerra Civil española, la actividad más llamativa realizada por la Cruz Roja Española fue la repatriación de los españoles que se encontraban en Rusia por distintas causas, las cuales se pueden dividir en cuatro grupos: los procedentes de los buques españoles que en el año 1939 se encontraban allí; la última promoción de pilotos que, en 1939, fueron a formarse en las escuelas militares soviéticas; los niños que durante la guerra habían sido trasladados a Rusia, y a los procedentes de la División Azul.

Por su mediación, se repatriaron un total de dos mil trescientos españoles a lo largo de ocho expediciones.

Al llegar 1939, los hombres y mujeres de la Cruz Roja no dieron por terminada su labor. Ahora habría que atender a las necesidades y a las secuelas que había dejado la guerra.

Un país devastado, el hambre y la miseria, las enfermedades y los heridos irrecuperables, eran el panorama que le aguardaba a la Cruz Roja en difícil período de posguerra.

ANTE UNA POSGUERRA DIFÍCIL: NUEVA ETAPA Y NUEVOS OBJETIVOS

El fin de la guerra mundial y la reconstrucción del país por parte del nuevo régimen político inaugurado en España, significó para la Cruz Roja Española una nueva etapa con nuevos objetivos.

La experiencia adquirida en la Guerra Civil y las acciones de carácter internacional, convirtió a la Institución en un organismo con un bien ganado prestigio, interior y exterior, y con un aparato sanitario de primera magnitud.

Así, en los próximos años veremos como Cruz Roja Española realiza ejercicios en supuestos de desastres naturales, con el objetivo de mantener el dispositivo de socorro en plena forma y para adiestrar convenientemente a sus ya numerosos equipos humanos. Ejercicios que tuvieron la oportunidad de ponerse a prueba en las inundaciones de Valencia y Barcelona, en la explosión de la fábrica de torpe-

dos de Cádiz, el incendio de Santander, en la repetición de inundaciones en Cataluña, Valencia, Murcia y País Vasco, en los accidentes ferroviarios y de aviación ocurridos por todo el territorio nacional, sobre todo los de tráfico terrestre y por carecer de repuestos adecuados de traviesas, vías, etc.

Se pusieron en marcha nuevas iniciativas y la reanudación de otras tan fundamentales como el Sorteo de la Lotería que, con la Fiesta de la Banderita, constituían las principales fuentes de financiación de la Institución.

Tampoco se olvidó la acción exterior, con operaciones como la ayuda a los refugiados en Palestina o la solicitud de la liberación de los soldados españoles prisioneros en África como producto del conflicto de Ifni y Sáhara.

Se tuvo buen cuidado en mantener perfectamente engrasada la maquinaria técnica y humana del socorro. Para ello se organizaron diversos ejercicios o maniobras en puntos clave del territorio nacional.

En 1945, por ejemplo, se registraron ejercicios en el norte y este del país.

La Brigada Sanitaria núm. 22, de Irún, realizó una marcha con prácticas y maniobras en campo; dadas las características montañosas de la zona, se escogió el monte San Marcial para el desarrollo de este supuesto ejercicio.

Además de tener preparado el dispositivo de socorro y tener entrenados a los equipos humanos, las distintas brigadas se preocuparon de mejorar y modernizar sus equipos sanitarios.

La de Sevilla, por ejemplo, ideó en 1948 un nuevo modelo de triciclo-camilla para el transporte de heridos, enfermos y accidentados, así como la puesta en marcha de una sección de salvamento de naufragos, con seis lanchas y con otras tantas balsas insumergibles especiales, con las que atender debidamente a la prestación de auxilios a los que sufren los anuales desbordamientos del río Guadalquivir y sus afluentes. Esta nueva camilla se trataba de *«un tandem conducido por dos individuos, al que va adosado un sidecar en chasis, del cual salen seis horquillas, sobre las que descansa la camilla con su correspondiente cubierta. En el manillar se sujeta una campanilla sincronizada con la rueda delantera o con un cordón para ser tocada a discreción y señalar el paso de la camilla o servicio sanitario. Un sistema de suspensión por ballestas hace que el enfermo transportado no sufra la menor incomodidad en los baches»*.

Toda esta normalización de las actividades de Cruz Roja Española se desarrolló con las lógicas dificultades de la posguerra. Las distintas brigadas que tenían que ingeniar con los escasos recursos técnicos del país. Incluso la revista oficial de la Institución en 1945 tuvo que suspender en varias ocasiones su salida y distribución por causa de las restricciones en el consumo de energía eléctrica, impuestas como consecuencia de la llamada «pertinaz sequía» que venía sufriendo el país.

EN LOS DESASTRES NATURALES, LAS INUNDACIONES Y LOS ACCIDENTES

Los desastres ocurridos en todo el territorio nacional agitaban periódicamente la tranquilidad de los españoles. Los más importantes fueron las inundaciones de Murcia, Ávila, Barcelona y Valencia, el incendio de Santander, el accidente de aviación de Segovia y la rotura de la presa e inundación de Ribadelago.

En todos ellos participaron las Brigadas de Socorro de Cruz Roja Española, enviando ayudas desde todas sus asambleas y actuando sobre el terreno en ayuda de las víctimas y sus familiares.

En Murcia, por ejemplo, con ocasión de las inundaciones de la vega y capital murciana, de diciembre de 1944, por el desbordamiento del río Segura y la rotura del cauce del afluente del Reguerón, el gobernador civil pidió la intervención de la Cruz Roja local.

La Cruz Roja también intervino con cierta frecuencia en otro tipo de desastres, como el de los accidentes de aviación. Y este es el caso del accidente aéreo ocurrido en Segovia, el 4 de diciembre de 1958, en el monte de la Mujer Muerta. La brigada segoviana, avisada por el gobernador civil, se puso pronto en camino y en medio de una gran ventisca de agua y nieve consiguió llegar a la cumbre y rescatar los cadáveres. *«El cuadro que se ofrece a la vista –nos relata la revista oficial de la Institución– es desolador, hasta el punto de que un camillero, al comenzar la fatigadora y agotadora tarea, llega casi a desmayarse, pero se rehace rápidamente y en unión de sus compañeros prosigue su labor, realizando la tarea más dura: el rescate de los cadáveres que han quedado bajo el avión. Los miembros de estos cadáveres se parten con una facilidad pasmosa, por lo que han de utilizar las varas de las camillas para auxiliarse y así sacar los cadáveres lo mejor posible».*

Sería demasiado largo anotar aquí las distintas acciones de las brigadas de la Cruz Roja interviniendo en incendios, inundaciones, accidentes de tren y aéreos, rescate en minas o en montaña, etc. Valga como ejemplo lo señalado más arriba, traído más como muestra del encomiable y continuo trabajo de los voluntarios y de las brigadas de socorro de la Cruz Roja Española en esta época de posguerra, con escasez de medios, pero con una envidiable entrega y fuerza de voluntad.

LA POLÍTICA DE CONSECUCCIÓN DE NUEVOS RECURSOS ECONÓMICOS

Esa escasez de medios, tanto técnicos como financieros, obligó a los dirigentes de la Cruz Roja a agudizar el ingenio para allegar fondos. En 1945 pusieron en marcha una campaña de sensibilización pública con objeto de relanzar el Sorteo de la Lotería de la Cruz Roja, que había quedado algo relegado y abandonado en la preferencia de los ciudadanos.

Este sorteo extraordinario había calado en la voluntad popular y en los años anteriores a la Guerra Civil tuvo un importante desarrollo, constituyendo la principal fuente económica de la Institución.

El sorteo fue creado por el general Miguel Primo de Rivera durante la época que presidió el Directorio Militar, concretamente por decreto real de 28 de febrero de 1924. Sus beneficios se destinaron: el 50 por cien para la Cruz Roja Española y el otro 50 por cien para la Dirección General de Sanidad que, a su vez, los destinaba para la lucha contra la tuberculosis, la lepra y el paludismo.

El primer sorteo se verificó el 10 de octubre del año 1924, o sea el mismo año en que fue creado. Constó de una única serie de 48.000 billetes. En 1945 hubo dos series de 62.000 billetes cada una, que representaron una diferencia con relación al primer sorteo de 76.000 billetes, cuyo valor total ascendió a diecinueve millones de pesetas, siendo el precio de cada billete de 250 pesetas.

La campaña alcanzó un resonante éxito, agotándose los billetes, representando para Cruz Roja Española unos ingresos cercanos a los dos millones y medio de pesetas, cantidad muy respetable en aquellos años.

Como resultado de esta renovadora política de consecución de mayores recursos económicos para la Institución, fue el remozamiento de la red hospitalaria y la inauguración y puesta en marcha de nuevos edificios sanitarios.

En la prensa de la época tuvo especial repercusión la construcción de un hospital clínico en Tánger. De la mano de la inquieta duquesa de la Victoria, en 1944 los técnicos de Cruz Roja Española iniciaron los trabajos para la reconstrucción de un viejo edificio marroquí y convertirlo en un amplio y espacioso hospital. Las obras de transformación, en las que se conservaron el estilo arquitectónico de la antigua fábrica árabe, finalizaron en 1946. El arquitecto que realizó los planos y dirigió las obras fue Delfín Ruiz, invirtiéndose en la misma la cantidad de 620.000 pesetas, sin que en ésta se incluya el costo del mobiliario ni el instrumental quirúrgico.

No obstante, la inauguración oficial no se realizó hasta dos años más tarde, en 1948. La situación de este centro –en la calle Fernando de Portugal– fue considerada por el diario *España*, de Tánger, como *«el sector de más porvenir y risueño»* de la ciudad. *«La característica más sobresaliente de toda esta clínica y sus dependencias –señaló el citado diario– es lo esmerado de su instalación y un ambiente acogedor, amable y pulcro que la hace muy atractiva. Alrededor del patio central, de airosas arcadas, corren las galerías de los tres pisos, alegres y bien amueblados, dando todo ello una grata sensación de hogar. En realidad eso es este clima: una casa; casa española y puesta al servicio de los más nobles de los fines. Es detalle simpático, el que acogerá a muchos enfermos necesitados, ofreciéndoles los servicios más completos de una moderna clínica, de forma enteramente gratuita».*

LA MEDIACIÓN DE LA CRUZ ROJA A FAVOR DE LAS VÍCTIMAS DE LA SEGUNDA GUERRA MUNDIAL Y DEL CONFLICTO EN IFNI Y SÁHARA

Preocupado el Gobierno español por la suerte que hubieran podido correr los desaparecidos en los combates del Ifni y Sáhara, en noviembre de 1957, entre los que figuraban mujeres y niños, fue encargado el por entonces presidente de la Cruz Roja Española, Antonio María de Oriol y Urquijo, de iniciar las gestiones oportunas para su localización y posterior liberación.

Oriol se puso en contacto con el CICR en Ginebra con objeto de que se designara un delegado para que sirviera de intermediario y llevara a cabo estas gestiones. El CICR designó a los señores Vantier y Gaillard para que realizaran unas gestiones previas, para lo cual se trasladaron a Marruecos. Más tarde lo hizo sólo Gaillard a Casablanca, donde se reunió con la princesa Lalla Aicha, hija del rey de Marruecos y presidenta de la Media Luna Roja marroquí, quien le prometió que al regreso de su hermano el príncipe Hassan, que se encontraba en Rabat, haría cerca de él todo cuanto estuviese de su parte a fin de que fueran puestos en libertad todos los prisioneros españoles y, en caso de que ello no fuese posible, conseguir al menos la inmediata liberación de paisanos, mujeres y niños.

Después de arduas negociaciones y de idas y venidas de los delegados de la Cruz Roja, su intervención se vio coronada con el éxito. Todo culminó con la entrega de los prisioneros españoles al embajador de España en Rabat, entrega que se verificó en el palacio real de esta capital y en presencia del rey de Marruecos.

No fue este el único y esporádico contacto oficial entre el Gobierno español y el CICR, teniendo a la Cruz Roja Española como mediadora.

En 1945, el Comité de Ginebra había solicitado que España designara a un representante que se dedicara a las tareas de ayuda a los niños extranjeros damnificados por la reciente guerra mundial.

El Gobierno español accedió a ello y designó al presidente de la Cruz Roja Española, Manuel Martínez de Tena, para que actuara en calidad de delegado en ayuda a los niños extranjeros. Ayuda que muy pronto se materializó en transportar el vapor *J. J. Sister* a ochenta y dos niños polacos huérfanos procedentes de Ginebra.

Los niños fueron atendidos y recogidos por la Cruz Roja Española, alojándolos en una finca de la barcelonesa barriada de Nuestra Señora del Coll.

Por otro lado, el Gobierno también había accedido, en 1948, a que una delegación de la Cruz Roja Española, por indicación del CICR, visitara el campo de concentración de Nanclares de Oca, en Álava, donde se acogía a refugiados de distintas nacionalidades: polacos, franceses, alemanes, belgas, rumanos, apátridas, etc.

Los delegados españoles, constituidos por el duque de Hernani y el secretario general de la Institución, el doctor Valero, entregaron a los refugiados un lote de ropa y calzado donado por la Asamblea Suprema, consistente en mantas, jerseys, «monos», calcetines, batas, alpargatas y toallas.

SE REORGANIZA LA CRUZ ROJA DE LA JUVENTUD Y SE FUNDA LA CRUZ ROJA DEL MAR

El nacimiento de una organización propia de la juventud en el seno de la Cruz Roja Española ha corrido varias vicisitudes y altibajos.

El primer antecedente se remonta a 1922, cuando la por entonces Liga de Sociedades de la Cruz Roja recomendó a las sociedades nacionales la creación de las secciones de la juventud. España no aceptó esta recomendación hasta 1925, año en que se iniciaron los primeros trabajos para su puesta en marcha y los contactos con escuelas y centros de enseñanza. Pero estos deseos no fructificaron en algo positivo. La República intentó en 1935 reabrir el tema, nombrando un director provisional que acometiera la organización de la rama juvenil de la Cruz Roja Española, pero el inicio de la Guerra Civil paralizó y frustró este intento.

El 10 de diciembre de 1936, la Junta Técnica de Defensa Nacional, del sector nacionalista, al elaborar los nuevos estatutos de la Institución señalaba en su artículo quinto que *«se organizará la Cruz Roja de la Juventud en la edad escolar, empleando todos los medios de propaganda que considere más eficaces»*. De nuevo en el Reglamento General Orgánico del 17 de marzo de 1939, artículos sesenta y dos, volvió a citarse la necesidad de la creación, organización y funcionamiento de la Cruz Roja de la Juventud. Sin embargo, la puesta en práctica del articulado anterior no se llevó a efecto hasta muchos años más tarde, en agosto de 1970, con el nombramiento de Manuel Fiol Calafat como director nacional de la Sección de Juventud de la Cruz Roja Española.

Es a partir de esa fecha cuando la Cruz Roja de la Juventud adquiere entidad propia dentro de la organización global de la Institución y se constituye en verdadero semillero de futuros dirigentes de la entidad.

Bajo la presidencia del conde de Toreno, iba a nacer en 1971 una sección de la Cruz Roja que en el futuro cubriría una amplia e importante área de socorro: la Cruz Roja del Mar.

De todos modos, la necesidad de un organismo que velara por la seguridad de la vida humana en nuestras costas, playas, lagos y pantanos no era nueva. Se había constatado desde tiempos atrás.

La Sociedad Española de Salvamento de Náufragos, creada en 1880 bajo el patrocinio de la reina María Cristina, tenía el exclusivo objetivo de salvar náufragos en las costas peninsulares, islas adyacentes y provincias de ultramar. La sociedad fue declarada de «utilidad pública» el 12 de enero de 1887 y desarrolló una encomiable labor, salvando miles de vidas humanas. No obstante, en 1940, a partir del final de nuestra Guerra Civil y a conse-

cuencia de las limitaciones presupuestarias, sus posibilidades fueron debilitándose.

Así se abrió un largo paréntesis de relativa indefensión para nuestros hombres de la mar y para los usuarios y visitantes que se cerraría, en parte, al firmar España en 1960 el Convenio Internacional para la Seguridad de la Vida Humana en la Mar. Por él, se obligaba al Gobierno a tomar las medidas necesarias para mantener la vigilancia de las costas y garantizar el salvamento de personas que se encontrasen en peligro en la mar a lo largo de sus costas.

En 1970 se produjeron, casi simultáneamente, dos siniestros que conmovieron todo el país: el hundimiento del pesquero *La Isla* en La Coruña, en los acantilados al pie de la ciudad, en pleno día y en medio de un fuerte temporal, con la pérdida de su dotación, y el de dos yates en Arenys de Mar, ocasionando nuevas víctimas. Estos sucesos pusieron aún más en evidencia la necesidad que se sentía de poseer un moderno y eficaz servicio de salvamento de naufragos.

Según narra el que fuera presidente de la Cruz Roja del Mar, el almirante Ángel Luis Díaz del Río: *«La Liga Naval Española, haciéndose eco del clamor popular, puso de manifiesto ante la Administración la necesidad de atender a esta situación carencial en el ámbito marítimo español, y, tras las oportunas gestiones, consiguió que la Cruz Roja Española se interesase y ofreciese su organización para crear el servicio de salvamento que España necesitaba. La subsecretaría de la Marina Mercante aceptó el ofrecimiento, y a primeros de julio de 1971 la Asamblea Suprema creó la Cruz Roja del Mar como rama naval de la Institución –nombrándose como presidente el entonces vicealmirante don Enrique Amador Franco e inspector general al capitán de navío don Juan Pardo de Donlebún–, con el objeto de procurar el salvamento de las personas que se encuentren en peligro en la mar a lo largo de sus costas o en aguas interiores navegables, así como llevar a cabo cuanta labor humanitaria pueda realizar a favor de la gente del mar».*

Paralelamente a estas gestiones, la Cruz Roja Española designó expertos que efectuaron viajes a Inglaterra y Francia, invitadas por el Royal National Life Boat Institute (RNLI) y la Société Nationale de Sauvetage en Mer (SNASM), respectivamente, que les permitieron informarse ampliamente de sus organizaciones y medios empleados, con lo que la planificación de la Cruz Roja del Mar pudo llevarse a efecto con la experiencia y los adelantos alcanzados por dichas sociedades.

El 22 de febrero de 1972, la Sociedad Española de Salvamento de Naufragos, reunida en junta general extraordinaria, presidida por el conde de Toreno –presidente, a su vez, como ya hemos citado, de Cruz Roja Española–, y con asistencia del entonces subsecretario de la Marina Mercante, almirante don Leopoldo Boado, tomó la decisión de integrar dicha sociedad en la Cruz Roja Española con todos sus bienes, derechos y obligaciones, dando cuenta a la Subsecretaría de la Marina Mercante, para su conocimiento y efectos consiguientes. Se aprobó, asimismo, que la Junta Nacional de la Cruz Roja del Mar y el Consejo Superior de la sociedad estuviesen compues-

tos por las mismas personas, con objeto de facilitar y hacer más efectiva la gestión de las dos instituciones, que pasó a presidir el almirante Amador.

A partir de 1978 y especialmente de 1980, la Cruz Roja Española dará un importante salto, convirtiéndose en una de las más destacadas instituciones del mundo. Crece su actividad cuantitativamente y nuevas acciones y servicios dan incluso un nuevo sentido a la misma. ¿Qué ha ocurrido? Los cambios que se han ido operando en el seno de la sociedad española llegan también a la Cruz Roja. El signo de los tiempos marca nuevos objetivos y de ello quedan abundantes testimonios, tanto en las propias memorias de la Institución como en las de los varios cientos de asambleas desde las que la Cruz Roja opera.

Quizá lo que más llama la atención, al estudiar el pasado desde fuera, es el crecimiento de ciertas actividades y especialización y el desarrollo de los equipos voluntarios de la Institución.

En cuanto al gobierno de la Institución, la Cruz Roja pasa a estar presidida por Enrique de la Mata y es gobernada, dentro de unas estructuras marcadamente presidencialistas, por un directivo-tipo nuevo que es varón mayoritariamente, aunque con un número mayor de mujeres participantes en las estructuras directivas, de entre cuarenta y cincuenta y cinco años, representante típico del padre o madre de familia media, con una vida social-económica y emocional bastante estable, de alta captación profesional en líneas generales, identificados con la posición y los valores de las clases media urbana y burguesa, con un alto grado de dedicación altruista a la Institución.

UN ESPAÑOL, PRESIDENTE DE LA FEDERACIÓN

Uno de los acontecimientos contemporáneos que puso de relieve el prestigio de Cruz Roja Española en el mundo, fue la elección, el 3 de noviembre de 1981, de su presidente, Enrique de la Mata Gorostizaga, como presidente de la Federación.

En efecto, en el transcurso de la Segunda Asamblea General de la Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja y de la XXIV Conferencia Internacional de la Cruz Roja, celebradas en Manila (Filipinas), un español era elegido por vez primera en la historia de la Institución como su presidente. Este acontecimiento contó con la participación de delegados de 121 sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, y representantes de 79 estados, firmantes de los Convenios de Ginebra, así como delegados del Comité Internacional y de la Federación. También participaron observadores de organizaciones gubernamentales y no gubernamentales.

Bajo el mandato del nuevo presidente, la Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja acometería importantes misiones y una profunda renovación de la Institución a nivel internacional. Esta labor se vería recompensada, en octubre de 1986, con la reelección de En-

rique de la Mata para un segundo mandato en la presidencia de la Federación.

El triunfo de Enrique de la Mata fue el triunfo de la Cruz Roja Española, que vio recompensado de este modo su callado trabajo por aquellos ideales humanitarios que un día en los campos de batalla italianos un ciudadano suizo, Jean Henry Dunant, imaginó extender a todo el mundo y para todos los ciudadanos, sin distinción de raza, clase o ideología política.

DIEZ AÑOS DE CAMBIOS

El 9 de noviembre de 1985, mediante un real decreto, se produjo el relevo en la Presidencia de la Asamblea Suprema de la Cruz Roja Española. El hasta entonces delegado del Gobierno en Andalucía, Leocacio Marín Rodríguez, pasaba a ocupar la presidencia que dejaba vacante Enrique de la Mata.

La democratización de la Institución se situaba como una de las primeras medidas de reforma. Estas reformas culminarían el 26 de enero de 1990 con la elección del primer presidente democrático de la Cruz Roja Española.

Para alcanzar este punto se tuvo que realizar una profunda renovación en la normativa de la Institución; el Real Decreto del 27 de noviembre de 1987, sobre normas de ordenación de la Cruz Roja, la aprobación por el pleno de la Asamblea Suprema de los nuevos Estatutos –ratificados por el Consejo de Ministros el 22 de abril de 1988– y la elaboración del nuevo Reglamento General Orgánico.

A raíz de este proceso es elegida presidenta de la Institución Dña. Carmen Mestre Vergara. Bajo su presidencia se realizan los planes estratégicos, donde se concretan y priorizan los objetivos de la Institución. En 1995 fue elegida vicepresidenta de la Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja y en mayo de 1994 cesó en su cargo al frente de la Institución.

La terna que presentó el Comité Nacional al Gobierno introdujo, en su resolución, un hecho importante: el Gobierno eligió el 27 de mayo de 1994 al independiente Juan Manuel Suárez del Toro como nuevo presidente de la Cruz Roja Española, un ingeniero canario de 42 años que ingresó como voluntario en la Institución el año 1971. El nuevo presidente era, pues, el primer voluntario que asciende a la presidencia de la Institución. A finales de 1994, pasó a ocupar la vicepresidencia de la Federación Internacional.

Las primeras manifestaciones del presidente Suárez del Toro se orientaron hacia la necesidad de culminar el proceso democrático en Cruz Roja, proponiendo al Gobierno la confección de unos nuevos estatutos, en los que se contemplara la posibilidad de que el presidente nacional fuera elegido por la Asamblea General de la Cruz Roja, de entre sus miembros, socios y voluntarios; negociar con los distintos órganos de la Administración la liquidación de la deuda histórica o estructural; la reestructuración de la red hospitalaria y el incremento de las

actividades sociales, en consonancia con los nuevos retos que planteaba la sociedad.

Hoy en día, Cruz Roja Española en una de las organizaciones más importantes del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja. Según datos de 1996, cuenta con 804 asambleas desparramadas por todo el país, alrededor de 605.000 socios, unos 175.000 voluntarios en diferentes servicios, y su presupuesto anual sobrepasa los 35.000 millones.

CAPÍTULO 3 LA CRUZ ROJA EN BARCELONA

EL PRIMER ANTECEDENTE: LA INSURRECCIÓN DE GRACIA, DE 1870

En el mes de abril de 1870 estalló en Gracia, el popular barrio barcelonés, una insurrección civil de notables consecuencias, que obligó a las autoridades barcelonesas a autorizar la intervención del Ejército.

Este conflicto cobró bastantes heridos y damnificados, lo que obligó a la instalación de hospitales de sangre en distintos lugares de la ciudad, con objeto de ir recogiendo y asistiendo a las bajas causadas por esta refriega ciudadana.

Los hospitales provisionales fueron tres: el que se instaló en el Paseo de Gracia n.º 158; otro en un edificio del Eixample, concretamente en la plaza Cerdá, que ocupaban las Hermanitas de los Pobres, y el tercero en la estación de ferrocarril de Martorell.

Prim Bosch i Labrús, persona muy significada en el mundo de la beneficencia barcelonesa y dos años más tarde uno de los fundadores de la Asamblea Provincial de la Cruz Roja de Barcelona –junto con el general Espalter–, organizó un servicio sanitario para llevar socorros a los heridos de Gracia.

Como quiera que todavía no existía la Cruz Roja en Barcelona, los sanitarios y camilleros llevaron como signo de neutralidad una cruz de cinta blanca en la bocamanga. Pero durante el conflicto, varias casas del Eixample barcelonés lucieron como signo de neutralidad una bandera blanca con una cruz roja en el centro. Era la primera vez que aparecía en Barcelona el signo de la Cruz Roja y el servicio sanitario montado con ocasión de los sucesos de Gracia sería el germen de la primera Asamblea de la Cruz Roja de Barcelona.

EN UN SALÓN DEL GRAN TEATRE DEL LICEU: SE FUNDA LA ASAMBLEA DE BARCELONA

Ante las gestiones de Prim Bosch i Labrús, realizadas con el conde de Ripalda, presidente de la Asamblea Suprema en Madrid, éste autorizó al marqués de Alfarrás para que iniciase

los primeros contactos para instalar en Barcelona la primera asamblea.

El marqués de Alfarrás nombró vicepresidente de esta Comisión Organizadora a un miembro de la Orden de San Juan de Jerusalén, Joaquim Vilaró de Moreno, y como secretario a Antoni Martrús, jefe de sanidad militar, además de otras personalidades de la vida social de la Ciudad Condal. Pero el marqués tuvo que ausentarse de Barcelona, cuatro vocales de la comisión fallecieron y el secretario fue trasladado a Valencia, por lo que esta primera comisión quedó prácticamente inédita.

La Asamblea Suprema encargó entonces a Luis Vilar para que pusiera en práctica un segundo intento, designando al general Espalter y Rull nuevo presidente de la Comisión Organizadora.

El general se entrevistó con las principales autoridades barcelonesas, instándoles a su colaboración en tal empeño, consiguiendo la convocatoria de una reunión fundacional de la Asamblea para el día 3 de julio de 1872.

La reunión se realizó a las 3 de la tarde en un salón de descanso del Gran Teatre del Liceu, presidiendo este encuentro el por entonces alcalde de la ciudad Francesc de P. Rius i Taulet.

El alcalde Rius y Taulet dirigió la palabra a los asistentes informándoles de los antecedentes históricos de la institución que se iba a fundar y encareciendo la colaboración de todos los presentes, personas todas ellas de gran relieve social ciudadano. Se procedió a continuación a la designación de la misma, que se realizó con arreglo a la siguiente formación:

Presidente:	Antonio López y López (futuro marqués de Comillas)
Vicepresidentes:	Francisco de P. Rius y Taulet Manuel José de Torres Julián Maresma, presbítero Primo Bosch y Labrús
Secretario:	General Espalter y Rull
Vicesecretarios:	Carlos Salvador Miró Juan Manté Conrado Roure Luis Matas
Tesorero:	Ramón Estruch y Ferrer
Vicetesorero:	Ceferino Llongueras y Fomentí
Contador:	Pedro Vall Llobera
Director almacén:	Justo Espinosa de los Monteros
Depositario efectos:	Domingo de Guzmán Viladomat

Inspector
facultativo: El jefe de sanidad militar

Inspector
facultativo
provincial: Salvador Badía y Andreu

Fueron designados presidentes honorarios de esta primera Junta de Barcelona: el obispo de Barcelona, el capitán general, el presidente de la Audiencia, el gobernador civil y el alcalde primero constitucional.

Esta fue la primera Asamblea de la Cruz Roja constituida en territorio catalán.

LA PRIMERA AMBULANCIA SALE HACIA GIRONA

No tardó demasiado la recién fundada Asamblea barcelonesa en iniciar su actividad, concretamente en auxiliar a los heridos y enfermos de la guerra carlista, que se estaba desarrollando con gran virulencia en todo el territorio nacional y especialmente en Cataluña.

Se formó una ambulancia, a las órdenes de Primo Bosch y Labrús, que salió de Barcelona a las 11 de la mañana del día 11 de julio de aquel año. Iba como médico mayor el doctor C. R. Bofill; de 1.º y 2.º ayudantes médicos Lorenzo Vidal Morer y Estanislao Andreu Serra, respectivamente, y como secretario y primer practicante el señor Rodríguez. La ambulancia tomó rumbo a la provincia de Girona, donde en esos momentos ocurrían continuos combates entre las tropas gubernamentales y las carlistas.

La ambulancia llegó a la capital gerundense y sucesivamente a los pueblos de Cornellá, Bañoles, Besalú, Mieres, Les Planes, La Salut, Rupit, Tavertet, Susqueda, Osor, Sant Hilari, Joanet, Arbucies y Hostalric.

El viaje de la ambulancia duró 21 días y el total de enfermos o heridos asistidos, fue el siguiente:

En Besalú	15
En Banyoles	11
En Mieres	8
En Les Planes	18
En Susqueda	41
En Sant Pere de Osor	72
En Sant Hilari	10
En Arbucies	6
En Hostalric	7
TOTAL:	188

EL INCIDENTE DE TERRASSA

A su regreso a Barcelona, la ambulancia no tuvo casi tiempo de descansar, ya que al ir a informar de su misión a la Asam-

blea provincial, se recibió la noticia de que los carlistas habían atacado Terrassa.

La Junta barcelonesa decidió que marcharan inmediatamente a dicha ciudad el señor Bosch y Labrús, el médico mayor señor Roure y el inspector facultativo de la provincia Salvador Badía y Andreu, con objeto de auxiliar a los posibles damnificados.

Marcharon con el primer tren y al llegar a la ciudad se dirigieron al Ayuntamiento para ponerse a disposición del alcalde e iniciar su trabajo. Por el camino vieron que grupos de ciudadanos se dirigían a ellos en tono amenazador gritando «*Los carlistas! ¡Los carlistas están aquí!*».

Aparecieron grupos de milicianos armados, que tomaron el Ayuntamiento y los edificios contiguos, amenazando continuamente a los miembros de la Cruz Roja: «*¡Mueran los carlistas disfrazados! ¡Fuera los espías!*». Insultados por la muchedumbre y encañonados por los milicianos, fueron golpeados y arrancadas sus insignias. Huyendo de estos ataques, pudieron refugiarse en la fonda, donde salió en su defensa el promotor fiscal de la ciudad, una de las pocas personas que demostraron interés por la integridad física de los miembros de la Cruz Roja. Más tarde, escuchándose en él, pudieron llegar a la estación y regresar a Barcelona en el primer tren.

Los comisionados al llegar a Barcelona informaron del hecho a la Junta y a la primera autoridad civil. La Asamblea elevó una protesta al Ministerio de la Gobernación, instándole a que repitiera la circular enviada a los gobernadores, en la que se informaba de las intenciones humanitarias y neutrales de la Institución, para que a su vez fuera trasladada a las distintas autoridades provinciales, con objeto de que no se volvieran a repetir estos lamentables sucesos.

Se tachó de anómala la actitud del gobernador civil de Barcelona y la del capitán general, pues desde el primer momento mostraron nulo interés por aclarar los hechos, hasta que les llegó la orden de Madrid de proceder a su aclaración y facilitar la protección debida a los miembros de la Cruz Roja en misión humanitaria, cosa que les obligaba, al ser España uno de los firmantes del Convenio de Ginebra.

El 25 de marzo de 1875 el incidente quedó zanjado, como lo muestra una comunicación de la Asamblea barcelonesa a sus delegados de distrito: «... *todas las autoridades están enteradas de la existencia de nuestra Asociación, lo mismo que los jefes de las partidas carlistas, que siempre han respetado nuestra Cruz Roja en las ambulancias que han recorrido ésta y las demás provincias, pues el gobierno ha indultado y seguirá indultando a los carlistas heridos socorridos por la Asociación, siempre que sean recogidos en nuestros hospitales de sangre en el acto del combate*».

Buena prueba de que el incidente quedó definitivamente zanjado, es que ese mismo año se fundó en Terrassa su Asamblea Local de la Cruz Roja, que pasó a presidir Ignacio Amat.

NUEVAS ASAMBLEAS: LA CRUZ ROJA SE EXTIENDE POR TODA CATALUÑA

La guerra carlista y los conflictos sociales que acaecieron en Cataluña estos años de 1872, 1873 y 1874, propició la aparición de nuevas asambleas. Sus juntas se iban constituyendo una detrás de otra: Mataró, Lleida, Arenys de Mar, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, Palamós, La Bisbal, Tremp de Mar, La Senia, Ulldecona, etc. En Vilanova i la Geltrú se formó una Sección de Señoras, bajo la presidencia de la marquesa de Sama.

En Barcelona se formó una 2.ª Subcomisión, con fecha 11 de agosto de 1873, con la siguiente Junta:

Presidente:	Francisco de P. Cisteré
Vicepresidentes:	Isidoro Álvarez y Francisco Álvarez
Contador:	Manuel Espinosa de los Monteros
Vicecontador:	Francisco Prats
Tesorero:	Francisco Llorens
Vicetesorero:	Víctor Durán
Depositario de efectos:	Jaime Labró
Director de almacén:	Juan Ruiz Taxonera
Secretario:	Saturnino Racionero y Güell

El 8 y el 9 de enero se inició el asalto a la ciudad de Vic por los carlistas. El cirujano y delegado de la Cruz Roja en ella, Martín Senis, organizó un improvisado hospital de sangre en el Seminario Conciliar, que en veinticuatro horas atendieron a 21 heridos gubernamentales y 4 carlistas.

El 25 de febrero de 1874 se funda la Asamblea de Manresa, con los miembros que 21 días antes habían intervenido eficazmente en el asalto a la ciudad por parte de los carlistas. Abrieron un hospital de sangre y en los días 4 y 5 recibieron y atendieron a 76 heridos, recogiendo además 45 cadáveres esparcidos por las calles de la ciudad. La Asamblea de Manresa quedó formada por la siguiente Junta:

Presidente:	José Carbonell
Vicepresidentes:	Félix Testagorda y Manuel March
Contador:	Armengol Jordana
Vicecontador:	Pedro Serra
Tesorero:	Rvdo. Ignacio Galí

Director de Almacén: Joaquín Serra

Secretario: José Vintró

Vicesecretario: Germán Raboso

El año 1874 también registra en Barcelona el nacimiento de la 3.ª Subcomisión, bajo la presidencia de José Pamias y Serra. En la provincia de Girona se instalaron las asambleas de Palamós, el 30 de noviembre de 1873 y la de Palafrugell, el 4 de diciembre de ese año, bajo las respectivas presidencias de Miguel Corroella y Marimón y José Martí Sentró.

La asamblea de Vendrell se formó el 17 de marzo de 1874, con José Reventós y Quesaltó de presidente; la de Arenys de Mar el 25 de marzo, con José M.ª Valera y Castelló a su frente.

En Tarragona también se formó una asamblea provincial y, por indicación de la misma a través de Emilio Santamaría, se nombró delegado de la Cruz Roja en Reus a Pedro Nolasco Gay. En Olot, Ana Galí de Capdevila organizó la Sección de Señoras de la Cruz Roja.

Al finalizar la Guerra Civil en Cataluña, las actividades de las asambleas barcelonesas, como es lógico, disminuyeron. No obstante, sus actuaciones ante los desastres naturales y las epidemias, propiciaron que fueran asentándose las ya fundadas y la aparición de otras de nuevo cuño.

Desde 1872, fecha de la fundación de la asamblea barcelonesa, hasta mediados del actual siglo, las asambleas locales inauguradas fueron las siguientes:

1872	30/7	MATARÓ
1873	—	TERRASSA
1874	25/2	MANRESA
1874	23/3	ARENYS DE MAR
1902	16/3	SABADELL
1902	8/6	BADALONA
1902	24/6	SANT CUGAT DEL VALLÈS
1902	22/7	VILANOVA I LA GELTRÚ
1902	24/4	GAVÀ
1904	27/4	ESPLUGUES DE LLOBREGAT
1905	9/7	TIANA
1905	24/9	GRANOLLERS
1906	19/3	VILAFRANCA DEL PENEDES
1910	MAYO	L'HOSPITALET DE LLOBREGAT
1911	17/4	VIC
1918	18/12	SANT FELIU DE LLOBREGAT
1921	—	CERDANYOLA-RIPOLLET
1922	5/12	CORNELLÀ DE LLOBREGAT
1924	—	SANTA COLOMA GRAMENET
1928	3/3	SURIA
1935	—	SANT BOI DE LLOBREGAT
1939	—	MARTORELL
1939	ABRIL	EL MASNOU
1940	—	SANT JUST DESVERN
1940	15/6	CALDES DE MONTBUI

1945 — IGUALADA
1947 16/8 SITGES

EN LA ÉPOCA DORADA DEL ANARQUISMO

Las manifestaciones callejeras, la violencia física, los asesinatos de líderes sindicales y patronos, llenaron de luto a muchas familias catalanas y regaron constantemente de sangre las calles barcelonesas.

El final de siglo y el inicio del xx es una época de grandes convulsiones sociales en Cataluña, de epidemias y de desastres naturales.

En este caldo de cultivo se desarrolló la Cruz Roja catalana, interviniendo humanitariamente en todos estos tristes eventos y adquiriendo con el paso de los años un prestigio y una imagen muy positiva.

La epidemia de cólera de 1884, el atentado contra el general Martínez Campos, la bomba en el Liceo en 1893, el incendio en la calle Perecamps, el accidente ferroviario de Sant Martí de Provençals en 1895, el desprendimiento de tierras en la calle Mayor de Gracia, la bomba tirada al paso de la procesión del Corpus en 1896 en la iglesia de Santa María del Mar y los desbordamientos de los ríos Besós y Llobregat, fueron las más destacadas de las intervenciones de la Cruz Roja barcelonesa, como vamos a poder comprobar seguidamente.

La memoria de 1900 reseñó estos servicios prestados. En el capítulo dedicado a los servicios generales del último quinquenio, se describen algunas de estas intervenciones ya citadas. En el apartado de incendios, «*muchos son a los que concurrió la Cruz Roja con el material correspondiente en previsión de lo que pudiera ocurrir*». Entre ellos los de la calle Perecamps, plaza de San Pedro, Arco de San Agustín, iglesia de Belén, depósito de petróleo de la calle Fonollar, fábrica Vapor Vell, almacén de drogas Busquets y Durán en la calle Sant Pau, fábrica de hilados de la calle de la Cera y los grandes depósitos de petróleo de la firma Catasús y Cia en el Poble Nou, donde «*desgraciadamente y en mayor grado que los demás, tuvo que prestar socorros a bomberos y otras personas que recibieron daño de más o menos consideración*».

En lo que se refiere al capítulo de accidentes, la memoria sólo cita a los más importantes y que tuvieron cierta repercusión pública, como fue el choque de trenes ocurrido en agosto de 1895 en el cruce de líneas de las compañías del Norte y Francia, en el término de Sant Martí de Provençals, y la explosión de una bomba en la calle de Canvis Vells, de Barcelona, durante el paso de la procesión de Corpus, organizada por la iglesia de Santa María del Mar, en 1896.

No menos grave y de penoso trabajo fueron las inundaciones del llano de Barcelona producidas por los desbordamientos de los ríos Besós y Llobregat, suceso ocurrido en 1897 y «*que por espacio de muchas horas tuvo que acudir al salvamento de personas puestas en peligro de perecer ahogadas*».

Y por último, debe señalarse el desprendimiento de tierras ocurrido en la barcelonesa calle Mayor de Gracia, donde «*que-*

darón sepultados varios obreros, pereciendo alguno de ellos, y en cuyo siniestro la Cruz Roja, con mucho material y buen número de socios, concurrió con prontitud y oportunidad».

LOS AÑOS DEL DESASTRE COLONIAL

En febrero de 1895 estalla en Baire lo que va a ser el primer acto que conducirá al desmoronamiento de las colonias españolas en Cuba y Filipinas, el llamado Imperio de Ultramar.

Al llegar a la Península noticias de este serio brote bélico, el general Polavieja, a la razón comisario regio de la Cruz Roja Española, hace un llamamiento a las asambleas provinciales, solicitando socorro para los heridos.

La primera junta que reaccionó ante este llamamiento fue la Asamblea Provincial de Barcelona que, presidida por Josep Pujol i Fernández, remitió un oficio al general Polavieja comunicándole el envío a Cuba, el 8 de marzo de aquel año, de dos cajas conteniendo lo necesario para la atención de 500 heridos.

Conforme van llegando los barcos que transportaban los heridos a Barcelona, la asamblea catalana instala dos sanatorios de la Cruz Roja en Sant Gervasi y en Les Corts (en la fábrica Batlló i Batlló), inaugurado este último el 9 de agosto de 1896 y con capacidad para 100 camas. Conforme van llegando los soldados heridos o enfermos de Manila y de los puertos americanos, la Cruz Roja despliega a todos sus efectivos y todos sus servicios.

La junta barcelonesa publicó una minuciosa memoria con distintos cuadros estadísticos, en la que reseñaba el número de internos y el tipo de dolencias asistidas; en total hubo 2.945 sometidos a tratamiento médico o quirúrgico, nueve de ellos oficiales y el resto de tropa; de éstos fallecieron 92, constandingo sus nombres y diversas circunstancias: 45 eran naturales de Cataluña, 15 de Andalucía y los demás de otras regiones españolas.

Además, el personal del sanatorio acompañó a 755 militares que lo necesitaban desde estaciones y muelles a sus domicilios. A otros, en número de 19.717 los atendió a pie de muelle con caldos, leche, pastas, etc. Unos 965 fueron mantenidos temporalmente fuera del sanatorio y 249 fueron socorridos con metálico y efectos fuera, también, del establecimiento. En total, pues, se socorrió a 24.629 militares.

La segunda parte del denominado Desastre Colonial lo constituyó la evacuación y repatriación de los heridos y enfermos del conflicto en Cuba y Filipinas.

Desde el 13 de mayo de 1897 al 10 de octubre de 1898 atracaron en el puerto de Barcelona 20 buques procedentes de Filipinas y uno de Cuba; desde la segunda fecha hasta el 5 de junio de 1899 los arribos fueron 22 y 15 respectivamente, y hasta el 30 de junio de 1900 otros 12 procedentes del archipiélago filipino. En total llegaron a Barcelona 70 barcos con evacuados o repatriados militares o civiles. Para poder atender a estos últimos se organizaron cuestaciones especiales y 107 repatriados fueron socorridos en concepto de viajes.

La memoria de la asamblea barcelonesa antes citada, agradece la colaboración de las navieras y compañías ferroviarias que abarataron los precios de los billetes y entregaron algunos gratis en casos de extrema indigencia. Son enumeradas las numerosas instancias, besamanos, volantes y otros papeles que cumplieron los oficinistas de la Institución en un período en que la alfabetización masiva estaba lejos de haber sido conseguida. Por último, la memoria rinde cuenta detalladísima, se podría decir céntimo a céntimo, del desembolso que supuso todo aquello: los ingresos de la Cruz Roja barcelonesa entre 1898 y 1900 fueron 160.761,10 pesetas y los gastos de 156.237,98 pesetas. Entre las partidas de gastos que más nos han llamado la atención por su pintoresca exigüidad –vista con ojos actuales– figuran las 444 pesetas gastadas en teléfono y las 905,35 en viajes.

Según el doctor Calatraveño, que intervino directamente en la organización de la repatriación, la Asamblea de Barcelona desembarcó y socorrió a 27.636 repatriados y tuvo 58.057 estancias, y la de Tarragona 2.869 y 8.457, respectivamente.

LA SEMANA TRÁGICA DE 1909

Los sucesos catalanes de julio de 1909 tuvieron su origen en las posesiones coloniales españolas en el norte de África. Una operación de policía contra las cábilas próxima a Melilla se convirtió en guerra abierta. Un historiador ya desaparecido, Edmon Vallès, nos ha dejado el impacto psicológico que este fogueo bélico causó en la Península: *«Estaban aún próximas en el tiempo el desastre de 1898 y las dramáticas escenas de los soldados repatriados de Cuba y Filipinas, por lo que no es de extrañar la reacción negativa que la evidencia de la guerra provocó en prácticamente todo el país, con Marruecos no había más lazos que la proximidad geográfica, por ello, la guerra fue vista, por los partidos de izquierdas y por la clase obrera, como una operación destinada a asegurar la explotación de las minas del Rif: la guerra de los ricos hecha por los hijos de los pobres»*,⁵ en efecto ya que los hijos de las familias pudientes se libraban del servicio militar mediante una redención en metálico, la llamada «cuota».

Cruz Roja en esta guerra de África iba a jugar un papel muy destacado, ya que esta confrontación en el protectorado en el norte de África iba a durar hasta 1927. Nada menos que dieciocho años.

La impopularidad de esta guerra no impidió que el primer embarque de tropas se hiciera en Barcelona, durante la semana del 11 al 18 de julio. La capital catalana era, en aquella época, la ciudad más conflictiva de España. Y, como era de esperar, se produjeron alborotos graves en el puerto, con las consiguientes detenciones.

Además, este hecho venía a coincidir con una crisis económica –la recesión de los años 1908-1909, que implicó reduccio-

5. Edmon Vallès: *Historia Gráfica de la Catalunya Contemporània. De Solidaritat Catalana a la Mancomunitat*. Edicions 62. Barcelona, 1975, págs. 94 y ss.

nes en los salarios y el despido de muchos trabajadores-, el choque emocional «provocado por los hechos del día 18, fue la espoleta que generó la revuelta. Esta en sus inicios, tomó la forma de huelga general».⁶

En efecto, uno de los organizadores de esta huelga y miembro destacado de su comité, Antonio Fabra Rivas, nos cuenta cómo se produjo el primer chispazo.⁷ El 9 de julio se hizo público en Madrid, y la noticia corrió como un reguero de pólvora por todo el país, que los moros –se supo más tarde que no pasaban de 400– habían atacado a algunos grupos de obreros de la Compañía Española de Minas del Rif, que trabajaban a unos 7 kilómetros de Melilla. Se hacía saber también a la nación que Muley Hafid no disponía de medios suficientes para someter a su obediencia a aquellas tribus guerreras, por lo cual España debía correr en su ayuda para afianzar así la autoridad del sultán y hacer respetar la suya propia. «Y como quien a la sazón gobernaba en España –nos dice Fabra Rivas– era D. Antonio Maura, empeñado siempre en aparecer fuerte y enérgico, nuestro mandamás se dispuso a emprender una campaña en toda la regla a pesar de que no contaba con fuerzas preparadas para ello. No disponían, en efecto, ni de un ejército colonial convenientemente adiestrado y pertrechado, como le sucedía a Francia, para operar en el norte de África, ni siquiera del número suficiente de soldados en filas. Pero dispuesto siempre a no pararse en barras, se le ocurrió una idea –cómo calificarla para expresar todo lo que ella tenía de disparatada y aviesa?– de movilizar a los reservistas, a los hombres jóvenes que hacía poco habían salido del cuartel acariciando gozosos el camuto de la licencia confiados todos ellos en que habían cumplido sus deberes para con la patria y que podían disponer libremente de sus personas, alegres los más porque podían contraer matrimonio con la novia que con tanta ansia les estaba aguardando. La idea de una nueva guerra, transcurridos apenas diez años de haber sufrido la gran derrota, no podía halagar a nadie».⁸

Como ya queda señalado, pues, del 11 al 18 de julio embarcó en el puerto barcelonés la 5.ª Brigada; iba destinada a Melilla. De los seis batallones que integraban aquella unidad, tres estaban formados mayoritariamente por catalanes y la proporción de soldados del Principado que había en los otros era también muy elevada.

A la vista del ambiente que reinaba en Barcelona –señala Edmon Vallès-,⁹ como en el resto de Cataluña y de España, todo el mundo esperaba incidentes. Sin embargo, las autoridades no tomaron ninguna medida: el embarco del domingo, 18 de julio, con un tiempo caluroso y opresivo, empezó a media tarde, cuando los vecinos de los barrios inmediatos al puerto salían a tomar el fresco. La unidad que estaba embarcando era el Batallón de Cazadores de Reus.

Comentan los cronistas que todo empezó cuando un grupo de señoritas y damas de la buena sociedad distribuyeron cigarrillos y medallas a los soldados. Algunos de éstos tiraron las

medallas al mar y de la multitud de padres, esposas e hijos surgieron gritos de indignación: «¡Tirad también los fusiles!», «¡Valiera más que se ocupasen ustedes de que no hubiese guerra!», «¡Que nos devuelvan pronto a nuestros hombres!», «¡Fuera la guerra!», «¡Que vayan los ricos!». También se profirieron gritos anticlericales, premonición de lo que sucedería algunos días más tarde.

La policía, en vista del cariz que iban tomando los acontecimientos disparó al aire y practicó algunas detenciones. El barco *Cataluña* separaba las escalerillas y se alejaba del muelle. La cólera, nos siguen informando los cronistas de la época, se propagó rápidamente por todos los barrios obreros de la ciudad. Una semana más tarde, el lunes día 26, estallaba la huelga general y con ella la Semana Trágica.

Los camilleros de la Cruz Roja fueron vistos «en los sitios de mayor peligro a cualquier hora del día y de la noche»¹⁰. Otro escritor coetáneo, el citado Antonio Fabra, recuerda el momento de marcharse al exilio: «con los ojos cerrados e inmóvil como una estatua (...) veía desfilar ante mí a los soldados que embarcaban en el puerto de Barcelona con destino al norte de África, a las multitudes que clamaban contra tamaño desfuerzo, a los conventos e iglesias en llamas, a las refriegas entre la fuerza armada y el pueblo que se revolvió contra sus opresores y a las ambulancias de la Cruz Roja transportando los cuerpos de los muertos y de los heridos».¹¹

Por otro lado, Vallès nos informa que el 26 de julio, a primera hora, iniciaron la huelga los metalúrgicos. Los carros, los coches públicos y privados circularon normalmente hasta las diez de la mañana, hora en que empezaron a desaparecer. Se cerraron las tiendas y los almacenes. Solamente quedó abierta alguna tienda en las barriadas extremas, al amparo de rótulos en los que se condenaba la guerra. Este apoyo tácito de las clases medias fortaleció la huelga. Los primeros encontronazos se produjeron entre los huelguistas y los tranviarios y sus escoltas de guardias de seguridad y Guardia Civil. Los tranviarios eran en su mayoría inmigrados y estaban bien controlados por el marqués de Foronda, jefe de la compañía y patrón muy significado en la lucha contra el movimiento obrero. A las tres de la tarde, cuando ya había muertos y heridos entre los huelguistas (y también dos tranviarios muertos y otros once gravemente heridos), cuando prácticamente todos los vehículos habían sido retirados, el capitán general Luis de Santiago ordenó que los tranvías dejaran de circular a fin de evitar choques violentos.¹²

Según todos los testigos de la época, entre ellos Fabra Rivas, la huelga había sido prevista y anunciada como protesta por la guerra de Marruecos y con una duración de 24 horas. Y Vallès, probablemente con toda la razón, señala que posiblemente no hubiera ido más allá de no haber sido por el episodio de los tranvías y el derramamiento de sangre que provocó, y si no hubiera tenido lugar la dispersión a tiros por la policía de la manifestación que, a las cuatro de la tarde, se formó

6. Edmon Vallès: «La Semana Trágica de Barcelona». Revista *Historia y Vida*, núm. 97. Abril 1976, pág. 77.

7. Antonio Fabra y Ribas: *La Semana Trágica. El caso Maura. El Krausismo*. Seminarios y Ediciones, S.A. Madrid, 1975, págs. 29 y ss.

8. *Ibidem*, págs. 29 y 50.

9. *Op. cit.*, pág. 80.

10. Augusto Riera: *La Semana Trágica*, en cuyo capítulo X se narra la actuación de los hombres y mujeres de la Cruz Roja durante aquellas trágicas jornadas.

11. *Op. cit.*, pág. 55.

12. *Op. cit.*, pág. 77.

en el centro de las Ramblas con intención de llegar hasta la capitanía general. Fuera por lo que fuere, fue entonces cuando «el movimiento huelguístico se transformó en revuelta enteramente improvisada y espontánea».¹³

Uno de los aspectos más sobresalientes de la Semana Trágica, y que le dio carácter ante el resto del país, fue el incendio de los edificios religiosos. Ochenta edificios fueron quemados entre el martes y el miércoles,¹⁴ sin que los incendiarios encontraran apenas oposición alguna de las fuerzas de seguridad que, por otra parte, sin embargo, protegieron eficazmente otras propiedades privadas, como tiendas, joyerías o bancos.

En estas jornadas revolucionarias, la labor de la Cruz Roja fue importante. No se limitó a atender heridos y transportar muertos, sino que también intervino en la evacuación de la mayoría de los edificios incendiados.

El ya mencionado Augusto Riera nos cuenta, como ejemplo de las dificultades que podían surgir, el abandono por sus moradoras del convento de las Religiosas Concepcionistas, situado en el n.º 252 de la calle Valencia, donde los camilleros de la Cruz Roja –atravesando grupos amenazadores y armados que iban a pegar fuego al edificio– tuvieron que sacar a la anciana hermana Pía, paralítica, en el mismo colchón que ocupaba y hubo que derribar la puerta de la celda de la hermana Aurora, algo enajenada por la edad y totalmente aterrizada por lo que estaba pasando, para sacarla de allí cuando ya las llamas lamían las paredes del edificio.¹⁵

José Muntaner, presidente provincial de la Cruz Roja, con los 120 voluntarios de que disponía, organizó un dispositivo asistencial con centro en la Rambla de Santa Mónica, sede de la Comisión Provincial. Sólo podía contar con 30 camillas, un coche ambulancia y un carro de primeros auxilios además de lo poco que pudieron aportar las subcomisiones alertadas de Gracia, Sants, Sant Gervasi, Barceloneta, Sant Andreu, y de algunas otras localidades de la provincia.

Augusto Riera ha dejado escrito que «donde caía un herido aparecía un hombre con brazaletes blanco o la bandera de la Cruz Roja para recogerlo».

Un diario madrileño dio la noticia de que incluso camilleros de la Cruz Roja cayeron heridos: «los que quedaban en pie seguían su marcha hasta haber recogido algún desgraciado que se desangraba, para volver luego de haberlo dejado en el dispensario, allí donde eran más necesarios sus servicios, aun cuando tuvieron que pasar largas horas sin descansar ni tomar alimento alguno».¹⁶

Se calcula que los heridos recogidos por la Cruz Roja ascendían a más de 250. Las autoridades y los ciudadanos barceloneses tuvieron gestos encomiásticos respecto a la actuación

de la Cruz Roja en estas aciagas jornadas. En un solo día se recibieron 54 telegramas de felicitación.

En parecidas circunstancias con actuaciones similares, se encontraron por ejemplo las poblaciones catalanas y sus correspondientes delegaciones de la Cruz Roja en: Sabadell, Figueres, Sant Feliu de Guíxols y Reus. Así como también en la localidad valenciana de Alcoy.¹⁷

LA HUELGA GENERAL REVOLUCIONARIA DE 1917

En 1917, el país vivía una época agitada. Por ejemplo, durante ese año se realizaron 61 atentados contra obreros; 16 contra patronos; 20 sabotajes contra establecimientos industriales y comerciales y, en Barcelona, durante la huelga general de agosto, que costó 32 vidas, se produjeron 64 bajas por herida. Entre los fallecidos, 27 eran paisanos y los 5 restantes militares.¹⁸

El historiador Jaume Vicens Vives resume en pocas líneas lo que significó aquella huelga general, patrocinada por la UGT y secundada por la CNT.¹⁹ Después de una oleada de huelgas parciales, el 10 de agosto de 1917, seis días antes de que se reuniera la segunda asamblea de parlamentarios, se desencadenó una huelga general revolucionaria. El objeto de la huelga era proclamar una república democrática socialista, más o menos inspirada en los propósitos de la revolución rusa (antes del golpe comunista de octubre). El paro fue total. Pero el ejército se hizo dueño de la situación después de tres días de violenta lucha, en la que tuvo lugar una encomiable actuación de la Cruz Roja.

Según consta en los archivos y publicaciones de la Institución²⁰ se actuó en aquellas localidades en que radicaba la incipiente industria de la época, que se pueden resumir brevemente en las siguientes: Alboraya, Alcoy, Badajoz, Badalona, Barcelona, Bilbao, Burriana, Cáceres, Carabanchel Bajo, Cartagena, Darnius, Elche, Girona, Gijón, Guadalajara, Huelva, Lleida, Manresa, Mataró, Madrid, Mazarrón, Mieres, Murcia, Nerva, Noreña, Oviedo, Portman, Reus, Sabadell, Sagunto, Santander, Santoña, Tabernes de Valldigna, Tortosa, Valencia, Valladolid, Vic, Vigo y Zaragoza.

La publicación oficial, la revista *Cruz Roja*, todavía cita a una cincuenta de comisiones locales que, aunque estuvieron prevenidas, no necesitaron adoptar medidas de intervención inmediatas, ya que en las mismas no tuvo repercusión la huelga.²¹

El secretario general de la Asamblea Suprema, señor Criado y Domínguez, en declaraciones a la prensa, resumiría en pocas palabras la actuación de la entidad en aquella huelga.²²

17. Archivo Asamblea Suprema de Cruz Roja Española: *Informes publicados en Revista Cruz Roja Española*, de 1909, págs. 297 y ss.

18. Jacinto Martín: *Huelga general de 1917*. Ediciones Zero. Madrid, 1996, 106 págs. Este autor toma los datos de Eduardo Comín Colomer: *Historia del anarquismo español*.

19. J. Vicens Vives: *Historia de España y América, social y económica*. Vol. V. Editorial Vicens Vives. Barcelona, 1972, págs. 354 y ss.

20. Revista *Cruz Roja Española*: 1917, págs. 354 y ss.

21. Revista *Cruz Roja Española*: 1917, pág. 351.

22. Diario *La Nación*, de 19 de septiembre de 1917.

13. *Ibidem*, pág. 77.

14. *Ibidem*, pág. 78.

15. Citado por J. P. Yaniz: *Op. cit.*, pág. 47.

16. Diario *El Imparcial*, de 8 de agosto de 1909.

«Desde los primeros momentos se ofreció a las autoridades y, de acuerdo con ellas, movilizó a sus ambulancias y estableció guardia permanente en sus puestos de socorro. En la mayoría de las localidades no fueron necesarias, por fortuna, sus servicios, que a todos sin distinción hubiera prestado, solícita y caritativa, porque a ello estaba, como siempre, dispuesta y preparada. Los capitanes generales de Cataluña, Valencia y Aragón le han dedicado calurosísimos elogios: en Barcelona, donde aún se recuerda con admiración su trabajo durante la Semana Trágica, tuvo en movimiento veintidós ambulancias, que recogieron trece muertos y cincuenta y seis heridos.»

LA GUERRA DE ÁFRICA: LA FUNDACIÓN DE LA ESCUELA DE ENFERMERAS Y DEL HOSPITAL DE LA CALLE DOS DE MAYO DE BARCELONA

La insurrección de las cábilas rifeñas en 1909, hace estallar un conflicto armado en el norte de África, en el Protectorado de Marruecos.

Este levantamiento, con el cerco a Melilla, motivó una sangrienta campaña que desembocó en el llamado descalabro de Barranco del Lobo. Después de estos sucesos, las tropas españolas buscaron ampliar la zona melillense, con la ocupación de Nador, Zeluan y el Gurugú, plazas que fueron reconocidas por el sultán en la paz de 1910.

La Cruz Roja llegó a instalar en la mayoría de los puertos españoles en el Mediterráneo un servicio sanitario permanente a la espera de los barcos cuya carga era de heridos y enfermos procedentes de tierras africanas.

Miguel Ramos Tornadijo, en una introducción histórica en el catálogo *«Imatges de la Creu Roja a Catalunya»*, realizado con motivo de conmemorar en una exposición fotográfica el 125 aniversario de la fundación de la Cruz Roja Española, nos señala que en 1920 ya se habían creado en Barcelona unas secciones de camilleros con una organización cívico-militar con sus respectivos mandos técnicos, bajo la dirección médica de las llamadas «brigadas sanitarias», cuyo personal está sujeto a una disciplina voluntaria y a una preparación sanitaria en traslado de heridos y primeros auxilios.

También nos informa Ramos Tornadijo que la Junta de Damas, constituida en Barcelona el 20 de mayo de 1908 en la capilla del Palacio Arzobispal, había organizado un servicio de ayudas y donativos, con destino a los damnificados de la guerra africana. Estas señoras, entre las que figuraban Josefa Dachs de Prat de la Riva, Julia de Montaner y Capmany, Rosalía Florit de Ossorio y Rosa Amat de Alies, empezaron a organizar un gran servicio de enfermeras, haciendo recolectas de ropas, medicamentos y grandes donativos, ofreciéndose además como madrinas de guerra de soldados que combatían en Marruecos.

Este grupo de ciudadanas barcelonesas fueron precisamente las que pusieron en marcha en 1918 una escuela de enferme-

ría, puericultura y maternidad en Barcelona, siendo su primer director el decano de la facultad de Medicina, doctor Andrés Martínez Vargas, cuyo nombramiento fue firmado por la reina Victoria Eugenia. También crearon el montepío «Caja de Socorros», con objeto de proporcionar un subsidio en caso de enfermedad o accidente a los voluntarios, sin pago de cuota alguna, adquiriendo además panteones en cementerios para todos los fallecidos en acto de servicio.

Estas señoras culminaron su labor creando, bajo el aliento de la propia reina Doña Victoria Eugenia, en la calle Mallorca n.º 458, de Barcelona, el primer hospital provisional para acoger a los heridos que iban llegando del norte de África. Uno de los buques que los transportaban, por ejemplo, el *Alicante* que arribó a Barcelona el 18 de noviembre de 1921, trajo consigo un centenar de ellos heridos y enfermos, siendo la Cruz Roja la encargada de su recogida, acogimiento y tratamiento. Sólo uno de estos heridos fallecería, siendo enterrado, tras una misa en la Sagrada Familia, en un nicho comprado a perpetuidad por esta Junta de Damas.

Y el 18 de abril de 1920 se pone la primera piedra de un gran Hospital en la calle Dos de Mayo de Barcelona, con la asistencia de los infantes Don Carlos y Doña María Luisa de Orleans y Borbón. Su construcción culminaría el 20 de mayo de 1924, fecha de su inauguración oficial, que esta vez contaría con la presencia de la propia reina Doña Victoria Eugenia, promotora de la red hospitalaria y de las escuelas de enfermería de la Cruz Roja a lo largo de todo el territorio nacional.

El hospital se convertiría en uno de los centros sanitarios fundamentales del país y de la propia Cruz Roja barcelonesa.

Por él pasarían figuras señeras de la medicina catalana y en muchas ocasiones se convirtió en el pionero de la introducción de los avances científicos y tecnológicos aplicados a la salud de la población.

El doctor Francisco Coll Colomé, que formó parte del Cuerpo Facultativo del hospital durante cerca de 50 años, escribió una interesante *Evolución histórica del Hospital de la Cruz Roja de Barcelona* —cita inexcusable si se quiere conocer la larga y ejemplar evolución de este centro sanitario— nos ha dejado escrito en breves líneas las distintas etapas evolutivas del mismo, que reproducimos a continuación:

«EL PRIMER PERÍODO comienza con el nacimiento del Hospital construido para acoger heridos y enfermos procedentes de la Guerra de África. En esta etapa se inicia una estrecha colaboración con la Escuela de Enfermería, colaboración que había de imprimir durante muchos años un carácter particular a las principales actividades del Hospital. El 18 de julio de 1936, con el estallido de la Guerra Civil da principio el SEGUNDO PERÍODO, que dividiremos en dos subperíodos: en el primero, el Hospital se convierte en la Clínica de Guerra número seis, donde se realiza una ingente labor, tratando a miles de heridos evacuados de los frentes: en el segundo subperíodo, finalizada la guerra, el Hospital recupera su figura de policlínico quirúrgico dedicado prioritaria-

mente a tratar accidentes de trabajo. EL TERCER PERÍODO, que abarca cerca de veinticinco años, es la fase más trascendental de la evolución hospitalaria del Centro al convertirse el pequeño policlínico quirúrgico en un hospital de especialidades, algunas de las cuales gozan de gran prestigio en el ámbito sanitario nacional. 1970 da entrada al CUARTO PERÍODO y con él, la gestión hospitalaria del primer gerente. La administración crece y se hace cada día más sofisticada. El clínico aficionado a la administración da paso al profesional administrativo. El hospital de caridad se convierte en empresa sanitaria. Por último, en 1980, comienza el QUINTO PERÍODO. El colaborador altruista desaparece definitivamente. Verdaderos profesionales en gestión hospitalaria se hacen responsables de la del Hospital y éste, como toda empresa de nuestros días, debe adaptarse a las actuales necesidades y demostrar su viabilidad.»

EN LOS LINDES DE LA TRAGEDIA

El primer tercio del siglo coincide con eventos políticos y sociales que iban a suponer un cambio radical en todas las estructuras del país. La caída de la monarquía, tras el ensayo dictatorial del general Primo de Rivera, propició el 14 de abril de 1931, tras unas elecciones generales muy disputadas, el advenimiento de la II República, que en Cataluña además desembocaría en 1952 en la proclamación de un Estatuto de Autonomía.

La huelga general de 1954, la declaración de independencia de Cataluña proclamada por Lluís Companys, el restablecimiento de la pena de muerte, la reforma agraria, el enfrentamiento con las autoridades eclesiales y el triunfo del Frente Popular en las elecciones de 1956, fueron los hitos que propiciaron la sublevación militar que desembocaría en una larga y cruenta guerra civil.

La Cruz Roja, en consonancia con sus Principios Fundamentales, había permanecido al margen de estas convulsiones. Desde el primer momento, su actitud había sido de estricto acatamiento a la nueva república legalmente vigente.

En la revista oficial de la Institución, del mismo mes de abril de 1931, se insertaba un artículo en el n.º 546, en cuya sección oficial se señalaba lo siguiente:

«El día 14 de abril quedó proclamada la República en España. Este cambio radical de las instituciones políticas fundamentales del Estado impone a la Cruz Roja deberes ineludibles a cuyo cumplimiento ha de atenderse lealmente, dado el carácter por completo neutral que la distingue.»

Son ellos:

- 1.º *Acatamiento inmediato a las autoridades constituidas, ofreciéndoles sin reserva alguna, los humanitarios servicios de la Institución.*
- 2.º *Vigilancia esmerada de esos mismos servicios y de todas las actividades de la Cruz Roja, evitando que sufran la*

menor paralización o entorpecimiento en su marcha normal.

- 3.º *Permanencia de todo el personal en sus respectivos puestos, cumpliendo con el discreto celo y generoso entusiasmo de costumbre sus patrióticos caritativos deberes, y sin perjuicio de que se admitan en su día, si ello lo dispusiera la nueva Asamblea, las dimisiones presentadas o que en lo sucesivo puedan ofrecerse.*
- 4.º *Adoptar, desde luego, la bandera tricolor, que es ya la nacional, y que los tres colores figuren en las escarapelas, que antes llevaban sólo dos.*
- 5.º *Sustituir en escudos, sellos, documentación, rótulos, etc., por la corona mural o cívica, el emblema heráldico de la monarquía.*
- 6.º *Suprimir en las denominaciones de hospitales, sanitarios, dispensarios, ambulancias y domicilios sociales, cualquier apelativo que usaran a más del nombre social; debiendo, en adelante, llamarse todos genérica, uniforme y exclusivamente de la Cruz Roja.*

Sin embargo, las advocaciones religiosas que señalen o distingan salas o pabellones interiores, serán conservadas, lo mismo que otros nombres cuya inscripción haya obedecido a cláusulas de legados o fundaciones especiales u otros motivos entendibles; pero, antes de adoptar ninguna determinación en el asunto, se consultará, siempre, con la Asamblea Suprema lo que, en cada caso, haya de hacerse, acatándose, sin demora, el acuerdo que recaiga.»

El siniestro fantasma de la guerra civil se cernía sobre nuestro país. Las cada vez más enconadas luchas sociales y políticas abrían un abismo en la convivencia nacional. Se iba a un corte radical en dos frentes irreconciliables. La Cruz Roja iba a poner a prueba, una vez más, su organización, su filosofía y su experiencia en un largo y cruento enfrentamiento. El general Francisco Franco, desde la guarnición militar de Melilla, decidía sublevarse y colaborar en el alzamiento militar que, desde el 17 de julio de ese fatídico año de 1936, había iniciado desde el norte el general Emilio Mola.

ESPAÑA EN GUERRA: CATALUÑA, BALUARTE DE LA REPÚBLICA

Está comúnmente aceptado por los historiadores contemporáneos, que la guerra civil que estalló en España en el año 1936 no fue un asunto exclusivo de los ciudadanos españoles. En nuestro suelo se enfrentaron los tres sistemas políticos que desde los inicios del siglo se disputaban la hegemonía política mundial: el fascismo, el comunismo y la democracia.

No es de extrañar, pues, que nuestra guerra civil conturbara y emocionara a la mayor parte del mundo. La España de 1936 estaba dilucidando una serie de problemas sociales e ideoló-

gicos, que algunos políticos remontan a la Francia de 1789 y a la Rusia de 1917.

Todavía hoy se rememora con gran emoción la intervención de los extranjeros que habían formado parte, por ejemplo, de las Brigadas Internacionales, de los Viriatos portugueses o de los legionarios alemanes e italianos.

George Orwell, Arthur Koestler, Pietro Nenni, André Malraux, Gustav Regler, Ernest Hemingway o Willy Brandt, fueron algunos de la larga lista de intelectuales o políticos de primera línea que se trasladaron a nuestro país para asistir activamente al enfrentamiento ideológico que se estaba ventilando en España.

La guerra civil española representó en aquellos años el prototipo y el signo de su tiempo. Provocó una extraordinaria explosión de odio y la lucha en los dos campos fue despiadada. Las ejecuciones sumarias y el encierro de los adversarios políticos, o simplemente de los sospechosos, eran moneda corriente, tanto para los franquistas como para los componentes de las distintas milicias republicanas. Los recintos militares no estaban preparados para admitir prisioneros ni se tenía la certeza en el control de una u otra localidad. A finales del mes de julio se celebraron las primeras batallas reales de la guerra en Somosierra, en el Alto de los Leones, que resultaron de una extrema ferocidad.

Las primeras informaciones que llegaban a las oficinas de la Cruz Roja en Ginebra alarmaron a sus dirigentes: se señalaba que casi todos los prisioneros habían sido ejecutados y que los médicos de ambos bandos se estaban esforzando para evitar que los heridos fuesen rematados en su propia cama. Estos dirigentes humanitarios estaban inclinados estudiando el mapa de España: Burgos, Sevilla, Bilbao, Gijón, Pamplona, Barcelona, Madrid, Salamanca, etc. Estas ciudades figuraban en las primeras páginas de los periódicos. Pero no encontraban una única línea del frente.

El doctor Marcel Junod, futuro delegado general del CICR en España durante esta guerra civil, nos ha dejado escrito cómo se tomó en Ginebra la decisión de acudir en ayuda de los españoles de ambos bandos.²⁵

El Comité Internacional de la Cruz Roja celebraba una sesión urgente en la «Villa Moynier», de Ginebra, de la que había salido el propio doctor Junod hacía nueve meses con destino a Etiopía. Junod estaba allí para rendir cuentas de su misión, pero Abisinia ya no era el centro de interés mundial...

«Todas las comunicaciones postales con España están cortadas, –dijo el presidente del CICR, Max Huber–. Sin embargo, tenemos que hacer algo. La Cruz Roja no puede permanecer indiferente cuando en alguna parte del mundo sufren hombres, mujeres y niños. Hace falta que alguien vaya allí a ver lo que se puede hacer...»

25. Marcel Junod: *El Tercer Combatiente*. Comité Internacional de la Cruz Roja. Ginebra, 1985, págs. 81-82.

Todas las miradas se volvieron hacia el doctor Junod. Este esbozó un gesto de protesta. Deseaba volver a su puesto del hospital de Mulhouse. La bata de cirujano le atraía más que la maleta de trotamundos.

Sin embargo, todos le dijeron lo mismo: *«Acepte la misión; no durará mucho, tres semanas a lo sumo. El tiempo necesario para un viajecito de información».*

Aquel «viajecito» de tres semanas a lo sumo, iba a durar tres años y constituiría una de las misiones más duras y más arriesgadas de su vida.

MARCEL JUNOD LLEGA A BARCELONA

El propio CICR ha señalado que los primeros telegramas que envió a España recabando información quedaron sin respuesta.²⁴

La ansiedad del CICR respecto a las víctimas del conflicto era compartida por numerosas sociedades nacionales de la Cruz Roja. Por ejemplo, las de Bélgica, Gran Bretaña, Francia, Portugal y Suiza, que se habían dirigido a Ginebra ofreciendo ayuda para los enfermos y heridos. Por otro lado, el CICR había empezado a recibir de las autoridades de Madrid y Burgos quejas y protestas de ambas partes enfrentadas.

Pero el CICR deseaba un contacto más estrecho y más directo. Consciente de las posibilidades que dejaban entrever las ofertas formuladas, el CICR dirigió a las sociedades nacionales de la Cruz Roja y la Media Luna Roja su Circular n.º 329, anunciando la salida hacia España del doctor Junod, y recordaba al mismo tiempo los términos de la Resolución 14 de la X Conferencia Internacional de la Cruz Roja sobre la guerra civil.²⁵

El doctor Junod llegó en avión a España, vía París, el 29 de agosto. Aterrizó en Barcelona y tomó contacto con la realidad española. Al tomar tierra en el aeropuerto de El Prat, se dio cuenta que estaba fuertemente controlado por los milicianos republicanos. Después de pasar sin problemas el control aduanero, se encontró a la salida con el cónsul suizo, quien se ofreció a acompañarle con su coche oficial al centro de la ciudad, después de aconsejarle que se quitara la corbata, para no desentonar con el ambiente circundante.²⁶

La llegada a Barcelona del doctor Junod estuvo presidida por la improvisación. No sabía dónde estaba la Cruz Roja ni quién la dirigía. Tampoco lo sabía el cónsul. Tuvo la suerte de

24. Archivo Comité Internacional de la Cruz Roja: *Informe General del Comité Internacional de la Cruz Roja sobre su actividad, desde agosto de 1934 hasta marzo de 1938*. Presentado a la Conferencia Internacional de la Cruz Roja, Londres, 20-24 de junio de 1958. Págs. 100 y ss.

25. Esta Resolución fue notificada a la Cruz Roja Española, así como a los generales Franco y Cabanellas, mediante telegrama de 25 de julio de 1936, y el texto fue transmitido a aquélla mediante carta del 12 de agosto. Es, pues, fundándose en este texto como inició el CICR su acción humanitaria en España.

26. La descripción de la llegada a España del doctor Junod y su paso por Barcelona, en su texto: *El Tercer Combatiente*, págs. 82-88.

toparse con un automóvil que portaba el emblema de la Cruz Roja, ocupado por cuatro médicos. Uno de ellos se ofreció a conducirlo inmediatamente al hospital de la Cruz Roja Española. Allí le rodearon médicos que se identificaron como de distintas ideologías. *«Cuando manifesté mi asombro –relata el propio Junod– por encontrar entre ellos a monárquicos y liberales, empezaron por impartirme un breve curso de instrucción política.»* Se enteró de que en Barcelona muchos médicos de conocida ideología reaccionaria seguían libres, gracias a su probada abnegación por su clientela pobre.

Después de visitar el hospital, el médico jefe le aconsejó que visitara a las autoridades catalanas, concretamente al gobernador, que lo recibió al momento. Junod pretendía obtener el cese de los fusilamientos de rehenes en uno y otro bando. Aquel le parecía el problema más urgente. Habló con el gobernador sobre los republicanos ejecutados por los franquistas en Málaga y Sevilla y le hizo reconocer que en la propia Barcelona se sacaba de sus casas a hombres y mujeres nada más por el apellido que tenían, en respuesta a una denuncia anónima, y que desaparecían sin dejar rastro. Como en ambos bandos se registraban los mismos hechos, ¿por qué no evitar ello e intercambiar a aquellos condenados por mediación del CICR?

El gobernador le aconsejó que se trasladara a Madrid y que contactara con el Gobierno central. Pero ochocientos kilómetros de carretera le separaban de Madrid, ya que los vuelos y los trenes estaban interrumpidos.

Andrés, un chófer colaborador de la Cruz Roja de Barcelona, que ostentaba la categoría de teniente de la brigada sanitaria, se ofreció a llevarlo en su coche. Andrés había sido un as del volante y había competido en muchas carreras. Hijo de madre francesa y de padre español, hablaba francés y no estaba afiliado a ningún partido político. Según Junod, era el hombre ideal para acompañarle en esta aventura humanitaria.

Marcharon a Madrid, vía Valencia, y después de atravesar 148 controles, llegaron al día siguiente a la capital de la República. Inmediatamente contactó con el doctor Romeo Lozano, presidente del Comité Central de la Cruz Roja.

En Madrid, el principal objetivo a conseguir por Marcel Junod era que la República aceptara el envío de una delegación del CICR a la zona franquista. Para ello planificó reunirse con el presidente del Gobierno, José Giral, y con los nuevos miembros del Comité Central de la Cruz Roja.

De esta última obtuvo una declaración, dirigida al CICR con fecha 1 de septiembre, en la que se establecían tres puntos fundamentales:

- 1.º La Cruz Roja Española se comprometía a dar su apoyo a los delegados del CICR ante las autoridades de la República, en especial para la obtención de autorización de crear agencias de información, tanto para los prisioneros de carácter civil como para los militares.
- 2.º Se aceptaban los socorros provenientes de otras sociedades Nacionales de la Cruz Roja, bajo la mediación del CICR.

- 3.º La Cruz Roja Española se esforzaría en hacer respetar el emblema de la Cruz Roja por todos los medios posibles.

Dos días más tarde de esta declaración, Junod era recibido por José Giral, presidente del Gobierno, que pertenecía a Izquierda Republicana. El presidente Giral aceptó, sin ningún tipo de reticencias, las propuestas de Junod sobre el intercambio de rehenes y se declaró dispuesto a apoyarle en todo lo necesario para que su misión se desarrollara con éxito. Obtuvo un documento oficial en el que se declaraba que las mujeres y los niños podrían salir libremente del territorio controlado por la República si lo deseaban.

Concretamente, el Gobierno de la República aceptaba el envío de una doble delegación del CICR, que ejercería su autoridad en Madrid y Barcelona, por una parte, y en Burgos y Sevilla, por otra. Su misión sería la de proteger y hacer respetar el emblema de la Cruz Roja por ambas partes en litigio y facilitar el trabajo humanitario de la Institución. El Gobierno declaraba, además, ver con simpatía la creación de una agencia de información o de búsquedas, a cargo de esas delegaciones, sobre prisioneros de guerra o civiles, y admitía la posibilidad de intercambiar un número de ellos, especialmente mujeres y niños.

Dos días después de la firma de este documento, el Gobierno presidido por Giral era sustituido por otro presidido por el líder socialista Francisco Largo Caballero, que confirmaría su validez.

Junod declaró quedarse «estupefacto ante aquel éxito inesperado». Tuvo otra idea: ir al otro bando, para obtener otro tanto por parte de las autoridades franquistas. Lo consiguió el 15 de septiembre, mediante la firma de un acuerdo similar que firmó el general Cabanellas, presidente de la denominada Junta de Defensa Nacional, en Burgos.

En aquellos momentos, la misión parecía un éxito total. Se habían obtenido acuerdos firmados con los dos bandos. Con los documentos de Madrid y Burgos, el CICR contaba con unos instrumentos indispensables que aseguraban su intervención oficial. La acción de socorro podía empezar.

EL DOCTOR MORATA VIAJA A LA CIUDAD CONDAL

A finales de julio de 1936, el Gobierno de la República designaba a un nuevo Comité Central de la Cruz Roja Española, que fue con quien se entrevistó Marcel Junod cuando llegó por vez primera a Madrid, en las postrimerías de agosto de aquel año.

El nuevo Comité era el siguiente:

Presidente:	Dr. Aurelio Romeo Lozano
Vicepresidente:	Dr. Francisco Haro García
Secretario general:	Dr. Jacinto Segovia Caballero

Vicesecretario:	Dr. Juan Morata Cantón
Contable:	D. Vicente de Orche Martínez
Tesorero:	Dr. Ramón Rubio Vicente
Inspector general médico:	Dr. Guillermo Luna Offato
Vocal:	Dr. Ventura López Aragónés

Al mes siguiente, el doctor Jacinto Segovia fue designado director del hospital de San José y Santa Adela, también conocido como Hospital Central de la Cruz Roja Española. El puesto de secretario general lo pasó a ocupar el doctor Juan Morata Cantón; a su vez, la vicesecretaría la ocuparía el doctor Jiménez Valgañón.

He podido contactar con uno de los supervivientes de este Comité Central, el doctor Juan Morata Cantón, quien me contó cómo transcurrieron los primeros meses de su actuación, en los inicios de la guerra civil.

«Inmediatamente procedimos a reorganizar los Comités Locales y a ayudar a la población española. Hay que resaltar la colaboración desinteresada de muchos socios de la Cruz Roja y de gran cantidad de médicos. Los ciudadanos se ofrecen a centenares, nos dieron vehículos y toda clase de utensilios que podían ser útiles destinados a los refugios improvisados. Salvamos centenares de pisos, evitando que fueran requisados. Bastaba poner un letrero con el emblema de la Cruz Roja para que fueran respetados.

Ayudamos a los que se habían refugiado en las embajadas y establecimos una línea de colaboración con la Cruz Roja Internacional, que nos envió al doctor George Henry, que junto con Andrés Vizcaya estableció servicios muy importantes. Nosotros les instalamos en un chalet que nos había cedido el escultor Mariano Benlliure.

Empezamos distribuyendo ayudas a niños necesitados, con lotes de leche condensada, galletas y chocolate. Todo esto, durante los tres primeros meses de guerra, cuando el caos era impresionante. Esta situación la agravaba la desorganización de nuestros comités en Barcelona y en Valencia.

El Comité Central acordó, el 3 de septiembre de 1936, que me trasladara a Barcelona, a recomponer el Comité. Afortunadamente, lo conseguí después de visitar a la CNT, que era quien mandaba en él, llegando a un acuerdo satisfactorio para todos; aceptaron al doctor Carlos Martí Feced, como director médico, y a Pedro Estrany como presidente del Comité de Barcelona.

También me comisionaron a Valencia con idéntica misión. El presidente del comité valenciano, el doctor Muñoz Carbonero, sobrellevó con gran entereza los primeros momentos, que fueron muy difíciles. Me establecí en la calle Sorni, número 13, para colaborar con él. Conseguí que se le asignaran ambulan-

cias y neutralicé el mayor peligro: que la Columna de Hierro, destacada en el frente valenciano, respetara a la Cruz Roja en sus visitas a la capital. Esta realizaba verdaderos saqueos. Se llevaba todo lo que se ponía a su alcance. Gracias a la colaboración de la CNT, a la que pertenecía la Columna, pudimos soslayar definitivamente esta práctica.»

SEDE DE LA CRUZ ROJA INTERNACIONAL EN LA CALLE LLÚRIA

Después del primer viaje del doctor Marcel Junod a Barcelona, Madrid y Burgos, consiguiendo la firma de sendos acuerdos que permitían la acción de la Cruz Roja Internacional en España, el CICR señalaba el 18 de septiembre de 1936²⁷ que en base a esos documentos establecía cuatro delegaciones: Madrid y Barcelona, en la zona gubernamental, y Burgos y Sevilla, en la franquista. Estas delegaciones estaban encargadas, entre otras misiones, de hacer respetar el signo de la cruz roja, de crear los servicios de búsquedas e información para los familiares de los prisioneros, enfermos o fallecidos y de distribuir, en nombre de las Sociedades Nacionales donantes, los socorros que ellas estaban dispuestas a enviar a España bajo el aspecto exclusivamente humanitario.

Estas delegaciones, según el informe del CICR a la Conferencia de Londres, en junio de 1938, alcanzaron a finales de 1936 un número de diez, pero estos asentamientos atravesaron graves dificultades: ataques contra la persona o la actividad de algún delegado, dos expulsados, uno herido, otro atacado en los medios de comunicación, etc. El CICR, en todos estos casos, no protestó públicamente, pues no quiso comprometer con ello las propias acciones de socorro que se desarrollaban más o menos satisfactoriamente.

De diez, el número de delegados descendió a seis, tres a cada lado. En febrero de 1938, la disminución de sus recursos puso al CICR en la necesidad de reducir paulatinamente, durante el siguiente trimestre, el número de sus delegaciones. Estas, de seis pasaron a cuatro y a partir de junio de 1938 quedaron en dos. Pero, a pesar de lo radical que pueda parecer este desmantelamiento, dictado por la necesidad, se podía esperar que la acción de socorro no estaría comprometida. En año y medio, los comités de ambas cruces rojas españolas tuvieron tiempo de familiarizarse con el trabajo de los delegados del CICR y adoptar sus métodos.

Hasta esa época, junio de 1938, 17 delegados se sucedieron en los diversos puestos de las sedes creadas por el CICR, todos ellos de nacionalidad suiza. Alrededor de cada delegado se agruparon colaboradores voluntarios o retribuidos por la Cruz Roja Española de la zona, reclutados sobre el terreno. En Madrid, las oficinas de la delegación repartidas en tres edificios diferentes, ocuparon hasta a 58 personas. En Barcelona, Burgos, San Sebastián y Valencia, el número de colaboradores varió según las épocas de 20 a 50.

27. Circular n.º 550 del CICR, sobre las misiones del Comité Internacional en España (18 de septiembre de 1936).

SEDE DE BARCELONA

DOMICILIO	DELEGADOS	DURACIÓN
C/ LLÚRIA, 95 DR.	HORACE BARBEY	15-IX-1936 A 1-1937
	DR. ROLAND MARTÍ	28-I A 14-IV-1937
	PHILIPPE HAHN	IV-1937 A 31-III-1938
	VALENTIN PUIG	X-1936 A 14-X-1937

Al día siguiente de la toma de Barcelona, Jean d'Ammán, que había seguido el avance de las tropas con una columna de socorros de la Cruz Roja franquista, entró en esta ciudad y contactó con los doctores Junod y Martí, alojados en la sede de la delegación. Estos obtuvieron autorización para partir y atravesar la zona en poder de las fuerzas franquistas, con objeto de regresar en coche a San Juan de Luz para volverse a reunir en Figueres con las tropas republicanas en retirada y velar por la suerte de los prisioneros.

La inmensa riada de los republicanos en la frontera francesa impidió a los delegados del CICR entrar en Cataluña, organizando inmediatamente los socorros en favor de los prisioneros franquistas conducidos cerca de la frontera por las tropas republicanas y abandonados a su suerte.

Al mismo tiempo, el CICR, preocupado por la situación creada por el desarrollo de las últimas operaciones militares en Cataluña, designó al profesor Philippe Hahn, quien antes había dirigido la delegación de Barcelona desde abril de 1937 a marzo de 1938, como nuevo delegado ante las autoridades republicanas. El señor Hahn dejó su residencia en Perpiñán, donde trabajó como enlace en Figueres (sede momentánea del Gobierno republicano) durante el tiempo que duró el trágico éxodo de centenares de miles de civiles huyendo ante el avance franquista o la evacuación de las tropas republicanas en el transcurso de su retirada.

A principios de febrero de 1939, Philippe Hahn fue trasladado a Valencia, todavía en manos de las autoridades republicanas, donde el señor Beck, agente consular suizo, había asumido voluntariamente las correspondientes funciones del CICR rindiendo precitados servicios. La presencia del profesor Hahn en Valencia permitió asegurar el enlace con la delegación de Madrid hasta el momento de la toma de la capital (28 de marzo de 1939). La toma de Valencia puso fin a la misión de Philippe Hahn, el cual regresó a Ginebra a principios de mayo de 1939.

La delegación de Barcelona fue durante algunas semanas colocada bajo la dependencia de la delegación de San Sebastián. Graz y D'Ammán se relevaron alternativamente para controlar el trabajo de un personal bastante reducido. Después, en marzo de 1939, Graz fue trasladado definitivamente a Barcelona como jefe de esta delegación.

Por último, en enero de 1939 la situación tomó un aspecto totalmente distinto con la toma de Barcelona. Francia se encontró de pronto con la obligación de acoger, albergar y alimentar a unos 400.000 refugiados, cuya mayoría necesitaba, además, asistencia médica.

Los gobiernos de Francia y Gran Bretaña prestaron su concurso naval para las evacuaciones, los transportes de material y de personal, tanto en el Atlántico como en el Mediterráneo. Los navíos franceses y los destructores británicos aseguraron durante mucho tiempo las comunicaciones entre Bilbao y Santander, por una parte, y San Juan de Luz, por la otra, transportando a los delegados del CICR y los envíos de las cruces rojas locales, así como los paquetes de víveres para los prisioneros. Los buques *Maine* (británico) e *Imé-rtie II* (francés) llevaron desde Valencia y Barcelona hasta Marsella personas evacuadas de Madrid por el Comité y embarcado material con destino a España desde Ginebra. El Gobierno y la Cruz Roja de Suiza suministraron los fondos y el personal para una columna de autocares enviada a Madrid con el objeto de evacuar a 2.500 personas, para las cuales el Comité había obtenido visados de salida.

En cuanto a las ayudas materiales concedidas por las dos cruces rojas locales, referente a la disposición de sedes y personal, el CICR encontró en España una marcada voluntad para facilitar su empresa humanitaria.

En la España republicana, el Comité Central de la Cruz Roja en Madrid facilitó dos inmuebles y un canon de 5.000 pesetas mensuales a la delegación oficial del CICR. En Valencia, fue cedida gratuitamente a la delegación la planta baja donde se instaló. En Barcelona, las oficinas de la delegación se instalaron en el mismo edificio de la Cruz Roja catalana; además, los delegados se alojaron gratuitamente en el mismo inmueble. Las delegaciones del CICR disfrutaron para el servicio interior de franquicia postal y telegráfica. En Barcelona, Valencia y Madrid, el CICR dispuso para sus desplazamientos de seis coches, a los cuales se proveyó gratuitamente de gasolina por el Gobierno en Barcelona.

EL SERVICIO DE BÚSQUEDAS EN BARCELONA

La guerra civil dividió al país en dos zonas, provocando la separación de un gran número de familias. Era en pleno verano y, por lo tanto, mientras muchos cabezas de familia se encontraban trabajando, en Girona o en Barcelona, pongamos por caso, sus esposas e hijos se encontraban veraneando en zonas costeras o montañosas y en localidades caídas en poder del otro bando. Por otro lado, existían gran cantidad de niños que se encontraban separados de sus familiares en colonias de vacaciones.

Como ya hemos visto, las comunicaciones postales, telegráficas y telefónicas entre ambas zonas estaban cortadas. Al poco tiempo de iniciado el conflicto, la Cruz Roja francesa comunicaba al CICR las primeras noticias por parte de los españoles residentes en aquel país que tenían familiares en España. Por otro lado, los delegados del Comité recién llegados al territorio español fueron acosados por miles de personas que pedían información sobre sus parientes o les entregaban cartas para que las enviaran a la otra zona.

Era indispensable, pues, montar una oficina especial en España del Servicio de Búsquedas del CICR. Cosa que se hizo a partir del 1 de octubre de 1936.

En la oficina de la Cruz Roja barcelonesa, montada a tal efecto, se cursaron más de 100.000 mensajes, y se recibieron 60.000 del otro bando, además se organizó un Servicio Especial de Repatriación de Mujeres y Niños, actuando en unas 15.000 personas. Se calcula que a esta oficina de la calle Llúria n.º 95, acudieron de media unas 2.000 personas diarias.

VISITAS A LAS PRISIONES

Al principio, cuando los delegados del CICR solicitaron visitar las prisiones se encontraron con la negativa más cerrada por parte de ambos bandos. A lo sumo se conseguía visitar a un prisionero determinado en una prisión concreta. Después de insistir repetidamente, las puertas de las prisiones fueron abriéndose paulatinamente en las dos zonas.

Tanto es así, que a mediados de 1938 el CICR había inspeccionado 75 lugares de detención, con un total de 78.665 prisioneros visitados.

Las primeras visitas se realizaron a los tres buques-prisión en el puerto de Bilbao, donde se hallaban cerca de 1.500 prisioneros de ambos sexos. En Barcelona se visitó:

BARCELONA

Castillo de Montjuic, 700 prisioneros, visitas del doctor Barbey, de 1 de diciembre 1939, y del doctor Martí, de 27 de febrero de 1937.

Preventorio de Mujeres, 85 detenidas, visitas del doctor Junod y del doctor Martí, de 20 de febrero de 1937.

Prisión Modelo, 1.700 detenidos políticos, visita de Philippe Hahn, de 30 de abril de 1937.

En ambas ocasiones se consiguieron notables mejoras en el trato y en la situación higiénica y alimentaria de los detenidos.

BARCELONA, BOMBARDEADA

Hubo intentos durante el transcurso del conflicto bélico de crear zonas neutrales en Barcelona, pero las largas y difíciles gestiones llegaron hasta el final de la guerra y no fructificaron en nada concreto. El profesor Philippe Hahn, delegado del CICR, llegó a Barcelona el 16 de marzo y durante los tres días siguientes fue testigo de un intenso bombardeo de la ciudad. Informando al CICR:

«El 17 sufrimos varios bombardeos, cuyos efectos más desastrosos recayeron en la Estación de Francia. Una bomba cayó en el momento que había una larga cola de viajeros, estacionada a la entrada de la estación, para adquirir sus billetes. La bomba cayó sobre la escalinata haciendo gran cantidad de muertos y heridos. Poco después se produjo otra explosión cerca de la de-

legación: una bomba había caído sobre una iglesia quemada, arrancando una parte de la torre y destruyendo el campanario que la revolución había dejado indemne. Los heridos llegaron con toda rapidez al dispensario de la Cruz Roja, con numerosas heridas en la cabeza producidas por la voladura de los muros. Cada tres horas se reanudan los bombardeos con una regularidad matemática y los ciudadanos viven con la angustia de no saber cuándo se van a repetir.

El 18 de marzo fue la jornada más funesta. Una bomba cayó sobre un bloque de casas que se derrumbaron en la calle (...). Los tranvías, los camiones, los coches, son proyectados a distancia e incendiados, grandes bloques de albañilería obstruyen la calle en toda su longitud. Las casas, incluso las más altas, no forman más que un montón de ruinas y un lío de cadáveres y heridos. Era justamente la hora más agradable del día, el momento de un maravilloso sol de primavera. Rápidamente los camilleros de la Cruz Roja salen con cascos, todos los vehículos son puestos a su disposición para transportar a los heridos. Cientos de muertos son recogidos y llevados al Hospital Clínico, muchos de ellos irreconocibles. Se llevan al dispensario de la Cruz Roja a los heridos graves (...).»

El testimonio de este delegado del CICR es patético y no deja lugar a dudas de lo inhumano de estos ataques aéreos indiscriminados. En aquellos tiempos los gobiernos europeos se interesaban por estos hechos, no en balde eran los primeros bombardeos que se realizan sobre grandes ciudades. El ministro de Asuntos Exteriores italiano, el conde Ciano, ha dejado escrita su opinión sobre el citado bombardeo de Barcelona:²⁸

«He recibido y enviado al Duce el informe de un testimonio ocular sobre el reciente bombardeo de Barcelona. Nunca había leído un documento de una realidad tan terrorífica. No obstante, sólo había nueve S-79 y la incursión no duró más que minuto y medio. Edificios pulverizados, tráfico interrumpido, pánico cercano a la locura: 500 muertos y 1.500 heridos. Es una buena lección para el futuro. Inútil pensar en la defensa antiaérea y en la construcción de refugios. La única vía de salvación contra los ataques aéreos es la evacuación de las ciudades.»

Lección que no fue aprendida. La próxima guerra mundial iba a conocer el horror de la destrucción de ciudades enteras con sus habitantes dentro: Hiroshima, Nagasaki, Berlín, Rotterdam, son algunos de estos deplorables ejemplos.

EL EJEMPLO DE UNA ASAMBLEA: LA LOCAL DE MATARÓ

En Mataró la asamblea local de la Cruz Roja nació el 30 de julio de 1872, bajo la denominación de «Asociación Universal de Heridos en Campaña de Mar, Tierra y en Luchas Civiles», con la siguiente junta: Ignacio de Boet, presidente; como vicepresidentes los curas párrocos Francisco Pla y Narciso Canet;

28. Conde Galeazzo Ciano: *Diario Político. 1937-1938*. Traducción de J. Imbert y A. Mangé. Las Ediciones de París, 1949.

contador, José Rivera; depositario, Manuel Pascual; director de almacén de efectos sanitarios, Camilo Guinart; secretario, Arturo Saborit y vicesecretario, José de Calasanz Torner.

El presidente, Ignacio de Boet y Carbonell, era un médico de 75 años que ejercía el cargo de médico visitador de naves, destinado en el puerto de Mataró y graduado del Cuerpo de Sanidad Militar, y la reunión preparatoria de la fundacional se celebró el 17 de julio de 1872 en el Ateneo de Mataró, a instancias del general Espalter, delegado de la Asamblea de la Cruz Roja de Barcelona.

Como en la mayoría de las asambleas o comités fundados en Cataluña, lo fueron por la necesidad de atender a los heridos de la Tercera Guerra Carlista y en este caso a los que llegaban a Mataró. Los ejércitos carlistas, al mando de sus jefes Savalls y Guiu, habían atacado Dosrius y Argentona, siendo perseguidos por las fuerzas gubernamentales del coronel Targarona, siendo los primeros vencidos en el Montseny.

Los carlistas huidos o heridos iban llegando a Mataró, en solicitud de indulto o de ayuda sanitaria. El primer grupo llegó el 8 de agosto, en número de cinco. La Cruz Roja mataronense llevó a término su primera cuestación pública para atender los gastos que iban ocasionando estas atenciones.

La revista oficial de la Asamblea Suprema, *La Caridad en la Guerra*, fundada y dirigida por Nicasio Landa, da cuenta de haber recibido una memoria que el general Espalter había dirigido al delegado de las cuatro provincias catalanas, Luis Vilar, en la que se muestra que el mataronés José Esteve y Vidal había realizado como miembro de la Cruz Roja cinco acciones de guerra y que se le proponía para una recompensa.

Enfermo, el presidente Boet delega sus funciones en la asamblea de Mataró en el doctor Juan Alabán, que pasa a ser el segundo presidente de la junta mataronense.

El 27 de noviembre se produjo un tiroteo en la fábrica Mas-sot, producto de un enfrentamiento entre la patronal y los obreros, del que resultaron heridas varias personas. La Cruz Roja de Mataró estuvo presente en estos disturbios, atendiendo a todos los perjudicados por esta violencia laboral.

El 20 de diciembre, la Cruz Roja de Mataró atendió a los 37 prisioneros carlistas heridos que habían conducido a la ciudad las tropas gubernamentales.

Como muestra de esta actividad ininterrumpida de la asamblea mataronense, el Ayuntamiento en pleno aprobó la solicitud de recompensar con la Cruz de la Beneficencia a distintos miembros de la Cruz Roja: Joaquín Martí y Andreu, Esteban Clavell, José Robreño, Miguel Suriá, Joaquín Vinar-dell y Concepción Domenech de Fontrodona, por *«los servicios prestados durante las epidemias últimamente ocurridas en nuestra ciudad»*.

El 12 de febrero de 1875 se proclamó desde los balcones del ayuntamiento mataronés, la República Democrática Federal, después de la abdicación del rey Amadeo I de Saboya.

A los pocos meses, concretamente el 13 de mayo, una fuerza carlista compuesta por 350 hombres, al mando del general Savalls, atacó la ciudad y entró en ella, haciendo prisionero al batallón de Voluntarios de la República, produciéndose varias muertes y un número no precisado de heridos. La Cruz Roja de Mataró realizó en junio de este año una segunda cuestación pública para atender a los gastos del socorro a los heridos y a los familiares de los fallecidos, consiguiendo un total de 4.175 pesetas.

El 10 de enero de 1875 la ciudad de Mataró recibió otro ataque de las fuerzas carlistas produciéndose luchas callejeras, heridos y rehenes tomados por los atacantes, cuya liberación fue mediada y gestionada por miembros de la Cruz Roja de la ciudad.

Al año siguiente finalizaría la guerra, caería la República y se establecería la monarquía en la persona de Alfonso XII, hijo de Isabel II.

Llegaron, pues, años de paz y tranquilidad en Mataró, decreciendo con ello la actividad de la Cruz Roja. No obstante, la asamblea y sus miembros continuaron activos, como muestra una sesión del plenario del Ayuntamiento, de 3 de julio de 1885, señalando como el presidente de la Cruz Roja, el doctor Alabán, con ocasión de una epidemia de viruela, había vacunado y falicitado gratuitamente asistencia a la ciudadanía.

En 1893 accede a la presidencia de la asamblea Ramón de Caralt y Bassart, que abriría una segunda época de la existencia de esta asamblea.

El período que va desde 1885 hasta 1895 es un decenio relativamente tranquilo, si exceptuamos la epidemia de cólera que invadió Europa, procedente de Egipto.

En España apareció tímidamente la epidemia en agosto de 1884 en Alicante, pero fue al año siguiente donde surgió en nuestro país con tal virulencia, que 1885 fue denominado «el año del cólera». Entre junio y septiembre de ese año la epidemia causó en nuestro país 82.000 defunciones. El total de muertes en España llegó a alcanzar la cifra de 180.000 habitantes.

Gracias a las vacunas del médico de Tortosa, el doctor Ferrán, las primeras que se realizaban en el mundo, se logró hacer frente a esta enfermedad. En estas campañas de vacunación masiva participó la asamblea mataronense.

La Cruz Roja de Mataró colaboró en 1899 en cuestaciones públicas para ayudar a familias de Orihuela, Almería, Murcia y Lorca, damnificadas a causa de las inundaciones.

A partir de estos años, ya no se trataba de socorrer a los heridos en conflictos bélicos, sino de extender su ayuda al más necesitado, al que sufre. Por eso al acceder a la presidencia el señor Caralt tuvo que adaptar y extender la Institución a las nuevas necesidades.

El período que va desde finales de siglo hasta el inicio de la Guerra Civil española de 1936-1939, la presidencia de la Cruz

Roja local es ocupada sucesivamente por el doctor Cruzate, por J. Francisco Roig, por Joaquín Genisans y Eusebio Pera-dejordi.

En el conflicto civil de 1936-1939, la Cruz Roja de Mataró permaneció integrada en su correspondiente catalana, respetuosa con el Gobierno legal de la II República, realizando numerosas acciones de socorro en los distintos frentes constituidos en la región catalana.

Al finalizar la misma, la Cruz Roja republicana hace entrega pacífica de la Institución a los nuevos dirigentes impuestos desde Burgos por la Asamblea Central. La Asamblea Local de Mataró quedó constituida con Trinidad Cruzate y Grezner, como presidente; Asunción Ponsa de Carbonell, como vicepresidenta 1.ª; Juan González Mora, como vicepresidente 2.º; Josefa Delmás de Estapé, como contadora; Magdalena Bover, como tesorera; Cecilia Bertomeu y Font, como secretaria, y como vocales: Antonio Campanar, Luis Marimón, Cosme Salomó, María Soler, Agustina Sagalés, Santiago Bartia, Ramón Oriach y Cipriano Sabé.

La nueva Junta montó de inmediato una oficina de información, se adquirió un coche ambulancia y se montó un modesto hospital.

En 1956 aparece como presidente el señor Cosme Salomó y como secretaria Cecilia Bertomeu.

En 1962 se producen las inundaciones del Vallés que afectan a localidades como las dos Montcadas, Rubí, Terrassa, Sabadell, San Quirze, Castellar del Vallés, Sant Adrià del Besós, Martorell, Molins de Rei y Prat de Llobregat. La Cruz Roja de Mataró se trasladó al lugar del siniestro aportando enfermeras, socorristas y a la Brigada, asistiendo a heridos, recuperando cadáveres, vacunando y realizando colectas de recaudación populares.

En 1966, Mataró hace entrega a su Cruz Roja de la Medalla de la Ciudad.

En 1970 accede a su presidencia José del Toro Pérez, que al año siguiente tiene que prestar su ayuda a una nueva epidemia de cólera.

Y así se llega al año 1972, el del Centenario donde se para esta narración. Se trataba de demostrar la existencia y desarrollo de una asamblea local de la Cruz Roja, a través de cien años de permanente servicio a la sociedad, al igual que lo han hecho las demás asambleas locales de la Cruz Roja barcelonesa.

POSGUERRA: INTERCAMBIO DE PRISIONEROS DE LA SEGUNDA GUERRA MUNDIAL

Nuestro país, después de la Guerra Civil, se convirtió en una fuerza importante de la Cruz Roja Internacional, al ser el escenario escogido por las potencias beligerantes para realizar en su territorio canjes de prisioneros.

Dos de los más conocidos se realizaron en Barcelona el 27 de octubre de 1943 y el 17 de mayo de 1944.

Después de firmarse el acuerdo de canje, llegaron al puerto de Barcelona, procedentes de Marsella, los buques *Djnné* y *Aquilea* que atracaron en el paramento este del muelle de España. En el paramento oeste lo hicieron los transportes ingleses *Tairea* y *Cuba*, que habían llegado a la capital catalana procedentes de Alejandría.

El canje, según contó *La Vanguardia* el 28 de octubre de 1943 y el 18 de mayo de 1944, se inició a las nueve y media de la mañana con el descenso por la pasarela del *Djnné* de los primeros británicos evacuados. «*Pertenecían al cuerpo sanitario australiano y presentaban un inmejorable aspecto tanto en su físico como en el vestuario, calzado y equipo general... todos coincidieron en que recibieron de los mandos alemanes un perfecto trato, del cual manifestaron estar muy satisfechos.*»

Por otro lado, «*los prisioneros descendían simultáneamente de los buques ingleses, efectuándolo en primer lugar los llegados a bordo del transporte francés Cuba, abanderado inglés. También éstos manifestaron estar contentos en general, del trato de que fueron objeto a bordo de los buques que los trajeron hasta que seguidamente los prisioneros de una y otra nacionalidad fueron trasladados, sin que pudieran verse unos a otros a través del muelle, al interior de distintos y grandes tinglados portuarios previamente limpiados y libres de mercancías. Allí se pasó lista de los individuos que desde aquel momento dejaban de ser prisioneros de guerra, debidamente alineados y formados, y con su equipo y bagajes en el suelo, a los pies de cada uno.*»

La frialdad y la minuciosidad de la crónica nos deja entrever, no obstante, la emoción mal contenida en que se realizaban estos actos. Los sanitarios y enfermeras de la Cruz Roja barcelonesa, en número de 62, coordinaron y ejecutaron la operación de canje. Se dieron algunos casos de encuentros de seres queridos, como el de una enfermera «*religiosa del Colegio de Santa Elizabeth, de nuestra ciudad, hermana Alma, que reconoció en uno de los canjeados a un hermano suyo, Joseph Petz, a quien no había visto desde el rompimiento de las hostilidades.*»

El cronista de *La Vanguardia* sigue en su narración del canje: «*Una vez terminadas las formalidades de rigor, se pusieron en marcha simultáneamente los dos grupos, marchando los británicos por detrás de los tinglados referidos, o sea, por la parte sur del muelle España, hasta embarcar ordenadamente a bordo del Cuba y los alemanes embarcaron en el Djnné. Las tripulaciones de los barcos transportados una vez evacuados, esperaron impacientemente la llegada de sus camaradas, procedentes de los campos enemigos y al divisarlos y cuando pasaron el portalón del buque que debe conducirlos a sus patrias respectivas, les tributaron un cálido recibimiento con gritos de alegría y cantos de júbilo, así como entonaron los himnos nacionales y de campaña.*»

El número de canjeados se desglosaba así:

Alemanes:	425	heridos o enfermos
	60	heridos graves
	576	sanos
TOTAL:	1.061	

Británicos:	410	heridos o enfermos
	50	heridos graves
	625	ilesos
TOTAL:	1.085	

En esta acción, pues, se intercambiaron un total de 2.144 prisioneros.

En 1944, se realizó el segundo gran canje de prisioneros en territorio nacional. La operación se realizó en Irún y Barcelona.

En febrero, llegaron a Irún 56 heridos y mutilados ingleses y norteamericano, entregados por los alemanes. En mayo y en Barcelona, se realizó la segunda parte de este canje. Los alemanes entregaron 952 heridos y enfermos británicos y norteamericanos, así como 87 personas civiles. Los aliados, por su parte, entregaron 855 heridos y enfermos alemanes. En esta operación de canje, la Cruz Roja intervino con 95 enfermeras y voluntarios.

Otra de las operaciones que realizó la Cruz Roja y teniendo como protagonista el puerto de Barcelona, fue la repatriación de los españoles que se encontraban en la Unión Soviética por causa de la guerra civil española y de la Segunda Guerra Mundial, los cuales se pueden dividir en cuatro grupos:

- * Los procedentes de los barcos españoles que, en el año 1959, se encontraban allí.
- * La última promoción de pilotos que en 1959 fueron a formarse en las escuelas soviéticas.
- * Los niños que durante la guerra habían sido trasladados a la Unión Soviética.
- * Y los procedentes de la División Azul.

Se repatriaron alrededor de 2.500 españoles, en ocho expediciones, en las fechas siguientes.

1.º 25 de marzo de 1954, con 286 personas procedentes, en un 90%, de la División Azul. Los repatriados embarcaron en el vapor *Semíramis* desde el puerto ruso de Odessa, llegando a Barcelona el 4 de abril.

En las demás repatriaciones vinieron españoles de los tres grupos citados anteriormente.

2.º 28 de septiembre de 1956, con 409 personas.

3.º 22 de octubre de 1956, con 520 personas.

4.º 20 de noviembre de 1956, con 525 personas.

5.º 14 de diciembre de 1956, con 285 personas.

6.º 13 de enero de 1957, con 566 personas.

7.º 29 de mayo de 1957, con 255 personas.

8.º 22 de mayo de 1959, con 47 personas.

Llegados a Barcelona, se buscó a todos los repatriados que lo necesitaran, que fueron la gran mayoría, colocación, vivienda y recursos de invalidez y vejez aunque a algunos que contrajeron allí alguna enfermedad, la Cruz Roja soviética les pasó subvenciones en rublos.

Estas repatriaciones tuvieron una gran repercusión popular, sobre todo la primera, la del *Semíramis*, que fue aumentada por la acción del Gobierno que, a través de los micrófonos de Radio Nacional, dio a conocer una y otra vez la lista de los repatriados.

El cronista de *La Vanguardia* nos sitúa el 26 de marzo, en el emocionante momento de la entrada del buque en el puerto de Barcelona: «*La proximidad del buque desató una atronadora salva de aplausos, clamores y vítores, himnos y marchas patrióticas. Todos los buques surtos en el puerto añadieron a este emocionante estruendo el sonido de las sirenas y pitos en Montjuic y en los muelles se dispararon morteros y cohetes (...). Las gargantas enronquecían con vítores y cánticos patrióticos, secundados con los ojos arrasados en lágrimas por los españoles del Semíramis.*».

LA IMAGEN MILITARIZADA DE LA CRUZ ROJA

En su introducción ya citada, Miguel Ramos Tornadijo nos señala un aspecto que configuró a toda la Cruz Roja del territorio nacional desde la postguerra hasta bien entrada la década de los 80: «*Son años éstos –señala– en los que la Institución navega con dificultad su camino de independencia. Por un lado, por la propia configuración que le dan los Estatutos de 1936; y por otro, porque se convierte en auxiliar sanitaria del Estado a todos los efectos, gestionando una cuarentena de hospitales en todo el país, la extracción de sangre, escuelas de enfermería y socorrismo y casi monopolizando el auxilio en las carreteras y en las playas. Es una época en la que se prodiga la «Fiesta de la Banderita», conciertos y actos benéficos, desfiles y maniobras conjuntas con el Ejército e incluso, en 1948, se formará una Orquesta Sinfónica de la Cruz Roja de Barcelona, bajo la batuta del maestro Josep Maria Tarridas.*».

A pesar de todo ello, la Cruz Roja seguirá manteniendo vivas sus raíces de solidaridad y humanismo, configurando el tipo de voluntario, héroe anónimo, que arriesga su vida y da su trabajo al servicio de los demás.

Las inundaciones del Vallés, ocurridas en septiembre de 1962, pondrán a prueba estas cualidades técnicas y humanitarias de la Institución, ayudando «*a difundir en Cataluña la imagen de una Cruz Roja geográficamente muy extendida y con un voluntariado que no escatima horas ni esfuerzos a la hora del socorro y la emergencia.*».

LLEGA LA DEMOCRACIA, TAMBIÉN A LA CRUZ ROJA

La Cruz Roja iniciará en Barcelona una experiencia piloto, que años más tarde se extenderá a todas las asambleas del ámbito nacional: la constitución en 1981 de una Asamblea Catalana Autonómica, y en 1986 un área de Bienestar Social, que asumirá las carencias sociales de la Administración, como las de la tercera edad, la atención a los disminuidos psíquicos y físicos, la lucha contra las drogodependencias, la asunción de los objetores de conciencia y la atención a los refugiados.

El cambio que ya había sido iniciado en la época de la presidencia en la Asamblea Suprema de Enrique de la Mata, se reforzó y acabó de materializar, en 1985, con la llegada de Leocadio Marín. Lo mismo sucedió en la asamblea barcelonesa, con los presidentes Rafael Orozco y Ricard Gutiérrez Martí.

La democratización de la Cruz Roja se plasmó en la aprobación el 19 de abril de 1986, por el pleno de la Asamblea Suprema, del importante «Documento de Objetivos». Una vez que, a lo largo de tres años, se dieron los cambios normativos necesarios, el 6 de mayo de 1989 se produjeron las primeras elecciones democráticas en los ciento veinticinco años de historia de la Cruz Roja. Con este evento se pretendió garantizar la participación de los socios y voluntarios en la toma de decisiones y en la elección de los cargos directivos.

Para alcanzar este punto se tuvo que realizar una profunda renovación de la normativa de la Cruz Roja, jalonada por el Real Decreto de 27 de noviembre de 1987, sobre normas de ordenación de la Institución, por la aprobación por el pleno de la Asamblea Suprema de los nuevos Estatutos –ratificados por el Consejo de Ministros de 22 de abril de 1988– y por la elaboración de un Reglamento General Orgánico.

Junto a los derechos y deberes de los socios y voluntarios, se crearon las asambleas como órganos de dirección. Se potenció el voluntariado con la creación de las unidades de voluntariado Social y las unidades de Cooperación al Desarrollo. Asimismo, se crearon las unidades de Voluntariado para Socorros y Emergencias, que vinieron a sustituir a las Brigadas de Tropas y Socorros y a la Cruz Roja del Mar. El 15 de enero de 1989 un Real Decreto del Ministerio de Defensa desmilitarizaba a los voluntarios que venían cumpliendo el servicio militar en Cruz Roja.

La desmilitarización se completó, pues, con la citada creación de las UVSE, dotadas de una disciplina civil y con amplias funciones en el rescate de vidas humanas, la educación para la salud, y la protección del medio ambiente.

La «vuelta de tuerca» la realizaría el presidente Juan Manuel Suárez del Toro, el primer voluntario que ascendía a la cúspide de la Institución, al reorganizar la estructura directiva y técnica de la Cruz Roja y promover la aprobación de unos nuevos Estatutos, mediante los cuales la presidencia nacional sería elegida de entre sus socios y voluntarios y no designada por el Gobierno de la nación.

LA CRUZ ROJA BARCELONESA ACTUAL

La Cruz Roja barcelonesa cuenta hoy con un importante colectivo voluntario que la sitúa entre las más significativas del ámbito nacional. Sus intervenciones más destacadas en los últimos tiempos son, por ejemplo, las realizadas con motivo del incendio del camping «Els Alfacs» de Tarragona el año 1978; la asistencia a los rehenes, trabajadores y clientes, en el atraco del Banco Central, en la plaza Cataluña, de Barcelona, el año 1981; las evacuaciones en el sangriento atentado terrorista al supermercado Hipercor, en 1987, o la participación en los Juegos Olímpicos y Paralímpicos en 1992.

Sin embargo, para situarnos adecuadamente en el tiempo, deberíamos retroceder al comienzo de los años 70, cuando la Cruz Roja de Barcelona, bajo la presidencia de Pablo Negre, empieza una etapa de modernización y cambios. Es este presidente, que fue también vicepresidente de la Cruz Roja Española, el que promueve un ambicioso proyecto: construir la «ciudad de la Cruz Roja de Barcelona» en la colina –propiedad entonces de la Cruz Roja– de l'Oreneta, próxima al Monasterio de Pedralbes. Se pretendía construir y juntar allí todos los servicios: hospital, escuela de enfermería, banco de sangre, parque de ambulancias, centros administrativos, y sede de la unidad de voluntarios. Problemas urbanísticos y de calificación del suelo lo impidieron. Y el sueño de aquel presidente no se materializó. Años más tarde, en 1977, su sucesor en la Presidencia de la Cruz Roja de Barcelona, José Luis de Salas Cardenal consigue, no sin esfuerzo, iniciar un cambio patrimonial y de sedes que no se ha detenido hasta hoy, siempre en beneficio de los servicios de la Cruz Roja y con saneamiento de sus finanzas. Conviene recordar aquí a las personas que acompañaron, como miembros de la Junta, a estos dos presidentes: Lolita Vilá de Mencos, Frederic Vallet, Joaquim Delàs, Josep Maria Negre, Josep Maria Espadaler, Jordi Salvat, Sebastià Àlvarez, Ma. Àngels Oliva, José Juvé, Joaquim Sitges, Ignacio Junyent, Francisco Coll, Pedro Portabella, Alicia Ferrer-Vidal, Manel Miserachs, Marcelina Garcia-Faria, Ma. Teresa Alcover y otros que se mencionan en las fotografías que ilustran este libro y que corresponden a estos periodos. Se consigue un justiprecio por la expropiación, por parte del Ayuntamiento de Barcelona, de los terrenos de la colina de la Oreneta que se convierten en un parque público. La Cruz Roja, gracias a esa operación y a una permuta de unos locales en la calle Aribau, adquiere a los laboratorios Merck un gran edificio en el paseo de Pujades que es habilitado como sede central de la Cruz Roja de Barcelona, banco de sangre, escuela de enfermería, sede del voluntariado y parque de ambulancias. Y durante unos años esta situación se mantiene hasta que en la mitad de la década de los 80, y bajo el mandato de otro presidente, Rafael Orozco Delclós, y debido al crecimiento de las actividades y servicios, se opta por soluciones diferenciadas; los servicios centrales pasan a una torre muy representativa en el barrio de Pedralbes; el banco de sangre al Hospital de la calle de Dos de Mayo; la sede del voluntariado y el parque móvil a un edificio de nueva construcción en la calle Juan de Austria, y la Escuela de Enfermería, que se trasladó también a la sede de Pedralbes, mantiene unos años de itinerancia y provisionalidad hasta que puede disponer de sede digna y definitiva en Terrassa. Todas estas operaciones fueron posibles porque la sede del paseo Pujades se vendió, en

óptimas condiciones, a la Generalitat de Catalunya, actualmente sede de los Mossos d'Esquadra.

El Dr. Orozco, además de estos cambios, continuó en la línea de avance y modernización de la Institución iniciada por Pablo Negre, distinguiéndose por dos decisiones que fueron muy controvertidas en su día; por un lado la supresión de la cuestión del Día de la Cruz Roja, conocida como «Fiesta de la Banderita», y por el otro por haber iniciado el movimiento de cambio en la uniformidad y organización de las entonces llamadas «Brigadas de voluntarios de Cruz Roja Española». Este segundo tema fue muy contestado y no se consiguió hasta unos años más tarde y a nivel de todo el Estado, por el cambio de los Estatutos y Reglamento de la Cruz Roja. Este presidente será recordado, entre otros logros, por haber sido el impulsor, ya antes de que se cambiaran los Estatutos, del reconocimiento de la realidad autonómica de la Cruz Roja: en 1981 se constituye la Asamblea Catalana de la Cruz Roja Española.

En el año 1986, Ricard Gutiérrez Martí sustituye en la Presidencia a Rafael Orozco y permanece en el cargo durante casi diez años. En esa década la Cruz Roja de Cataluña y de Barcelona especialmente, experimenta un auge espectacular, creciendo en servicios y sobre todo, dotándose de una estructura profesional sólida y compleja que sirve de soporte a una también creciente y moderna trama de voluntariado. Ricard Gutiérrez Martí, en su calidad de vicepresidente de la Cruz Roja Española, participa de forma activa en el equipo de Cruz Roja Española que hará la reforma estatutaria y reglamentaria que abre democráticamente la Institución y la moderniza. En otro orden de cosas, y siguiendo una tradición no interrumpida en los últimos años, este presidente completa el cambio patrimonial de sedes y edificios: la Cruz Roja de Barcelona vende la sede central del paseo de la Reina Elisenda de Montcada en una operación patrimonial muy beneficiosa y de largo alcance, y traslada los servicios centrales a la avenida de Vallvidrera, adquiriéndose además, seis locales en otros tantos distritos de Barcelona, lográndose así el deseo, largamente acariciado, de una mayor penetración de la Cruz Roja de Barcelona en el tejido urbano.

¿Cómo es la Cruz Roja de Barcelona en las postrimerías del siglo xx? Consideraremos la respuesta en áreas de actuación.

SECRETARÍA GENERAL

A consecuencia del aumento de la gestión derivada de las competencias y funciones asignadas por el Reglamento General Orgánico a los secretarios de la Cruz Roja, en febrero de 1987, por una disposición de la Presidencia Provincial de Barcelona, se creó, en la oficina provincial de Barcelona, la Vicesecretaría de Asuntos Generales, bajo la dependencia orgánica y funcional del secretario provincial.

Las funciones específicas de ésta hacían referencia al seguimiento de expedientes patrimoniales, seguros, estadísticas y registro y archivo general. Estas responsabilidades se han visto ampliadas posteriormente y, en la actualidad, la Vicesecretaría se ocupa también de la distribución de alimentos

excedentes de la Unión Europea (desde el año 1987), el seguimiento de temas jurídicos y la gestión relacionada con los procesos electorales institucionales de Cruz Roja, por citar las acciones más significativas.

En la actualidad, el titular de la Vicesecretaría provincial de Barcelona, ostenta el mismo cargo a nivel local de Barcelona y autonómico de Cataluña.

ÁREA DE RECURSOS ECONÓMICOS

Unos años más tarde, en 1990, y debido también a la creciente complejidad de los temas económicos, se crea el Área de Recursos Económicos que años atrás era denominada Área de Gerencia y más tarde Vicesecretaría de Asuntos Económicos, pero encuadrada, siempre, en la Secretaría General.

El desarrollo de nuevas actividades y servicios ha ido comportando un crecimiento económico que se ha visto reflejado en los cada vez más altos presupuestos, tanto de la Oficina Local de la Cruz Roja de Barcelona (1.544.740.000, 1997), Oficina Provincial (4.955.415.000, 1997) como el consolidado de toda Cataluña (10.718.237.000, 1997). Es por esto que el Área de Recursos Económicos se ha estructurado debidamente y se la ha dotado del personal necesario. Los rasgos que caracterizan su gestión son:

- La adecuación y normalización de sus procedimientos al plan general contable de la Institución.
- El saneamiento económico de la Institución con acciones y operaciones muy concretas y de amplio alcance como fue la venta de la sede del paseo de la Reina Elisenda de Barcelona que sirvió, en parte para el saneamiento económico de esta oficina local y para facilitar la financiación de una actividad más grande, y también otros planes de viabilidad para servicios concretos y oficinas locales.
- Se creó un servicio de administración para las oficinas locales de Barcelona.
- Se desarrolló un completo servicio de administración de personal (351 colaboradores fijos en 1996 en Barcelona ciudad excluidos los hospitales) y también un plan de informatización general.
- Pero el auténtico adelanto, en este terreno, ha sido la implementación de una cultura de control económico reflejada por los detallados seguimientos presupuestarios y análisis y auditorías de balances.

ÁREA DE ACTIVIDADES Y SERVICIOS

NACIMIENTO

El Área de Actividades y Servicios de Cruz Roja Cataluña se constituye como tal en el año 1990, coordinando y dirigiendo

do las actividades sociales, socio-sanitarias, medio ambiente y de prevención, socorros y emergencias, que nuestra Institución realizaba, y con una clara finalidad de ampliar la actuación de Cruz Roja en el campo social y de trabajo con los colectivos más vulnerables.

Antecedentes a esta Área los encontramos en Cruz Roja Juventud, realizando actividades dirigidas básicamente a niños y jóvenes y con una finalidad de prevención, así como los programas de Bienestar Social agrupando en la misma los programas sociales que venía realizando nuestra Institución, intervención en pro de los derechos humanos, así como la intervención con voluntarios atendiendo a los más desfavorecidos.

En 1989 y con una clara intención de unificar esfuerzos para ofrecer un mejor servicio a nuestra sociedad, se constituyó el Área de Bienestar Social agrupando en la misma los programas sociales que venía realizando nuestra Institución. Este Departamento es el que dio paso a la actual Área de Actividades y Servicios de Cruz Roja.

ESTRATEGIAS DE DESARROLLO

Conseguir la mejora de la calidad de vida de los colectivos más vulnerables es la meta del Área de Actividades y Servicios. Para llegar a la misma, se plantearon las siguientes estrategias de actuación:

Acercamiento a la realidad de los ciudadanos mediante la descentralización de la actuación. Este proceso de descentralización se inició a modo experimental en la ciudad de Barcelona, creando oficinas territoriales en los distritos –actualmente 6 oficinas– a las cuales se dotó de recursos humanos y materiales para el desarrollo de la actividad.

Aprovechando la estructura de oficinas locales ya existente de Cruz Roja, se inició un proceso de ampliación territorial de programas sociales que se estaban realizando, implantando en las mismas nuevas actividades dirigidas a las personas más desfavorecidas. Este proceso ha contado con soporte técnico, mediante la creación de oficinas de coordinación comarcal del AAS en la provincia de Barcelona– actualmente 3 oficinas– y de una coordinación autonómica al servicio de las oficinas provinciales.

Dotación de una estructura técnica remunerada al servicio de los voluntarios de nuestra Institución y al de nuestra organización.

Potenciación de la incorporación de voluntarios en todas nuestras actuaciones, reconociendo su imprescindible labor en nuestra entidad y en nuestra sociedad como recurso favorecedor de la solidaridad y agentes detectores de las necesidades reales de los que nos rodean.

ACTUALMENTE

La implantación de Cruz Roja Cataluña en el campo social es una realidad en nuestra sociedad. Desarrollamos programas dirigidos a las personas mayores, toxicómanos, enfermos de

SIDA, niños y jóvenes, internos en centros penitenciarios, refugiados, extranjeros e inmigrantes, enfermos hospitalizados, enfermos mentales, personas discapacitadas; *actuaciones que suponen una participación de nuestra organización en el sector social alrededor del 12% sobre el total de intervención de las ONG.*

Nuestra actuación se concreta mediante proyectos realizados mayoritariamente por voluntarios con soporte de personal remunerado y proyectos como organización prestadora de servicios en colaboración con la Administración y de iniciativa propia; actividades todas ellas en clara expansión territorial.

Los programas de prevención, socorros y emergencias, actividad con la que se ha identificado históricamente a nuestra Institución, crecen bajo una línea de profesionalización que ha conllevado la implantación de formas contractuales entre nuestra Institución y las entidades e instituciones a las cuales prestamos servicios.

Nuestra intervención en el campo del medio ambiente es una de las actuaciones en vía de expansión siempre en colaboración con Cruz Roja Juventud, pionera dentro de Cruz Roja en este ámbito de actuación.

COLABORACIONES

El crecimiento de nuestra actuación no hubiese sido posible, sin contar con la colaboración de las administraciones públicas (estatales, autonómicas, provinciales y locales) así como de otras ONG o entidades privadas, con las cuales se establecen convenios o acuerdos de trabajo conjunto, que permiten aunar esfuerzos con el objeto de ofrecer al ciudadano el servicio más eficaz y adecuado a sus necesidades.

Hay que destacar la magnífica colaboración en la ciudad de Barcelona, con su Ayuntamiento, que ha permitido, a lo largo de estos diez últimos años, convenir en una amplia gama de servicios a la ciudadanía.

ÁREA DE RECURSOS HUMANOS

El Área de Recursos Humanos de la Oficina Autonómica de Cruz Roja Cataluña, nació como tal en el mes de julio de 1990. *El nacimiento de esta área se sitúa dentro de una importante remodelación interna, creándose al mismo tiempo el Área de Actividades y Servicios.*

Estas dos áreas absorbían y se formaban a partir de las antiguas áreas de Bienestar Social y de Socorros y Emergencias. Las nuevas áreas partían del objetivo de diferenciar claramente lo que era la gestión y dirección de las actividades y, en el caso de Recursos Humanos, la gestión de todos los temas referentes al voluntariado y su papel en nuestra Institución.

Las competencias principales del ARH durante estos años han sido:

La información y captación del voluntariado.
 La formación.
 La gestión de la afiliación de los voluntarios y socios de la Institución.
 La gestión interna de personal colaborador (objetores de conciencia y voluntarios del servicio civil sustitutorio).
 La participación del voluntariado.

DESARROLLO

LA INFORMACIÓN Y LA CAPTACIÓN DE VOLUNTARIADO

El Servicio de Información ha tenido como objetivo ofrecer información de todo tipo a los usuarios, tanto internos como externos, procurando sobre todo que el voluntariado de Cruz Roja tuviera un punto de referencia en el caso de tener alguna duda sobre el funcionamiento o actividades de Cruz Roja.

El Servicio de Captación ha ido desarrollando diferentes circuitos de incorporación del nuevo voluntariado, de acuerdo con las diferentes necesidades y con una tendencia clara de dar una mejor información y posterior formación al voluntariado de Cruz Roja. El gran medio para la captación de voluntariado han sido las diferentes campañas que, desde el Área de Comunicación e Imagen, se han realizado.

ESTRUCTURA Y EVOLUCIÓN DE LA FORMACIÓN

El ámbito de formación ha sido la columna vertebral del volumen de la actividad del ARH a lo largo de estos años.

La remodelación de la Oficina Provincial de Cruz Roja Barcelona y la creación del Área de Recursos Humanos unifica bajo una única dirección a la antigua Escuela de Socorrismo y a la Escuela de Educadores de Cruz Roja Juventud.

La aparición del Plan de Formación de Cruz Roja Cataluña el año 1991, permitió definir la estructura temática, las herramientas metodológicas, los recursos materiales y pedagógicos y los principales itinerarios formativos del voluntariado de Cruz Roja, de acuerdo con las necesidades de las actividades que se planteaba realizar la Institución. El Plan de Formación define y homologa las actividades formativas dirigidas a los voluntarios y al personal externo, realizadas a nivel de todas las oficinas locales y provinciales de Cruz Roja Cataluña. Cada año se han incorporado las novedades organizativas y metodológicas que han generado la dinámica de la actividad formativa.

Actualmente los ámbitos de formación que integran el conjunto de las actividades formativas son:

- Ámbito de Formación Institucional
- Ámbito de Formación de Socorros y Educación Sanitaria
- Ámbito de Formación Social
- Ámbito de Formación Medioambiental
- Ámbito de Formación Ocupacional
- Ámbito de Formación de Cooperación y Desarrollo
- Ámbito de Formación en Tiempo Libre (Escuela de Educadores de Cruz Roja Juventud)

LA GESTIÓN DE PERSONAL COLABORADOR

La organización y realización de una correcta distribución del cupo provincial de los Voluntarios del Servicio Civil Sustitutorio, así como la gestión de los objetores de conciencia que realizan la prestación social han sido las tareas principales dentro de esta parcela de gestión del ARH.

LA PARTICIPACIÓN DEL VOLUNTARIADO: ESTRUCTURA Y EVOLUCIÓN DEL MODELO DE PARTICIPACIÓN VOLUNTARIA

El proceso de democratización institucional, iniciado en la década de los 80 a nivel del conjunto de Cruz Roja Española, culminó con un modelo organizativo que estructuraba el voluntariado en unidades (de Socorros y Emergencias, Social, de Cooperación y Cruz Roja Juventud). La aplicación de esta organización fue tan purista que, en la práctica, las unidades se convirtieron en unidades cerradas, sin comunicación horizontal, y con un sentimiento de pertenencia diferente según los voluntarios se encontraban en una unidad u otra. Además, no se contemplaban mecanismos de participación institucional de los voluntarios, a excepción del proceso electoral interno de Cruz Roja Juventud definido estatutariamente.

Esta realidad era una continuación del pasado, una prolongación de la organización paramilitar con la que la Cruz Roja Española se había dotado posteriormente a la Guerra Civil española.

Era necesario actuar con coherencia con el cambio interno de democratización y desmilitarización que el conjunto de Cruz Roja había aprobado. La Oficina Local de Cruz Roja Barcelona ciudad fue el punto de partida para impulsar e implantar un nuevo modelo de organización voluntaria que, respetando el marco institucional (estatutos, RGO, normativas...), rompiera las fronteras entre los «diferentes tipos de voluntarios», definiere verdaderos mecanismos de participación y a la vez fuera un modelo operativo y flexible la realización de los diferentes servicios de voluntariado.

Las oficinas territoriales de Cruz Roja en Barcelona, con una base voluntaria procedente de diferentes campañas de captación, habían seguido el modelo de organización de los voluntarios de Cruz Roja Juventud, definido en su Asamblea Provincial del año 1989. Este modelo era nuevo y contemplaba las principales bases del modelo que actualmente hace funcionar a la Cruz Roja de Cataluña. Su esquema principal era la creación de grupos de actividad (estables y/o puntuales) que eran el primer núcleo de agrupación de los voluntarios, tanto para la actividad como para la vida asociativa y la participación institucional. Los miembros de los grupos de actividades elegían un representante (responsable de grupo) y el conjunto de voluntarios era representado por un Comité o Comisión.

El año 1991 fue el de la puesta en marcha del proceso. Se crearon diferentes grupos de actividad (de socorro y sociales). Se impulsó un voluntariado polivalente, participativo y unificado: se iba impulsando un criterio de afiliación a Cruz Roja según la edad, no según la actividad.

El año 1992, con los Juegos Olímpicos y Paralímpicos, significó el examen o prueba final para ver si el modelo de organización y funcionamiento del voluntariado de la Cruz Roja era acertado. Los voluntarios de Cruz Roja que participaron en los Juegos Olímpicos y Paralímpicos se encardinaron dentro del área sanitaria del COOB. En las diferentes instalaciones olímpicas, el voluntariado de Cruz Roja funcionó por grupos de actividad con unos responsables de grupo, demostrando su eficacia operativa.

1993 fue el inicio de la expansión del modelo, tanto a nivel provincial de Barcelona como a nivel autonómico, completándose en años posteriores con mejoras cualitativas referentes a requisitos de entrada, formación y compromiso del voluntariado a Cruz Roja. Actualmente este modelo básico empieza a ser una realidad de participación y protagonismo del voluntariado a nivel de Cruz Roja en Cataluña, y modelo en expansión en el conjunto del territorio del Estado.

CRUZ ROJA JUVENTUD

En 1970 se produce la creación de Cruz Roja Juventud con el objetivo de crear espacios educativos y formativos de los niños y jóvenes.

Durante esta época, y años más tarde, desde el local situado en el paseo Pujades, se realizaban actividades como «esplais», colonias de verano, grupos de naturaleza y montaña, cursos de iniciación a los primeros auxilios y cursos de formación para los monitores.

La década de los 70 supuso para la asociación una época de consolidación en el mundo del ocio infantil y juvenil.

En el transcurso de los 80, se produjeron diferentes cambios tanto en los ámbitos de trabajo como en el modelo de organización. De una entidad organizadora de actividades, se pasa a ser, paralelamente, una entidad dedicada a la gestión de equipamientos, como «El Collet» (1985), que es un centro de reinserción de menores gestionado en colaboración con el Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya, «El Casal de Joves de Roquetes» (1984), el centro abierto «Montseny» y actividades de colonias.

Todo esto, ya se hacía desde el local de la sede en la avenida de la Reina Elisenda. Otro cambio importante es el aumento de ámbitos de intervención de la asociación, como la infancia y la juventud en riesgo social, las personas con disminuciones, la población reclusa, etc. Las actividades formativas y educativas adquieren un alto nivel en esta época, hecho que ha permitido conseguir, por ejemplo, el premio «Faci d'Alcalde» (Haga de Alcalde) (1987) por el proyecto «aula-ciudad» o la creación de «La escuela de educadores» (1987) como escuela propia de formación de la asociación y reconocida oficialmente por la Generalitat de Catalunya. También es la época de los proyectos históricos, como la cajas-taller, el aula-jardín y los mercajuegos.

Con la creación del Área de Bienestar Social (1988), Cruz Roja Juventud se integra plenamente, tanto en la estructura técnica

del Área, como en los proyectos que esta desarrolla. Con la aparición de los programas del 0'52% del IRPF (1989), determinados programas disponen de recursos suficientes para llegar a un gran núcleo de la población infantil y juvenil del país, como son el Programa de Educación para la Convivencia y las colonias de integración. También es el año en que la asociación, externamente, se implica en los consejos de juventud.

El primer proceso electoral de la Cruz Roja y de Cruz Roja Juventud (1989), significó por primer vez, la implicación plena del voluntariado de Cruz Roja Juventud en las estructuras participativas de la Cruz Roja, y la aparición de los órganos de gobierno y de dirección formados plenamente por voluntarios de Cruz Roja Juventud y del primer proyecto de organización y funcionamiento de la asociación.

El cambio de sede, pasando a ubicarse en el edificio de la calle de Juan de Austria, sede actual; el nuevo organigrama de funcionamiento de la Cruz Roja y la creación de la Oficina Autonómica de Cruz Roja Juventud, ayudaron a consolidar un modelo de entidad que apuesta por la participación interna como característica fundamental de su desarrollo. Es la época de la creación de las comisiones de trabajo y que, con el tiempo, se han transformado en verdaderos motores de acción de la asociación.

En el presente, los jóvenes de la Cruz Roja desarrollan su compromiso solidario con los objetivos de mejorar la calidad de vida de la población en general y trabajar con los grupos más vulnerables.

En la actualidad, Cruz Roja Juventud es la entidad juvenil que más jóvenes y más ámbitos de intervención tiene en el país. Aparte de todos nuestros ámbitos de intervención estamos poniendo muchos esfuerzos en la educación para la salud (SIDA, sexualidad, drogadicción, tabaco y alcohol), la educación y protección ambiental (conocimiento del medio, actividades en las escuelas, reciclaje, recuperación de espacios, etc.), cooperación internacional (intercambios, campos de trabajo, campañas de ayuda, etc.) y la creación de encuentros formativos y participativos (de monitores y monitoras, de responsables locales, de voluntariado ambiental, etc.).

ÁREA ASISTENCIAL

Desde sus orígenes, la actividad de la Cruz Roja de Barcelona se centró en la asistencia sanitaria a sectores de la población que, en aquella época, no tenían ninguna otra posibilidad de ser atendidos.

La creación del Hospital de la Cruz Roja de Barcelona, primero en la calle Mallorca (1921) i después en su ubicación en la calle Dos de Mayo, son buena muestra de esta actitud. Posteriormente, nacieron las iniciativas de los hospitales de Cruz Roja de Tarragona, Lleida y l'Hospitalet de Llobregat.

En el año 1962 Cruz Roja Barcelona creó el banco de sangre que recoge anualmente más de 30.000 donaciones altruistas

y contribuye substancialmente a la resolución de un grave problema sanitario.

La implantación progresiva en nuestro país de los elementos que configuran el llamado Estado del Bienestar ha hecho que –entre otros servicios– la asistencia sanitaria haya sido asumida por las administraciones. En consecuencia el papel primordial que tenía Cruz Roja en ese campo ha quedado en segundo término. Hoy, Cruz Roja es en el ámbito sanitario, una entidad que colabora, a través de conciertos y contratos, con la Administración sanitaria en la prestación del servicio. Pero orienta progresivamente su actividad hacia otras áreas de necesidades sociales más perentorias. El futuro de los centros sanitarios de Cruz Roja está en la integración en los dispositivos públicos o parapúblicos existentes.

ÁREA DE COMUNICACIÓN Y CAPTACIÓN DE FONDOS

Como resultado de la importante renovación llevada a cabo en la Institución el año 1986, la dirección de Cruz Roja encarga al Departamento de Comunicación la promoción de un cambio de imagen profundo, que dé a conocer la nueva Cruz Roja, democrática, desmilitarizada y abierta a la participación.

Además de su tradicional actividad informativa con los medios de comunicación, y orientada a la promoción de nuevos socios, el Departamento inicia en 1986 una nueva línea de trabajo dedicada a explicar la nueva imagen de Cruz Roja, a captar voluntarios, y abrir una nueva línea de financiación.

La estrategia de consecución de estos tres objetivos se realiza a través de campañas publicitarias anuales, en las televisiones autonómicas, cuya difusión y producción es posible gracias al desarrollo de un nuevo sistema de captación de fondos: el patrocinio empresarial.

Desde el Departamento de Comunicación se ofrece a los directivos de las grandes empresas que tienen su sede en Cataluña, la posibilidad de que se les reconozca como «buenos empresarios-ciudadanos». Así, en estos diez años hemos visto aumentar el número de empresarios conscientes de que pueden desempeñar un papel activo en la sociedad y de que el patrocinio de una organización como Cruz Roja, aporta en todos los casos un beneficio de imagen para la empresa.

Gracias a un grupo de empresas solidarias se ha conseguido captar más de 10.000 voluntarios desde 1986 a 1996, y se ha influido desde Cataluña positivamente en un importante cambio de imagen de la Institución, consiguiendo que, según la encuesta realizada en España por la firma Young & Rubicam en noviembre de 1994, «Cruz Roja es junto con la Coca Cola, la marca más reconocida y admirada por los españoles».

Empresas solidarias que han hecho posible las campañas de captación de voluntarios:

Adeslas, Asistencia Sanitaria-Scias, Audi, Banc de Sabadell, Banca Catalana, Bayer, Caixa de Catalunya, Cambra Oficial

de Comerç de Barcelona, Camp-Benckiser, Caprabo, Catalana Occident, Coca-Cola, Codorniu, Danone, Dodot, El Corte Inglés, Enher, Ercros, Freixenet, Frigo, Gallina Blanca, Grupo Torras, Grupo Vitalicio, Indo, Lab. Dr. Esteve, La Caixa, Nestlé, Once, RACC, Renfe, Repsol, Roca Radiadores, S.A., Damm, Saba, Sandoz, Sony, Trinaranjus, Vichy Catalán, Xarxa Renault de Cataluña.

Asimismo queremos expresar nuestro agradecimiento a la FUNDACIÓN URIACH 1938 que ha hecho posible la edición del presente libro.

ÁREA DE COOPERACIÓN INTERNACIONAL

En el año 1994 se crea el Área de Cooperación Internacional gestionada por la Cruz Roja Cataluña. Hasta ahora, toda la acción relacionada con la ayuda humanitaria y la cooperación internacional, era dirigida exclusivamente por la Oficina Central de la Cruz Roja en Madrid. Los recursos obtenidos eran transferidos a Madrid para ser destinados a los diferentes programas, pero sin que hubiera una implicación de los órganos de dirección de la Cruz Roja de Cataluña, ni el voluntariado tenía conocimiento directo de ello.

El nuevo Departamento permite la dinamización y participación en el tema de la cooperación y, a la vez, se organiza una red a través de Cataluña para canalizar las acciones y proyectos de cooperación. Es así como en la ciudad de Barcelona surgen responsables de cooperación en cada oficina territorial, y voluntarios de Barcelona van de cooperantes a los proyectos que se llevan a cabo a diversos países en vías de desarrollo.

El Ayuntamiento de Barcelona y la Diputación de Barcelona dan apoyo a proyectos presentados por la Cruz Roja y se suman a otros recursos aportados por la Generalitat de Catalunya y diversos ayuntamientos, complementados también por la aportación del 1% de los propios presupuestos de la Cruz Roja.

El objetivo más importante es la cooperación al desarrollo, a través de proyectos de salud, infraestructuras, infancia, mujer y desarrollo institucional de las contrapartes sociedades de la Cruz Roja o Media Luna Roja.

Un segundo objetivo lo marcan las campañas de ayuda humanitaria, casi siempre desarrolladas frente a emergencias y desastres naturales o provocados por la mano del hombre.

Cruz Roja Cataluña forma parte de la Federación Catalana de ONG para el Desarrollo y desde 1995 es miembro de su junta.

GABINETE DE DERECHOS HUMANOS Y CENTRO DE DIFUSIÓN DEL DERECHO INTERNACIONAL HUMANITARIO

Hace 17 años se creó por primera vez en la historia de la Cruz Roja de Cataluña y segunda en España, un Gabinete de Derechos Humanos, con dos misiones muy concretas: la de di-

fundir a toda la población los principios de los derechos humanos y la defensa de los derechos de los sectores más marginados de nuestra sociedad.

Para difundir los derechos humanos se creyó necesario empezar por sensibilizar a los profesores ya que son ellos, junto con los padres, los que han de transmitir estos valores a los niños y a los jóvenes.

Con este propósito se organizaron seminarios en las universidades de verano para maestros, charlas en las asambleas locales, mesas redondas, conferencias, seminarios. Se publicaron artículos en los diarios y publicaciones específicas, y entrevistas en diferentes emisoras de radio de Cataluña. Todos estos medios fueron y son utilizados para hacer llegar al máximo de personas posible el conocimiento y respeto de los derechos humanos.

La participación en congresos de todo el Estado, relacionados directamente con la vulneración de los derechos humanos es otro trabajo del Gabinete.

En el año 1980 se organizaron unas Jornadas de Estudio sobre Derechos Humanos en la abadía de Montserrat, con una duración de dos días bajo el tema de la educación en la comprensión y la aplicación de los derechos humanos.

Los ponentes de las diferentes mesas eran especialistas en las materias que allí se debatieron, así como el público que asistió –más de 100 personas–, expertos todos ellos en las materias tratadas.

Las conclusiones fueron presentadas al presidente de la Generalitat.

En el año 1985 tuvieron lugar unas segundas jornadas en la misma abadía de Montserrat organizadas por la Asamblea Catalana de la Cruz Roja, a través del Gabinete y del Instituto Italiano de Cultura.

El tema de las Jornadas fue Estado de Derecho y Derechos Humanos. Los ponentes eran catedráticos españoles e italianos.

De éstas Jornadas se publicó un libro en catalán, castellano e italiano que tuvo una gran difusión en nuestro país y en Italia.

En cuento a la segunda de las misiones, la de defensa de los sectores más marginados de nuestra sociedad, es evidente que el grupo más discriminado y más olvidado es el de la infancia con problemas.

Los miembros del Gabinete, preocupados por las graves situaciones que afectan a miles de menores, pusieron en marcha cuatro campañas de sensibilización y actuación en favor de este colectivo:

- Infancia maltratada
- Absentismo escolar
- Defensor del menor
- Prostitución infantil

La campaña de la Infancia maltratada se inició en el año 1987. Consistía en comunicar, a través de anuncios en la prensa y en la radio, que el Gabinete de Derechos Humanos aceptaba transmitir denuncias anónimas haciéndolas llegar a los organismos correspondientes. El Gabinete fue pionero en estas gestiones, que dos años más tarde continuó la Generalitat de Catalunya.

En la campaña de Absentismo escolar se han realizado dos jornadas –1990 y 1996–, de las que se han publicado las Conclusiones, en catalán y castellano, haciéndose una gran difusión.

En Defensor del menor, seguimos creyendo que es necesaria esta figura y la campaña sigue abierta hasta conseguirlo.

En Prostitución infantil, dada la gravedad del problema, el Gabinete sigue trabajando a todos los niveles para intentar erradicarla.

Desde hace dos años el Gabinete está interesado en el tema de la adopción internacional, está en contacto con la ponente española de la Convención de La Haya y esperamos que muy pronto la Cruz Roja de Cataluña será una agencia, sin ánimo de lucro, reconocida por la Generalitat de Catalunya.

En el año 1987 se creó en Barcelona el Centro de Difusión del Derecho Internacional Humanitario.

EL PRESENTE; EL FUTURO

En el mes de julio de 1995, y después de casi diez años al frente de la Cruz Roja de Barcelona y de Cataluña, Ricard Gutiérrez Martí renunciaba al cargo de presidente, y por primera vez, desde que existía la Asamblea Catalana de la Cruz Roja, se separaban las presidencias de los ámbitos territoriales de Barcelona y Cataluña. Para ejercer la Presidencia Provincial y Local, en funciones, de la Cruz Roja de Barcelona, hasta el próximo proceso electoral, era designada Pilar Ferran Hernández, vicepresidenta hasta entonces; y para la Presidencia de la Cruz Roja de Cataluña, era designada Marta Corachan Cuyàs, vicepresidenta también, pero con más antigüedad, pues ella se había incorporado a la Cruz Roja en el año 1979 con el equipo del Dr. Orozco.

En el mes de marzo de 1996, un real decreto iniciaba un nuevo proceso de modernización y reforma de la Cruz Roja, que debido al cambio de Gobierno en España provocaba la publicación de otro real decreto, en octubre de 1996, que adaptaba una de las novedades del gobierno de la Institución –el Consejo de protección– a la configuración de la nueva Administración. El camino queda abierto. Unos nuevos Estatutos y Reglamento General Orgánico harán que, a lo largo de 1997, cuando se edite este libro, y se cumplan los 125 años de la creación de la Cruz Roja de Barcelona, esta Institución inicie un esperanzado futuro que la situará, más allá de este milenio, al servicio de la sociedad, allá donde siempre ha estado, y por el que ha recibido, en diversas ocasiones, distinciones y reconocimientos como

son la Gran Cruz de Beneficencia (1940); Medalla de Oro de la Ciudad (1965) y Medalla de Oro de la Diputación Provin-

cial (1968). La Cruz Roja de Cataluña recibió la «Creu de Sant Jordi» de la Generalitat (1985).

**DIRECTORIO
DE LA ASAMBLEA AUTONÓMICA, ASAMBLEAS PROVINCIALES,
COMARCALES Y LOCALES DE CATALUÑA**

OFICINA AUTONÓMICA:

CATALUNYA	AV. DE VALLVIDRERA, 75	95/205.14.14	MARTA CORACHÁN I CUYÀS (EN FUNCIONES)
-----------	------------------------	--------------	--

OFICINAS PROVINCIALES DE CATALUNYA

BARCELONA	AV. DE VALLVIDRERA, 75	95/205.14.14	PILAR FERRAN HERNÁNDEZ (EN FUNCIONES)
GIRONA	BONESTRUC DE PORTA S/N	972/20.04.15	ALBERT DE QUINTANA I ANDREU
LLEIDA	HENRY DUNANT, 1	973/26.00.90	FRANCESC VILA I ELIAS
TARRAGONA	AV. D'ANDORRA, 61	977/24.50.11	TOMÀS GRAU I BRUNET

OFICINAS COMARCALES Y LOCALES DE CATALUÑA

BARCELONA

ALT PENEDÈS (OF. COMARCAL)	EUGENI D'ORS, S/N (VILAFRANCA)	95/890.25.25	ISAÏAS SANTACANA I MATA
ANOIA (OF. COMARCAL)	LES COMES, 54 (IGUALADA)	803.07.89	F. XAVIER BOTET DEL CASTILLO
AIGUAFREDA	CANONGE SALVANS, 2	844.21.21	JOSEP MA. BERRUEZO I ALTARRIBA
L'AMETLLA DEL VALLÈS	SANT SEBASTIÀ, 24	845.25.42	PAQUITA RODRÍGUEZ RUMIN (DELEGADA)
ARENYS DE MAR	AV. PAU COSTA S/N	792.16.87	ANDREU RIBA I REVERTER
ARENYS DE MUNT- SANT ISCLE DE VALLALTA	RIERA I PENYA S/N	795.89.51	JOAN NOGUERA I BAIXERAS
ARGENTONA	JACINT VERDAGUER, 1	797.16.56	FRANCESC VILLEGAS I ACIEN
BADALONA- SANT ADRIÀ BESÒS- STA. COLOMA G.	BARCELONA, 48-50	380.48.85	PILAR PUIG I GINER (DELEGADA)
BARCELONA	AV. VALLVIDRERA, 75	205.14.14	PILAR FERRAN I HERNÁNDEZ (EN FUNCIONES)
BERGA	BALMES, 8	821.55.11	NÚRIA SECANELL I CLUA
CALDES DE MONTBUI	ANSELM CLAVÉ, 5 BIS	865.05.05	VICENÇ COMA I ROCA
CALDES D'ESTRAC	PLATJA DE LES BARQUES-MOLL	791.06.41	JORDI DARDAÑA I HERRERO
CALELLA-PINEDA	JOVARA, 44	769.04.56	JAUME PRUNA I PARADELL
CANET DE MAR	VALL, 81	794.01.42	ELVIRA MAYNAT I SALICRU
CARDONA	PG. MOSSÈN JOAN RIBA, 1	869.12.12	MARIA LLUÏSA GARCIA I GUIXE
CASTELLDEFELS	AV. 1 DE MAIG, 12	665.04.95	DANIEL FUENTES I JANÉ
CENTELLES	ST. ANTONI MARIA CLARET, 5	881.09.04	PERE CANAMASAS I CAMPRUBÍ

CERDANYOLA DEL VALLÈS-RIPOLLET	AV. DE LA CREU ROJA, 25	691.61.61	JESÚS BOLINAGA I DUBA
CERVELLÓ	STA. ANNA S/N	660.19.18	JOAN A. SIMÓN I BISBAL (DELEGADO)
CORNELLÀ DE LLOBREGAT	RUBIÓ I ORS, 27	377.00.37	JOAN MIQUEL CULILLAS I JALENCAS
ESPLUGUES DE LLOBREGAT	ISIDRE MARTÍ, 41	371.82.02	JOSEP MARIA ROS I HERNÁNDEZ
GIRONELLA	JOAN BAPTISTA DE LA SALLE, 5	825.00.05	ENRIC PARCERISA I MONTAÑA
GRANOLLERS	JOAN PRIM, 58	570.01.52	JOSEP MARQUÈS I BARÓ
L' HOSPITALET DE LLOBREGAT	AV. JOSEP MOLINS S/N	554.97.55	ALFONS MEDINA I RUBIO (DELEGADO)
LA LLAGOSTA-STA. PERPÈTUA DE MOGODA	SANTA TERESA, 50	560.44.44	JOAN A. GARCÍA I PASCUAL (DELEGADO)
MALGRAT DE MAR	SANT PERE, 2	765.32.80	(VACANTE)
MANRESA	GALCERAN ANDREU, 6-8	872.56.44	FLORENCI SERRA I MUNTANER
MARTORELL	AV. CASES S/N	775.11.40	(VACANTE)
MASNOU, EL-ALELLA-TEIÀ	CARRETERA N-II, KM. 656	555.21.21	JAUME GRANÈ I TABARAS
MATARÓ	PL. MIGUEL BIADA, 1	798.15.15	ANNA GUINART I ARAIZTEGUI
MOIÀ	CARRETERA DE MANRESA, 47	850.04.43	SEBASTIÀ SOLER I COMELLAS
MOLINS DE REI	AV. DE VALÈNCIA, 24	668.18.18	MARIA DEL CARME JUEZ I ALONSO
MOLLET DEL VALLÈS	FRANCESC MACIÀ, 70	570.44.22	JOSEP MANEL PEREIRA I ÀLVAREZ
MONTGAT-TIANA	PL. DE LA VILA S/N	589.37.14	ALBERT MUÑOZ I LÓPEZ
OLESA DE MONTSERRAT	MALLORCA, 58	778.17.17	JORDI PUIG I FONTANALS
PALAU DE PLEGAMANS	AV. DE CATALUNYA S/N	864.93.93	CARME SEBASTIÀ I FERNÁNDEZ
PALLEJÀ	LORETO, 100	668.05.97	REMIGIO AYUSO I FELIPE
PRAT DE LLOBREGAT, EL	DOCTOR SOLER, 7	370.86.61	VICENÇ BENEDICTO I TORREQUEBRADA
PREMIÀ DE MAR	CAMÍ RAL, 240	751.04.95	ALBERT ALEGRE ARBALAT (DELEGADO)
SABADELL	RAMBLA, 12	726.55.55	JOSEP MASIP I SUETS
SALLENT	SANT BERNAT, 19	857.09.44	ALBERT PRAT I CLARÀ
SANT ANDREU DE LA BARCA	PL. DE LA PAU, 2	653.05.10	MARIA TERESA PÉREZ ROIJALS
SANT BOI DE LLOBREGAT	CTRA. C-245, KM. 11	652.13.11	RAMÓN TERMENS I RÍOS
SANT CELONI	CARRETERA VELLA, 86	867.12.69	JOSEP QUITET I TORNER
SANT CUGAT DEL VALLÈS-RUBÍ	SANT JULI, 2	674.23.83	ANTONI AGUILERA I RODRÍGUEZ
SANT FELIU DE LLOBREGAT	PTGE. DEL PENEDÈS S/N	666.03.53	FRANCESC SANTAMARIA I CALVACHE
SANT FRUITÓS DE BAGES	JOAN XXIII, 5	878.87.15	JOSEP MANUEL MOLINA I MILLS
SANT JOAN DESPÍ	SAMONTA, 51	573.37.58	JAUME PUIG I CALOPA
SANT JUST DESVERN (ACTUALMENTE CERRADA)	CARRETERA REIAL, 51-55	571.82.02	JULI MARTÍNEZ I CLAR (DELEGADO)
SENTMENAT	FRANCESC LAYRET, 5	715.03.30	JOAN RAMONEDA I VERDAGUER
SITGES	PL. DE L' HOSPITAL, 5	894.02.26	CAROLINA ORRIOLS MAS (DELEGADA)
SÚRIA	ÀNGEL GUIMERÀ, 28	869.52.93	JOAN J. GONZÁLEZ I CASTILLO

TERRASSA	GALILEU, 260	788.14.41	MARIÀ GÁLLEGO I GÁLLEGO
TORDERA	CANIGÓ, 26	764.06.50	JOSEP ANTONI MARTÍN I LUENGO
VALLDOREIX	VERDEROL, 3	674.24.59	ANTONI ZAMORA I BAÑO
VALLIRANA	CTRA. N-540, KM. 1235	660.13.49	JOSEP ROMAGOSA I OLLÉ
VIC	DOCTOR JUNYENT S/N	885.62.62	JOSEP CARRERA ROMA (DELEGADO)
VILANOVA I LA GELTRÚ	LHAVANA, 4	814.39.60	CAROLINA ORRIOLS MAS (DELEGADA)
VILASSAR DE MAR	SANT JAUME, 38	759.22.22	ANTONI LLOVERES I PERICÀS
VILADECANS (DELEGACIÓ)	CARLES ALTÈS, 11-15	637.45.56	DIEGO PÉREZ I NAVARRO (DELEGADO)

GIRONA

LA CERDANYA (OFICINA COMARCAL)	PTGE. 10 D'ABRIL S/N (PUIGCERDÀ)	972/88.05.47	ANTONI BRUNET I MATEU
EL PLA DE L'ESTANY (OF. COMARCAL)	JOSEP TARRADELLAS, 6 (BANYOLES)	58.25.76	PERE COMPTE I MUNÉ
ANGLÈS	LES FÀBRIQUES, S/N	42.33.33	GREGORI AMON I BERLASO
ARBÚCIES	CRTRA. HOSTALRICH KM 13,135	86.04.04	JOSEP COLL ARBOIX (e.f.)
BLANES	SANT JAUME	33.05.36	JOAN FELIP I FURES (DELEGADO)
CAMPRODÒ	GERMANS VILA RIERA, 6	74.00.75	JOAQUIM ILLA I CLAPAROIS
FIGUERES	ALBERT COTÓ, 1	67.29.39	EDUARD PUIG PUJOL (DELEGADO)
GIRONA	BONESTRUC DE PORTA S/N	20.04.15	ALBERT DE QUINTANA I ANDREU
JONQUERA, LA	CARRETERA N-II, KM. 772	55.43.83	ANTONIO CRESPO I MARTÍN
LLAGOSTERA	ÀNGEL GUIMERÀ S/N	83.02.54	(VACANTE)
OLOT	SANT RAFAEL, 14	26.23.18	JACINT XUCLÀ PASCUAS
PALAFRUGELL	CARRER AMPLE, 1	30.24.52	MARIA LLUÏSA CAPELLA I PI
PALAMÓS	JOSEP JOAN, 37 BAIXOS	60.06.00	ALFONS MORAL I ARPA
RIPOLL	AV. COMTE GUIFRÉ S/N	70.06.01	RAIMON TRAVER I BURNIOL
ROSES-CASTELLÓ D'EMPÚRIES	MARIA BENLLIURE, 34	25.68.28	JESÚS COMA I BRUNET
SANT FELIU DE GUÍXOLS	PALAMÓS S/N	22.82.00	JOSEP COMPAÑÓ I DALMAU
SANTA COLOMA DE FARNERS	CARRETERA DE SILS S/N	97.70.60	JOSEP PLANIOL I SANJAUME
TORROELLA DE MONTGRÍ	HOSPITAL, 1	75.92.03	JAUME KLEINER I DEU
LLANÇÀ (DELEGACIÓ)	AV. EUROPA, 3	38.08.98	JOAQUIM PEY I SENÑANA

LLEIDA

AGRAMUNT	P. POU, 26	973/39.08.80	JOSEP MARIA LLUCH I BARÓ
ALMACELLES	CTRA. N-240, KM. 113	74.10.77	MARIA DEL CARME TOMÀS I CEMELI
ARTESA DE SEGRE	CTRA. C-1513, KM. 46	40.04.40	MARIA ROSA GENÉ I PERERA
BALAGUER	CTRA. C-1513, KM. 24	44.57.96	JOSEP FARRÚS I ROCASPANA
BELLPUIG D'URGELL	AV. DE LLEIDA, 83	32.08.18	ANTONI GUASCH I SEGURA
BORGES BLANQUES, LES	CTRA. N-240, KM. 67	14.24.90	MANUEL GUILLAUMET I ESPUGA
CERVERA	CTRA. N-II, KM. 521	53.01.29	JAUME SUCARRATS I VIDAL
LLEIDA	HENRY DUNANT, 1	26.00.90	FRANCESC VILA I ELIAS
MOLLERUSSA	AV. JAUME I, S/N	60.25.25	MIQUEL FONT BOUQUÉ
PONT DE SUERT, EL	CTRA. N-250, KM. 123	69.02.85	(VACANTE)

PONTS	CTRA. C-1315, KM. 61	46.00.50	RAMON SERRA I OLIVA
SANT LLORENÇ DE MORUNYS	CTRA. DE SOLSONA S/N	49.09.12	JOSEP ESCARRÈ I VILA
LA SEU D'URGELL	AV. VALLS D'ANDORRA, 1	55.00.50	RAMON ESCUDER I CERQUEDA
SOLSONA	CTRA. C-1410, KM. 50	48.06.52	MIQUEL ARNAU I COROMINES
SORT	CTRA. C-147, KM. 109	62.01.64	JOAN MARIA GÓMEZ I GONZÁLEZ
TÀRREGA	AV. CATALUNYA, 155	51.19.19	FRANCESC DE P. SALVADÓ I COSTA
TREMP	ARAGÓ, 4	65.10.00	MAGDALENA CARULLA I PORTA
SERÓS (DELEGACIÓ)	PL. VILADEGUT, 7	-	JORDI IBARS CASAS (DELEGADO)

TARRAGONA

BAIX PENEDÈS (OF. COMARCAL)	AV. JAUME CARNÉ S/N (EL VENDRELL)	977/66.11.41	ANDREU SALVADÓ I VILA
LA CONCA DE BARBERÀ (OF. COMARCAL)	CTRA. N-240 KM. 36 (MONTBLANC)	86.29.72	JOSEP BATET I OLIVÉ
ALCANAR	CTRA. N-540, KM. 1.062	75.70.05	MARIO MARTÍNEZ I GARCÍA
AMPOSTA	CERVANTES S/N	70.26.80	FRANCESC ROCA I CODORNIU
BATEA	TERRA ALTA, 64	45.05.00	MIQUEL JOAN RAMS I SUÑÉ
CALAFELL	DINAMARCA-AV. ESPANYA (SEGUR DE CALAFELL)	69.28.66	JOSEP PAÑELLA I PUJADÓ
CAMBRILS	SANT ISIDRE, 20 BAIOS	79.49.97	JOSEP MARIA CABALLÉ I GARCÍA
DELTEBRE	CTRA. FAL DE BUDA, S/N	48.10.06	LADISLAO ALCALÀ I MORELLO
FALSET	CTRA. ALCOLEA DEL PINAR S/N	85.05.89	EDUARD GUIJARRO I GALLARDO
GANDESA	AV. POLIESPORTIU S/N	42.06.97	MIQUEL AUBA I FLEIX
MONT-ROIG DEL CAMP	ROCA, 5	81.11.17	SALVADOR MESTRE I CASTELLVÍ
MÓRA D'EBRE	AV. COMARQUES CATALANES, 93	40.22.22	JULI ROCA I FONT
MÓRA LA NOVA	PAU CASALS, 10	40.24.40	FELIPE DEL PINO I CORREDERA
EL PERELLÓ	CTRA. N-540, KM. 195	49.01.07	JÖEL FERRER MARGALEF
REUS	DR. FERRAN, S/N	52.05.55	JOSEPA LOZANO I NOGUÉS
SALOU	AV. JAUME I, S/N	58.17.17	MANUEL CUETARA PANDIELLO
SANT CARLES DE LA RÀPITA	MOLL PESQUER, LOCAL C.R. MAR	74.29.50	VÍCTOR MUÑOZ I RALLO
TARRAGONA	AV. D'ANDORRA, 61	24.50.11	TOMÀS GRAU I BRUNET
TORTOSA	BERENGUER IV, 52	44.44.44	JOSEP MARIA ALEGRET I RIBAS
VALLS	CREU DE CAMES S/N	60.11.46	FERRAN MOLAS I PLANAS
VILA-SECA	CARRER MAJOR, 6	59.59.59	JOSEP CANYELLAS ALLCOVER
L'AMETLLA DE MAR (DELEGACIÓ)	PG. MARÍTIM S/N	49.57.45	TERESA ESTRADA I PIJOAN
L'AMPOLLA (DELEGACIÓ)	BANYS, 2	59.50.50	XAVIER JARDÍ I VALLDEPÉREZ
SARRAL (DELEGACIÓ)	PLA DE L'ESGLÉSIA, 1	89.00.10	MIQUEL SEGURA I SANS
LA SENIA (DELEGACIÓ)	RAMÓN I CAJAL, 20	57.05.77	LLUÍS ESCUDER MONTFORT
ULLDECONA (DELEGACIÓ)	CTRA. LA SENIA, S/N	57.52.59	JOSEP ALONSO ORTEGA (DELEGADO)

COMITÉ AUTONÓMICO DE CRUZ ROJA CATALUÑA-MIEMBROS COMPONENTES

PRESIDENTA	MARTA CORACHÁN I CUYÀS	PRESIDENTA e. f. CRUZ ROJA EN CATALUÑA
VICEPRESIDENTE	ENRIC RENAU I FOLCH	VICEPRESIDENTE e.f. CRUZ ROJA EN CATALUÑA
SECRETARIO	LLUÍS R. VIÑAS REXACH	SECRETARIO GENERAL CRUZ ROJA EN CATALUÑA

VOCALES REPRESENTANTES-ASAMBLEA AUTONÓMICA

CELESTÍ ALCARAZ I CUADRADO	SOC. SUSCRIPTOR C.R. BARCELONA
JOAN BADIA I VALLS	ÍDEM
JOSEP BERNIS I CALATAYUD	ÍDEM
J. MIQUEL CULILLAS I JALENCAS	PT. C. R. CORNELLÀ DE LLOBREGAT
MARIÀ GÁLLEGO I GÁLLEGO	PT. C. R. TERRASSA
VICENÇ MARTÍ I OLLER	SOC. SUSCRIPTOR C.R. TARRAGONA
ENRIC MORITS I GÜELL	COORDINADOR OFICINA COMARCAL C. R. ANOIA
IGNASI SANPERA I ROSIÑOL	SOC. SUSCRIPTOR C.R. TARRAGONA
ANTONI TORIO I CARCELEN	SOC. ACTIVO. C. R. EL MASNOU-ALELLA-TEIÀ

VOCALES REPRESENTANTES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

SALVADOR DOY I PICA	SUB-DIRECTOR DEL SERVICIO CATALÁN DE LA SALUD
JOSEP LLUÍS CLERIES I GONZÁLEZ	DIRECTOR GENERAL DE ACCIÓN CÍVICA
JOSEP MA. VIOLANT I NICOLAU	DIRECTOR GENERAL DE SERVICIOS COMUNITARIOS

VOCALES REPRESENTANTES DE LA DELEGACIÓN DEL GOBIERNO EN CATALUÑA

MONTSERRAT CALVERA I VEHÍ	DIRECTORA OFICINA OBJECCIÓN DE CONCIENCIA
JOAN BAPTISTA GENÉ I GINESTÀ	SECRETARIO GENERAL
GREGORIO GRANADOS DE LA HOZ	ASESOR DEL DELEGADO DEL GOBIERNO EN CATALUÑA

PRESIDÈNCIAS DE LAS COMISIONES AUTONÓMICAS DE FINANZAS Y DE GARANTIAS DE DERECHOS Y DEBERES

PRESIDENTE COMISIÓN DE FINANZAS

CELESTÍ ALCARAZ I CUADRADO	SOC. SUSCRIPTOR C.R. BARCELONA
----------------------------	--------------------------------

PRESIDENTE COMISIÓN DERECHOS Y DEBERES

DAVID MARCA I CAÑELLAS	SOC. SUBSCRIPTOR C.R. GIRONA
------------------------	------------------------------

SECRETARIA GENERAL

LLUÍS R. VIÑAS REXACH	SECRETARIO GENERAL
-----------------------	--------------------

CÀRGOS DIRECTIUS DE ÀMBITO AUTONÓMIC

ÀREA DE ACTIVIDADES Y SERVICIOS

NÚRIA CARRERA I COMES	DIRECTORA
-----------------------	-----------

ÀREA ASISTENCIAL

RAFEL BALLÚS I MOLINA	DIRECTOR
-----------------------	----------

ÀREA DE COMUNICACIÓN Y CAPTACIÓN DE FONDOS

CARME CARLES I COSTA	DIRECTORA
----------------------	-----------

ÀREA DE COOPERACIÓN INTERNACIONAL

PILAR FERRAN I HERNÁNDEZ	DIRECTORA
--------------------------	-----------

ÀREA DE RECURSOS ECONÓMICOS

LEANDRE CALSINA I ALCAIDE	DIRECTOR
---------------------------	----------

ÀREA DE RECURSOS HUMANOS

PAU BELLOT I BOTELLO	DIRECTOR
----------------------	----------

ÀREA RELACIONES EXTERNAS

MARTA CORACHÁN CUYAS	DIRECTORA
----------------------	-----------

DIRECCIÓN DE CRUZ ROJA JOVENTUD

JONÀS DE MIGUEL GÓMEZ	DIRECTOR
-----------------------	----------

GABINETE DE DERECHOS HUMANOS Y CENTRE DE D.I.H.

ROSA GRISO I VALLS	DIRECTORA
--------------------	-----------

VICESECRETARIA

ALBERT MARTÍ ROIG	VICESECRETARIO
-------------------	----------------

SECRETARIOS PROVINCIALES

BARCELONA	LLUÍS R. VIÑAS REXACH
-----------	-----------------------

GIRONA	JOSEP DOMÈNECH I COSTA
LLEIDA	ANNA TORRENT I ORTIZ
TARRAGONA	ANNA SABATÉ I SALES

COMITÉ LOCAL DE CRUZ ROJA EN BARCELONA

PRESIDENTA	PILAR FERRAN I HERNANDEZ	PRESIDENTA e.f. CRUZ ROJA EN BARCELONA
SECRETARIO	LLUÍS R. VIÑAS I REXACH	SECRETARI CRUZ ROJA EN BARCELONA
VOCALES REPRESENTANTES - ASAMBLEA LOCAL		
	FERRAN COBERTERA HIDALGO	SOCIO ACTIVO
	RICARDO COEDO BESTEIRO	SOCIO ACTIVO
	ROSA GRISO VALLS	SÒCIA SUSCRIPTORA
	MARIA ANTONIA LAHUERTA	SÒCIA SUSCRIPTORA
	LLUIS MIR DEVANT	SOCIO SUSCRIPTOR
	SARA SILVA ALONSO	SÒCIA ACTIVA
VOCALES REPRESENTANTES DEL AYUNTAMIENTO DE BARCELONA		
	RAFAEL MANZANERA LÓPEZ	COORDINADOR ÀREA SALUD PÚBLICA
	CARME TURRO VICENS	DIRECTORA DE ESTRATEGIAS DE BIENESTAR SOCIAL

ANEXO DOCUMENTAL

DOCUMENTO N.º 1 LOS PRINCIPIOS FUNDAMENTALES DE LA CRUZ ROJA

HUMANIDAD

El Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, al que ha dado nacimiento la preocupación de prestar auxilio, sin discriminación, a todos los heridos en los campos de batalla, se esfuerza, bajo su aspecto internacional y nacional, en prevenir y aliviar el sufrimiento de los hombres en todas las circunstancias. Tiende a proteger la vida y la salud, así como a hacer respetar a la persona humana. Favorece la comprensión mutua, la amistad, la cooperación y una paz duradera entre todos los pueblos.

El principio de humanidad, que se basa en el respeto y la protección de la persona humana, resume el ideal del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja. No mostrarse indiferente ante el sufrimiento del prójimo, saber prevenirlo y atenuarlo, permite salvaguardar la vida en casos de catástrofe, de conflicto y de violencia. Comprender y cumplir ese «deber de asistencia» equivale a favorecer un espíritu de paz.

IMPARCIALIDAD

El Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja no hace ninguna distinción de nacionalidad, raza, religión, condición social ni credo político. Se dedica únicamente a socorrer a los individuos en proporción con los sufrimientos, remediando sus necesidades y dando prioridad a las más urgentes.

Toda la labor humanitaria del Movimiento se basa en la noción de no discriminación. El principio de imparcialidad es su esencia misma. Recuerda la igualdad de las personas en momentos de necesidad. Se contrapone a los sentimientos de superioridad o a los actos discriminatorios que dan lugar a tantos conflictos, crisis y violencia.

NEUTRALIDAD

Con el fin de conservar la confianza de todos, el Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja se abstiene de tomar parte en las hostilidades y, en todo tiempo, en las controversias de orden político, racial, religioso e ideológico.

La neutralidad es, para el Movimiento, un principio indispensable para una acción humanitaria eficaz, que sólo es posible

con el convencimiento y la confianza de todos. Sin ella, muy a menudo no se abrían las puertas de las prisiones, los convoyes con socorros no entrarían en las zonas de conflicto y los delegados y los voluntarios que trabajan en situaciones de crisis correrían el peligro de ser utilizados como blancos de ataques. Así pues, la neutralidad supone una actitud de reserva con respecto a controversias en las que, si se tomase posición, se podría suscitar la desconfianza de una parte de la sociedad y paralizar la acción del Movimiento en detrimento de las personas más vulnerables. En una situación de conflicto o de disturbios, el principio de neutralidad significa que el Movimiento no debe, en modo alguno, actuar de manera que favorezca a una de las partes beligerantes.

INDEPENDENCIA

El Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja es independiente. Auxiliares de los poderes públicos en sus actividades humanitarias y sometidas a las leyes que rigen los países respectivos, las sociedades nacionales deben, sin embargo, conservar una autonomía que les permita actuar siempre de acuerdo con los principios del Movimiento.

Por lo que atañe a los poderes públicos, la independencia de las sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja es primordial, ya que traduce su voluntad de actuar en el más riguroso respeto de los Principios Fundamentales. En su acepción, el principio de independencia significa que los componentes del Movimiento –las sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, el Comité Internacional de la Cruz Roja y la Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja– deben oponerse a toda injerencia de orden político, ideológico, religioso, étnico, sexual o económico que pueda desviarles de la vía trazada por los imperativos de humanidad, de imparcialidad y de neutralidad.

VOLUNTARIADO

Es un movimiento de socorro voluntario y de carácter desinteresado.

Para el Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, el voluntariado está únicamente determinado por una motivación humanitaria. La voluntad de ayudar al prójimo, ya sea de manera gratuita, recompensada o remunerada, no debe, en ningún caso, estar guiada por un ánimo de lucro. Se trata, pues, para el voluntariado de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja, de un compromiso desinteresado y de un espíritu altruista libremente elegidos o aceptados.

UNIDAD

En cada país sólo puede existir una Sociedad de la Cruz Roja o de la Media Luna Roja, que debe ser accesible a todos y extender su acción humanitaria a la totalidad del territorio.

Para las sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, el principio de unidad representa un valor intrínseco en su organización institucional. Los elementos que se desprenden de él corresponden, de hecho, a tres de las condiciones que han de reunir para formar parte del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja: la unidad, la no discriminación en la captación de los miembros y la generalidad de la acción a nivel nacional.

UNIVERSALIDAD

El Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, en cuyo seno todas las sociedades tienen los mismos derechos y el deber de ayudarse mutuamente, es universal.

La universalidad del Movimiento refleja la adhesión de todos sus componentes –las sociedades nacionales de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja, el Comité Internacional de la Cruz Roja y la Federación Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja– a valores comunes que constituyen la simiente del acercamiento y de la paz entre los pueblos. El sufrimiento no conoce las fronteras. El compromiso humanitario tampoco; debe ir allende las barreras políticas, raciales y religiosas. Incumbe a las sociedades nacionales el deber de ayudarse mutuamente. Gozan, asimismo, de los mismos derechos y todas tienen voto en las reuniones estatutarias del Movimiento. Además, comparten un mismo cometido frente al desamparo humano.

FUENTE:

Los Principios Fundamentales del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja fueron proclamados por la XX Conferencia Internacional de la Cruz Roja (1965). Desde entonces, han sido actualizados y aprobados por la XXV Conferencia Internacional de la Cruz Roja (1986).

DOCUMENTO N.º 2 PRIMER LLAMAMIENTO DE LA CRUZ ROJA EN BARCELONA

Catalanes:

Entre tantas instituciones filantrópicas como han surgido o arraigado en nuestro país, clásico para todas las empresas benéficas, Cataluña se había quedado rezagada en la adopción del generoso pensamiento de los fundadores de la Asociación de Ginebra, aceptada y autorizada en España por real orden de 6 de julio de 1864.

Al amparo de la existencia y de las ventajas legales que este carácter le atribuye, la Asociación universal de socorros a heridos en campaña acaba de extenderse a Barcelona, a impul-

sos de las necesidades locales y circunstanciales que reclamaban su inmediata instalación.

La Comisión Provincial de dicha Asociación tiene que excitar hoy los proverbiales sentimientos filantrópicos de esta capital y de los pueblos todos de Cataluña, donde tantas obras de caridad han encontrado eco y apoyo, para una manifestación de aquellos sentimientos, que hasta el presente no ha habido ocasión de ejercitar:

El objeto que trata de conseguir, pues, la Comisión mencionada, se distingue de las demás benéficas empresas, para cuya cooperación en otras ocasiones se ha solicitado el favor público, por la premiosidad y urgencia de su índole.

En esta misma provincia y en las contiguas del Principado, combaten hermanos contra hermanos y corre en luchas civiles la preciosa sangre de los hijos de España, que para más altos y gloriosos fines había de reservarse. Salvar en esta guerra las más vidas posibles; reducir a sus fatales e imprescindibles proporciones las pérdidas sufridas; evitar que el abandono y la falta de asistencia aumenten el número de las víctimas del hierro y del fuego, tal es el fin humanitario de la Asociación Universal extendida a Barcelona, que, por la especialidad de su aplicación a las luchas civiles, se convierte además en patriótico.

Si bien no es la presente la vez primera que el pensamiento de los fundadores de la Asociación ginebrina se tratara de aplicar a las guerras intestinas, ninguna de sus derivaciones será, sin embargo, tan necesaria, y de consiguiente tan meritoria, como la que pretende llevar a cabo esta Comisión.

Las condiciones especiales de nuestras campañas civiles, la irregularidad de esa misma guerra, la subdivisión de columnas que no consiente la pronta aplicación de los servicios sanitarios, y sobre todo la presencia en el campo de batalla de un bando militante que, careciendo de organización militar, carece asimismo por completo de aquellos servicios sanitarios, hacen más y más funesta el catálogo de las víctimas de nuestras eternas discordias.

A remediar en lo posible estos males; a suplir con la caridad la falta de los servicios regulares, allí donde por las circunstancias mencionadas no pueden alcanzar; a disputar tenazmente a la muerte el número de sus víctimas, es a lo que tiende esta Asociación.

Para ello cuenta y necesita esta Comisión del eficaz auxilio de todos sus conciudadanos, de todos los ánimos caritativos, que no desoirán un llamamiento dirigido a salvar a sus compatriotas y a sus hermanos.

Una empresa, que proclama la neutralidad de su misión, y que reconoce su origen en la virtud esencialmente fraternal de la caridad, ha de merecer la general simpatía y la común cooperación de todo el mundo, sin distinguir de opiniones, que no distinguirán los agentes de esta comisión en la rápida distribución de sus auxilios.

La caridad, además, no tiene partido; y nunca como ahora se ha presentado ocasión de ejercitarla en la guerra, donde más dolorosas, agudas y perentorias son las necesidades que han de socorrerse.

No sólo eficaz sino pronto ha de ser el auxilio que esta Comisión espera, para volar en socorro de los numerosos infelices que caen y gimen cada día en los campos de batalla y que quedan las más de las veces abandonados a su suerte o a la insuficiente protección que su fortuna y la piedad, ejercitada sin garantías y con recelo por parte de los habitantes, pueden procurarles.

Esta Comisión ha consagrado todo su empeño a la organización de sus medios de servicio, y los tiene ya no sólo montados para emplearlos cuanto antes, sino en marcha ya parte de ellos para los puntos donde su presencia es más necesaria.

Pero los primeros recursos que en pocos días han podido improvisarse, no bastan ni para elevar los auxilios de la Asociación a la altura de las necesidades que ha de socorrer, ni para mantener en ejercicio las ambulancias que se han montado.

La Comisión llama a las puertas de la caridad inagotable de sus compatriotas, en demanda de la protección y concurso públicos que le son indispensables; necesita de servicios personales para atender a las víctimas; necesita efectos materiales para surtir las ambulancias; y necesita recursos pecuniarios para cubrir los gastos de su fraternal empresa.

El óbolo que reclama, está al alcance de todas las fortunas y de todas las posibilidades; tan agradecidas y eficaces serán la vela del modesto enfermero y la inteligencia del facultativo, como los vendajes de la matrona y los donativos del pudiente.

Bajo todas estas formas y por todos esos múltiples conceptos. La Comisión espera obtener el concurso público, y confía que aquí, donde a la invocación del honor nacional tantos prodigios de caridad se consiguieron durante la guerra de África, los sentimientos de fraternidad cristiana y de patriotismo no darán menos brillante prueba de su constante arraigo, cooperando a la humanitaria empresa de la Asociación.

A este efecto se inicia una suscripción benéfica y urgente, cuyos donativos recibirán los infrascriptos individuos de esta Comisión provincial, los curas párrocos de San Jaime, Santa María, San Agustín y Ensanche de esta capital, las redacciones de todos los periódicos, y los alcaldes de los respectivos pueblos.

Barcelona, 11 de julio de 1872.

El presidente, Antonio López y López. Vicepresidentes, Francisco de Paula Rius y Taulet, Manuel José de Torres, Rdo. D. Julián Maresma, presbítero, Primo Bosch y Labrús. Secretario, D. General Espalter. Vicesecretarios, Carlos Salvador y Miró, Juan Manté, Conrado Roure, Luis Matas. Tesorero, Ramón Estruch y Ferrer. Vicetesorero, Ceferino Llongueras. Contador, Joaquín Vilaró de Moreno. Vicecontador, Pedro Ball-llobera. Director guarda-almacén, Justo Espinosa de los Monteros. Depositario de efectos, Domingo de Guzmán Viladomat. Inspector facultativo de la provincia, Salvador Badia y Andreu».

FUENTE:

LA VOZ DE LA CARIDAD, n.º 58, de 1.º de agosto de 1872, pags. 146 a 150.

DOCUMENTO N.º 3

ACUERDO CON LA GENERALITAT DE CATALUNYA

El Presidente de la Generalitat de Catalunya, de un lado, y el Comité Internacional de la Cruz Roja, debidamente representado por su delegado en Barcelona, el doctor Horace Barbey, de otro, deseosos de proteger, en los límites de lo posible, la población no combatiente del territorio catalán, de los peligros procedentes de operaciones militares de la guerra civil actual, y vistos los precedentes y la legislación internacional a este particular, convienen las siguientes disposiciones:

- 1.º La Generalitat de Cataluña, por sus órganos de la Consejería de Seguridad Interior, autorizará y facilitará la evacuación por la frontera de Cataluña, de los miembros de la población no combatiente que expresen el deseo de ser evacuados por mediación de la Delegación en Barcelona del Comité Internacional de la Cruz Roja.
- 2.º A los fines de este acuerdo se comprenderán con el nombre de no combatientes:
  - a) Las mujeres
  - b) Los menores de dieciocho años
  - c) Los hombres mayores de sesenta años
  - d) Enfermos, con los médicos y enfermeras necesarios para su cuidado

La Delegación del Comité de la Cruz Roja presentará, a medida que se vayan realizando las inscripciones de las peticiones de evacuación, las listas de las personas a evacuar, de acuerdo con la clasificación anterior.

- 3.º A partir del momento en que una de las listas se hubiera presentado a la Consejería de Seguridad Interior, las personas allí comprendidas permanecerán bajo la protección especial de ambas partes contratantes. A este fin, estas listas debidamente firmadas por la Consejería de Seguridad Interior, servirán de pasaporte colectivo para todas las personas comprendidas en ellas.
- 4.º El presente acuerdo entrará en vigor tan pronto como el Comité Internacional de la Cruz Roja hubiera obtenido la seguridad, por escrito, de haberse tomado iguales compromisos firmados por parte del enemigo.

Hecho en Barcelona el 8 de diciembre de 1936.

Lluís Companys i Horace Barbey

FUENTE:

Archivo del Comité Internacional de la Cruz Roja. Ginebra (Suiza).

DOCUMENTO N.º 4
PRESIDENTES DE LA CRUZ ROJA DE BARCELONA

- 1872 SR. ANTONI LÓPEZ I LÓPEZ,
MARQUÈS DE COMILLAS
- 1874 SR. RAMON DE SORIANO TAMBO
- 1880 SR. JOAN ANTONI SORRIBAS
- 1895 SR. FRANCESC XAVIER DE BENAVENT DE
CAMION DE MANAUT I CAMARASA
- 1894 SR. JOAN PUJOL FERNANDEZ
- 1896 SR. JOAN MALUQUER VILADOT
- 1897 SR. SALVADOR RENJU ROS
- 1898 SR. JOSEP FERRER-VIDAL SOLER
- 1902 SR. JOSEP MONTANER CALPENA
- 1918 SR. JOSEP VENTURA TULDRÀ
- 1936 TENIENTE CORONEL SR. PEDRO ESTRANY
- 1938 SR. CARLES MARTÍ FECED
- 1939 SR. JOSEP VENTURA TULDRÀ
- 1943 SR. LLUÍS DE ABALO PEREZ
- 1958 SR. JOSEP MARIA RAMON ESCARDO
- 1958 SR. JOSEP MARIA DE MULLER I ABADAL
- 1965 SR. PAU NEGRE VILLAVECCHIA
- 1968 SR. JOSEP LLUÍS DE SALAS CARDENAL
- 1979 SR. RAFAEL OROZCO DELCROS
- 1985 SR. RICARD GUTIERREZ MARTÍ
- 1995 SRA. PILAR FERRAN HERNANDEZ

BACCINO-ASTRADA, Alma: *Derechos y deberes del personal sanitario en los conflictos armados.* CICR y Liga de Sociedades de la Cruz Roja. Ginebra, 1982, 80 pàgs.

BUGNION, François: *El emblema de la Cruz Roja.* Instituto Henry Dunant. Ginebra, 1977. 152 pàgs.

CALATRAVEÑO, Fernando: *La Cruz Roja en la paz y en la guerra.* Madrid, 1905. 64 pàgs.

CARANCI, Carlos E.: *La revolución rifeña de Ben abd el-Krim.* En revista «Historia 16», núm. extra IX. abril, 1979.

CLEMENTE, Josep Carles: *Así nació la Cruz Roja.* Diario «El Norte de Castilla», de 5, 9 y 12 de juny del 1984. Valladolid.

Notas para una Historia de la Cruz Roja Española. En «La Cruz Roja estuvo allí». Edit. Espasa-Calpe. Madrid, 1986. Vol. VI, de pàg. 181 a pàg. 272.

Historia de la Cruz Roja Española. Servicio de Publicaciones de la C.R.E., 5 edicions. Madrid, 1986. 540 pàgs.

Qué es la Cruz Roja. De ayer a hoy. (1863-1990). 2ª edición. Madrid, 1987. 78 pàgs.

La Cruz Roja en el mundo de hoy. Monografías Beecham nº 55. Madrid, 1988. 268 pàgs.

La Cruz Roja en España. Cruz Roja de Madrid. Madrid, 1989. 166 pàgs.

El movimiento humanitario en la España de la Codificación Civil. En «Centenario del Código Civil». Universidad Popular «Enrique Tierno Galván». Pinoso (Alacant), 1989. Vol. III. Pàgs. 555 a 584.

Cruz Roja de la República Española: de la legalidad al exilio.

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

AZAÑA, Manuel: *Memorias políticas y de guerra.* 2 vols. Editorial Crítica. Barcelona, 1978.

En «Españoles en Francia 1936-1939». Universidad de Salamanca. Salamanca, 1991, pàgs. 179 a 191.

El árbol de la vida. La Cruz Roja en la guerra civil española. 1936-1939.
Beecham. Madrid, 1993.
252 pàgs.

Trabajando con los más vulnerables.
3 edicions. Cruz Roja Española. Colección Básica, núm. 16.
Madrid, 1994, 84 pàgs.

Historia de un compromiso. La Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.
Servicio de Publicaciones de la Cruz Roja Española. Madrid, 1995. 232 pàgs.

Ante los retos del futuro: Conversaciones con Mario Villarroel.
2 edicions. Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja. Ginebra, (Suïssa) 1995, 200 pàgs.

COLL COLOME, Francisco: *La evolución histórica del Hospital de la Cruz Roja de Barcelona.*
Fundación Uriach 1838.
Barcelona, 1990. 108, pàgs.

COMITE INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA: *Resumen de los Convenios de Ginebra de 12 de agosto de 1949 y de sus Protocolos Adicionales.*
CICR. Ginebra, 1983, 24 pàgs.

El CICR y la tortura.
Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari, vol. I. Madrid, 1984, de pàg. 118 a pàg. 122.

CREU ROJA BARCELONA: *Hospital Creu Roja Barcelona.*
Gràfics EMEGE.
Bacelona, 1983.

Memoria.
Anys 1983 fins el 1996.

CRIADO DOMINGUEZ, Juan P.: *El Comité Central de la Cruz Roja Española y su labor desde el*

CRUZ ROJA ESPAÑOLA:

advenimiento de la República hasta el 30 de septiembre de 1933.
Imprenta Ernesto Catalá.
Madrid, 1933, 10 pàg.

Creación de un Cuerpo de Enfermeras profesionales.
Madrid, 1924.

Comunicaciones de su Comité Central a la XVI Conferencia Internacional de la Cruz Roja.
Madrid, maig del 1938.

Centenario de la Cruz Roja Española.
Madrid, 1964, 84 pàgs.

En ayuda de los refugiados.
Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari, vol. I. Madrid, 1984, pàgs. 126 a 130.

La búsqueda de desaparecidos.
Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari, vol. I. Madrid, 1984, pàgs. 123 a 125.

La protección de los detenidos políticos.
Revista «Cruz Roja», núm. extraordinari, vol. I, Madrid, 1984, pàgs. 115 a 117.

Memoria.
Anys 1942 al 1944 i del 1983 al 1996.

Asamblea Provincial de Barcelona, 1872-1947.
Barcelona, 1948, 98 pàgs.

Comisión Provincial de Barcelona: Memoria de los servicios prestados con motivo de las campañas de Ultramar y consiguiente repatriación militar y civil. 1900.
Barcelona, 1900, 156 pàgs.

Asamblea Provincial de Lleida: Cien años de Cruz Roja Española en Lérida y su última década 1967-1976.
Lleida, 1978, 338 pàgs.

DUNANT, Jean Henry:

Recuerdo de Solferino.
Editorial Mateu. Barcelona, 1965, 254 pàgs.

- MÈMOIRES.**
Instituto Henry Dunant.
Ed. L' Age d' Homme.
Ginebra-Lausanne, 1970,
367 pàgs.
- FABRA RIUS, Antonio:** *La Semana Trágica.*
Seminarios y Ediciones S.A.
Madrid, 1975, 224 pàgs.
- FEDERACION INTERNACIONAL DE LA CRUZ ROJA Y DE LA MEDIA LUNA ROJA:** *Manual del Movimiento Internacional de la Cruz Roja y de la Media Luna Roja.*
13ª Edición. Ginebra, 1994,
978 pàgs.
- GARCIA CHAPARRO, Miguel:** *Una realidad viva.*
Revista «Cruz Roja», núm.
extraordinari. Madrid, 1984.
Vol. II, pàgs. 6 a 12.
- ¿Es la Cruz Roja una Institución elitista?*
Revista «Cruz Roja», nº 859,
març-abril del 1985.
Pàgs. 12 a 22.
- GIMENEZ-ENRICH, Saturnino:** *Anales de la Cruz Roja.*
Editorial Espasa Hermanos.
Barcelona s/a. 797 pàgs.
- GOMEZ, Concha:** *La enfermera más anciana de la Institución: Mercedes Milá.*
Revista «Cruz Roja», nº 856,
setembre-octubre del 1984.
- GOMEZ-TRIGO OCHOA, Gerardo:** *Manual sobre Cruz Roja y Cruz Roja de la Juventud.*
Cruz Roja Española. Madrid,
1972. 326 pàgs.
- JUNOD, Marcel:** *Le troisième combattant.*
Payar. Paris, 1963. 251 pàgs.
- LIGA DE SOCIEDADES DE LA CRUZ ROJA Y DE LA MEDIA LUNA ROJA:** *Manual para delegados en misión.*
Ginebra, 1982. 132 pàgs.
- Socorros de la Cruz Roja en casos de desastre.*
Ginebra, 1982. 132 pàgs.
- Preguntas y respuestas acerca de la Cruz Roja y la Paz.*
Ginebra, 1984, 16 pàgs.
- MARTIN, Jacinto:** *Huelga General de 1917.*
Ediciones Zero.
Madrid, 1966, 106 pàgs.
- MERCANTON, Daisy C.:** *Henry Dunant, essai bio-bibliographique.*
Instituto Henry Dunant.
L' Age de l' Homme.
Ginebra-Lausanne, 1971, 126 pàgs.
- MONTES CID, Dámaso:** *Cien años de Cruz Roja en Mataró. 1872-1972.*
Ajuntament de Mataró.
Mataró, 1976, 180 pàgs.
- MORALES LEZCANO, Víctor:** *La neutralidad española.*
En revista «Historia 16».
núm. 63. Julio de 1981.
- PIRALA, Antonio:** *Anales. Historia Contemporánea.*
6 vols. Madrid, 1879.
- RAMOS TORNADIJO, Miguel:** *Imatges de la Creu Roja a Catalunya.*
Assemblea Catalana de la Creu Roja. Barcelona,
1989, 96 pàgs.
- REVISTA «CRUZ ROJA»:** *La Cruz Roja y la Media Luna Roja en el mundo de hoy.*
2 vols. Cruz Roja Española.
Madrid 1984.
- RUIZ DE CLAVIJO, Dámaso M.:** *Fuentes para la Historia de la Cruz Roja Española.*
Selecció y recopilació
mecanografiades. Madrid, 1984.
- SANCHEZ-OCAÑA, Ramón:** *La Cruz Roja estuvo allí.*
Vol. I. Espasa-Calpe. Madrid, 1985.
- TAMAMES, Ramón:** *Una idea de España. Ayer, hoy y mañana.*
Editorial Plaza-Janés.
Barcelona, 1985.
- TANSLEY, Donald D.:** *Informe final: Una agenda para la Cruz Roja.*
Liga de Sociedades de la Cruz Roja y el CICR.
Ginebra, 1975, 144 pàgs.
- TUÑON DE LARA, Manuel:** *La Segunda República.*
En revista «Historia 16».
Vol. extra XXIII. Octubre, 1982.
- VALLES, Edmón:** *Historia Gráfica de la Catalunya Contemporánea.*
Barcelona, 1975.
- La Semana Trágica de Barcelona.*
Revista «Historia y Vida»,
núm. 97, abril del 1976.

VICENS VIVES, Jaume: *Historia de España y América, social y económica.*
Editorial Vicens Vives,
vol. V. Barcelona, 1972.

YANIZ, Juan Pedro: *La Cruz Roja Española. 120 años de actuación.*
Revista «Historia y Vida»,
nº 102, de gener del 1985.
Pàgs. 34 a 55.

ZAFRA, Leocadio: *Así nació la Cruz Roja Española.*
Revista «Cruz Roja», números,
838, 841 y 843, setembre 1981
a agost 1982.

FOTOGRAFIAS: Arxiu Creu Roja a Catalunya,
Centelles, David Oller, Santiago
Alfonso, Francesc Català,
Quique Fidalgo, Creu Roja a
Torroella de Motgrí.

FUNDACIÓ URIACH 1838